

Hunt Institute for Botanical Documentation
5th Floor, Hunt Library
Carnegie Mellon University
4909 Frew Street
Pittsburgh, PA 15213-3890
Contact: Library
Telephone: 412-268-2434
Email: huntinst@andrew.cmu.edu

The Hunt Institute is committed to making its collections accessible for research. We are pleased to offer this digitized version of an item from our Library.

Usage guidelines

To the best of our knowledge, this item is in the public domain. We have provided this low-resolution, digitized version for research purposes. To inquire about publishing any images from this item, please contact the Institute.

About the Institute

The Hunt Institute for Botanical Documentation, a research division of Carnegie Mellon University, specializes in the history of botany and all aspects of plant science and serves the international scientific community through research and documentation. To this end, the Institute acquires and maintains authoritative collections of books, plant images, manuscripts, portraits and data files, and provides publications and other modes of information service. The Institute meets the reference needs of botanists, biologists, historians, conservationists, librarians, bibliographers and the public at large, especially those concerned with any aspect of the North American flora.

Hunt Institute was dedicated in 1961 as the Rachel McMasters Miller Hunt Botanical Library, an international center for bibliographical research and service in the interests of botany and horticulture, as well as a center for the study of all aspects of the history of the plant sciences. By 1971 the Library's activities had so diversified that the name was changed to Hunt Institute for Botanical Documentation. Growth in collections and research projects led to the establishment of four programmatic departments: Archives, Art, Bibliography and the Library.

Bijvoeginghe.

IOAN. BAUHINUS seght, dat dese *Melck-druppende Fungi* in haer selven minder cout, ende de beste van natuer zijn, alsoo de melckachticheyt in haer selven hitsich is: ende ick ben van ghevoelen, als soodanighe den peperachtighen heeten smaek met het melck te samen hebben, aen dese noch meer goet en deught toe te schrijven is, ghelijck ick by ieder soort betoont hebbe, datter zijn, de welcke den peperachtige smaek alleen hebben, sonder melck, ende oock die het melck sonder peper-smaek hebben.

Noch seydt den selven BAUHINUS van een ander melckachtighe soort, die de *Bolenses* in't Hooghduytsch *Milckling* noemen, (sonder dat hy seydt, oft sy goet oft quaedt is) van de welcke hy bevonden heeft, dat sijnen vingher nat zijnde van het melck van het openbreken van dese *Fungi*, met den selven vingher onbedacht aen sijne winck brau raeckende, terstondts eenighe puggelkens ende puystkens aldaer veroorsaecte, op de selve maniere als het sap van het kruydt *Titimallus* oft *Peplus* is doende.

IANUS CORNARIUS seght van onse dry voor beschreven soorten het tweede gheslacht van PLINIUS *Fungi* soude wesen, maer bekent dat van dese heel duyster gheschreven is: hy noemt die *Boleti orbiculares*, de *ronde Boleti*: my dunckt dat al de *Fungi* by PLINIUS *Boleti* zijn: ende voeght hier by dat TRAGUS seght, dat sy van peperachtighen smaek is: CLUSIUS seydt van bitteren smaek; een ander seydt van scherpen treckenden smaek, in't Latijn, *Astringens*. Dese smaecten worden van HORATIUS seer onseker aenghevat, als hy seydt dat tusschen bitter, peperachtich oft scherp, qualijck te onderscheyden is: waer uyt my dunckt, dat hy den Aloe oft Coloquint-appel by den peper ende den Rhabarber wel gheproeft had, goet onderscheydt soude connen aenghewesen hebben.

Beschrijvinghe van dry ghelycke soorten in de voorgaende plaet:
ieder op twee manieren naer het leven vertoont.

55.
E
Naem.

NOydt can eenich leven aen des menschen oogh beter vertoont worden, als dese figuren sich verbelden. Dese heb ick in't Latijn *Semi-fungus* de *Halve fungi* ghenaemt: het is de tweede van de neghenste soort van CLUSIUS, ende de tweede van de elfste van IOAN. BAUHINUS, de welcke sy met eenen Hooghduytschen naem noemen, *Wremling*; het gene so.

foo veel te segghen is, als de *Witte* oft de *Grijse fungi*.

Seer vrent en onghemeyn comt dese Fungi te voorschijn: noyt heel, maer half, nochtans groot van stuck, somwijl vijf duym breedt; den halven hoet is uyt en ingaende hoeckachtich gheslipt, van boven met een grijs velleken becleedt, met verscheyde geile, rossche en bleecke inckachtighe vlekken: sy is dick van vleesch; onder is recht ghestrept en dick plues, het ghene seer bruyn rosch, als soetachtich is: den stele is een vingher dick, plat, maer niet rondt, ende ander halven duym lanck.

In't Latijn is dese van my *Fungus pallidus marmoreus*, de *Bleecke marmere Fungi* ghenaemt.

Het is seker, dat den uytwendighen schijn van dese Fungi niet aen weynighe kenders voor quaet laet aensien, door haer vrende vlekken en plekken, soo van onder als boven, ende den stele van den selven. Haer colour is eenichsins ghelijck aen de derde van dese plaet: den hoet is niet veel verheven, maer boven in-getrocken; waer van de helft ront is, ende aen de ander syde geslipt en gesneden, hoe wel dat sy op veel verscheyde fatsoenen te voor-schijn comen, de welcke even wel onder haer soort bekent blijven, alsoo dese sekere ende bysondere eyghendommen van haer gheslacht behouden. Dese is den hoet niet minder als de voorgaende, vier oft vijf duym breed: haer colour is seer ghelijck aen sekere bastart witte marmer, de welcken veel van Dinant ende Namen comt, hebbende een bleeck besmodder grau colour met rossche plecxkens uyt den vaelen root; somwijl gelijk de ghewaterde syde stoffen: van onder heeft sy dick en vast plues, het ghene ghemeynelijck oft uyt ghegeten, oft ghebroken is, seer ghelijck van colour als sy van boven is. Den hoet is dick van stof, ende heel wit en schoon van binnen: den stele is eenen goeden duym dick, ende eenen mans duym lanck, alle van den selven colour: onder aen den stele is eenighe omgheslaghentheyte waer mede sy heel vast in de aerde staet. Den hoet is niet scherp van randen maer in-getrocken ende ghesoomt. Dese is seer goet en deughtsaem om te eten, volghens het segghen van CLUSIUS en andere, want ick dese niet gheproeft en hebbe, al ist dat sy veel in Brabant te vinden sijn, doch sy sijn in Duytschlandt noch meerder ghemeyn.

Dese twee soorten comen ontrent Sinxen in den Mey en Junio, waer door sy een vroeghe soort, sijn ende comen op de ghemeyne plaetsen in de bosschen, en onder de boomen.

ICK houde dese teghenwoordigh voor de *Fungi suilli*, dat is de *Verc-kens Fungi* van CLUSIUS, die hy beschreven heeft voor de eerste van sijne vijftiende sonder figuer, die hy oock in't Hooghduytsch *Gott schwindling*.

Gedaente

56.

F

Naem.

Gedaente

Tijdt en
plaets.

57.

G

Naem.

ling noemt, ten oplicht van haer root colour. Het is van GASPER BAUINUS de vijf en twintichste, die hy noemt *Fungus Bulbosus fuscus duplici pileo*, de doncker gheknobbelde Fungi met den dubbelen hoet: van FABIVS COLUMNA *Fungus quercinus dipsacoides*, de ruyghe Eycke fungi: van IOAN. BAUINUS de achtthiende, die hy noemt *Fungus subalbidus*, de Fungi uyt den witten: ick ghe-loove dat sy van hem noyt ghesien is, maer wel van COLUMNA, wiens naem met haer wesen seer over een comt; van my ghenoeemt, *Quasi malus*, de Schijn quaede Fungi.

Gedaente Het is seker dat dese Fungi uyt-wendigh van soo quaeden wesen is, dat sy van my menich mael voor een doodelijck voor by ghegaen is: ende voor al eer dat ick de figure van CLUSIVS naer 't leven heb gheschildert ghesien, als wanneer ick op de selve neirstich ghelet, ende alles wat ick conde, daer van ghelesen en doorsocht hebbe, soo als nu vastelijck ghe-loove, dat het een rechte broeder van mijne twijfel-achtighe *Hasen-oor* is, de welke op de vijfthiende plaet ver-toont wordt.

Dese *Schijn-quaede*, nochtans seer goede Fungi, heb ick naer het leven doen snyden in 't jaer 1672. den 16. September.

Den hoet laet sich meer plat en in-wendich in-ghetrocken aensien, als uytwendigh oft verheven: hy is meer ovael, dat is lanck-worpich, als rondt: is op sommighe plaetsen heel wit, maer met heel bruyn besabbert, al waer op sommighe plaetsen het doncker wit doorschyndt: sy ghelijckt eenichsins van schilderingh de ghewaterde stoffen: van onder heeft sy rechte dunne strepen van plues, seer bruyn ros swart; maer den gront seer wit. Den stele is onder dunder als boven, eenen cleynen vinger lanck, maer veel dicker, besonderlijck, boven wel eenen duym dick: hy is seer roet oft soet-achtich van colour; ick gheloove dat sy vast in de aerde staet, ten oplicht van den ghewerselden stomp.

Bemerc-
kinghe.
Plinius lib.
22. cap. 23.

CLUSIVS betuyght, dat PLINIUS in de beschrijvinghe der naturen van dese Fungi schijnt te segghen, dat sy bequaem soude wesen om tot vergifte ghebruycken: maer uyt het naer volghende is wel te speuren, dat hy wederom ghemist heeft, het welck hem niet selden en ghebeurt, ghelijck CLUSIVS seer wel seydt. Soo wanneer dese de selve mischien souden wesen, soude het seer vrent sijn, aenghesien dese van de menschen veel ghegeten worden, want dese van vier treffelijcke Auteurs voor seer goet bekend sijn.

Tijdt en
plaetse.

Tweemaal in 't jaer comen sy te voorschijn. IOAN. BAUINUS seght, ontrent den wortel van de Eycke boomen: maer CLUSIVS, ontrent de Pijn-appelen en Cypres-boomen, van de welke ons Brabant niet voor-sien en is.

actaet

oot coleur. Het is ver
noemt Fungus Bulbosus
obbelen hoet: van Fama
Fungi: van IOAN. BARR
de Fungi uyt den winter
maer wel van COLV
; van my ghenoe

gh van soo quaeden
elijck voor by gheye
us naer't leven heb
eirstich ghelet, ende
ebbe, soo als nu
ne twijfel-achtighe
t wordt.

le Fungi, heb ick
ember.

ndich in-ghetrocken

oael, dat is land

vit, maer met heel
doncker wit doot

ghewaterde stoffe

s, seer bruyn ros

der als boven, een

lijck, boven wel een

leur; ick gheloo

erselden stomp.

eschrijvinghe der

aem soude welen

ghende is wel te

niet selden en ghe

dese de selve mis

en dese van de men

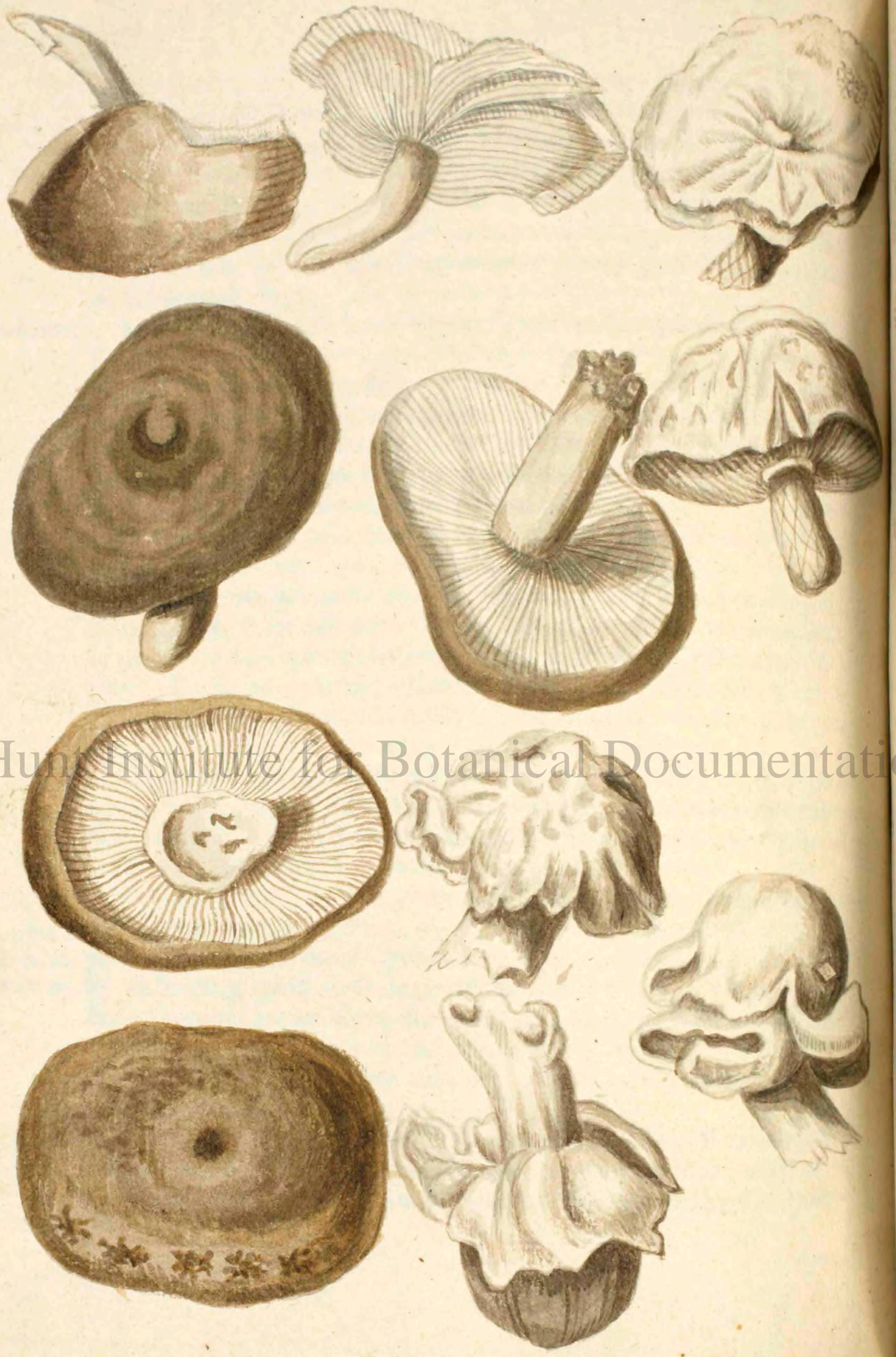
ffelijcke Auteurs

schijn. IOAN. BARR

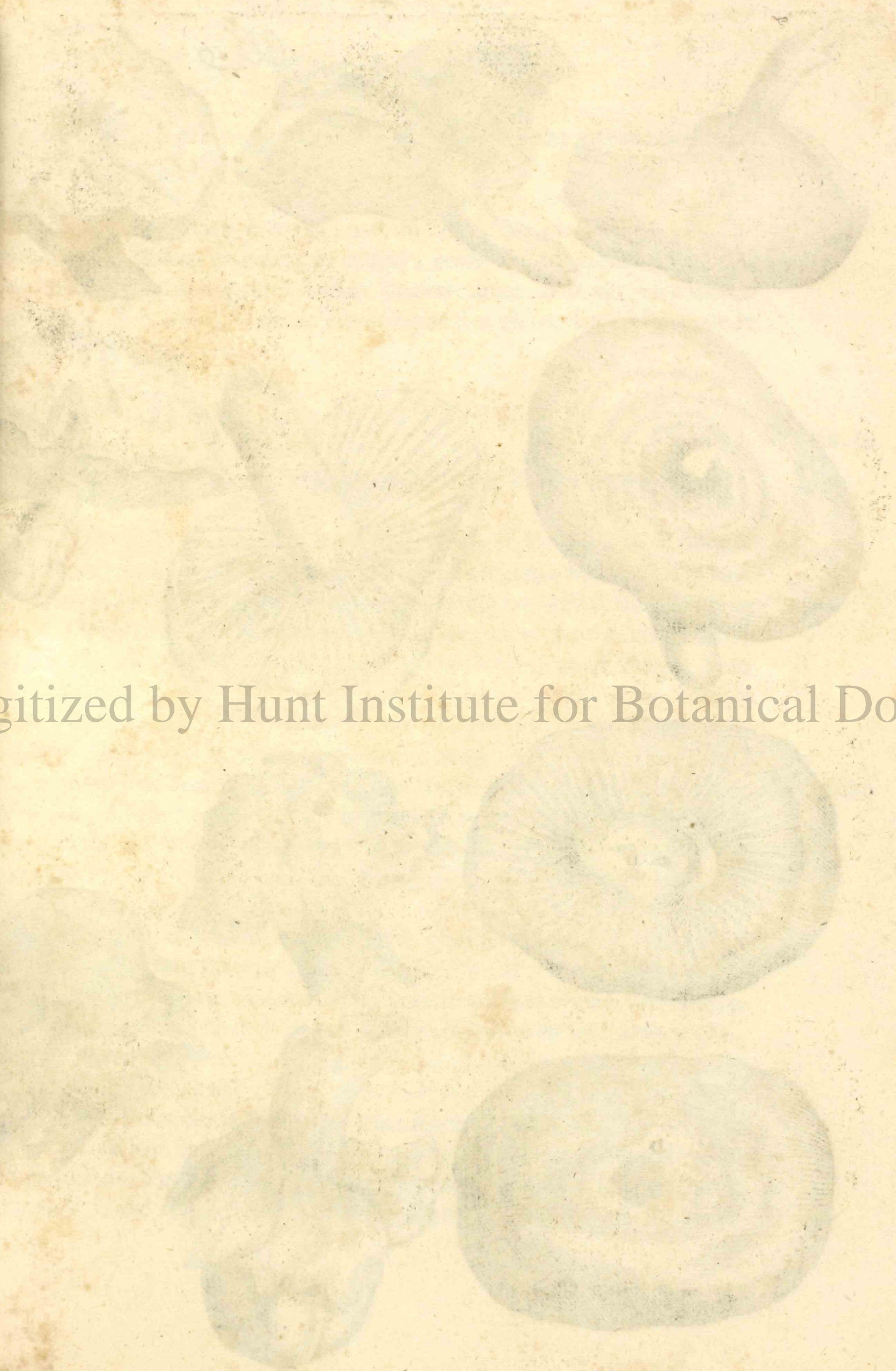
maer CLUSIUS, en

elcke ons Brabant

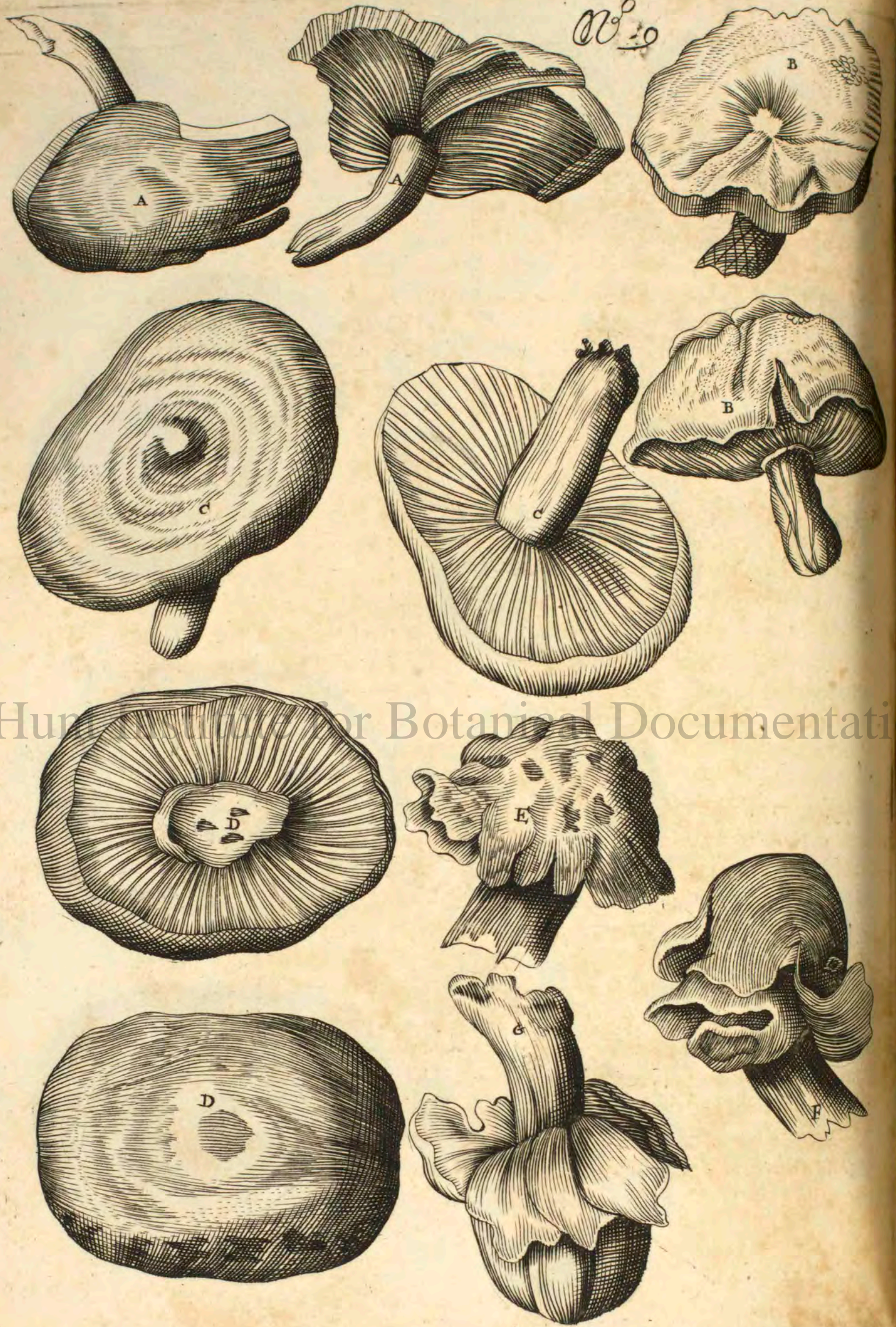
Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Van de
 Bij
 Het noch toe is my onbeken
 geest zijn: ghelijck ick v
 kammel met een quaed
 het welck ick niet be
 in Italien en elders g
 plaeten een quaed
 geede: het welck in de bel
 befehreven worden.

HET IX.

Bedtende vier vers

dele wijst ons Clustus
 eenen Hoogduytcher
 in Nederduytch
 BARRINUS de eenen
Strophes sculenti, de Ghe
 BARRINUS de sestiende:
 de *Boopi* met den platten
 dat is, De loovervrig
 raener ick dese looye Fungi
 Wink, zijde twee dorpen
 ene verscheide farloe
 groter bevonden, als
 hoodeken can van my ge
 een wael, platten koet oft
 macher, noch onder ge
 twee huzen met A zij
 met de daet over
 gelyc en ghescheurt
 woy; en daer sy bleek oft w
 ra onder heeft sy du
 het welck seer breed is, w
 grond der Fungi door fiet
 adagruw: het schildck

Bijvoeginghe.

T Ot noch toe is my onbekent, oft dese (in Brabant voortscömende) goedt zijn : ghelijck ick vooren noch gheseydt hebbe , dat sy van my dickmael met een quaede ooghe gesien zijn , sonder ghedachten van goedt , het welck ick niet beproeft en hebbe ; want het wel can bestaen dat dese in Italien en elders goet zijn , ende by ons quaet zijn ; oft dat in onse plaetsen een quaede soude voortscömen met het selve wesen van de goede : het welck in de beschrijvinghe der vierendertichste quaede breeder sal beschreven worden.

HET IX. CAPITTEL.

Bevattende vier verscheyde soorten van Fungi.

NOMB. 9.

58.

A

Naem.

V An dese wijst ons CLUSIUS twee verscheyde soorten , die hy noemt met eenen Hooghduytschen naem *Spizkilaw* : in't Latijn *Pescaprinus*, sive *ungula*: in't Nederduytsch, *Septen-voet*; het welck sijne elfste is; van IOAN. BAUHINUS de eenentwintichste, met den Latijnschen naem *Fungi laceri silvestres esculenti*, de *Ghescheurde eetbaere bosciroft wout Fungi*. Van GASPER BAUHINUS de sestiende : in't Latijn ; *Fungus pileolo plano subfuscoris laceris*, de *Fungi met den platten bruynen hoet ende ghescheurt van canten*. *Fungus lividus lacerus*, dat is , *De lootvervighe ghescheurde Fungi*, is sy van my genaemt.

Soo wanneer ick dese looye Fungi in seker boschen tusschen Hoboken en Wilrijck, zijnde twee dorpen ontrent een mijle van Antwerpen, heb ghesien, ende verscheyde fatsoenen van een soort; soo nochtans heb gheene groter bevonden, als de ronde van eenen Ducaton: haer bovenste hoofdeken can van my geenen hoet ghenamt worden, maer is meer een tafel, platten koet oft schildeken ghelijck; want sy van boven geen rondicheydt, noch onder geen hollicheydt heeft; tot welcken eynde hier twee figuren met A zijn aenghewesen. Haer voor verhaelden naem betuyght met de daet over een te comen, als men fiet, hoe sy ghesneden, gheslipt en ghescheurt zijn. Het bovenste couleur is half bleeck bruyn; ende daer sy bleeck oft wit is, dat is het recht couleur van lootachtich: van onder heeft sy dunne sijne scherpe linien, van seer aerdichplues, het welck seer breedt is, waer door men heel diep insiende den witten grondt der Fungi doorsiet; maer dit plues is oprecht loot couleur, grys en aschgrauw: het schildeken staet selden recht op den stele, maer

Gedaente:

wat:

wat schuns, scheef, als van besijden, op de manier als men de clapmutsen draeght: somtijds is het boven gladt, ende somwijl niet, seer scherp van canten, en dun van stoffe.

In het eerste uytcomen is den schilt niet gheslipt, maer even wel met merckelijcke teecken en, haer toecomende scheuren aenwijfende. Den stele is dun als een cleyn vingherken, ende van soodanighe lenghde, hebbende het selve colour als het bovenste: hy is somtijts soo vast als leir van stoffe, ende binnen heel wit.

Sy worden met haer plues ghestoof en gekoockt naer ieders believen, want sy en hebben gheen perijckel. Als sy den stele hol en vois hebben, sijn als dan niet goet.

59.

Het verschil tusschen de voorgaende en dese, 59. bestaet niet anders, als dat dese eens soo groot is van deel tot deel. Dit betuyghe ick uyt het segghen van CLUSIUS en BAUHINUS; want ick dese noyt bevonden hebbe. Noch bekennen sy, dat sy bruynder van colour sijn, en dat het plues meer wit met bruyn ghemenght is. Onder mijne eerste heb ick meer verschil tusschen malcanderen ghevonden hoe wel van my voor-by gegaen, ende niet aengheteeckent.

Tijdt en
plaets.

Sy sijn een vroeghe soort van de Mey en Junij: in de schaer-boschen sijn dese ghemeynelijck te vinden; want in de bleck-boschen, al waer groot hout groeyt, comen sy niet veel te voorschijn: sy comen tusschen de eycke bladeren door-ghedronghen, de selve op heffende. Want aenghesien sy soo cort van stele sijn, worden meestendeel onder het loof vertreden, te meer, als de boschen dick van bladeren ligghen, soo dat sy moeten ghesocht worden al waer het loof sich wat verheft oft uytbult.

60.

B

Naem.
Ioan. Bauh.
lib. 4c. cap.
7. Tom. 3.
Gedaente

Gheene andere Schrijvers als IOAN. BAUHINUS heeft dese beschreven, de welke hy sijne sevenste goede eetbaere stelt, met den naem in't Latijn, *Fungus magnus totus albus sine succo lacteo, edulis*, de Grootte heel witte sonder melck-sap: noch noemt hy dese in't Fransch *Columbettes*.

Den gheseyden Auteur schrijft, dat dese in haer geheel groot van stuck is, oock op alle plaetsen seer wit: de schotel hoogh en dick op-gheswollen, op de selve manier als de *Peperachtighe, vol melck*: sy is niet scherp van canten, noch heel rondt, noch effen, maer uyt en in ghesneden, en ghekertelt op sommighe canten, somwijl om ghevouwen oft ghelijck gheplooyt: haer mergh is vast van stof, nochtans met linien, ghelijck aen de onderste figuer met B te sien is: is heel cort en dun van stele, van binnen heel wit, vast en droogh van vleesch: sy worden verscheyden van de *Biselttes*, de welke langher van stele en grooter van stuck sijn, ende de

Biselttes

Bifettes oock later voorts comen , waerom dese *Columbettes* gheuoemt worden.

Hy seght dese ghesien te hebben in de bosschen tusschen *Champigni* en *Passavant* , in het Hertochdom van Savoyen. Al ist dat hy seyt dat dese vroeger comen als de *Bifettes*, nochtans en bewijst hy van beyde de soorten gheenen tijdt.

Tijdt en
plaetse.

By voeghinge.

V Olghens het aenwijzen van dese twee mede-staende figuren met **B**, de welcke ick naer den Auteur ghevolght hebbe, soo dunckt my de selve soo verscheyden te wesen van elck anderen , dat sy merckelijck voot twee verscheyden souden behooren veruoot te worden: want de bovenste figure is op haere schotel geheel recht en plat , ende met heel botte teghensende canten : ende de onderste figure is hooch, rondt, verheven, en dick, met scherpe canten. My dunckt dat ick dese wel ghesien hebbe , maer twijfel dat ick de eene voor een ander ghepasseert hebbe, soo dat ick hier van niet sekens by can voeghen.

CLUSIUS noemt dese sijn vierde van de dertiende, in't Latijn , *Fungus niger* , in't Hooghduytsch , *Schwartzze Teubelinge* : in het Nederduytsch, de *Swerte Fungi*. **IOAN. BAUHINUS** sijn vierde van sijn twelfste , die hy in't Latijn *Fungus flavescens infernâ parte albâ*. De *Bleekgeile Fungi*, van onder wit. **CASPER BAUHINUS** heeft dese de vierde van sijn achtste beschreven : *Supernè ex purpureo, & saturatè rubro, raris albis maculis notatus, infernè candicans fuscis striis aspersis, oris dilutè purpurascens*. Sy is van boven , seght hy, uyt den purperen, met roode en teere witte vlekken geteeckent, oft besproyt, van onder witachtich met scherpe bruyne strepen oft plues, waer van het buytenste randeken bleek peperachtich is. Het is seker dat noch **GASPER** , noch **IOAN. BAUHINUS** dese *Fungi* (volghens de soorte die **CLUSIUS** hier meyndt en aenwijst) noyt ghesien hebben , oft quaelijck beschreven en aengheteeckent hebben : welcke foute , de figuren met haere ghedaente beschreven zijnde, aen een ieder sal blijcken. Ick heb dese ghenaemt , *Fungus argillaceus umbilicosus* , de *Potaerde navel Fungi*.

61.

C.

Naem.

Het veruoot van dese twee figuren met **C** heb ick uyt den gheschilderden boeck van **CLUSIUS** hier naer't leven ghestelt ende beschreven. In haer geheel is dese kleyn van stuck soo wanneer dat sy den hoet heel rondt hadde, soude wel twee duym breedt zijn ; maer den hoet is meer eyerachtich , dat is lanckworpich rondt ; welck bovenste deel in de midden, als een oorkusken, te samen ghedronghen , oft gheswol-

Gedaente

M

len

len is, hebbende een inghedouwen putteken, als den menschen navel: sy is het recht colour van potaerde; maer niet ros, geil, root noch purper: in de midden een swart randeken, ende van ghelijcken aen den buytsten scherpen cant van den hoet: haer plues is wijdt van malcanderen, bruyt van colour, waer datmen het wit vleesch van de Fungi siet doorschijnen. Dit plues is saecht en teer: sy heeft een cort dun steelken, als twee litten van den cleynen vingher lanck, en des selfs vinghers dichte. Volghens het segghen van CLUSIUS heeft dese eenighe rouwigheyt oft is hayrich: het welck ick in sijne figuren niet heb connen bespeuren.

62.
D
Naem.

Op de selve manier als de voorgaende, sijn de twee naervolghende naer het leven hier ghestelt, de welke in de wercken van CLUSIUS met gheene figuren bekend sijn: het is sijne vijfde by de voorgaende vierde. CLUSIUS noemt dese in sijnen gheschilderden boeck, het welck boven de figuren gheschreven stondt, in de Hongarsche taele, *Maraz galambicza / ez az log lobbick*: in't Hooghduytsch, *Grauhe teubelinge*: in't Latijn, *Fungus asper*: in't Neerduytsch, *De rouwe oft stekende Fungi*.

Gedaente

Dese verschilt weynich van de voorgaende: ten eersten soo is sy van de selve grootte, maer den hoet meer dick en hoogh rondt verheven, even als een kusken; maer wat bruynder, van het selve colour; op de canten met besondere bruynder oft swarte vleckskens: ende sy is meer rouwer oft stekender, seght hy in sijne beschrijvinghe: het welck ick in sijne figuren niet heb connen aen-ghevesen vinden. Dese sijn seer goet en eetbaer. My dunckt dat ick dese door soo weynighe veranderinghe in geen twee soorten soude connen bedeylen.

Tijdt en
plaets.

In de Maent van Iunij en Iulij sijn dese te vinden, ende maer eens in 't jaer; soo dat het een vroeghe soort is, de welke in de bosschen te vinden sijn.

Beschrijvinghe van dry vremde soorten.

D Oor hoedanighe neerstigheydt en moeyte dat ick ghesocht hebbe om den leser de besonderheydt van dese aen-te wijsen, sijn even wel van my noyt ghesien noch bevonden; waerom ick ghedwonghen ben den selven toon ende woorden te singhen van CLUSIUS met BAUHINUS, ende van waer sy dese becomen oft ghesien hebben, wordt van gheene der ghenoomde Auteurs ghemeldt: sy is de vijftiende van IOAN. BAUHINUS.

63.
E
Naem.

Met eenen ende den selven naem sijn dese dry van CLUSIUS (sijnde sijne

zijne vierde soorte) in 't Latijn gheuoemt, *Fungi in metam fastigiati*, de Hooghe spits opgaende *Fungi*. De voorseyde schrijvers betuyghen, dat sy tot noch toe gheenen Duytschen naem becomen hebben. My docht billich dese met den al-gemeynen naem *Pruneolus* te noemen, dat is, *Pruym Fungi*, want CLUSIUS seydt dat sy onder de Pruym-boomen groyen. Het soude connen de selve sijn daer VIDI VIDII van spreckt *Eligere autem oportet pruneolas &c.* men behoort de *pruym Fungi* te verkiesen, seght hy: want hy seydt de selve seer goet te sijn. My heeft ghedocht, volgens haer uyt-wijsen in de plaete, dat sy seer velachtich is, jae bynaer als een ghemaskerde tronie; waer uyt ick dese in 't Latijn *Larva*, dat is *Masker* oft *Mom-aensicht* gheuoemt hebbe: haer sou seer wel den naem van *Vellen troni* passen.

Vidi Vidi.
lib. 4. cap.
10.

Haere vertooningh, volgens het segghen van CLUSIUS, heeft de wijde van eenen duym, oft wat meerder, hoogh verheven opgaende; nochtans is platter als de andere naervolghende: den hoet is flodrich gheslipt, hanghende rondt-som over den stele (ghelijck my dunckt dat de figuer vertoont) van onder heeft sy haer plues met witte bruyne strepen, de schotel is onder heel hol: den stele is cort en dick, wit en vast van stof.

Gedaente

64.
F

Naem.

Ick ben van ghevoelen, dat jeders oogh met de mijne ten deele sal over een comen in het aensien van dese *Fungi*, die my dunckt seer wel een helmet te vertoonen, waerom ick dese het *Casket* oft *Helm-fungi* in 't Latijn *Fungus galeatus* gheuoemt hebbe.

Gedaente

Volghens het schrijven der voor-gaende Auteurs, soo is dese cleynder als de eerste, in haer ronde; maer boven spits verheven: den helm oft hoet is onder hol als een welsfel, met bruyen wit ghestrept plues: den stele is cort en wat dunder als de voorgaende.

65.
G

Naem.

De selve reden van de voorgaende hebben my beweeght om dese derde met den naem van *Cnop fungi*, in 't Latijn *Fungus nodosus* te noemen; al soo sy seker bloemen oft de cnoppen van den *Clematis Matthioli*, het welck een seer aen-ghenaem ghewasch is, seer schijn ghelijck sijn.

Onder de dry is dese de alder-grootste, seer ghelijck van fatsoen aen de tweede; maer is wel dry duym breed, boven hoogh scherp, onder hol, als de voorgaende, maer den stele is dunder: het colour is meer uyt den bruynen, met merckelijcke teekeninghen bescheyden: het hoofden is boven ghemeynelijck ghebroken oft ghescheurt.

Gedaente

Tot nocht toe is den tijdt van haer op-comst niet bekend: haer plaetse is onder de Pruym-boomen.

Tijdt en
plaets.

HET X. CAPITTEL.

Beschrijvinghe van de Moerbefi Fungi met haere vremde mede
soorten.

Nom. 10.

66.

A

Naem.

Lobel Tom.

2. fol. 274.

Dodoneus

lib. 15. cap.

42.

Gedaente

W Onderbaere, vremde, aensienelijke Fungi, zijnde te saemen van het selve gheslacht; nochtans van neghenderley fatsoen en wesen, sal ick hier naer het leven vertoonen, al ist dat haere veranderingh veelderley is, ende by naer on-moghelijck om alles naer het leven voor ooghen te stellen.

Haeren ouden ende eersten naem in het al-gemeyn is in't Latijn, *Fungus rugosus*: in 't Duytsch, de **Geronpelde Fungi**: in 't Fransch, *Morilles*: waer uyt ick dese twee eerste met den selven naem sal noemen: dese eerste, de *Langhe moerbefie*. LOBEL EN DODONEUS bewijzen ons maer een soort, de welcke sy met vier oft vijf regels nauwelijcx beschrijven. De eerste eerbare soort van CLUSIUS, die hy noemt in't Hoogh-duytsch **Maurachen**.

Mijne eerste met **A** heb ick bevonden lanck-worpich rondt, als een peire, en soo groot als een hinnen ey, sonder den stele: is boven spidts rondt: den stele een lidt lanck ende eenen vinger dick. Dese sijn al te samen van binnen hol als een uytgheblasen ey, soo wel den stele als den appel: van buyten is dese vrucht becleedt als met een honingh graet, ofte als met een ghebreydt net overtrocken, het welck seer gherimpelt is, tusschen welcke maeskens ingheslaghen puttekens sijn. Dese is heel grauw bruyen van colour, ende den gront is donckerder als de uyt-wendighe boordekens: den stele is heel effen, maer een weynich lijf-vervich oft vleeschachtich van colour. Dese vrucht ghedrooght sijnde, is heel herdt als hout by naer van stoffe: want ick dese wel ghegeten hebbe. Haer sou met recht den *Ronden honick-raet* toe behooren.

67.

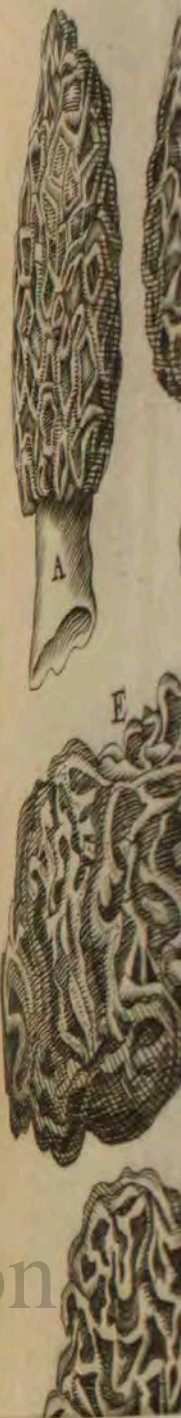
B

Naem.

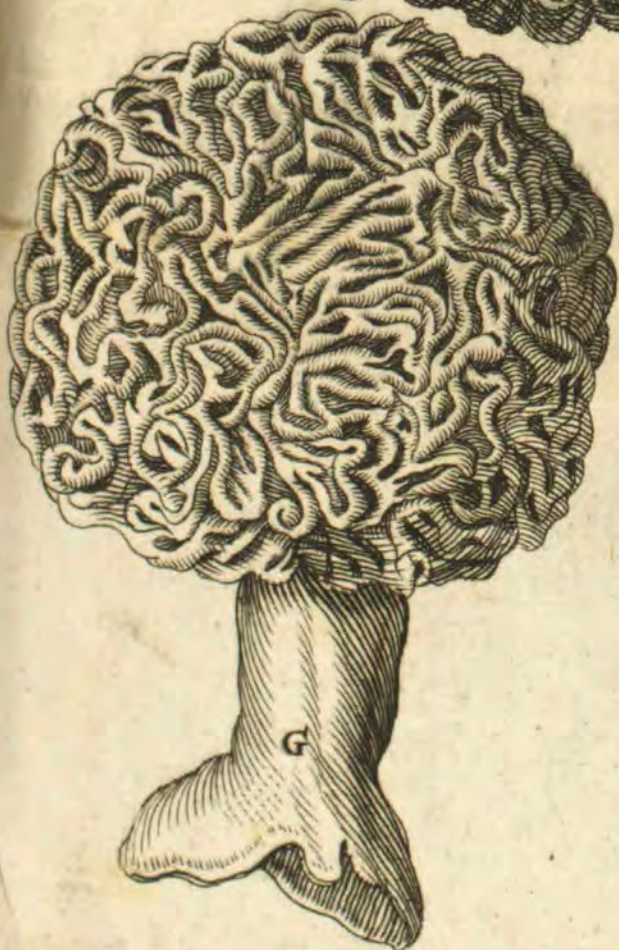
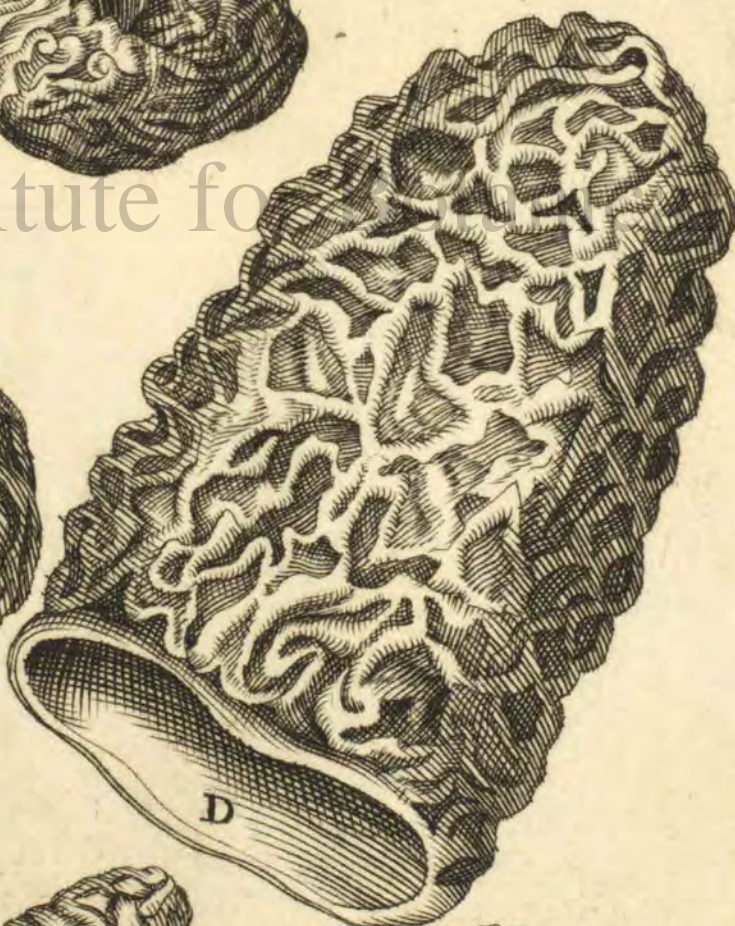
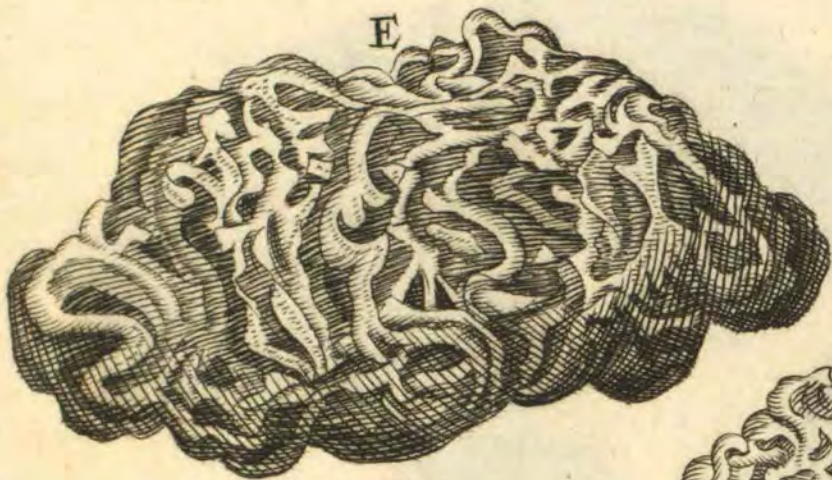
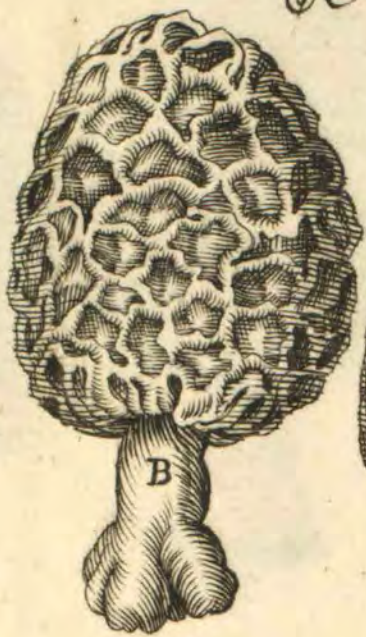
Om dese tweede volghens haer natuerlijk wesen van een Moerbefie, niet te berooven van haeren eyghen-dom, heb ick dese de *Ronde moerbefie Fungi* ghenoot. Die van Napels noemen dese *Spongiolas*, dat is soo veel te segghen als spongikens.

Gedaente

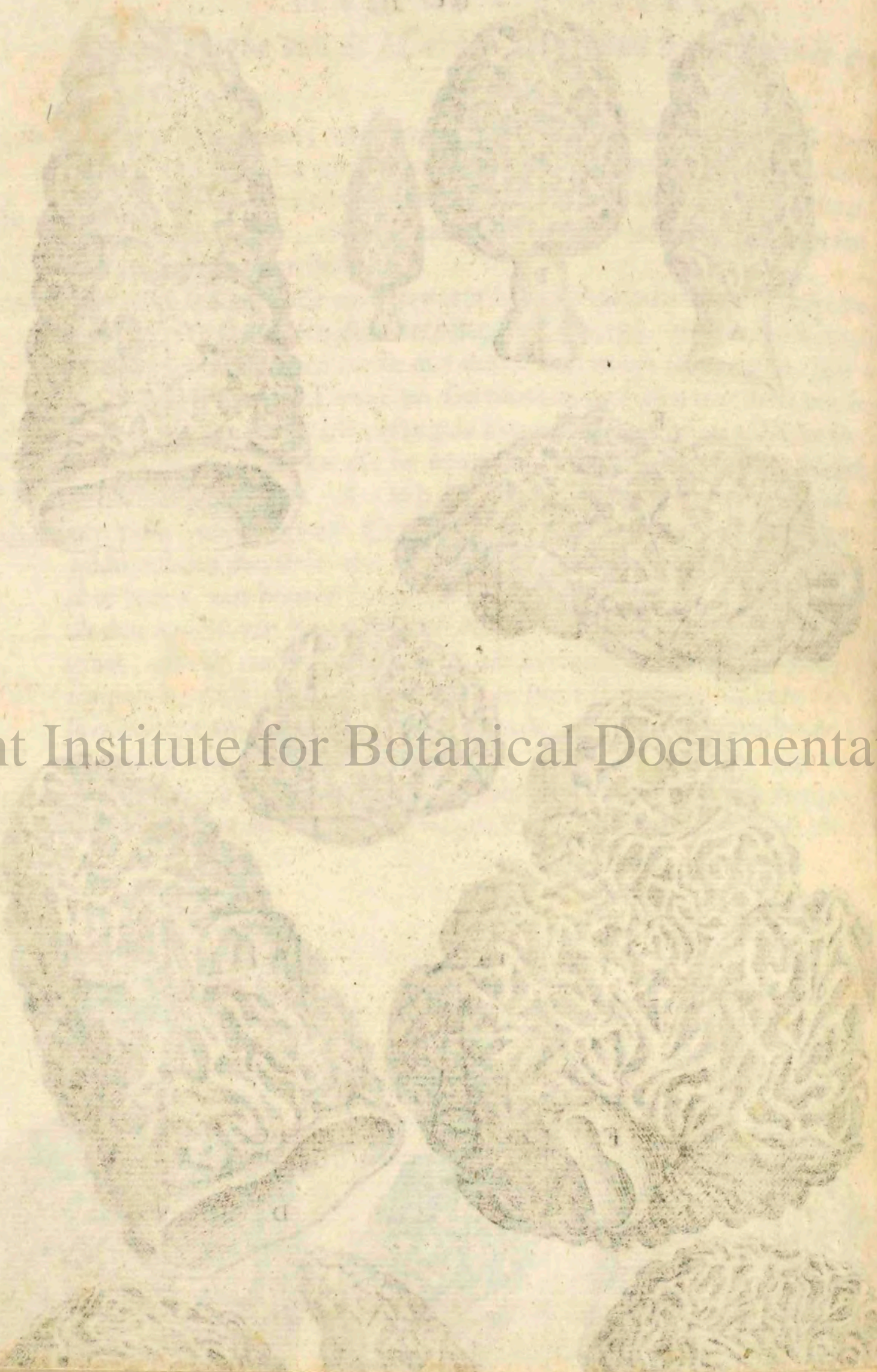
Haere vrucht is meer rondt en cort als de eerste, den stele veel dunder, onder wat ghebuldt oft gheknobbelt, sonder eenighe wortelkens: haer buytenste vel is merckelijck witter, sonder puttekens, maer met verheven bultkens, even als een moerbefie: tusschen welcke separatie oft scheydtselkens van de puggelkens, den gront oft onder velleken in de diepte sich wit vertoont, op de selve manier als het scheydtsel tusschen de witte pocken op de mossels staende de swarte schelp haer vertoont ende laet door-sien: het steelken, dat dese twee vruchten onder-steunen.

N° 10

1310

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Google for the purpose of documentation

van
is heel dun van stof, dat
conde draghen. Des
sacksken, het wel
he derde en cleyfste va
maer seer scherp en
dese figuer met
ghelijck, maer v
vierde soort van
longitudinem excre
lumbo caret. Dat sy
doch als ick lij
meer licht doen sic
den *Bic-kor*
/ vol *Maur*
heb ick dry scho
twee met D
haer coleur is hoogh
bruyen: sy sijn van t
maer meer gevu
gaal coleur is; maer
ghelijck ick van m
sommighe in
sijn; her sijn e
haer effen vel
men seer verschey
dele vervolghens dat
veroorfacel
van dese eerste v
noemt.
in't Latijn *Fungus*
Twee verscheyde, met de l
van *Clustus*, de w
behalven is, behalven a
dese neffestaende gro
roodt, volghens
niet veel grooter als
Aerd-buyen, oft als
seer ghewe

nen is heel dun van stof, dat ick verwondert was den selven soo grooten vrucht conde draghen. Dese sijn van binnen seer effen als een leiren borsken oft sacksken, het welck seer wit is als met meil bestoven.

Het derde en cleyinste van allen is noyt grooter als een lidt van den duym, maer seer scherp en spits van hooft, ende cort van stele, ten uyttersten aen dese figuer met C gelijk: de eerste merckelijck van welen en fatsoen ghelijck, maer van couleur als drooghe aerde.

Dit is een vierde soort van CLUSIUS, die hy in't Latijn beschrijft, segghende, *In longitudinem excrescit, met a instar, aut pilei, sive petasi germanici, longioris, qui limbo caret. Dat sy soo groot is als eenen scherpen Hoogh-duytschen hoet, sonder canten*, doch als ick sijne figuren met alle coleuren heb bevonden, heeft my meer licht doen sien; waerom ick dese ghenoeemt hebbe in't Latijn *Mellarium*, den *Bie-korf*, van CLUSIUS in het Hongersch **Stockmaurachten / vol Maurachen**. Sonder dat ick wete wat het bediet.

Van dese heb ick dry schoone figuren in CLUSIUS bevonden, van de welke hier twee met D neffens staen. Haere grootte is boven gheseydt: haer couleur is hoogh geil met root ghemenght: den gront is heel doncker bruyn: sy sijn van tweederley ghedaente, de eerste heeft geene hollicheydt, maer meer gevult, gelijk aen de moerbefie, het welck van het selve geil couleur is; maer sijn lanck van stele. De ander heeft de selve hollekens ghelijck ick van mijne eerste gheseydt hebbe: welcken gront, ofte puttekens sommighe inwendigh bruyn geil, en sommighe heel doncker bruyn sijn: het sijn even eens als de cellekens daer de appel keirnen in ligghen: haer effen velleken is binnen seer roodt-vervigh. Onder dese vindt men seer verscheyde fatsoenen, want, soo CLUSIUS betuyght, hebben dese vervolghens dat sy aennemen in het groeyen, ieder groey sijn veranderingh veroorsaect.

Een derde van dese eerste van CLUSIUS, die hy in het Hongersch oock **Braun maurachen** noemt. Om dese te onderscheyden van de andere, heb ick die in't Latijn *Fungus rugosus tuberans*, de *Gherimpelde bultachtige Fungi* ghenaemt.

Twee verscheyde, met de letter E zijn hier naer het leven vertoont, de tweede van CLUSIUS, de welke op de selve manier als mijne eerste van ghedaente is, behalven dat haer uytwendichste boordekens (te weten van dese neffenstaende grootste) bleeck roodt zijn, ende de kleyne heel bruyn roodt, volghens de schilderingh van CLUSIUS. Dese seght hy, zijn niet veel grooter als mijne tweede, maer seer ongheschickt, als eenighe Aerd-buylen, oft als den wortel van de *Aristochia rotunda*, dat is de *Ronde oosterlucie*, seer ghewerselt, met vele bultkens te saemen gevoeght.

68.

C

Naem.

69.

D

Gedaente.

Gedaente.

70.

E

Naem.

Gedaente.

71. **F**
 Naem. ende oock in een geschrompelt als de peiren die in den oven gedrooght zijnde, een seker opghetrocken velachticheydt becomen.
 Naer mijn gevoelen soo ist dese met E van de welcke IOAN. BAUHINUS seydt, *Fungus cavernosus niger*, de Swerte gheholde Fungi; van CLUSIUS in't Hooghduytsch **Stock maurachen**; van my in't Latijn *Favus niger*; in't Nederduytsch, den **Swarten honigh-raet**.
- Gedaente Tot noch toe heb ick geen ghewas der aerden bevonden, het welck soo eygen ende ghelijck is aen eenen honigh-raet, als dese Fungi: sy is wel dry oft vier duym breed, het welck een groot stuck in den cirkel maect: sy is seer cirelijck ghehevelt en ghehoeckt, met menich-vuldighe hollekens en cellekens, als den honigh-raet, in welke diepte den gront heel swart is, maer het buytenste is seer doncker bruyn geil.
72. **G**
 Naem. In't Latijn heb ick dese 72. *Fungus sphaerocephalus aureus*, in't Neerduytsch **De spheer-achtighe vergulde Fungi** ghenaemt.
- Gedaente Dese is soo vol-maect rondt als eenen ghedraeyden bol, hebbende eenen stele onder wat breed, als met eenen voet om op te staen, welcken bol seer dicht met teerder draeykens bewasschen is, waer van de cellekens niet seer diep sijn: het couleur is seer wit, ende op de binnenste randekens seer geil, als vergult, oft met saffraen beschildert, ende in den gront bruyn purper. Den selven stele voeght sich als tot een handt-have om mede vast in de handt te houden.
73. **H**
 Gedaente Dese met H is een rechte mede soort van mijne eerste, met de letter A, hoe wel dat onder dese seer verscheyde van couleur sijn, te weten sommighe gheheel bruyn geil, de welke veel langher van stuck sijn. Het gene hier neffens staet, heeft het selve couleur van seker beenkens van de schaepe voetkens, te weten de buytenste verheventheyt: want in den gront ist bleeck swart, maer den stele soude voor een beenken aenghevat worden: dese hebben den langhsten stele van al desen gheslachte; somwijl sijnder onder dese, die seer licht geil van couleur sijn.
74. **I**
 Gedaente Sonder groot verschil is dese met de letter I heel ghelijck aen de *Spheer-achtighe Fungi*. Doch het verschil van dese bestaet, als dat sy grooter en meer lanck hoogh is als rondt; noch heeft sy wijder cellekens, ende den stele is veel corter, ende onder seffens dick, de welke af-ghebroken sijnde, aen de selve randekens als dan roodt worden: den stele is heel wit van couleur, maer den cop inwendigh is het recht couleur van schoonen indigo, het welck heel doncker purper is, het buytenste is scherp, als met een pinceelken met licht geil af ghetrocken.
- Dese is bynaer ghelijck aen seker musen die de zee-schippers dragen van blauwe noppen ofte wolle, die sy onder haer **Hooft-caes** noemen.
- Alle

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Alle dese vremde farsoenen, sijnde een ende de selve soorte, sullen **Tijdt en** voor een vroegh gheslacht ghenoot worden, want sy in de maent van **plaetsen.** April en Mey te vinden sijn; want in het lest van Mey soo vergaen dese, en comen in 't laer niet meer te voorschijn.

CLUSIUS verhaelt, dat sy in Hongarijen onder de mast-boomen groeyen, behalven den *Bie korf*, de welcke aldaer onder de Eycke-boomen voorts-comt. DALESCHAMPIUS seydt, dat sy meest te vinden sijn in *Dalesc.* steenachtighen rouwen gront, oock veel voorts comen uyt den wortel *Tom. 2. lib.* van de Castani boomen. In Brabant sijn sy al ghelijck te vinden onder *15. cap. 20.* de Eycke-boomen, op hooghe canten en velden, maer aldermeest in het Soignien bosch by Brussel, onder de Buke-boomen, noch sijn dese tot Campenhout tusschen Loven en Mechelen veel te vinden, ende by naer heel Brabant door, waer dat nu beter naer ghesocht sal worden.

By voeghsel.

IN 't jaer 1671. den 26. Januarij, heb voor eerst van mijn leven binnen Brussel, ter tafel van sijne DOORLUCHTICHSTE HOOGHW. A. BERGIS Aerts Bisschop van Mechelen, dese Fungi gesien ende gegeten; want ter selver mael is my te raden gegeven van mijnen meester sijne Hooghweerdichste Heere CAPELLO, Bisschop van Antwerpen, wat dit voor een spijs was: de selve geproeft hebbende, bekende Fungi te wesen; maer hoedanige soorte oft gheslacht, my onbekent was; tot welcken eynde van de selve, rouw sijnde, my lieten vertoonen: dese waren in Borgondien ghe-drooght, de welcke ick mede tot Antwerpen heb ghebrocht: dese sijn ontrent een jaer goet ghebleven, als wanneer sy alle sijn vergaen, ende door bruyne maeykens oft wormkens op ghegeten, ende in poeder verandert, doch hoe oudt sy van te voren waeren, is my onbekent.

Op den derden Julij in 't jaer 1672. sijn my van dese verscheyde farsoenen toe-ghesonden, de welcke by Brussel in Soignien bosch ghe-groeyt waeren: dese droogh sijnde, waeren soo herdt als been, ende veel witter van stoffe als die van Borgondien. De manier van koken is in het Capittel, daer van tracterende, vol-comentlijck te lesen, als van te drooghen, en schoon maken.

Al waert saecken dat wy de ghetuyghenisschen van CLUSIUS, BAUHINUS, TRAGUS, RUELLIUS, DODONEUS, ende menichte andere niet en hadden, dat dese Fungi soo ghemeyn en voor soo seer goet in Duytschlandt, Bohemen, Hongarijen, Italien, Borgondien, &c. gegeten, en over honderde jaeren in 't ghebruyck sijn gheweest, soo soude onse

onse ondervindinghe van Brabant door het menich-vuldigh ghebruyck tot Brussel onder de Raedts-heeren en Hovelingen dese in groote achttinghe behooren ghesteldt te worden; ende te meer, aenghesien ons vermaert Soignien bosch in Brabant de selve soo over-vloedich ons is ver-eerende.

Sommighe oude schrijvers twifelen, oft dit niet de *spongieuse Fungi* sijn van HERMOLAUS, RUELLIUS, TRAGUS en LOVICERUS; hoe wel dat CORNARIUS betuyght, dat de Grieken dese *Amanitas* noemden: het welck niet wonder is; want de Grieken al de beste gheslachten met dien naem vereert hebben, van de Franschen *Truffes* gheuoemt: dese soorten sijn van CLUSIUS, TRAGUS, en van GASPHER BAUHINUS voor haere eerste onder al de goede eet-bare soorte van Fungi aengheteeckent.

HET XI. CAPITTEL.

Beschrijvinge van de ghetackte Fungi oft Geyten-baert.

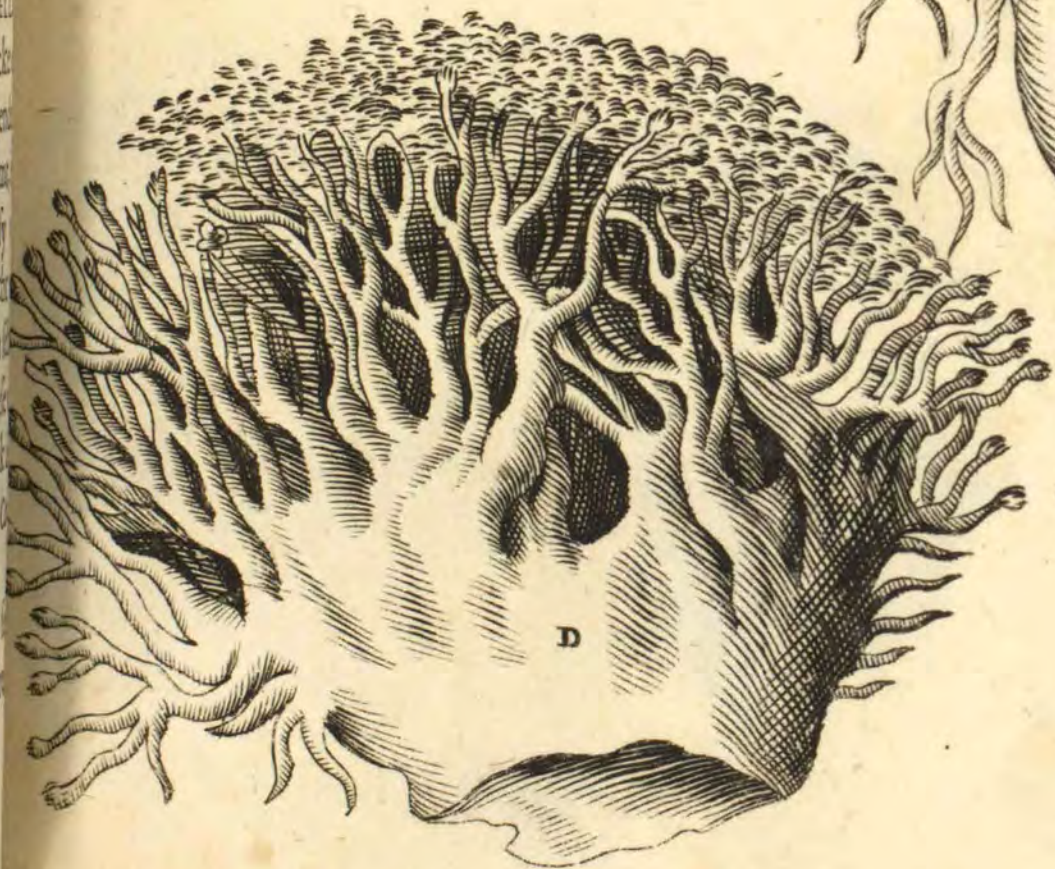
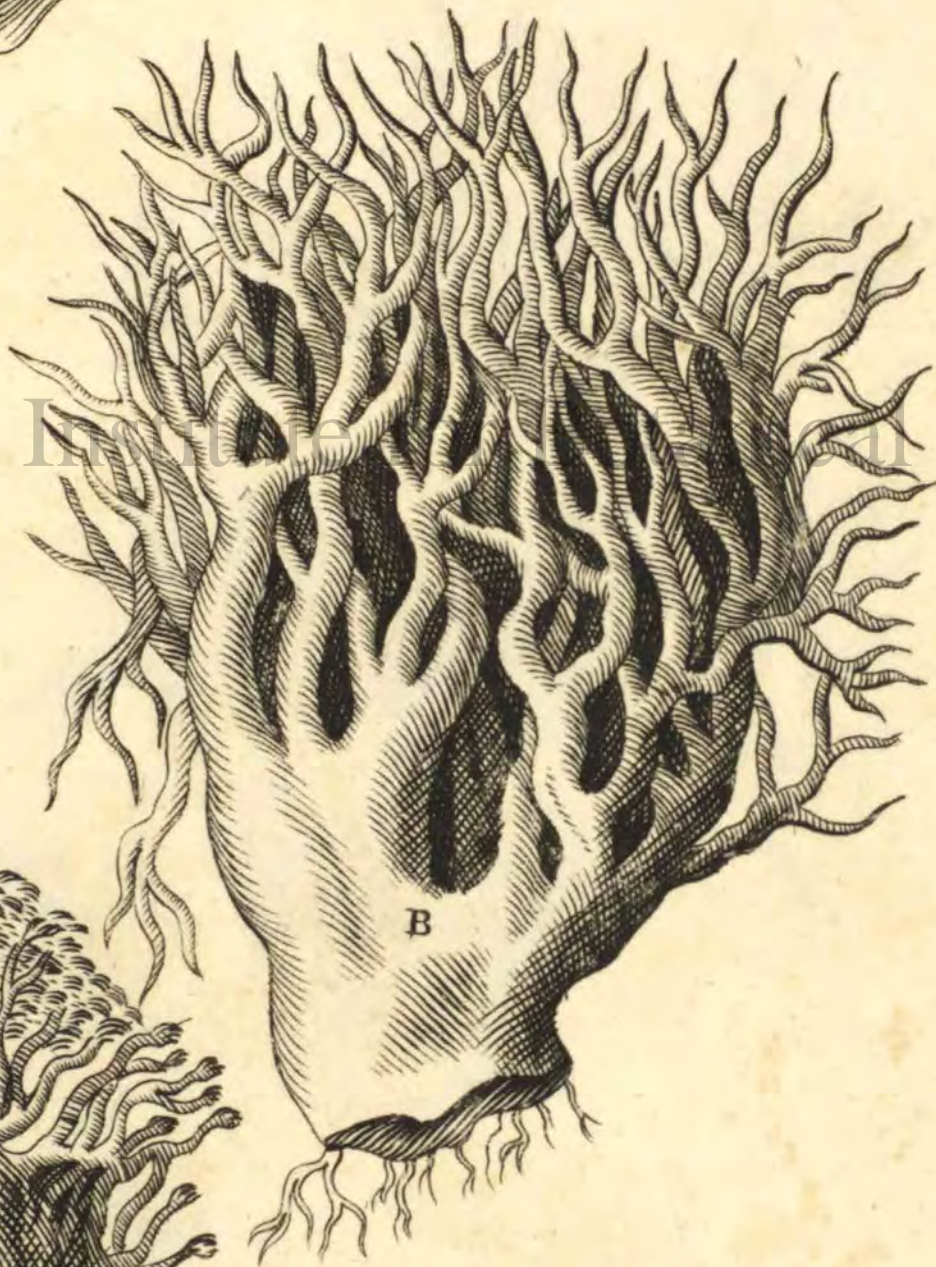
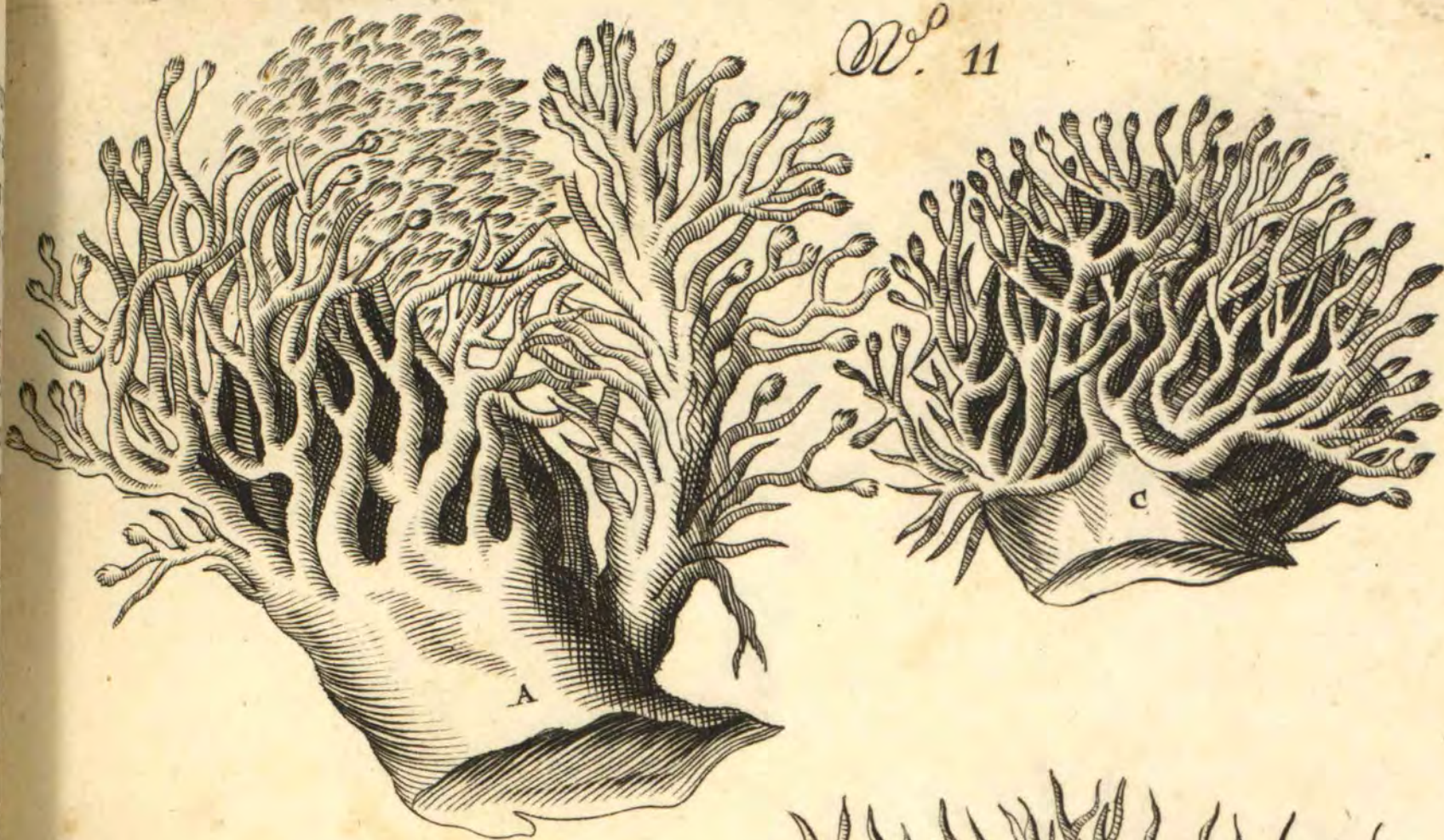
NOM. II. **B** Emerckt hebbende het groot verschil in het noemen van dese Fungi (welcke menighvuldighe woorden, oft naemen, aen ons diens weghens geen meerder licht en gheven) ende om onse beschrijvingh cort en claer aen te wijzen, sal een hope naemen, ende andere onnoodige omstandighheden voor by gaen ende naer-laeten. Om nu te comen tot den meesten alghemeynen naem, soo is desen gheslachte veel-tijts gheuoemt, ende bysonder in Duytschlant, *Zigenbart* / oock, *Oder geiszbart*; in 't Hongersch, *Szarwas gomba*; in 't Latijn, *Barba caprina*: alles te segghen, *Geyten-baert*.

Het sijn de neghentienste van CLUSIUS, de neghenendertighste van IOAN. BAUHINUS, ende de negenentwinste, en dertichste, en een-endertichste van GASPHER BAUHINUS; die sy alle dry noemen in 't Latijn, *Fungus ramosus*, de *Ghetackte Fungi*. HIERONIMUS TRAGUS, HERMOLAUS, RUELLIUS, CAESALPINUS en MATTHOILUS in DIOSCORIDEM, dese vijf treffelijcke oude Schrijvers noemen dese *Fungus digitellus*; dat is, *De vingher Fungi*, ende sy is de vijfde van TRAGUS die hy *Digitelli*, dat is *Vingher Fungi* noemt, in 't Hoogh duytsch *Hendelschwemm* / oft *Handt Fungi*. My docht sy wel de *Handt-schoen Fungi* soude moghen gheuoemt worden, ten opsicht van haere inwendige holligheydt: nochtans naer haeren uyt-wendighen schijn sal ick haer den *Corael tack* oft de *Corale Fungi* noemen. Ende om dese vier vervolghens ieder met sijne onderscheydt bekend te maken, sal ick dese eerste met **A** Den gheknopten *Corael-tack* noemen, in 't Latijn *Fungus Coralinus nodosus*.

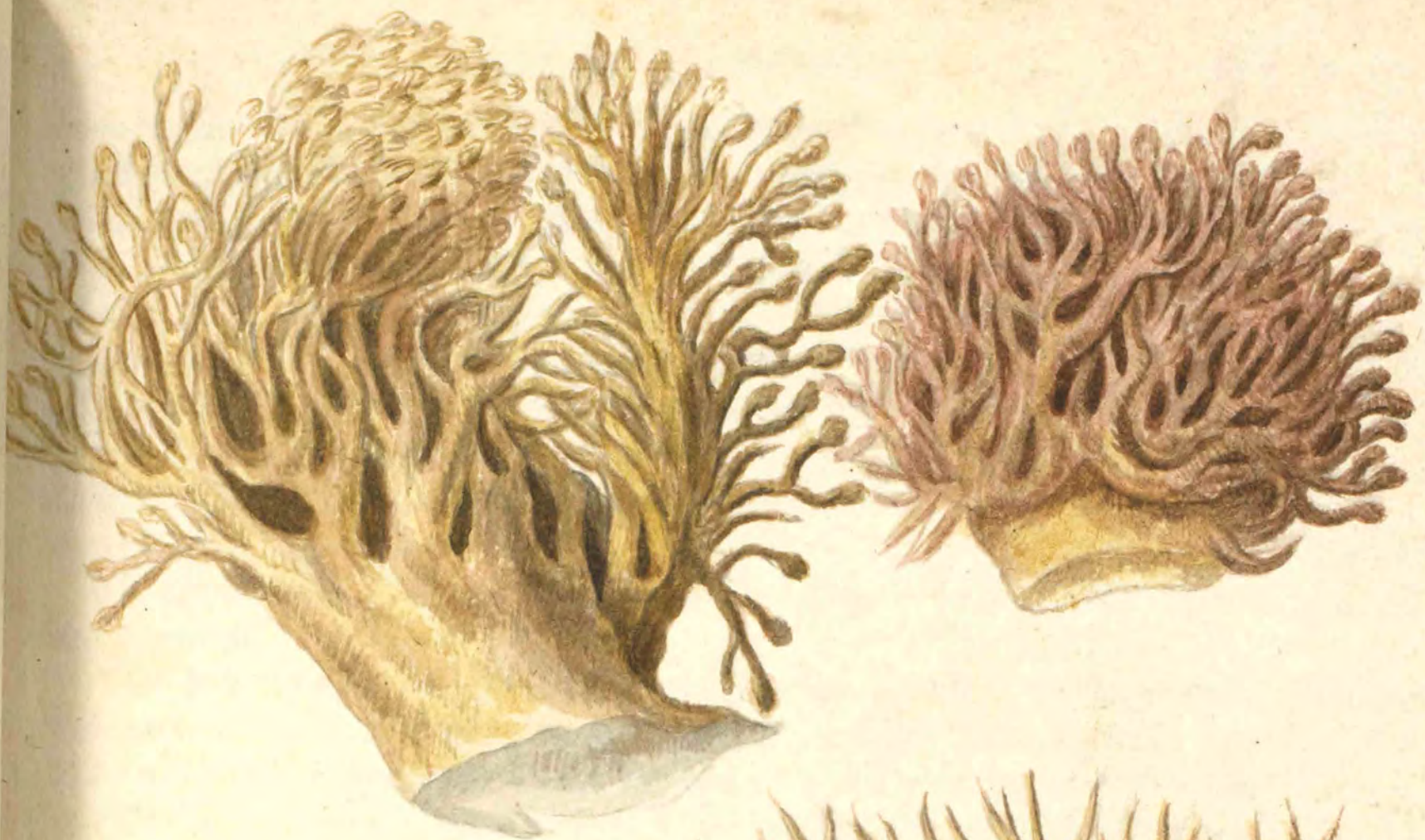
Gedaente Mijne eerste is in 't gheheel wel vier duym hoogh, oock van de selve breede

Corn. in A-
ginetam lib
1. cap. 77.
Hiero. Tra-
gus. lib. 3.

Hiero Tra-
gus lib. 3.
fol. 943.

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

breede; hoe wel dat sy m
geleete sijn. Haere rac
de tacken van de Hert
dikghet, als een cnopk
geestengheit, ende op so
van binnen is sy geheel h
van den tronck is sy veel
sy docht dat ick geen m
vreen, dat dese op de f
als afgeris.

In't Latijn is dese Fungu
gezeent.

Van de selve lenghde,
den onder-crop, is dese gh
sijn heel scherp, als d
van binnen hol sijn; her c
gebeekt palmen hout, c
geestengheit is. Als dese te
sicken veel witter van col
geen de andere niet en heb
de onghemeynder als de m
kken wel voorleert

doch onderfcheydt
sijn; het selve niet ba
stus hebbe gelefen, de
wreck met den licht hel

schilde figuren my de c
den Quins dese soorten m
verschil en onderscheydt g
scheiden.

In het ier 1666 den m
rethout zijnde, twee dorp
dese twee naervolgende G
historie.

Haeren ouden naem is
in den grooten ende l
in dese den Cleynen gezen

Sonder eenighe worde
nopken eenen halven d

breede; hoe wel dat sy meer in het ronde groeyen, maer niet plat van ghedaente sijn. Haere tacken comen den eenen uyt den anderen, by naer als de tacken van de Hertten groeyen: op ieder topken heeft dese eenige dickigheyt, als een cnopken: sy is gheheel tusschen grauwen en geil samen ghemenghelr, ende op sommighe tacken eenighe bleecke roodigheyt: van binnen is sy geheel hol als een handt-schoen, ende seer wit: onder aen den tronck is sy veel witter van couleur als op de ander gedeelten: my docht dat ick geen merckelijcker kenteecken conde aenwijzen, als te weten, dat dese op de selve manier uytcomen als de wilde hoppe, oft den aspergis.

In't Latijn is dese *Fungus corallinus asper*, de Scherpachtighe corale Fung idoor my genaemt.

Van de selve lenghde, maer niet van de selve breede, te weten aen den onder-crop, is dese ghelijck aen de voorgaende: haere uysterste tipkens sijn heel scherp, als de Herte horens, de welcke tot het uysterste toe van binnen hol sijn: het couleur van dese is ten uystersten ghelijck aen het ghebleekt palmen hout, dat is, het welck van sijne schorse ontbloomt en ghesuyvert is. Als dese te out sijn, worden sy slap en slodrich, van gelijcken veel witter van couleur. Dese hebben noch seker wortelkens, het gene de andere niet en hebben. Dese twee soorten sijn veel seldtsamer ende onghemeynder als de naervolghende.

Ick ben wel voorsekert van dese verscheide mael ghesien te hebben: doch sonder onderscheydt van gheslacht sijn de selve van my voor by ghegaen; het selve niet bemerckende, voor dat ick ANDREAS CESALPINUS hebbe gelesen, de welcke my tot CLUSIUM heeft gefonden, alwaer ick meerder licht heb bevonden; niet teghenstaende dat sijne geschilderde figuren my de ooghen des kennis hebben geopent. Ende al ist dat CLUSIUS dese soorten maer in dryen bedeylt; soo nochtans heb ick verschil en onderscheydt ghenoech bevonden om in vier soorten te bescheyden.

In het iaer 1666. den 10. en 11. September tot Morckhoven en Herenthout zijnde, twee dorpen vyf oft ses mijlen van Antwerpen, heb ick dese twee naervolgende Geyten baerden verscheide bevonden ende wel besichticht.

Haeren ouden naem is in't Latijn, *Barba caprina*, Geyten baert, de welcke ick in den grooten ende kleynen sal bedeylen, *Barba caprina minor*: soo dat ick dese den Cleynen geyten baert heb ghe-naemt.

Sonder eenighe wortelkens heb ick dese bevonden: welck onderste cropken eenen halven duym lanck is, waer uyt seffens te gader menichte

76.

B.

Naem

Gedaente

77.

C.

Naem

Gedaente

vele teere rijfckens als een roede, oft als eenen bessem uytfschieten, seer malsch, als de eerste uytfschietende wilde hoppe, doch soo dick niet van stoffe, hoe wel dat ieder scheutken oft rijfcken niet geheel recht uyt den tronckijnen oorspronck heeft; maer het een comt uyt het ander: onder dese zijnder soo teer en dun als een draeyken: haer cropken, oft, om beter te segghen, haer effen sacksken is bleeck geil, ende den bessem is schoon bleeck roodt van couleur: dese is geheel hol tot het minste tipken van haere scheuten.

78.

D.

Naem.

In't Latijn *Barba caprina maior*; Den grooten geyten baert: dese noemen de Hoogh-duytschen, den **Rossen geyten-baert**.

Gedaente

Het verskil van dese ende de voorgaende bestaet, dat dese wel tweemaal soo groot is, somwijl ghelijck een kleyne handt, nochtans op de selve manier als den cleyne geyten baert; ende haer troncksken is meer wit, ende haere rancken sijn als met melck en bloet ghemenght beschildert: dese sijn somwijl als eenen bocque oft bloemtuyl, seer vwindelijck en aensfinelijck voor de ooghen. Als dese te out worden, soo sijn de tackskens aen het onderste meer wit, ende de bovenste deelen meeder root; als dan worden de tackskens boven te gader by malcanderen ghedronghen, seer ghelijck als de bloemen van de bastaert Cypres cool, dat is een bloem cool, by ons ghenamt crawaten, met welcken naem sy bescheyden worden van de beste bloem-coolen: dese crawaten sijn haer bloemen met langhe stele op gheschoten, het welck sy becomen door de couwe rijmen, belet sijnde om tot vollen groye te comen, oock door het quaedt zaedt, daer sy van voorts comen.

Tijdt en
plaets.

Het ghewoonelijck saisoen van haer opcomst is den Herft, dat is, in September en October: sy comen voorts corts naer dat den somerschen midder-nacht ghepasseert is, voor den sonnen op ganck. Soo dan sal dese onder de laete soorten stellen. In ons quartier van Brabant is dese heel feldtsaem te vinden: soo dat ick gheene seker plaetsen can aenwijsen. **CLUSIUS** seght, dat sy in de belommerde bosschen voorts comen; ende **FRAGUS** seydt, in de vochtighe natte bosschen, ende ghemeynelijck ontrent rottende houdt, het welck haer gheen deught (volghens het gemeyn segghen) can by brenghen, hoe wel dat onder dese vier gheen quaede bekennt sijn; maer ick sal een quaede, dese eenichsints ghelijckende, met al haer verschil merckelijck in het xij. Cappittel der quaede vertoonen, waer op neerstich dient getet, want sy is de hondert en eenentwintichste quaede soort.

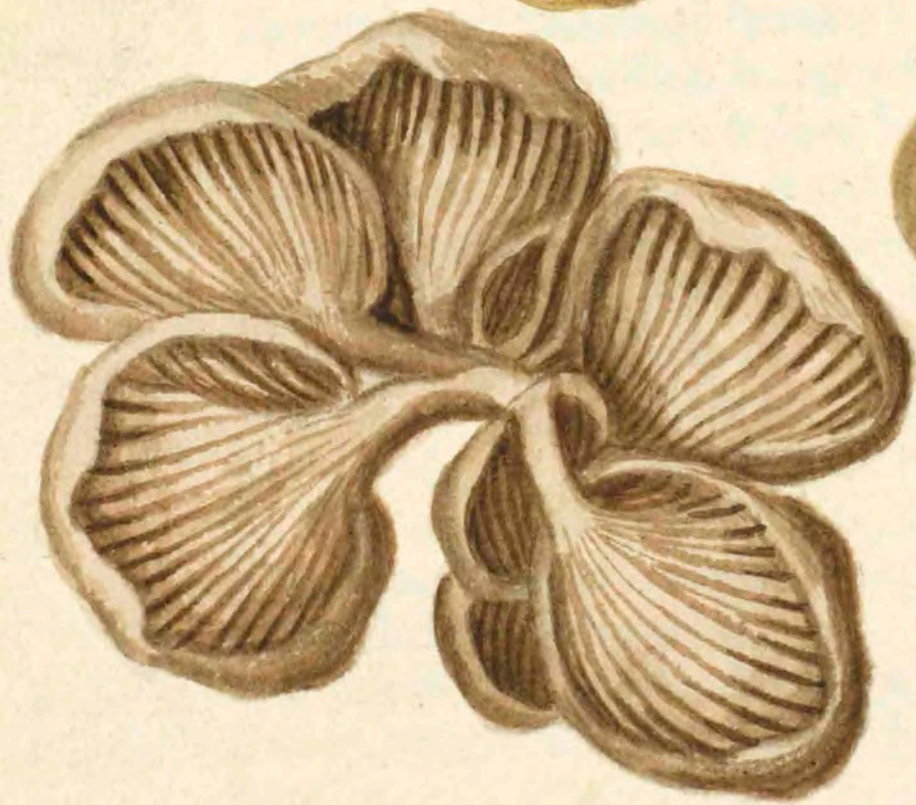
Quaedt
reacken.Bemerc-
kinghe.

Het is seer waerschiynelijck, dat **FRAGUS** gemist heeft in dese Fungi voor de rechte aen te wijzen, als hy seght, dat sy de *Digitelli*, dat is de *Vinger Fungi* is; ende te meer, als hy seydt, dat sy seer sapachtich en cout is,

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

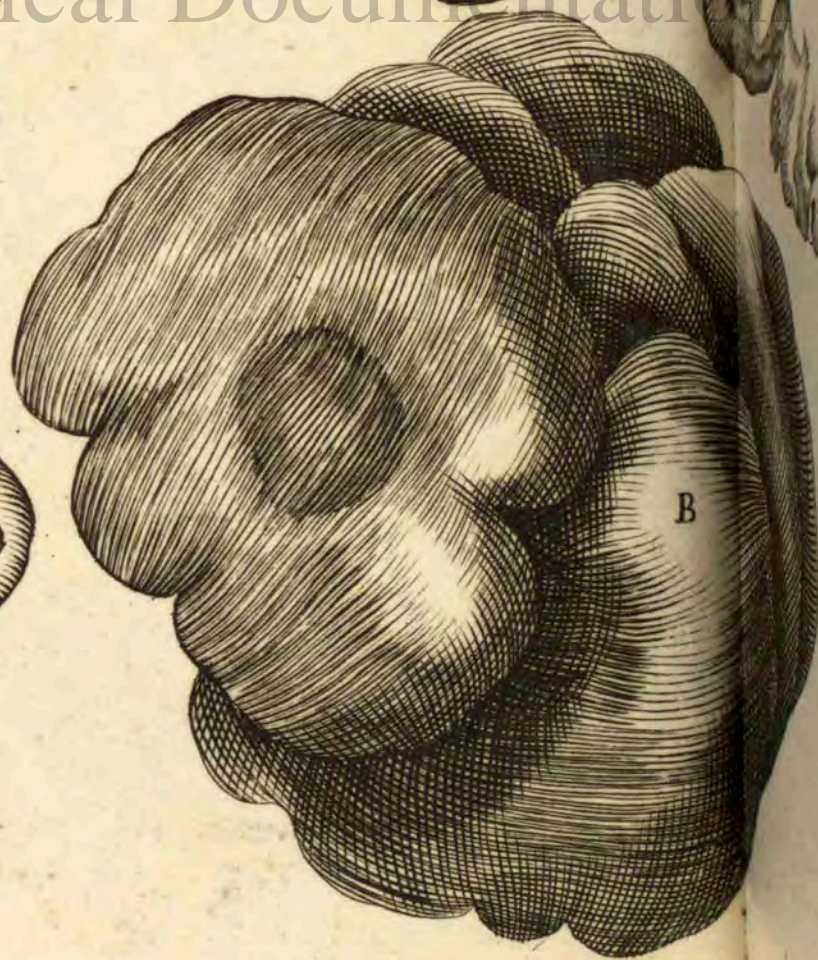
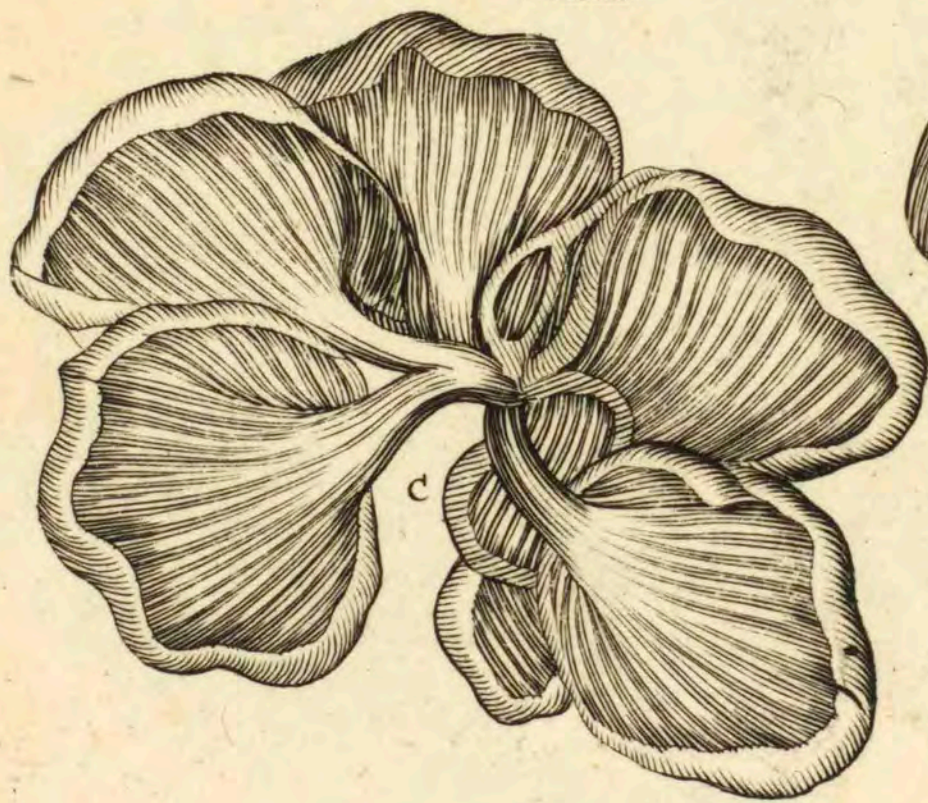
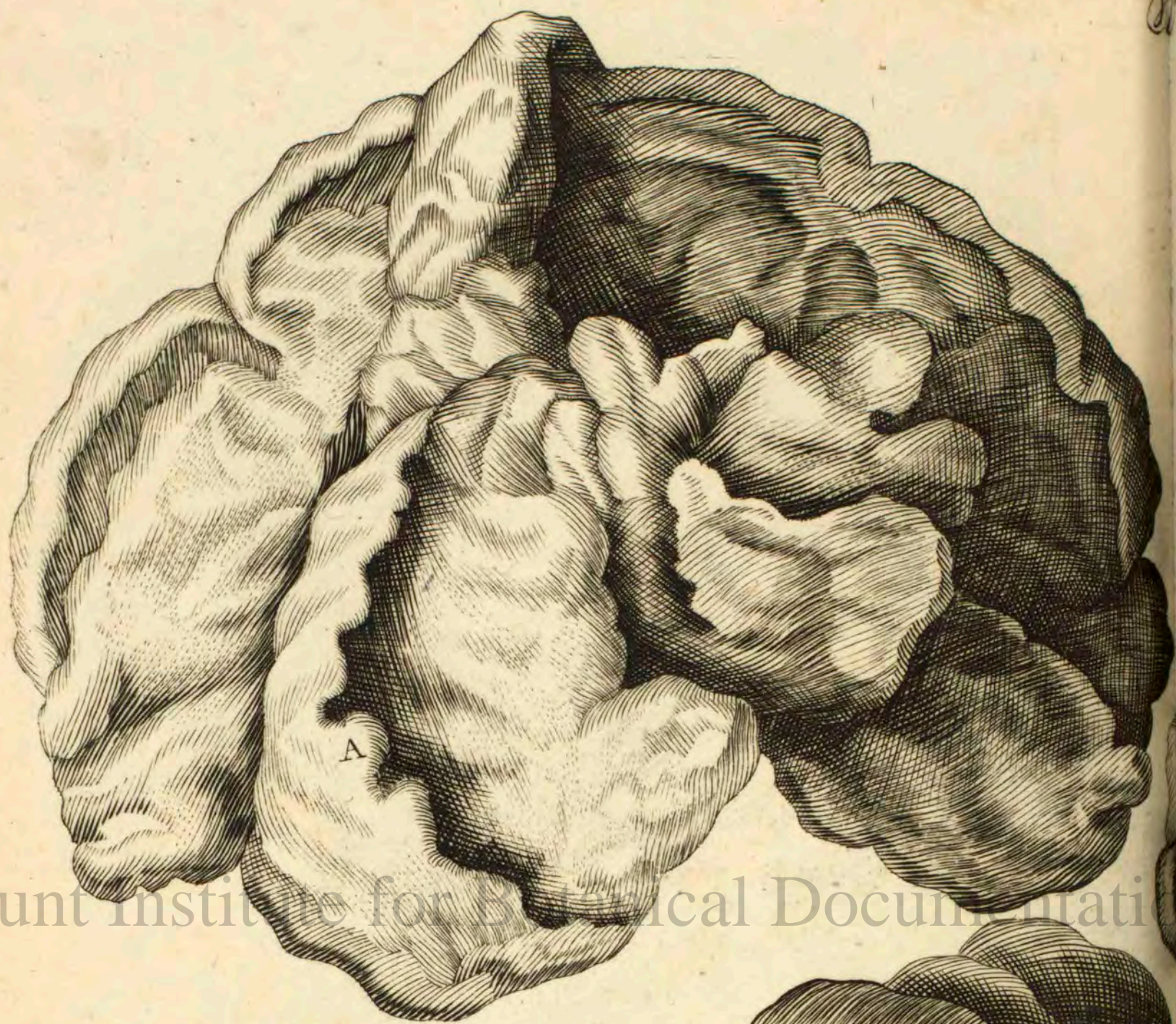

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

212

Digitized by Hunt Institute for Biological Documentation

Digitized by Google for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentatio

ende van swaere en
vrieten : soo als hy
welk meyndt van sijn
van een ander natu
wat, meer warm en
der eenich sap, ende
welcke sy van ghelijc
vrieten.
BARNIUS seght hier
Fungi noemen, on
vrieten welke soort
heet LOVICERUS h
Hoogh-duytich, H
gheleydt, Handt of
ek heb bevonden, o
vrieten van de voo
vrieten-halen, het v
vrieten mijnen arb
vrieten ghebleven. Doc
vrieten lijn: want in D
vrieten ballen maecken,
vrieten vleesch ma
vrieten. Iek heb verlich
vrieten in Duytchla

HE

Vande Caes Fun

IN jaer 1672. is my
vrieten gedroogde Fun
vrieten was, seer g
vrieten volmaect, sonde
vrieten hebben. Hier
vrieten van de selve leven
vrieten 1673. op 26. Mey
vrieten is toe-ghesonde
vrieten ghelachte,
vrieten schoonste naer

is, ende van swaere en schadelijcke kokinghe, herdt, en onghesont om verteiren: soo als hy oock seydt van ontrent rot hout te groyen, dat hy alles meyndt van sijne *Digitelli*. Het is seker, dat dese vier soorten gheheel van een ander natuer sijn, als de *Digitelli*: want in de plaets van cout en nat, meer warm en droogh sijn. Dese sijn als een dun leiren velleken, sonder eenich sap, ende sy laeten haer drooghen als de *Moerbefie Fungi*, met de welcke sy van ghelijcke natuer sijn, te weten seer licht en dun om te verteiren.

BAUHINUS seght hier van, dat HERMOLAUS, RUELLIUS, LOVICERUS een *Vinger Fungi* noemen, om dat sy de vingers seer ghelijck is, sonder dat sy betuyghen welcke soort sy hier door gemeynt hebben. Ende MATTHIOLUS heeft LOVICERUS hier in naer ghevolght, als hy die noemt *Manine*, in 't Hoogh-duytsch, *Hendel schwam*/ ende van CESALPINUS *Maninas*, alles gheseydt, *Handt oft Vingher Fungi*.

Ioan. Bauh.
lib. 40.
cap. 39.

Matthiolus
in Diosc.
lib. 4. cap.
78.

Ick heb bevonden, dat noch CLUSTIUS, nocht BAUHINUS het duyster schrijven van de voornoemde Doctoren hebben verstaen, noch connen achter-halen, het welck my geen cleyne moeyte heeft gheweest, al is nochtans mijnen arbeyt benefens de andere (tot leedt wesen) vruchteloos ghebleven. Doch het is seker, dat dese vier soorten seer goet ende eet-baer sijn: want in Duytsch-landt worden sy seer cleynghecapt, waer van sy ballen maecten, op de selve manier als wy in Brabant fricadellen van ghecapt vleesch maken. Dese manier van te koken is op sijn plaets te lesen. Ick heb verscheyde perloonen ghesproken, die my bekenden dese Fungi in Duytschlandt menich mael ghegeten te hebben.

HET XII. CAPITTEL.

Vande Caes Fungi, ende andere Fungi veel te samen.

I N't jaer 1672. is my door den Heere GRAVE VAN KRUYCKEN-BORGH **NOMB.**
leene gedrooghde Fungi toegesonden, de welcke meer hout als een Fun- **12.**
gi gelijk was, seer gelijkende aen het vlot-hout oft korck, nochtans
seer volmaeckt, sonder van haer levende wesen in het drooghen iets ver-
loren te hebben. Hier mede niet voldaan sijnde, soo heb ick seer gheivert
om van de selve levendich ende versch te becomen, het welck my in 't
jaer 1673. op 26. Mey door den ghemelden Grave met alle goetjonstig-
heydt is toe-ghesonden in een groote Doose, met vier verscheyde Fungi
van desen gheslachte, van de welcke op den selven tijdt de twee meeste
ende schoonste naer het leven sijn geschildert, als den weet gierighen Le-
ser

79.

A

Naem.

Gedaente

ser hier can in de plaet aen-schouwen, met de letter A.
 Ten opsicht van haeren reuck, ende andere uyt-wendighe teeckenen, heb ick dese de *Caes Fungi van Campenhout* ghe-naemt in 't Latijn *Fungus caesarius, ex Campenhout*.

Gheene van desen gheslachten hebben eenighen stele noch schotel, hoeft noch hoet, hol noch vol, noch sy en hebben geen plues, noch eenich mergh in, noch en hebben oock geen wortel: sy groeyen uyt het hout van de boomen, op de manier ghelijck den gom door de schorschen uyt berst: het onderste eyndt met het welcke sy vast aen den boom staet, is te samen eenen vasten clomp, somwijl twee oft dry vuyften dick, het welck sich in het bovenste breeder uyt-spreydt, by naer op de maniere van sommige bloem-coolen, welke bloemen met knobben boven van malcanderen ghescheyden sijn, waer van dese eerste met A gelijk een claver-bladt sonder stele ghewasschen was. Haer buytenste colour is seer ghelijck aen de corst van de versche schaep caeskens, behalvens dat op de uyt-wendichste topkens een weynich bleeck ros, ende tusschen de uyt-staende knobbelkens, in den gront, dat is in de inwendighe puttekens ofte hollicheydt, even eens als oft het met herde eyer-dooyers dick bestreken was, het welck hoe het naerder bovenwaerts comt, sich te dunder ver-toont, maer in het diepste som eenen mes rugh dick leydt, het recht geel colour van swavel oft solfer. Haer stoffe is van binnen gheheel wit en vast, soo dat men daer schijven van snijdt, als van eenen grooten coyen uyer: sy is seer versch en rensch van smaect, het welck ick rouw beproeft hebbe: haeren reuck is ten uyt-ersten aen den soete melck caes gelijk. Sy zijn met een dun velleken becleedt, het welck eerst afgedaen wordt, als sy doorghesneden zijn. Dese zijn gheweghen vierentwintich oncen groot ghewicht. Tusschen dese ende de andere en is gheen verschil van de natuer, soo dat dit eene ende de selve is, als dat dese meer recht opghewasschen, ende naerder te gader ghedronghen was, ende wat blecker van colour; het gene my docht sy soo oudt niet te zijn als de voorgaende: nochtans heeft dese maer een once minder geweghen als de andere. Tot welcken eynde hier twee figuren zijn gestelt. Van dese heb ick een goede schotel helpen eten; de welke als pensen ghesneden ende gekoockt waeren. Tot noch toe vinde ick geene Schrijvers die van dese gheslachten schrijven.

Tijdt.
 en plaets.

Sy is een vroeghe soort, ende en is maer eens in 't iaer te vinden, dat is in Mey en Junio. Sy waeren ghepluckt van de Willighe boomen binnen een Heerlijckheydt van den ghenoomden Grave, ghe-naemt *Campenhout*, oft *Wildert*, tusschen *Loyen* en *Mechelen*. Dese *Fungi* groeyen in de midden van

van den stam, en op de tacken van de Willighen, ende onder, maer noyt in de aerde.

Als den Heere *Colonel* LOVIGNI ter voorseyde plaetse in het iaer 1670. Bemerc- met sijn regiment gelogeert was, gaf aen sijn soldaten voor ieder Fungi kinghe. ses stuyvers, voor sijn eyghen eten: door den welcken wy van dese Fungi tot de kennisse van't gebruyck in Brabant zijn gekomen. Op den selven voornoemden tijt 1672. is my van sekeren vrient een ghesonden, de welcke twee mijlen van Antwerpen ghegroyt was aen eenen Eycken boom, waer door ick geene besondere veranderingh ghemerckt hebbe, als dat haer buyte velleken veel vaster en taeyer, ende geheel bleeck geil was, hoe wel dat sy haeren goeden geur soo lanck niet heeft behouden als de voorgaende: sy was oock meer houtachtich ende vaster, scheen een weynich uyt den peerdtichen van couleur op haere bovenste canten te worden: soo dat ick evenwel dese niet voor quaedt ben aenwijsende, maer nochtans de Willighe voor de Eycke soort sou verkiesen. Dese was cleynder als de voorgaende Willighe, en woegh vijventwintich oncen, om welck meerder gewicht, ten oplicht van cleynder stuck en aensien, sonder twijfel swaerder van alloy moet zijn.

Tot het gebruyck zijn dese beter heel ionck, als te out; want doen ick dese gegeten heb, waeren de selve wel tien daghen gepluckt geweest, waer door sy eenighe dorricheydt, als houtachtich, becomen hadden; nochtans behielen haeren verschen geur, tot dat sy bynaer tot hout verdrooght waeren: maer becomen als dan eenen swaeren duffen banghen reuck: sy en connen door geen weyckinghe tot het koken ghebrocht worden, gelijk de andere gedrooghte Fungi; want dese verdrooghen noyt tot een verrimpelt velleken, als de *Seeme leire* oft *Moerbefie Fungi*; maer tot hout, soo dat sommighe personen, aen de welcke ick dese, verdrooght zijnde, getoont hebbe, haer onmogelijck docht, dat de selve tot spijs bequaem gheweest was. Ick heb dese droogh in cleyne stuckkens gesneden, ende die twee daghen en twee nachten in water te weyck ghestelt, sonder eenich swillen oft versachtinghe te bevinden. Soo wanneer sy aen de boomen daer sy groyen, blijven staen, tot dat sy verdrooght zijn, soo worden sy als een vast oprecht hout; maer als sy (volwasschen zijnde, ende bequaem om te eten) afgepluckt worden, ende als dan bin- nens huys laeten verdrooghen, soo zijn sy heel locht en saecht, seer gelijk aen corck oft vlot-hout. Van dese heb ick bevonden, in het begin- sel van haer tweede iaer ghedrooght zijnde, dat sy als dan begonden te vergaen door de meluwen, comende vol cleyne gaetkens, ende menichte witte wormkens, ende haere geile eyerdooyericheydt, ghelijck ick voor
gheseyt

gefeyt hebbe, liet haer afvrijven als seker rou sandt: ende naer dry iaer is al haer vleesch in een grof morselich grimmel verandert. Evenwel blyven sommighe van binnen soo wit als Linden houdt: ende de gene die aen den boom verdrooghen, blijven als een stuck goet hout, de welke ick bevonden hebbe in dry iaeren haer tot geene veranderingh begonden te stellen; want my soodanighe drooghe dry iaer oudt zijnde, toegesonden zijn. Leest in het tweede deel aen het twelfste Capittel met de letter E, van een ander goede Willighe Fungi, ghenaeamt de *Willighe zee schelp*.

Maniere om de VVillighe Fungi tot vonck-hout te bereyden.

G Hemeynelijck wordt alle licht hout oft vonck-hout van de *Swammen*, dat zijn *Boom fungi*, gemaect, tot welcken eynde ick het selve aen dese *Caes-fungi* heb beproeft.

In den eersten als sy gedrooght zijn binnens huys, zijn sy seer bequaem oock uyt haer eyghen selven, sonder eenighe kokinghe oft byvoeghsel, om tot lonten oft vonckhout te ghebruycken, de selve in soo bequaeme stuckskens gesneden als u dienstich zijn; ende alsdan met eenen houten hamer saecht gheclopt: door welke bokinghe oft cloppen sy eenighe sachticheyt becomen, als buffels leir. Dit is al het gene sy behoeven om wel het viur te ontfanghen, als wanneer sy haer selven als een lonte tot stof toe vervoncken, het welck ick soo bevonden hebbe. Hier staet te bemercken, dat de selve Fungi tot haeren wasdom moeten gecomen zijn, soo dat het beter is dat de selve een weynich aen de boomen gedrooght zijn, als dat sy, noch te versch ende te ionck zijnde, gepluckt worden, waer door sy haest vergaen, ende by naer tot vonck-hout niet bequaem en zijn. Nochtans soo zijnder twee ander regeringhen, om het vonck-hout te bereyden: de eerste is, datmen de *Fungi* oft *Swammen* (welcke andere bequaeme soorten ick van gelijcken onder de quaede *Fungi* sal aenwijzen) in stucken sal snijden, ende de selve in een goede looghe van regenwater ende affchen van hout te samen twee uren sal laten sieden: alsdan uytgenomen zijnde, ende wederom droogh gheworden, de selve stucken met eenen houten hamer kloppen: welck kloppen oock soude voor het zieden connen geschieden.

De andere manier gheschiet als voren, behoudelijck dat by de gheseyde looge een handt-vol bus cruyt oft poeder met wat salpeeter oft solfer ghedaen wordt, waer door sy te haester het vier ontfanghen. Het selve is in dese (soodanich ghemaect sijnde) wel te mercken; want sy in het branden oft voncken eenighe ginsterkens van haer gheven, ghelijck den salpeeter van sijn natuere in het vier ghewoon te doen is. Twee

Twee verscheyde soorten van Fungi veel te samen.

80.

B

Naem.

AL is't saecke, dat ick hier verscheyde soorten ben vertoonende, sijn nochtans al te samen met een en alghemeynen ouden naem gheuoemt in't Latijn, *Fungi plures simul*, *Fungi veel te samen*: doch het is waerschijnlijk, dat dese soorten over langhen tijdt voor goede eetbaere sijn bekend, ende oock in het ghebruyck gheweest, als ick bevinde, dat sy van verscheyde Schrijvers van ieder met eenen anderen naem genaemt worden: van MATTHIOLUS, *Fungus in populo alba*, de Fungi vanden witten populier-boom: DODONEUS, *Populnei*, Populier Fungi: CLUSIUS noemt dese in't Hongersch *Shilfan termewt gylwa*/ oock *Silva gperthyan fan termet* / in't Hooghduytsch *Haghenbucht* / in't Latijn *Vlmei*, het welck soo veel te segghen is als *Olme Fungi*, oft de Fungi die aen de Olme-boomen groeyen, die de selde goede eetbare van CLUSIUS is. Dese sijn de sevenste goede van GASPER BAUHINUS, in't Latijn, *Fungi umbilicum experimentes*, *plures simul albi*; dat is, de Navelachtighe witte Fungi, veel te samen: van IOAN, BAUHINUS sijne twee-en dertichste soort, in't Latijn, *Fungi plures simul albi ad arborum radices esculenti*, *Veele witte Fungi te samen groeyende aen de wortels van de boomen, sijnde goet en eetbaer*. Dese heb ick de *Reessel Fungi*, in't Latijn *Fungorum unus sive Fungus racemus* gheuaemt.

Op dat ick de kennis van dese mijne tachtichste Fungi beter soude bekend maecten, soo sijn hier twee figuren met **B** ten toon ghestelt, de eene boven opsiende, ende de ander van onder tegensiende. Haer bovenste wesen vertoont, hoe sy de schotels als kus kens verheven hebben, nochtans in de midden met eenen put inghedronghen, als des menschen navel: sommige van dese sijn ront, sommige hoeckigh en geslijpt, liggende de eene schotel half over de ander: haer colour is uyt den witten, maer op sommige plaetsen al oft onder het wit een weynigh root ghemenght was. Dese wasschen seven, acht, meer oft minder te samen, niet uyt eenen ende den selven stele; want jeder heeft sijnen eyghen stele besonder; nochtans aen den ondersten crop te samen ghevoeght, gelijk in de omghekeerde figure te sien is. Sy hebben heel cort vast plues, het welck grauw is; ende somtijds wat geil saffraenich, oock som wat bruyn; maer in den gront is sy heel wit: de schotels sijn scherp van randen, niet ingheslaghen: haer stelen sijn op de selve manier, als mijne *Geile Seeme leire Fungi*.

Dese wort binnen *Tarin* de hoofstadt van Savoyen in Italien, De rooy-achtighe *Gasper Bauh.*
lib. 10.

achtighe met den witten stele ghe-naemt : in Vranckerijck, *Hestre*: in Hongarijen, ende in sommige plaetsen van Duytsch-landt in 't Latijn *Ostrya*, dat is naer een seker gheslacht van Olme boomen, de welck aldaer seer overvloedigh sijn, aenwelcke wortels dese Fungi te vinden sijn, ende

81.

C D

Naem.

Tot verschil en onderscheydt van de voorgaende, heb ick dese eenentachtichste in 't Latijn *Fungi castanei, sive rufi, limbo inverso*, in 't Neerduytsch, de **Castani oft de bruyne Fungi met den ingheslaghen randt** ghe-naemt.

Gedaente

Want dese in alles van ghewasch de voorgaende ghelijck is, behalven dat de schotelkens noyt rondt sijn: wiens stelen niet in de midden staen van den hoet, maer aen 't eynde: welcke schotelkens selden meerder als eenen schellinck groot sijn, den randt seer omghesomt en ingheslaghen: haer bovenste colour is oprecht castani bruyn, met een weynich bleecke witticheyt: haer vast plus is onder heel cort en wit, om welcke reden hier de omghekeerde figure ghestelt is. Ende op dat een jeder haer bovenste wesen bequaemelijck soude connen aenschouwen, soo is hier een deel vande selve met de letter **D** aenghewesen. Somwijl comen dese met dry, vier, vijf oft ses vruchten te voorschijn, volghens het segghen der ouderlinghen, nochtans in onse plaetsen van Brabant heb geene meerder als vier te gader ghesien, met noch kleyn stompkens; noch sy en sijn noyt alhier soo groot, als sy in Italien, Hongarijen en Duytschlandt haer vertoonen, alwaer sy wel twee-mael soo groot sijn; ende als wanneer sy op haer aldermeeste sijn, dan sijn de randen niet ingheslaghen, maer scherp, ghelijck aen die met **B**, wanneer ick gheloove dat sy te out sijn, ende alles uytghewasschen is, waerom ick dese aldan niet te beter tot het ghebruyck soude oordeelen.

Tijdt en plaets.

Matth. in Dioscor. lib. 1. cap. 93.

Inden Herft comen sy te voorschijn, want ick dese in het voorjaer noyt ghesien hebbe. Volghens het segghen van MATTHIOLUS, sijn dese veel te vinden aen de troncken van de Olme boomen, oock op de afgecapte Okernote-boomen, dat is, soo wanneer dese tronchen leegh neffens de aerde afgecapt zijn, soo dat sy door het slijck oft aerde bedeckt worden, ghelijck ick hier voor in het Capittel van de Fungi te doen voortscomen, uyt GALENUS heb aenghewesen. Noch sijn dese oock te vinden aen de Eycke en Bucke boomen de welcke de Franschen *Hestre* noemen. Het is seker, naer het segghen van GALENUS, den welcken van den witten Populier schrijft, dat dese oock onder de Abeele troncken moeten voortscomen; want *Populus alba* is den Abeelboom van DODONEUS, ende van andere Schrijvers oock ghe-naemt, soo dat ick meyne

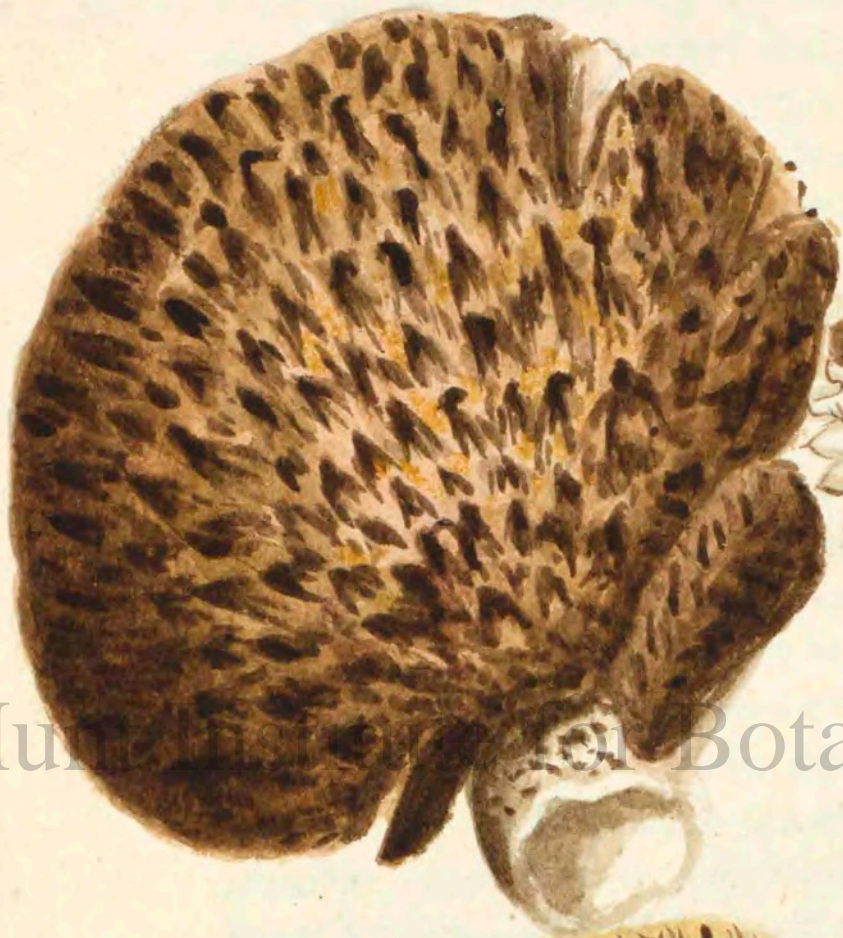
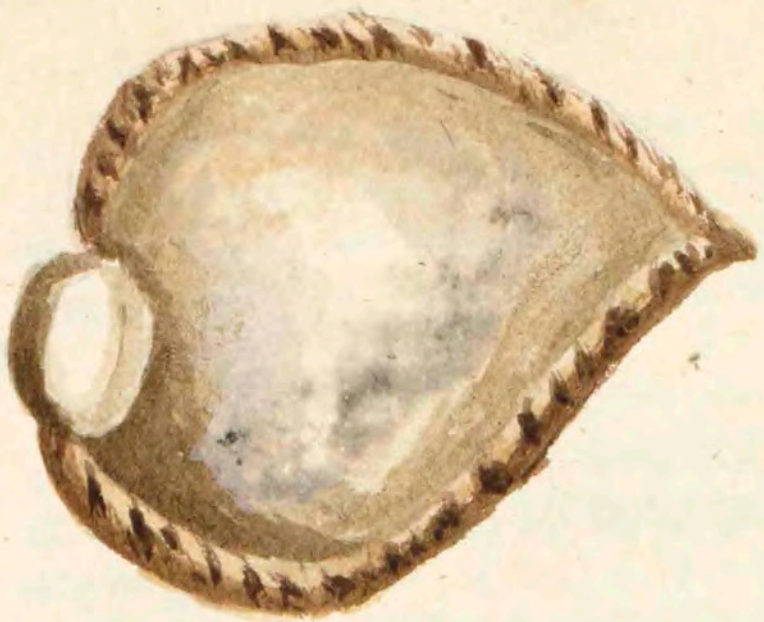
Staet

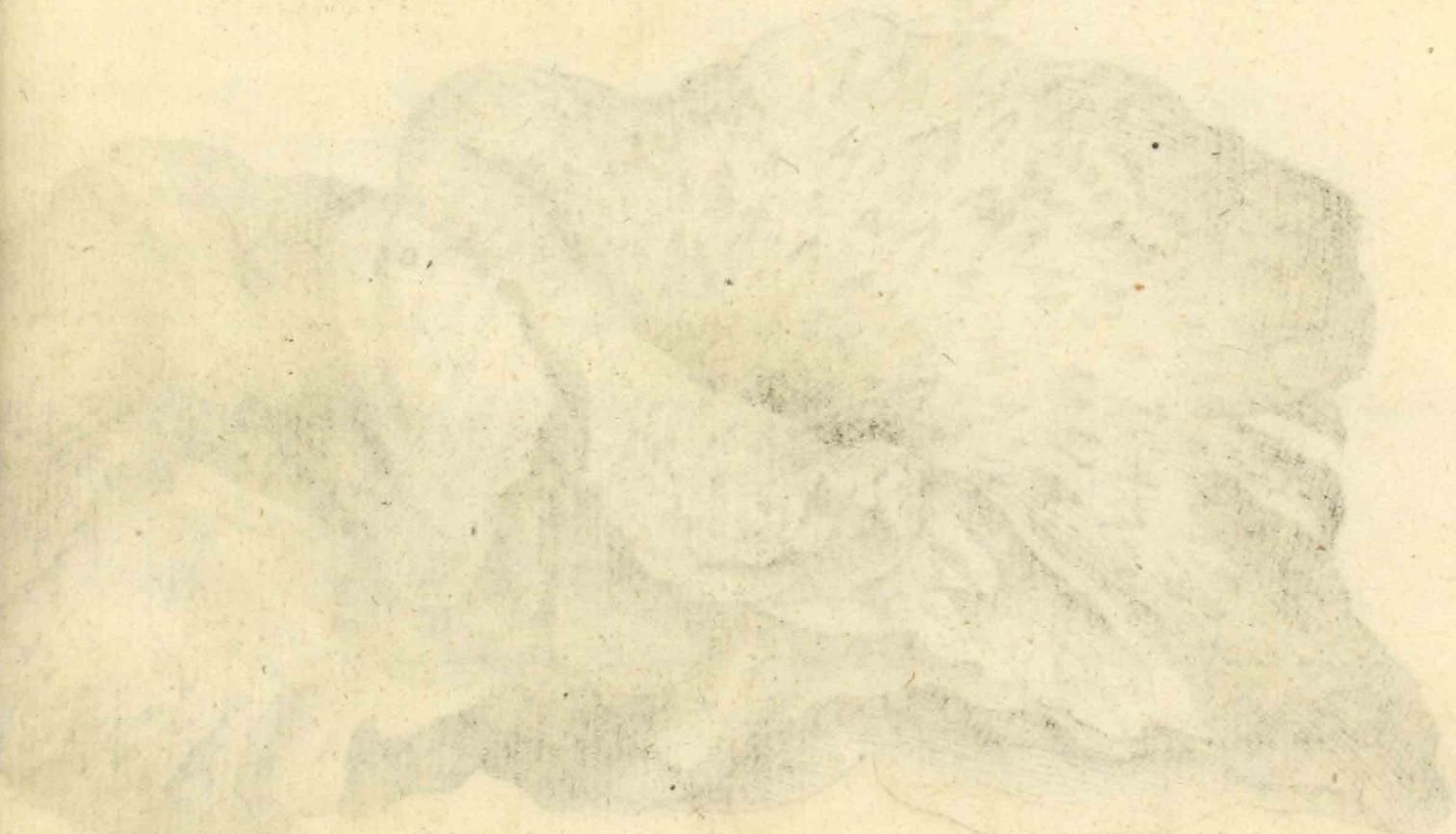
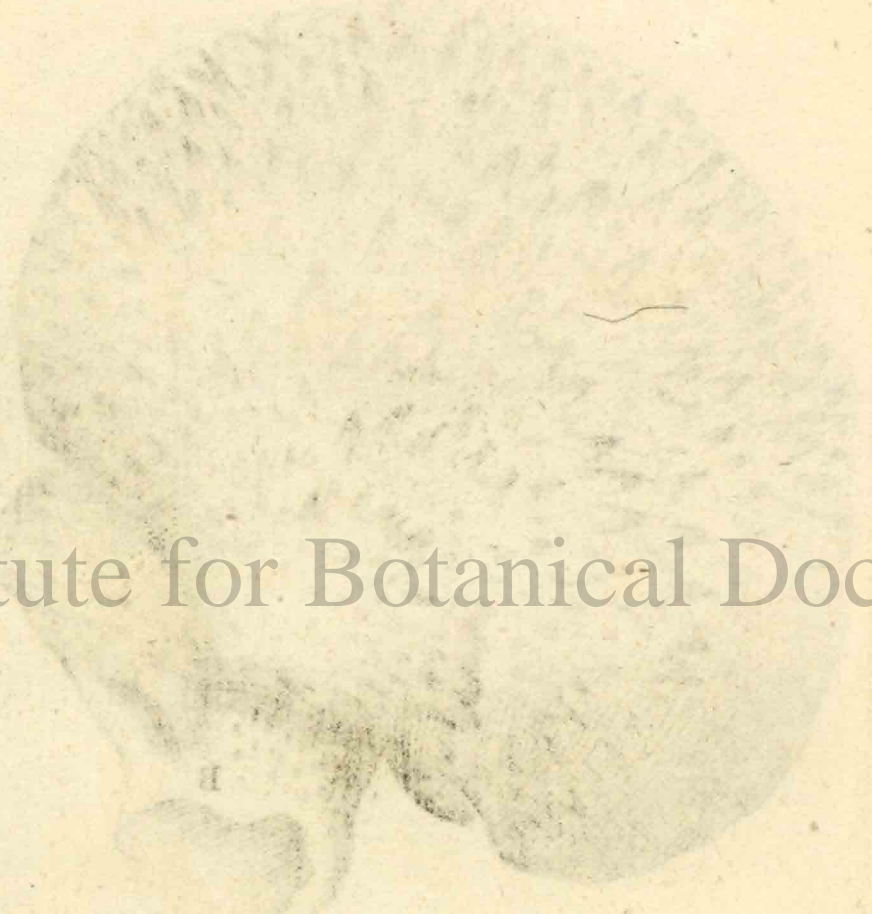
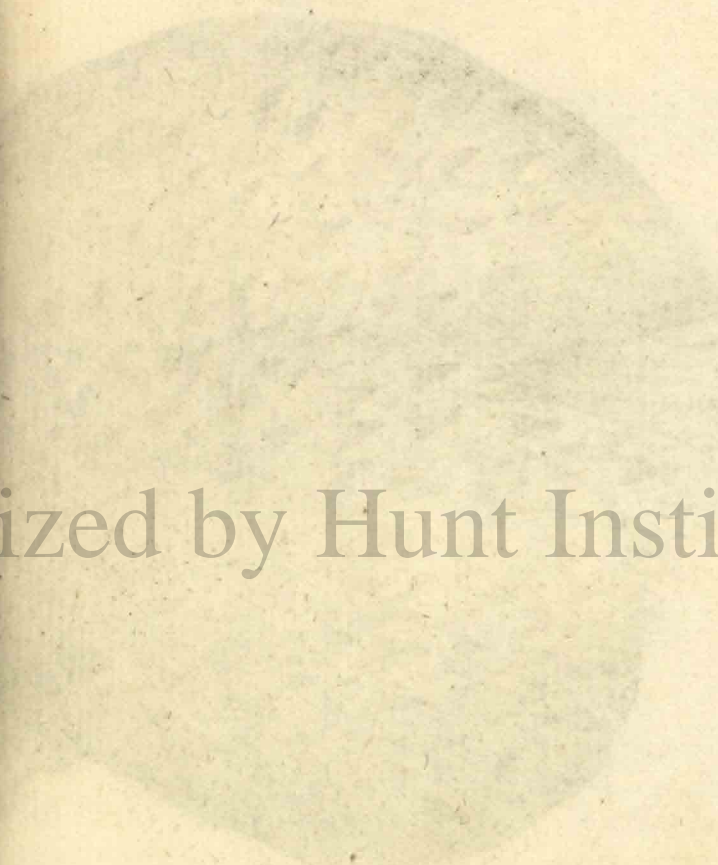
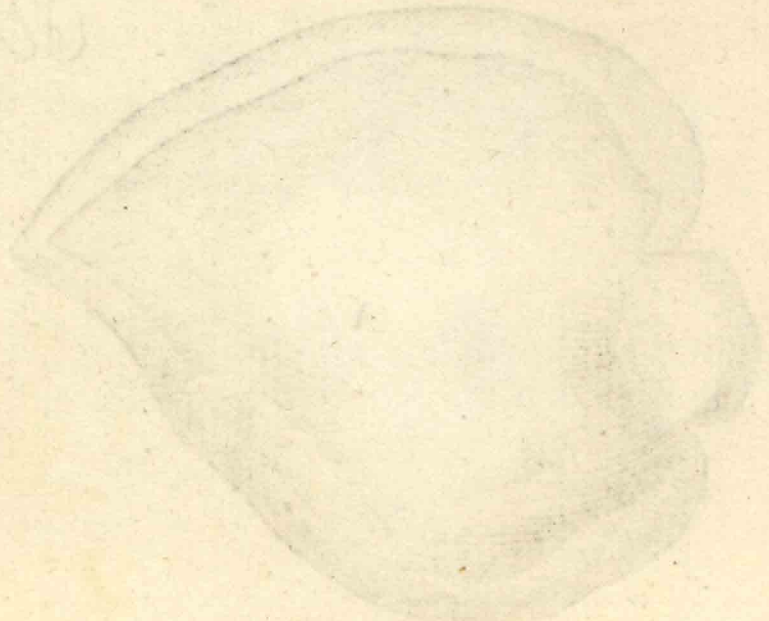
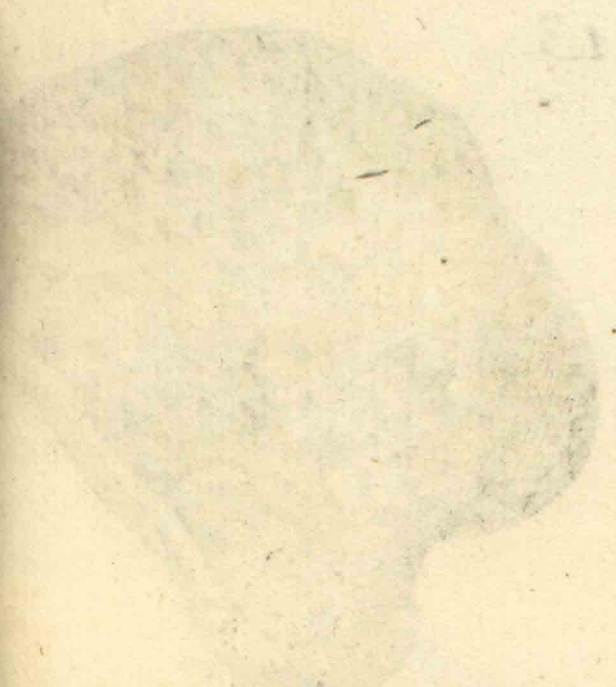
kerijck, Hesse: in
sch-landt in 't Latijn
omen, de welck
Fungi te vinden

orgaende, heb ick
rasi, limbo inversi, in
gi met den inghe

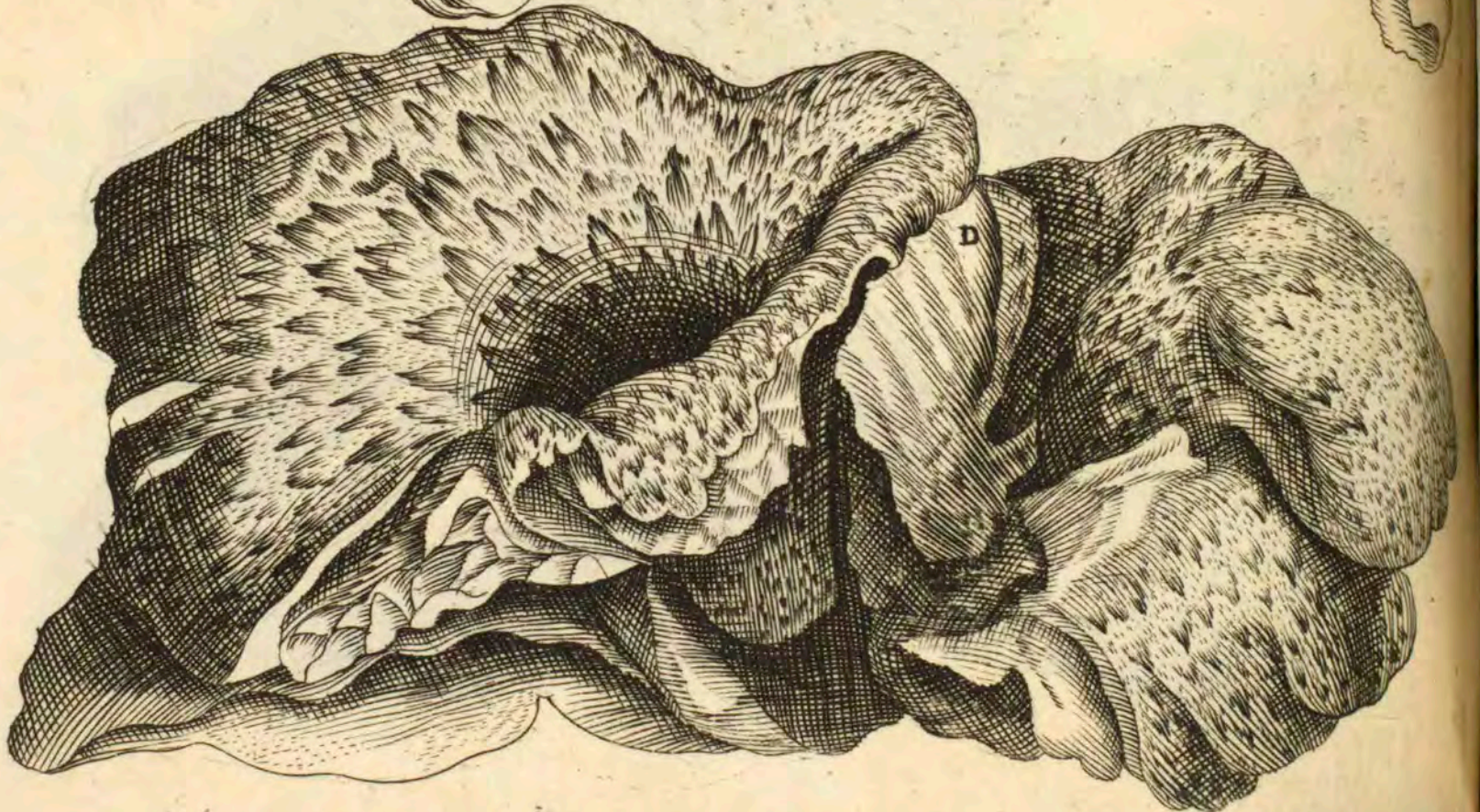
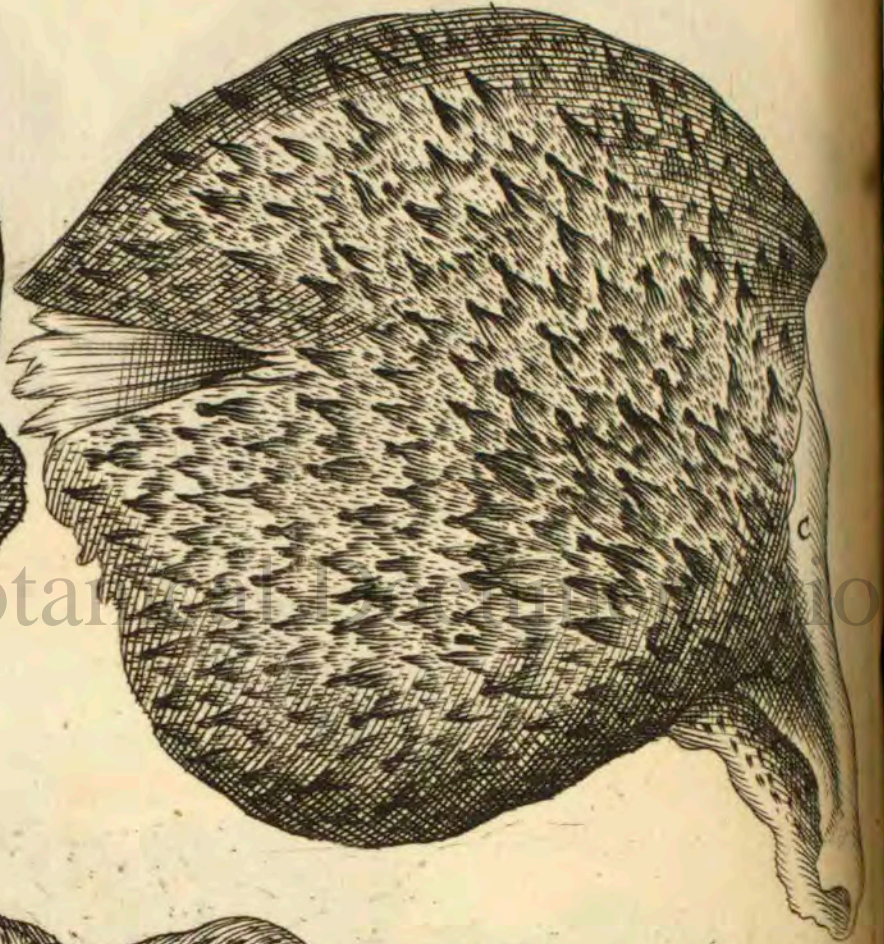
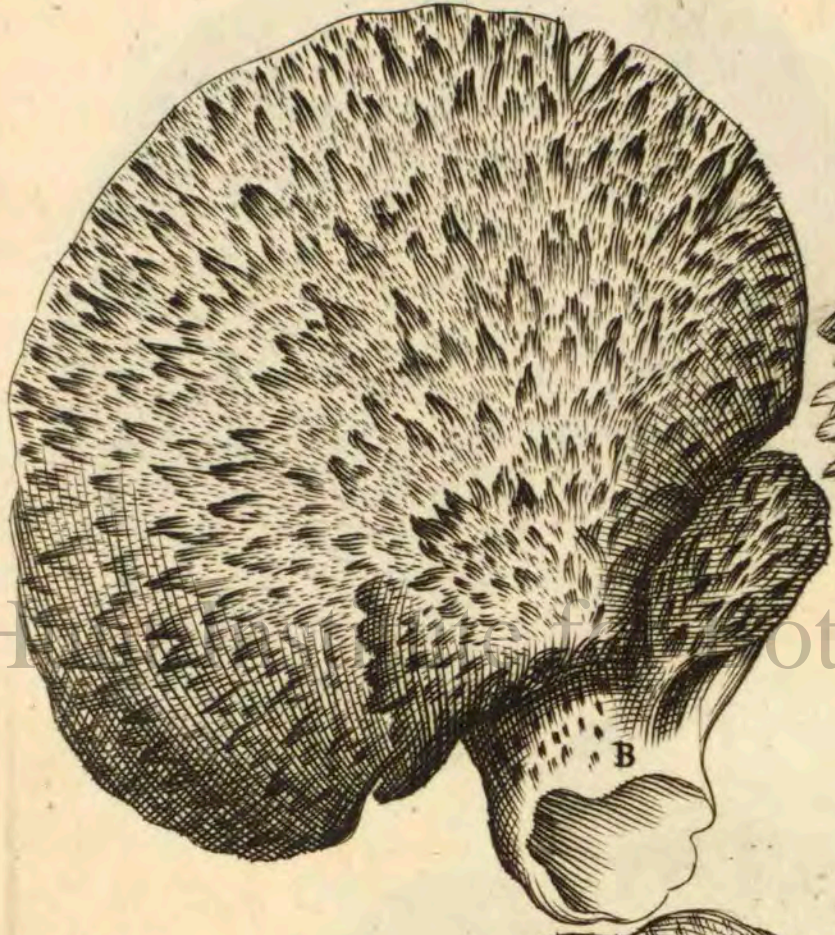
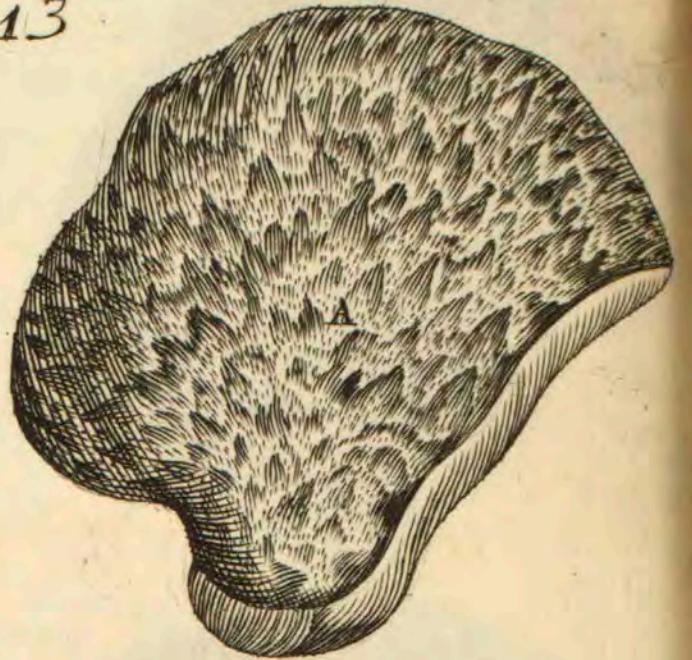
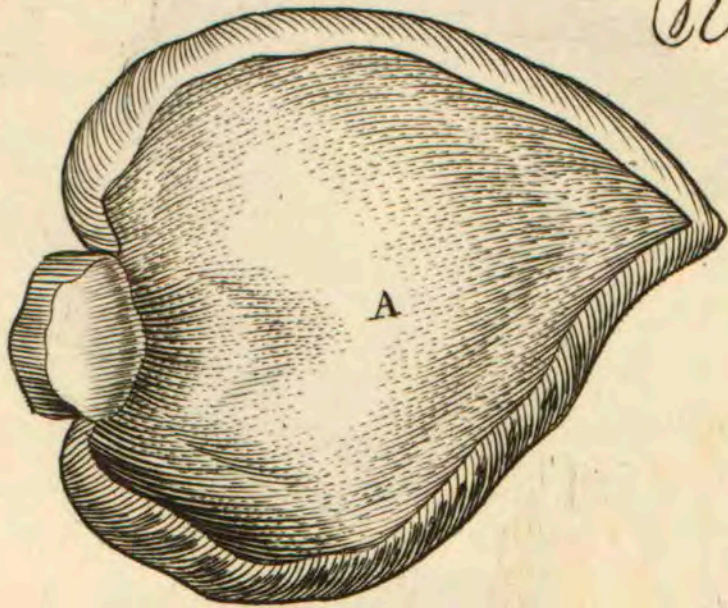
gaende ghelijck is, be
elen niet in de midd
notelkens selden men
omghesomt en inghe
n, met een weynich
rt en wit, om welck
de op dat een jeder
aenschouwen, soo in
wese. Som wyl con
hijn, volghens het
an Brabant heb geen
n stompkens; noch
ongarijen en Dups
o groot sijn; ende
e randen niet inghe
anneer ick ghelooe
erom ick dese alken

nt ick dese in het
an MATTHIOLUS,
boomen, oock op
anneer dese tronck
sy door het slijck
het Capittel van de
ghewesen. Nocht
oomen de welck
er segghen van G
; dat dese oock on
opulus alba is den A
ock ghenamt, so

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

...dele in het Soigni
...er dient te weten, da
... want ick van dese in
... den tijdt noch eens
... ick dese geslachten
... de Schrijvers dese
... dat ANDREAS CE
... oove, dat by in een
... het tiende Capittel o
... haer verschil tot vol

HET
Beschryvinge va
... aenwijfen van C
... by de selve in d
... (wiens twee-en
... loort te lijn; want h
... maer dat B
... wel bemerkct had
... maer betuyghen, da
... conde, het w
...
... dat dese seer wel ee
... van my in't Latijn *Aur*
... het verschil van de
... van ieder Schrijve
... GUSTAV BAUHINUS noer
... *Fungi* met eenem
... *coloris ex rufo fusci*
... licht, dat de Hong
... Hoogduytich P
...
... Gheelyk ick geleyd
... van des menschen
... t'leven vertoont,
... hebbende het

meyne dese in het Soignien bosch onder de Beken wel te vinden zijn.

Hier dient te weten, dat dese in Nederlandt seer weynich voortscoringhe, men, want ick van dese in het iaer 1656. eenighe ghesien hebbe, ende naer dien tijdt noch eens, doch maer dry vruchten, ende geen andere; soo dat ick dese geslachten noyt heb beproeft: nochtans heb ick met vier vermaerde Schrijvers dese voor goet eetbaer bevesticht ende aangewesen; hoe wel dat ANDREAS CESALPINUS dese niet voor goet en houdt: maer ick geloove, dat hy in een ander quaede sal gemist hebben, welcke quaede in het tiende Capittel onder de doodelijcke met B aangewesen, ende de met haer verschil tot volcomen onderscheydt beschreven is.

Bemerekinghe.

Quaede Fungi.

HET XIII. CAPITTEL.

Beschrijvinghe van de vlamminghe soorten van Fungi.

IN het aenwijfen van CLUSIUS voor sijn vijfde goede eetbare soort, soo bedeylt hy de selve in dry verscheyde soorten, waer op IOAN. BAUHINUS seyt (wiens twee-en-twintighste dat het is) dese maer een ende de selve soort te sijn; want het verschil niet anders en bestaet, als in grooter en kleynder: maer dat BAUHINUS dese ghesien hadde, oft ghesien hebende, wel bemerckt hadde, hy en soude aen CLUSIUS geen replieck geven; maer betuyghen, dat CLUSIUS wel en met goet fundament dese wel bescheyden conde, het welck uyt mijne aenwijfingen ghenoech sal blijken.

NOM. 13.

82.

A B

Naem:

Om dat dese seer wel een lelle van des menschen oor ghelijck is, soo is sy van my in't Latijn *Auricula flammea Machi* de vlamminghe *Malchus* oor ghe-naemt, tot verschil van de eene tusschen de andere: nochtans zijn dese al te saemen van ieder Schrijver met eenen naem bekend en beschreven, want GASPER BAUHINUS noemt dese in't Latijn *Fungus angulosus pediculo exiguo*, de hoeckighe Fungi met eenen cleynen stele: IOAN. BAUHINUS, *Fungi ferè sine pediculo, coloris ex rufo fusci*, de rossche oft bruyne Fungi, bijnaer sonder stele. CLUSIUS seght, dat de Hongeren dese met eenen naem beschrijven *Peztritz*: in't Hooghduytsch *Pasternitz* / sonder dat hy dese naemen te verstaen gheeft.

Ghelijck ick geseydt hebbe, dat dese seer ghelijck is aen de buytenste lelle van des menschen oor, soo de twee figuren met de letter A hier naer't leven vertoont, zijnde alijdt half rondt, oft wat meerder, gemeynelijck hebbende het cort steelken aen het buytenste eynde van den
hoet,

Gedaente

hoet, het welck eenen duym dick is, ende een lidt des vinghers lanck al te samen zijn sy hoeckich van randen; welcke randen scherp zijn, ende de selve wat omgecromt, maer niet ghesoomt: sy hebben onder wit vast mergh in: boven is sy met een roodt en geil vierich-coleur beschildert, het welck seer gheloyent is, ende dicht beset met menichvuldighe donckere purpere vlekken, op de manier als vlammevens, sy is somwijl vier duym breed van hoet, ende wel dry duym dick van stoffe,

Tot meerder kennisse voor den Leser, heb hier een ander figuer van de selve Fungi met B by ghestelt, waer uyt te sien is, hoedanich den stele aen het eynde uytwaft, als oock, hoe verscheyden dese eerste soort van fatsoen te voorschijn comt; want dese is bynaer heel rondt, ende in het voorste deel van den bovensten randt gheslipt: doch dese comen met soo vremen en verscheyde wesen te voorschijn, dat tien figuren niet genoegsaem souden wesen om alles te vertoonen.

83.
C

Naem.

Dese tweede is met een merckelijck verschil te beschrijven voor een bescheide soort van de voorgaende, de welcke ick in't Latijn genaemt heb, *Muscarium flammeum extensum*, den uytghespreyden ghevlandden waeyer.

Gedaente

Al ist dat dese een seer gelijcke soort met de voorgaende is, soo nochtans verschilt sy van de andere in een ongemeynder ronde ende grootte, hebbende den stele als achter uyt stekende, den welcken veel dicker, ronder ende langher is: van gelijcken is den waeyer wel seven duym breedt, ende wel eens soo dick van stoffe als de voorgaende. Haer colour is het schoonste van al dese soorten; want al haer vlammevens zijn seer krachtich als met schoonen lack geschildert, seer gloeyende ende aengenaem om sien. Noch hebben sy besijden den stele een tweede byvoeghsel van een jonghe aencomende vrucht, het welck de andere niet en hebben.

84.
D

Naem.

Op den tweeden Sincxendagh in't laer 1673, sijnde den twee en-twintighsten van Mey, heb ick dese Fungi met D ontrent een halve mijle van Antwerpen ghepluckt; de welcke ick heb ghenamt in't Latijn, *Fungus verus flammeus*, de oprechte ghevlandde fungi. Ick soude haer met recht, ten oplicht van den Sincxendagh, de *Vlamme* oft *Vierighe tonghe Fungi* moeten noemen.

Gedaente

Volghens het aenwijzen van dese figuer met de letter D, soo vertoon den haer dese Fungi, als oft sy twee verscheyden vruchten te samen aen malcanderen ghewasschen waeren; waer van de eene seer hol ingetrocken was, ende de andere hoeckigh met putten en bulten, gheslipt en ghesneden, seer ghelijck aen de ghedaente van eens menschen lever: sy was in haer gheheel eenen voet lanck, dat is, elf duymen, ende ses duym breed: niet teghenstaende dat sy droogh was, heeft sy tien oncen groot.

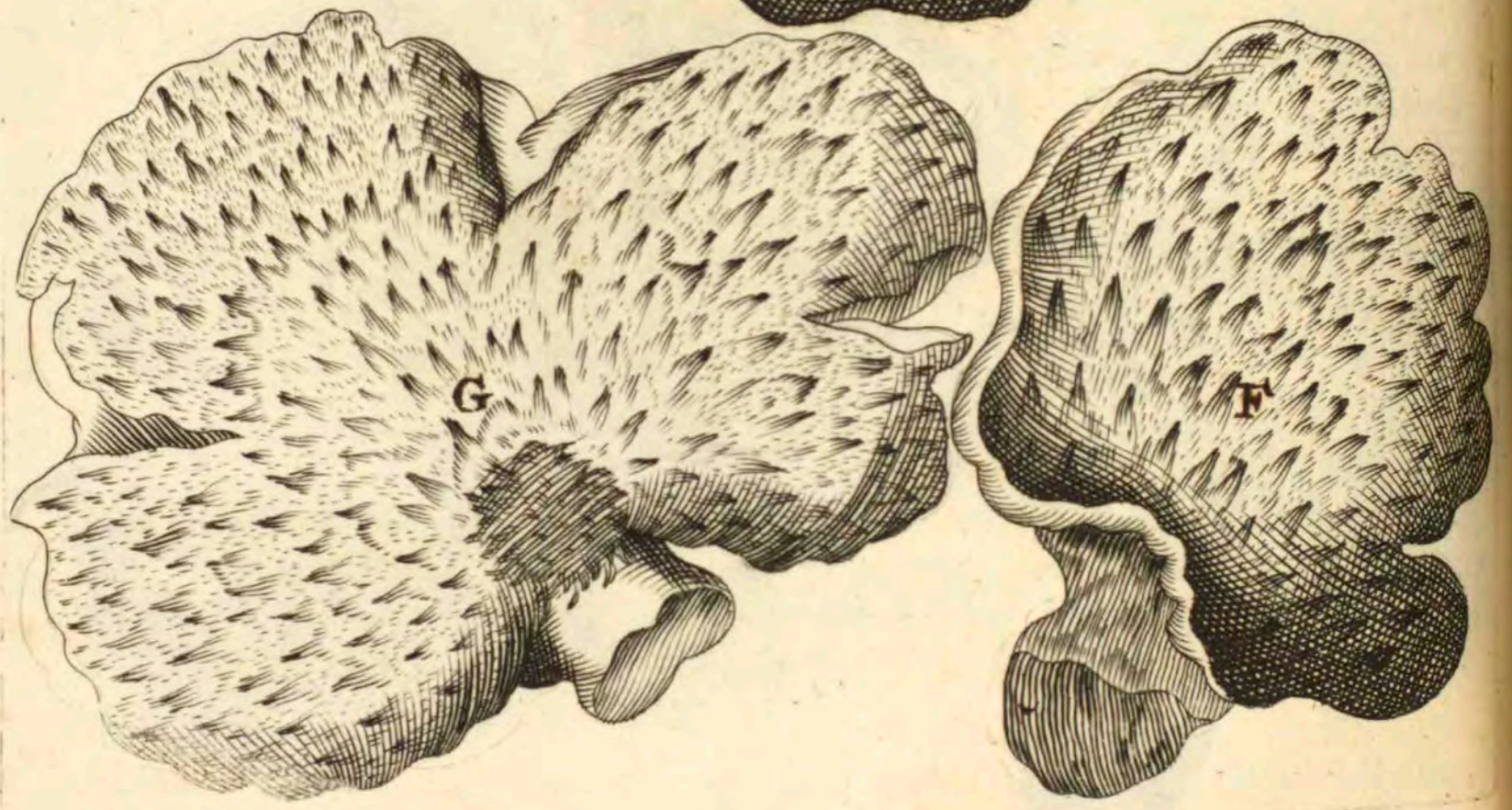
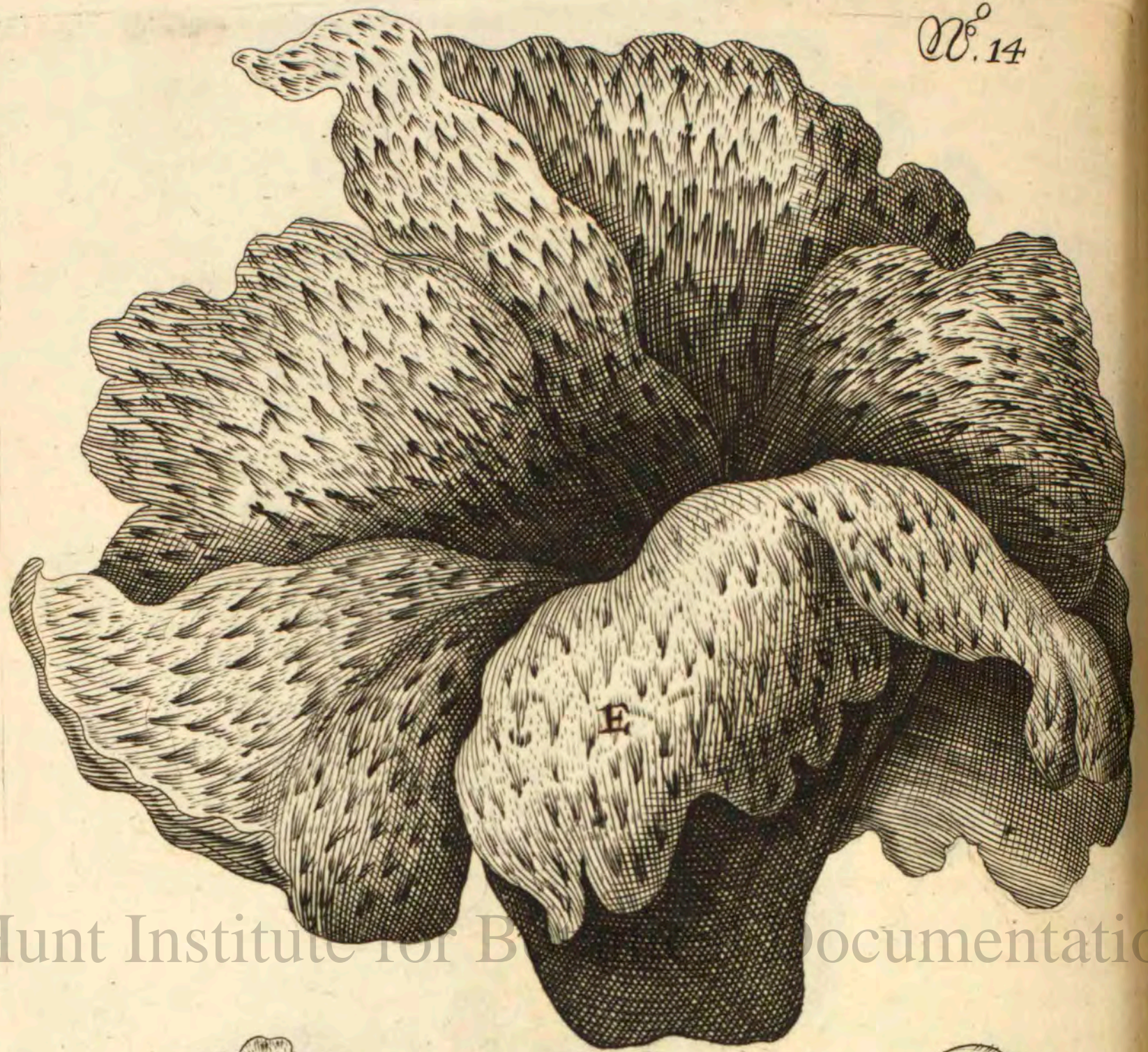
idit des vinghen
randen scherpe
t: sy hebben
vierich colour
t met menich
nnekens, sy is
ck van stoffe
er een ander fig
sien is, hoeda
eyden dese eer
ynaer heel ron
lipt: doch dese
chijn, dat tien
oonen.
beschrijven vo
ck in't Latijn ge
n gheylanden wa
orgaende is, loo
er ronde ende ge
lcken veel dicke
vel seven duyn
de. Haer colou
nekens zijn seer
vende ende aere
weede byvoege
re niet en hebbe
nde den twee
ntrent een haer
ghenaemt in't L
soude haer ma
evighe tonghe Fran
de letter D, se
en vruchten te
e eene seer bol
en bulten, ge
mens mensche
elf duymen, en
heeft sy tien

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

...ghegewicht gheweghe
...ofte heel don
...Dele heeft heel w
...vryt de stoelen der artill
...ik meyne dit in he
...gh geweeft door te
...maer buyten met een
...kens of peeskens,
...is, hoe langh dele
...ghen had; want de fel
...nomen witte macykens
...is sprinckhaenen we
...ghelyck aen den Olm
...worden. Naer welke
...vry tot den twintichte l
...de dan heeft sy haer
...vry vleesch, op de fel
...den liesken intrecke
...reichte meluwe gaen
...vry was, uyt de w
...als doen bequam sy
...volinghe manier heeft
...vry te verliezen, of
...ghelyck w ghebleven.
...Cusus legt, dat de
...troncken van de afghesap
...oock de Aheelen sijn, ghe
...den Mey ghepluckt heb
...tronck Ellen-boom, in v
...en Bliche boomen verdr
...ren, in de veldke ick noch
...in dat water hadde lacten
...E
...Och heb ick ter fel
...welcke, naer mijs
...vryen was, want sy mee
...de veldke als in een g

groot ghewicht gheweghen : haer colour was schoon bleeck geil , met loetachtighe oft heel doncker purpere vlammen , seer ghelijck overhant ghestelt. Dese heeft heel vast mergh, seer hayrachtigh, ghelijck het cortste uyt de stoelen der artisoeken : het selve is bleeck geil grauw , hoewel dat ick meyne dit in het eerste wit gheweest was : den wortel is seer houtachtigh geweest door te langh verdroogen, nochtans van binnen sneeuw wit, maer buyten met een zoet swart velleken becleedt, sonder eenighe wortelkens oft peeskens. Hier dient bemerckt te zijn, dat my geheel onbekent is , hoe langh dese Fungi aen den struyck (verdrooght zijnde) ghestaen had ; want de selve acht daghen naer mijne pluckinghe heeft beginnen witte maeykens , als caes-wormkens uyt te worpen , de welke als sprinckhaenen wegh spronghen: dese maeykens sijn ten uytersten ghelijck aen den Olm de ghene in het graen oft koren veel bevonden worden. Naer welcken tijdt, te weten van den twee-en-twintighste Mey tot den twintichste Junij naervolghende, is sy heel goet ghebleven, ende als dan heeft sy haer bovenste geil velleken begoft te scheyden van haer wit vleesch, op de selve maniere als de eyer-schaelen, droogh sijnde, haer dun liesken intrecken. Dit heb ick bevonden gheschiet te sijn door de menichte meluwe gaetkens , met de welke het wit vleesch gheheel door-geren was , uyt de welke een seer geil sijn stof oft polver stuyfde ; ende als doen bequam sy eenen duffen houtachtighen banghen reuck: op soodanighe manier heeft sy veel maenden haer gehouden, sonder van haer colour iet te verliezen, oft eenighe quaede teekenen te vertoonen , want is gheheel wit ghebleven.

CLUSIUS seght , dat de sijne tweemaal in het jaer te vinden sijn op de troncken van de afghecapte witte Populier-boomen , het welck by ons oock de Abeelen sijn , ghelijck ick gheseydt hebbe , ende dese mijne in den Mey ghepluckt heb ick op eenen dicken , corten , seer bemosten tronck Essen-boom, in't Latijn *Fraxinus*, den welcken rondtom in Else en Essche boomen verdrongen was , staende aen de canten van de grachten; in de welke ick noch eenighe afghevallen Fungi van de selve soort in het water hebbe laeten drijven.

Essen-boomen Fungi.

NOch heb ick ter selver tijdt en plaets een seer groote bevonden , de welke, naer mijn gissinghe, door haere rijpigheyt in de gracht ghevallen was , want sy meer aen den boom had ghehanghen als de andere , de welke als in een gaffel oft micke rustende was. Dese heb ick de Grootte
ghe-

Tijdt en
plaets.

NOM. 14.

85.

E

Naem.

Gedaente

ghevlamde leli-Fungi ghe-naemt, in't Latijn, *Fungus magnus flammeus liliaceus*.

Dese was van ghedaente als een bloeme, ghelijckende een opene lelie, even eens met slippen als oft het bladeren beduyden moesten: sy was seer inwendigh inghedronghen, haer couleur ende vlamme-kens waeren niet verschillende van de andere, behalven dat den gront bruynder geil was: het welck sy door het gracht water ontfanghen hadde. De bovenste openingh was veel grooter in de ronde als een groote tenne-tallioor: haeren stele was eenen corten dicken stomp, boven dicker als onder: sy was van buyten en binnen heel wit, nochtans was als een offen-pense verweyckt, hebbende eenen swaeren vuylen geur, den welcken men welcoft giffen, sy uyt haer selven niet en hadde, maer uyt den stinckenden modder van het gracht water becomen; nochtans is my niet bekend, hoe langhen tijdt dat sy in dien modder gheleghen hadden: niettemin soo heb ick gheene rottinghe, blauwigheydt, oft eenich ander quaet teecken in de selve bevonden: de welke ick, ghedrooght sijnde, twee jaer goet bewaert hebbe. Dese heeft gheweghen eenendertigh oncen.

86.

F

Naem en Gedaente

Een vijfde, de welke seer ghelijck was soo van fatsoen als van stuck aen een *Ghevlamde Zee schelp* in't Latijn *Concha marina flammea*, die men onder de schelpen de Pelgrims van S. Iacob aen den hoet fiet dragen: sy was den cant wat ingeslagen, van binnen hol, van buyten rondt, op de maniere als iet het ghene van silver oft koper ghedreven is, alles van de selve natuer en couleur als de voorgaende; want sy in een en de selve rivier ghevist was als van den selven boom ghevallen. Noch hebbe ick grooter en cleynder van desen gheslacht in de gheseyde gracht laten verrotten, soo dat ick vijf vruchten mede 't huys bracht. Dese dry voorgaende achtervolghens sijn de rechte *Essen Fungi*.

87.

G

Naem.

Hier sal ick vertoonen de derde van CLUSIUS, die ick ghenoeemt hebbe in't Latijn *Fungus flammeus trifoliacius*, in't Duytsch *De ghevlamde claver-blad Fungi*.

Gedaente

Sy is veel grooter als de twee eerste van desen geslachte: aen haer breedste sijde is sy wel seven duym lanck: ende heeft de rechte forme van een claver-blad, cort, en niet dick van stele, eenen mans duym dick, ende eenen halven duym lanck: sy is boven meer wit als geil, doch aen de cant is sy als met saffraen en met bruyn root ghemenght beschildert, ende de heele schotel is met blecke bruyn teere vlamme-kens beset, seer vriendelijck om aensien. Haer mergh is cort en vast, gheheel wit, met grauwe en geile vleckskens: sy is van binnen seer wit, en goet om te eten. Somwijl hebben dese op het bovenste deel eenighe puttekens, op de manier als de spongien hebben, maer niet doorgaende.

In

In Hongarijen sijn dese in soo daghelijcks ghebruyck, als de ghemeynste goede vruchten der aerden. Dese ghesuyvert ende ghesoden sijnde, snijden die in stuckskens, die sy in een schotel by malcanderan schicken, waer over sy ghebraden speck druppen, ende soo op dischen om te eten.

Bemerc-
kinghe.

Noch is te bemercken, dat onder dese geslachten seker mede soorten sijn, de welcke seer dun van stoffe, ende plat van forme sijn: de selve sijn niet geil, maer bruyn grauwn van couleur, hebbende haere vlammekeens veel lichter, ende niet soo bruyn als de andere: dogh in alles op de selve manier als de andere voorseyde. In het iaer 1672. den 20. Mey heb ick van desen geslachte veel vrende ende veranderde fatsoenen ghesien, van de welcke ick sommighe gepluckt hebbe, alles aen de Essche boomen, meestendeel groeyende onder teghen den tronck aen de aerde, nemende haeren eersten oorspronck oft beginsel uyt sekeren aschverwigen schimmel oft ghelijvigen mosch. Wy sijn rondtsom onse stadt Antwerpen van dese geslachte wel voorsien.

Verande-
ringhe.

Kracht en behulp van den Esschen boom.

A Engesien dat ons soo veel geneesbaer goet ende nut geschreven is van den Esschen boom, soo dunckt my van den selven (tot lof van dese mijne oprechte vlamme Fungi, de welcke ick aen de Essche boomen ghepluckt heb) hier in't cort eenighe behulp middelen aen te wijsen.

DIOSCORIDES seght: *Affchen van Esschen schorsen ghebrandt, met water vermengt, gheueest de quaede witte crawagie, melaetsheydt, ende dierghelijcke ruydicheydt.* Hoe wel dat ick van ghevoelen ben, datter geene Medecijnen en sijn, de welcke de rechte volcomen *Lepra*, dat is melaetsheydt, connen genesen. Het welck wy in Brabandt *Lazarus* noemen.

Diosc. li. 1
cap. 92.

VILLANOVA: *De schors van den Esschen boom ghesoden in azijn, ende daer in spongien ghenet, ende op den buyck gheleydt, gheueest het braken ende overgeven der maghe.*

Arn. de Vil-
la nova. in
rem herba-
riam cap.
178.

MATTHIOLUS: *'t Schuym, oft den traen die uyt Esschen hout sweet, als men dat brandt, in d'ooren ghedaen, met 't sap van ruyt oft cyclamen, suyvert die, ende geneest de doovigheyt: noch seght hy: Het water daer de schors, bladeren en zaet in gesoden sijn, geneest de doovigheyt, door den wermen domp alleen in de ooren te ontfanghen.*

Matthi. lib.
1. cap. 92.

GALENUS seydt: *De schors en bladeren in water oft wijn ghesoden, ende dat ghedroncken, openen en verstercken de verstopte lever, ende gheueest de pijn der sijde: ende besonderlijk de ionghe scheutkens, ghesoden als voren, gheuesen de watersucht, want het doet veel water lossen.*

Twee handtsvollen gepelt esschen zaet gestooten, ende in twee potten Rinschen wijn (dicht gestopt zijnde) tot op de helft gesoden, smorgens, snoenens.

snoenens, ende savons eenen roomer gedroncken; behoudelijck dat den watersuchtighen sich moet onthouden van drincken en voechtighen spijsen, ende veel gaen en staen: door dese heb ick verscheyde swaere watersuchtighe (van welke sy meer als dry jaeren overvallen gheweest waeren) sien becomen en ghenesen.

Dodoneus.
lib. 29. cap.
12.

Leest DODONEUS in sijne byvoeghsels, al waer hy seydt, dat de schorsse, bladers, &c. can ghebruyekt worden voor de geilsucht, graveel, milt-sucht, beten der slanghen, ende meer andere quaelen.

Lobel. 2.
deel fol. 127.

MATTHYS LOBEL verhaelt, dat men seght, dat schavelingen en saegemeel van Effchen-hout doodelijck is, daer LOBEL oock tegen seydt: Ick wete datter milt-suchtighe, graveele ende pocken met de schavelinghen ghenesen sijn: ende hoe soude dan den selven sijn connen wesen, want desen boom is den sijn vyandt?

Noch seydt DODONEUS op de voor aengewesen plaets dat koppen oft kroesen van effchenhout ghemaect, uyt de selve eenen tijdt langh ghedroncken, de verstophtheit der lever ghenesen. Men seydt oock dat de verckens die uyt eenen troch eten van effchen hout ghemaect, nimmermeer ongans sullen worden, &c.

Als nu heb ick ghetoont de kracht ende nut van het effchenhout, soo van de schors, blaederen, saet, ende haer schuym: door welke schuym ick niet anders soude verstaen, als onse aengewesen Fungi, voorts-gemen uyt de selve effcheboomen, ende soo veel te meer, aenghesien dat de selve Fungi uyt haer natuere goet om te eten sijn. Dien volghens te bemercken is, dat door de selve Fungi, aen ons als een ghenesbaer gomme van den selven boom verleent, dienstigh sijnde tot behulp ende genees-middelen voor de quaelen die door den effchen-boom oft sijn behulpsame natuere connen gheholpen worden. Het welck in de andere Fungi van ghelijcken behoorde plaets te hebben, als betoont sal worden by den *Agaricus* ende de *Lariken* Fungi: maer op dat ick van mijn Fungi geen medecijn boeck soude maecten door het byvoeghen van vele ghenes-middelen van verscheyde boomen, waer door ick soude schijnen buyten mijne materie te loopen, sal hier mede dit TRACTAET DER GOEDE EBTEAERE FUNGI staecten, tot dat ick den Leser meer leeren can: ende met de figuren sal aenwijsen.

HET XIV. CAPITTEL.

Waer in beschreven worden eenige goede Fungi sonder de figuren.

88.

Naem.

Gedaente.

Tijdt en

Plaetse.

Binnen het dorp van Aertselaer in het iaer 1671. op den 4. September, heb ick in groote menichte een soorte van wey Fungi bevonden, die ick genaemt hebbe in't Latijn *Galerus acuminatus*: in het Fransch *Chappieu d'Albanois*: in het Nederduytsch, *Den Albanoischen hoet*. Haer soude seer wel den naem van den *Platten spaenen hoet* voeghen, want sy seer ghelijck is aen de hoeyen van de *Begginkens* oft *Nonnekens*.

Onsen *Albanoyschen hoet* is seer ghelijck aen mijne aldereerste soort van de wey Fungi, die in de eerste plaet met **A** aenghewesen is. Is groot van stuck, hoogh en dun van stele; den hoet niet plat, noch oock niet hoogh verheven: hy is seer aerdich rondt, scherp van canten; hebbende seer lanck en saecht plues: de geheele vrucht is in al haer deelen sneeuw wit: den hoet oft schotel is het vleesch niet dicker als een schrijf penne, wit en vast van stoffe, sy was van seer goeden reuck; ende in stucken gebroken zijnde, is binnen den tijdt van een ure niet verandert, maer even wit gebleven. Den stele is eenen goeden vingher lanck, maer niet soo dick: van binnen vast en vol, niet hol. Ick soude dese wel derren eten sonder achterdocht: nochtans vinde ick dese by niemandt bekend.

Alsoo ick haer in September bevonden heb, soo ben ick seker dat sy in't voor iaer niet te vinden zijn. Ick heb dese in een langhduerighe leye van opgaende Eycke boomen bevonden.

Ick geloove dat dese de selve is van **IOAN. BAUHINUS**, die hy voor sijne sevenste stelt sonder figure, die hy noemt in't Latijn, *Fungus albus, dictus Mompelgardensibus & vicinis Biffette*, de *Witte Fungi*, van de inwoonders van Mompelgarden gheenaemt *Biffette*.

Dese seght hy seer gelijk te zijn aen de *Wey-fungi*; behalven dat sy geheel wit van plues en steel is. Hy meynde dat dese de selve was met de *Columbette*; maer hy heeft die moeten scheidten van de *Wey-fungi*, om dat dese laeter comen, ende den stele veel langher hebben; maer hy seght dat dese veel cleynder zijn als de *Columbette*, hoe wel dat sy de selve in aenghenaemigheydt verre te boven gaen.

Noch seght hy, dat dese selden in de eycke bosschen te voorschijn comen, maer meer in de vlacke velden. Hy beschrijft haer voor een soorte

Bemerc-
kinghe.
Dodoneus
lib. 15. cap.
24.

soorte van den Herft, ghelijck ick van de mijne oock betuyght hebbe.
Hier docht my noodigh het segghen van DODONEUS by te stellen, als hy in sijne byvoeghsels een soorte noemt, die hy seer duyster beschrijft, segghende datter een seer vremde van fatsoen is, de schotel hol als een doose, met eenen wijden, diepen bodem, soo dat de grootste wel vier oncen, dat is, acht silvere lepels water soude connen behouden. Sommighe, seght hy, zijn rondt van mondt, sommighe oneffen van randen en cantich, dryhoeckich, oft met meer vouwen: sommighe gebleekt, oft met een uytstekende gootken, als lampen. Sy zijn soo vast en ghelijvich van stoffe, dat het reghen-water daer veel daghen blijft in ligghen, ende dat dese in twee maenden somwijl niet en vergaen.

Quaet
teecken:

Sonder twijfel sal dese van sommighe voor de Abeele Fungi, oft mijne Grootte Parasol aengesien worden, oft ten minsten voor een gheslacht van de selve, het welck nochtans seer gefaelt soude zijn, want het verschil veel te groot is: alsoo dese een rechte bescheyde soort is van de Parasol. Soo wanneer dese ende de Parasol den stele soo dun hadden, als eenen dunnen cleynen vingher, oft een dicke schrijf-penne, het welck dickwils gebeurt, ende dat als dan den selven van binnen hol als een buysken is, welke hollicheydt alsdan ros oft swert is, moghen voor geene goede aengesien worden; maer voor een quaede en doodelijcke verworpen.

89.

De tweede.

Naem.

Hyer. Trag.
lib. 3. cap. 1.

HERONIMUS TRAGUS beschrijft sijne sesde soort, zijnde een Pradelli oft Wey fungi, die hy in't Hooghduytsch noemt **Brotling**; van IOAN. EN VAN GASPER BAUH. sijne seventienste, die hy in't Latijn noemt, *Fungus pileolo lato puniceo, lacteum & dulcem succum fundens*, in't Neerduytsch, de *Fungi met den breeden wijden rooden hoet*, uyt den welcken melckachtigh sap drupt. Waerom my dunckt, dat dese mach de Roode Pradelli ghenaemt zijn. Sy is de achtste van MATTHIOLUS, en de vijfde van LOVICERUS.

Gedaente

Tot noch toe heb ick gheene ghedachten van dese ghesien te hebben; nochtans, volghens het aenwijzen van TRAGUS, soo is dese seer ghelijck van grootte en fatsoen aen dese eerste voorgaende, den Albanoyfen hoet, behalven dat dese het plues gheheel scharlaken roodt is, ende in het breken verthoont sy wit melck dat daer uyt drupt: soo dat dit een oprechte Melckachtighe wey Fungi is.

Tijdt en
plaets.

Den selven seght, dat dese in de bosschen van Bohemen, die hy Odenwalde in die tale noemt, in groote menichten ghepluckt worden, alwaer de selve van de inwoonders seer ghemeyn worden rou ghegeten.

De

De derde.

90.
Naem.

MATTHIOLUS beschrijft dese Fungi, die hy in't Latijn noemt *Fungus Laricus aurei coloris*: dat is de *Lariken Fungi*, goutachtich van couleur.

Matthiolus
lib. 4. cap.
78. Numero
30.

Het is waerdich te bemercken, hoedanich onder de quaede Fungi van den *Agaricus* geschreven is, ten opzicht van dese goede, de welke nochtans uyt eenen ende den selven boom voortscomen: het welck MATTHIOLUS betuyght, segghende; *Al ist dat den Agaricus is voortscomende uyt den Larix, oft Loriken boom, den welcken altijt van natuer bitter is, soo nochtans comt uyt den selven boom dese goede eetbaere ende aenghenaeme Fungi te voorschijn.*

Gedaentē

Te weten, uyt den stam van den *Larix* groyt een Fungi gout-geil van couleur, ende sy is seer ghecloven, oft met vele sneden gheslipt, somwijl soo groot van stuck, seght den Auteur, dat een alleen dertich pondt swaer weeght, het welck my dunckt een overmaten grootte te zijn. Dese en heeft geene van de minste bitterheydt, maer is een seer goede ende aenghenaeme spijs, al ist dat sy uyt de selve moeder van den bitteren *Agaricus* gheboren wordt. Ick singhe den selven thoon met IOAN. BAUHINUS, van MATTHIOLUS. Dese steldt IOAN. BAUHINUS sijne seven-eneveertighste.

FUNGI
DERTICH
POND
SWAER.

De vierde.

91.
Naem.

NOch betuyght ons FERRANTIS IMPERATI van Napels, de welke van vruchten, planten en spongien geschreven heeft, datter een goede eetbaere Fungi is, die hy in't Latijn noemt *Fungus auritus iuglandium albianus*: in't Nederduytsch de *Oorachtighe okernoten Fungi* uyt den witten.

Ferran. lib.
27. cap. 6.

Dese is crom van stele, de schotel in den omvanck als een halve ghesneden roose, van onder met plues door trocken: haer couleur is uyt den witten, ende sy sijn van de selve natuer om te eten als de ghemeyne Fungi, die onder de Eycke-boomen voortscomen: nochtans comen dese uyt den wortel van de Okernote-boomen. Ick meyne met goede reden, dat dit een seker mis-was is van de ghemeyne witte Abeele Fungi. Den tijdt van haer op-comst is my niet bekend.

Gedaentē

De vijfde.

92.

Naem.

ONS wordt betoont en aenghewesen de eenentwintighste goede soort van CLUSTIUS, die hy in't Hongersch noemt *Boltor's gom* / in het Hooghduytsch, *Scheberlingh* / in't Latijn *Monstrum Fungi*, in't Neerduytsch, het *Monster der Fungi*. CLUSTIUS meynt dese te wesen

P

sen

sen die IOAN. BAP. PORTA betuyght die van de Neapolitanen gemeynelijck *Gallinacia* genaemt te zijn, welcken naem gheleent is van een wilde soort van menschen, woonende op een eylandt in Africa, die ghenaemt worden *Gallinaria*, welcke menschen eerst in Italien, daer naer in Vranckrijk, Duytschlant &c, voorts gheteelt sijn, ghelijck dese Fungi door haere onmatighe grootte heele familien versadicht ende spijsst.

Gedaente

Den ghemelden CLUSIUS seght ghesien te hebben dese vremde Fungi van onghemeene grootte en fatsoen. Den stele der selve was onderhalve spanne van eender handt dick, ende meer als eenen halven voet hoogh: desen ondersteunde eenen hoet oft schotel die in de breedte en hooghe meer als twee voeten was: dese schotel heeft op verscheyde plaetsen als verheven bladerkens oft schubbekens, neffens ende aen malcanderen gehecht, ghelijck de schelpen van de Carpers, Harinck, oft Witvisch, behalven dat de selve soo dicht tegen de schotel niet en sijn, maer meerder los afftaende.

Onder dese sijn sommighe gheslapt, ghelijck de eyckelaederen, ende met bobbelkens bewasschen: sy sijn uyt den grauwen swart, oft als met vele bruyne vleckskens onder een ghemenght.

Noch seght den selven, soo wanneer iemandt sijne vijfde, de welke mijne eerste is in het dertiende Capittel der goede, wilde aensien, niet sonder reden de selve voor een jonghe aencomende monstrueuse soude connen oordeelen.

Een Fungi soo groot dat sy eenen heelen waghenvult.

VAN dese heeft CLUSIUS in Hongarijen gheen grooter ghesien, als met de welke dry oft vier menschen souden connen versadicht worden. Niet teghenstaende verhaelt hy, dat hem voor de waerheyt verclaert is, dat van soodanighe monstrueuse Fungi in de uysterste palen van Hongarijen, ontrent Crowatien, in een mans Clooster, by de stadt *Doba*, ontrent *Leupa*, soo groote te vinden sijn, dat een vrucht alleen somwijl eenen heelen waghenvoude vervullen, het welck ick met CLUSIUS cleyn gheloofben gevende. Noch voeght hy hier by, dat hem verhaelt is, dat sommighe met verwonderingh stil staende, daer op siende, seyden voor ghewis, onmoghelijk te wesen, eene Fungi tot soodanighe grootte te connen comen. Ende IOAN. BAUHINUS voeght hier by, dat dese wel sestig pondt swaer woegh, waer uyt te besluyten is, dat den waghenvoude niet seer groot soude moeten sijn, om een van sestig pondt te voeren.

**Tijdt en
plaets.**

Dese comt te voorschijn in het lest van Augusti, oft ontrent S. MICHIELS

CHIELS dagh: ende
boomen. Sy wordt
voert hadden, hebb
voorlaeckre.

Het soude waer
niet en was, van de w

Kerker TRAIANUS, te

voor een reecken wir

de letteren gheschre

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

in d'omme reverteren

CHIELS dagh : ende groyt in Hongarijen aen de wortels van de Eycke boomen. Sy wordt veel ghegeten : hoe wel de ghene die dese gheproeft hadden, hebben verclaert, dat de selve veele winden ende couwe veroorsaecte.

Het soude waerschijnlijk te bedencken zijn, oft het de selve Fungi niet en was, van de welcke DIO CASSIUS verhaelt, de welcke aen den Keyser TRAIANUS, teghen DECEBALUS Coningh van Dacien strijdende, voor een teeken wirdt ghedraghen, op de welcke rondsom in Latijnsche letteren gheschreven stont, *Burros sociosque omnes à Traiano petere, ut pace fact à domum reverteretur*: het welck te segghen was, *Dat de Burri ende alle haere medeghesellen van Traianus baden, dat hy peys ende vrede ghemaect hebbende, souden willen wederom tuys keeren, &c.*

Dio Cassius
lib. 68 fol.
775. ver. 29.
FUNGI IN
TRIUMPH
GHEDRA-
GHEN.

De sesde.

ASPER BAUHINUS wijst ons sijne leste goede, zijnde sijne vierentertichste, die hy seght ontrent Babilonien te groyen : ende alsoo dese seer goet van smaeck en sap is, wordt dese in Aethyopien meest rouw ghegeten, als Miloenen, &c. Ende al ist dat daer seer goede ende vette aerde is; soo nochtans is daer geene andere, als dese eenighe soort groyende. Haer uytwendich wesen is hem niet anders bekend als in de historien van die landen beschreven is.

93.
Gedaente

Fungirou
ghegeten
als Miloe-
nen.

De sevenste.

IOANNES BRUYERINUS seght aen hem noch twee soorten bekend te wesen, de welcke voor delicaetesse gehouden worden, ende sy zijn van gelijcke stoffe als de gene die in de eckel boschen wasschen. Dese seght hy ghevonden te hebben in een seker rouw bosachtich veldt, genaemt het veldt van Saturnus, geleghen in Helvetien, ondet een Natie die hy Hedui noemt: dese Fungi worden van de Inwoonders *Columellas* ghenaemt, ende zijn bruyn ros van couleur: ick meyne dat dit onse ghemeyne Fungi zijn sullen.

94.
Gedaente

De achtste.

DE tweede zijn seer spongiachtich, en voos van vleesch, ende zijn in al haer deelen geheel gelijck aen des menschen handt; waerom sy van het volck *Manotas* genaemt zijn, in het Nederduytsch *Handtfun-*

95.
Gedaente
Ioa. Bruyer.
lib. 9. cap.
gi. 20.

gi. Ick meyne dat dit de *Vingher fungi* is, daer wy in de Bijvoeginghe van het elfste Capittel van ghesproken hebben. BRUYERINUS bekent van dese ghegeten te hebben, ende dat sy eetbaer is, sonder nochtans van de selve veel deught te segghen, want hy daeghs daer naer niet wel te pas en was, &c.

De neghenste.

Melck druypende navel Fungi, in't Latijn, Fungus umbilicosus lactescens.

96.
Naem.

I N't jaer 1673. op den vijftiensten September heb ick tien verscheide vruchten van dese Fungi ghehad, de welck ick naer 't leven heb gheschildert: ende al ist dat ick verscheide navel Fungi, ende melckachtighe Fungi beschreven heb, soo en can ick niet bevinden dat dese teghenwoordighe eene van al de andere ghenoomde soorten can sijn.

Gedaente

Onder dese waerender die den hoet neghen duym breed was, sommige van seven duym, ende andere van vier duym: sy waeren boven met eenen put ingetrocken als des menschen navel, gheheel wit van vel, soo wel den steel als den hoet: den randt is heel rondt en groot, onder omgheslaghen, met veel bleeck rosch plues beset: sy is dick en sneeuw wit, vast van vleesch; ende in de midden doorghesneden sijnde druyp daer oervloedich wit melck uyt, het welck op de tonghe hitsich als peper is: den stele is cort, onderhalven duym lanck, ende eenen duym dick, van binnen van de selve vaste stoffe als den hoet. Dese heb ick seven dagen (dat is van 15. tot 22. September) goedt behouden sonder eenighe berffernisse.

Plaets.

Ontrent de Abdije van S. Bernaerd by den Schelde, twee mijlen van Antwerpen, hebbe ick dese bevonden, alwaer daer menichte te vinden zijn.

De tienste.

Fungi van hondert pondt swaer.

97.
Gedaente

Atan. Kirc.
in mundo
subterrane.

BY TYVOLI, op sekeren berch, die men in het Italiaensch noemt *Monte di Poli*, wasschen uyt de steenroetsen Campernoellien van sulcken grootte als Comcommers, oock veel grooter seght P. KIRCHERUS (met het Latijnsch woort *Cucumeres*, hoe wel dat ick geloove, dat hy met dat woort in

in onse taele Pompoenen meynt, ten opzicht van het naervolghende.) *Tom. 2. lib. 11. sect. 4. cap. 7. b. 1.*
 Dese Fungi besorghet den heere van die plaetse, dat dese (eerst uytcomende) met alle neerstigheydt met dorenen omset worden voor het afeten der geyten, en andere beesten, de welcke nu rijp zijnde, voor groot present aen den PAUS, CARDINAELEN, ende andere Gooten is presenterende voor een wonder feldsaem ende seer ghesonde, smaeckelijcke spijs; van de welcke FERRANTIS IMPERATI verbaelt in sijne natuerlijcke Historie, onder den naem van Campernoeliachtighe aerdbuylen, dat dese soo groot gesien zijn, dat de selve hebben gheweghen over de hondert pont in ghewichte.

Bemerckt hier uyt hoe dat de Fungi meer als eenen dagh groyen, de wijle dese in het groyen met dorenen bewaert worden.

Sluyt-reden van bet beschrijven der goede eetbaere Fungi.

NU heb ick door mijne ondervindinghe aen den Kruyt lievenden, ende den Fungi-minnaer sevenennegentich goede soorten van eetbaere Fungi vertoont, ende haer goetheyt ende ghebruyck (met de vermaerde ende geloofbaere Schrijvers, de welcke meestendeel Doctoren der medeciynen sijn) vast ghestelt ende betuyght; nochtans sijnder weynighe gheweest, de welcke onder hun de Fungi hebben ghegeten, het welck CLUSIUS oock van sy selven is betuyghende, noyt gheenen liefhebber in de selve te eten gheweest te zijn, belijdende, dat den doorluchtighen Heere BALTHASAR DE BATHYAN hem was uyt-spottende (als hy verstaen hadde, dat CLUSIUS in de kennis der Fungi studeerde om door den druck in't licht te gheven) seggende, wat goet oft quaet sal hy doch voor den dagh doen verschijnen, hy de welcke gheene Fungi en proeft noch en mach. Al hoe-wel dat CLUSIUS den eenighsten is die het aldermeeste ende met de beste kennisse van de selve heeft gheschreven: boven dien soo kenne ick als nu vele Doctoren, ende wel ervaeren mannen, de welcke de Fungi dickmaels eten; ende alsoo onse stad Antwerpen (Godt lof) als nu van vele treffelijcke ende wel ervaeren gheleerde Medeciynen voorsien is, onder de welcke datter weynich sijn, oft sy hebben de Fungi ghegeten: doch tot meerder voldoeninghe ende gherustheyt, soo hebbe ick selfs ontrent de dertigh soorten van dese goede aenghewesen Fungi ghegeten, het welck ick by jeder soort hebbe aengewesen ende betuyght.

Het is seker, dat in andere landen, als in Italien, Bohemen, Hongarijen, en Duytschlandt, meer goede soorten te becomen sijn als in Brabant;

bant; nochtans en sijn in heel Nederlandt nergens meer goede Fungi te vinden als in Brabant. Boven dien soo ben ick van ghevoelen, dat my de gheleghentheydt van tijt bewillighde om het Soignien bosch te doorjaghen, dat ick al veel wilt tam soude maecken, dat is, van menighe goede soorten te ontdecken, de welcke nu in't wilt voor ongheacht niet ghevanghen en worden, by fout van kennis; de welcke ick sal trachten met gheleghentheydt, (in dien den Almoghenden my den tijdt ghelieve te verleenen) aen de werelt tot meerder gherustheydt met volle kennis naer te laeten.

HET III. TRACTAET

HET I. CAPITTEL.

In het welcke begrepen worden eenige twijfelachtighe Fungi, de gene die noch voor goede gepresen, noch voor quaede misacht worden.

T Ot meerder gherustheydt ende voorsekeringh, dat mijne beschrijvinghe met goede voordacht ende neerstich ondersoeck alles wel ende sekerlijck aenwijst, soo in het kennen ende leeren der goede eetbaere, met het onderscheydt om de quaede te mijden ende te haeten; soo en heb ick geene Fungi, (aen de welcke ick de minste twijfelingh hadde) onder de goede derren stellen; niet teghenstaende dat ick dese twijfelachtighe selver wel soude derren eten hebben, door al haer goet dat sy vertoonden: maer om dieswil, dat ick tot noch toe tot geene vaste proeve (de welcke de uysterste sekerheydt is) ghekomen ben; soo is't, dat ick in een besonder Tractaet dese mede gaende twijfelachtighe heb ghestelt; nochtans vervolghens achter de goede, om dat de selve meer deught als quaer vertoonen.

Nom. 15.

I.

A

Naem.

In den gheschilderden boeck van den gheleerden CLUSTUS heb ick in't jaer 1672. dese mede gaende Fungi bevonden met twee figuren, by de welcke met de eyghen handt van CLUSTUS dit woordt in't Latijn, *Dubium*, gheschreven was, het gene te segghen is *Twijfelachtigh*; alwaer noch in't Hongersch by stont *Omrederbulz barganpa* / het welck my niet kenbaer is, alsoo den selven CLUSTUS in sijne ghedruckte wercken hier van

mens meer goed
van ghevoelen
Soignien bold
dat is, van me
wilt voor on
le welke ick
en my den tij
stheydt met v

CTAET

TTEL.

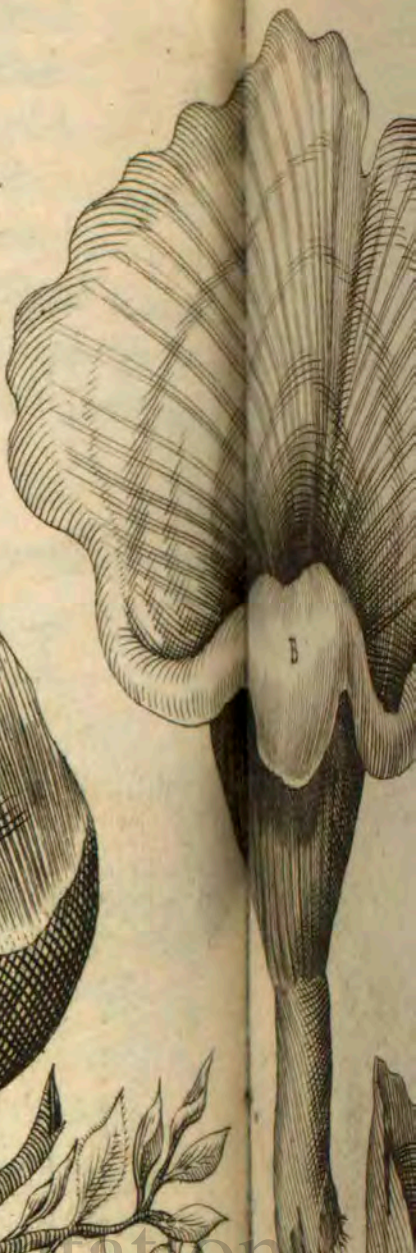
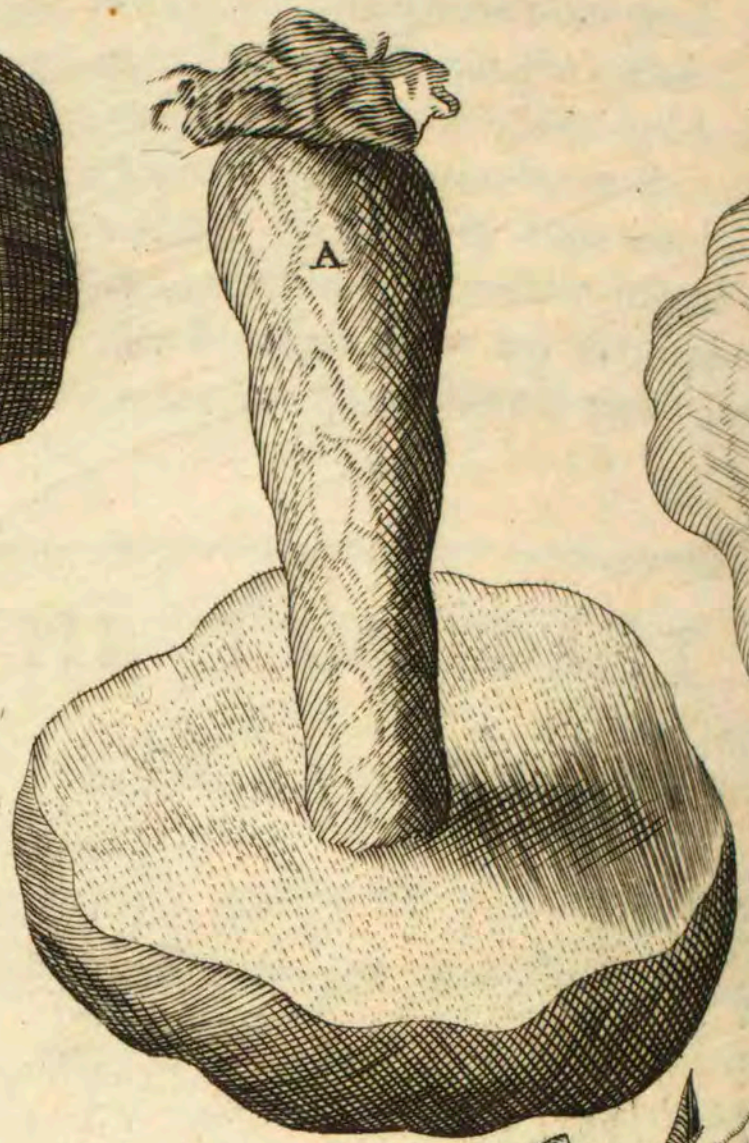
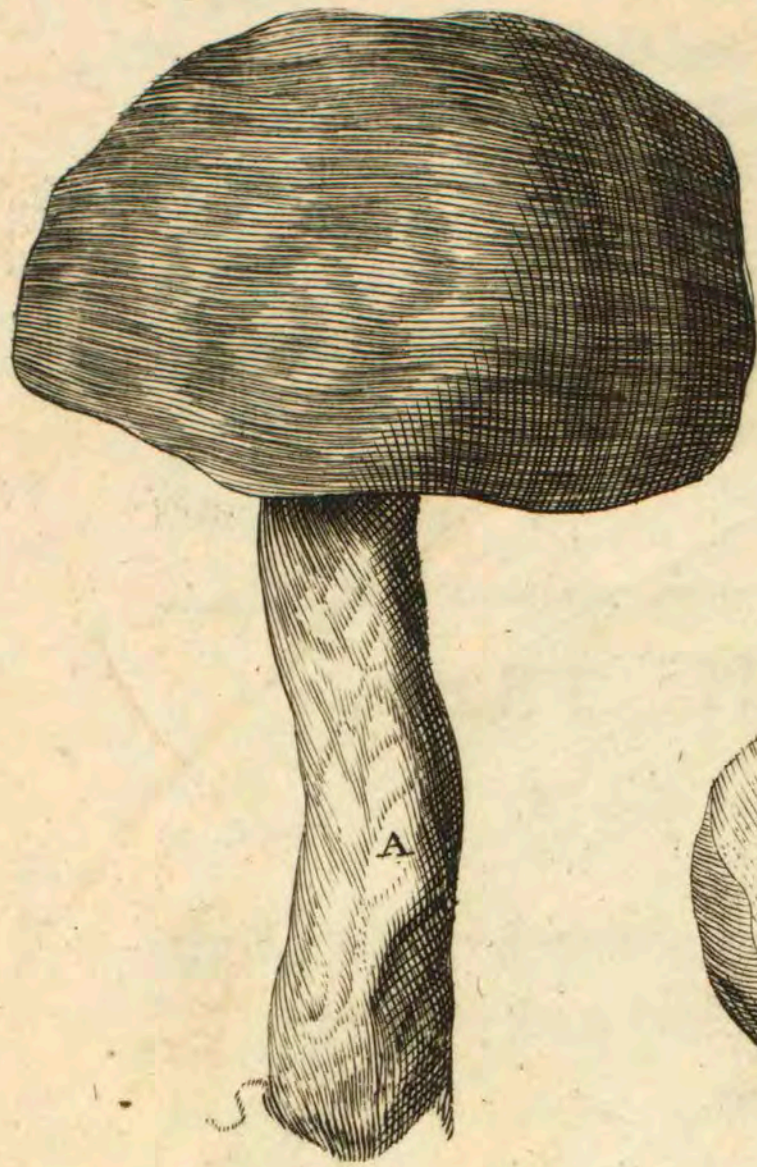
wijfelachtighe
noch voor qua

keringh, dat mi
stich ondersoek
nde leeren dat
mijden ende re
e minste twijfel
aende dat ick de
, dooral haer
ch toe tot geene
komen ben; soo
wijfelachtighe
at de selve meer

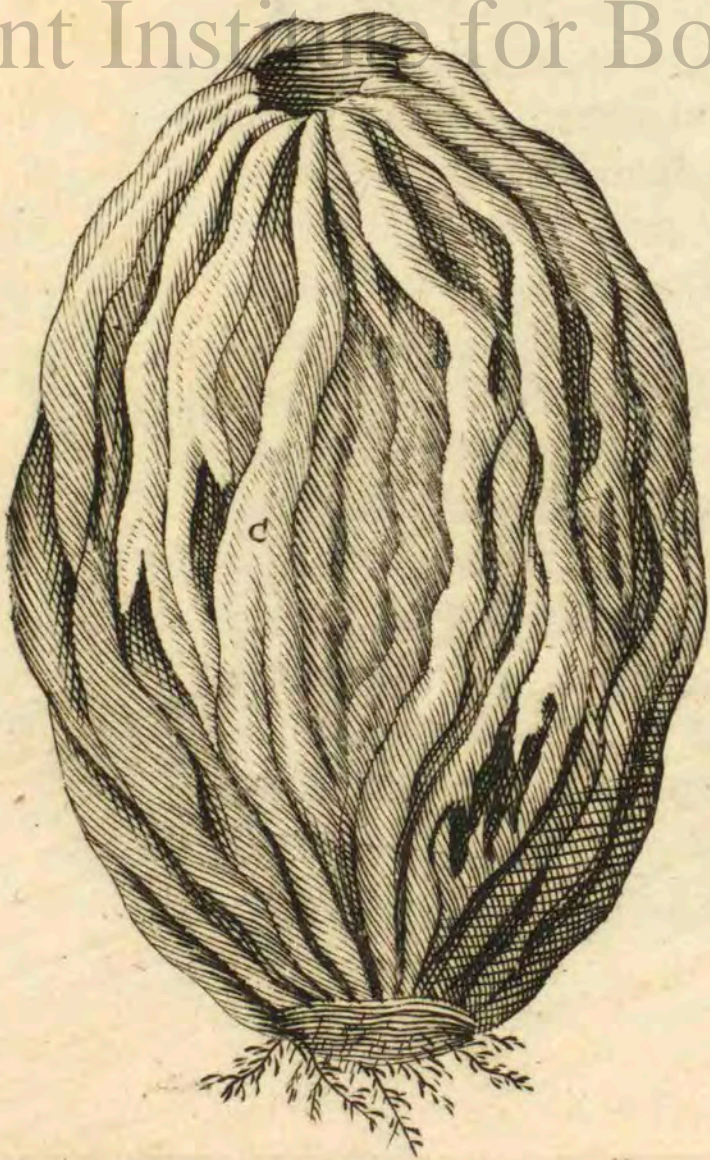
erden Clustus
n met twee figu
woordt in t Lati
felachtig; alwa
mpa / het w
ghedruckte w

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

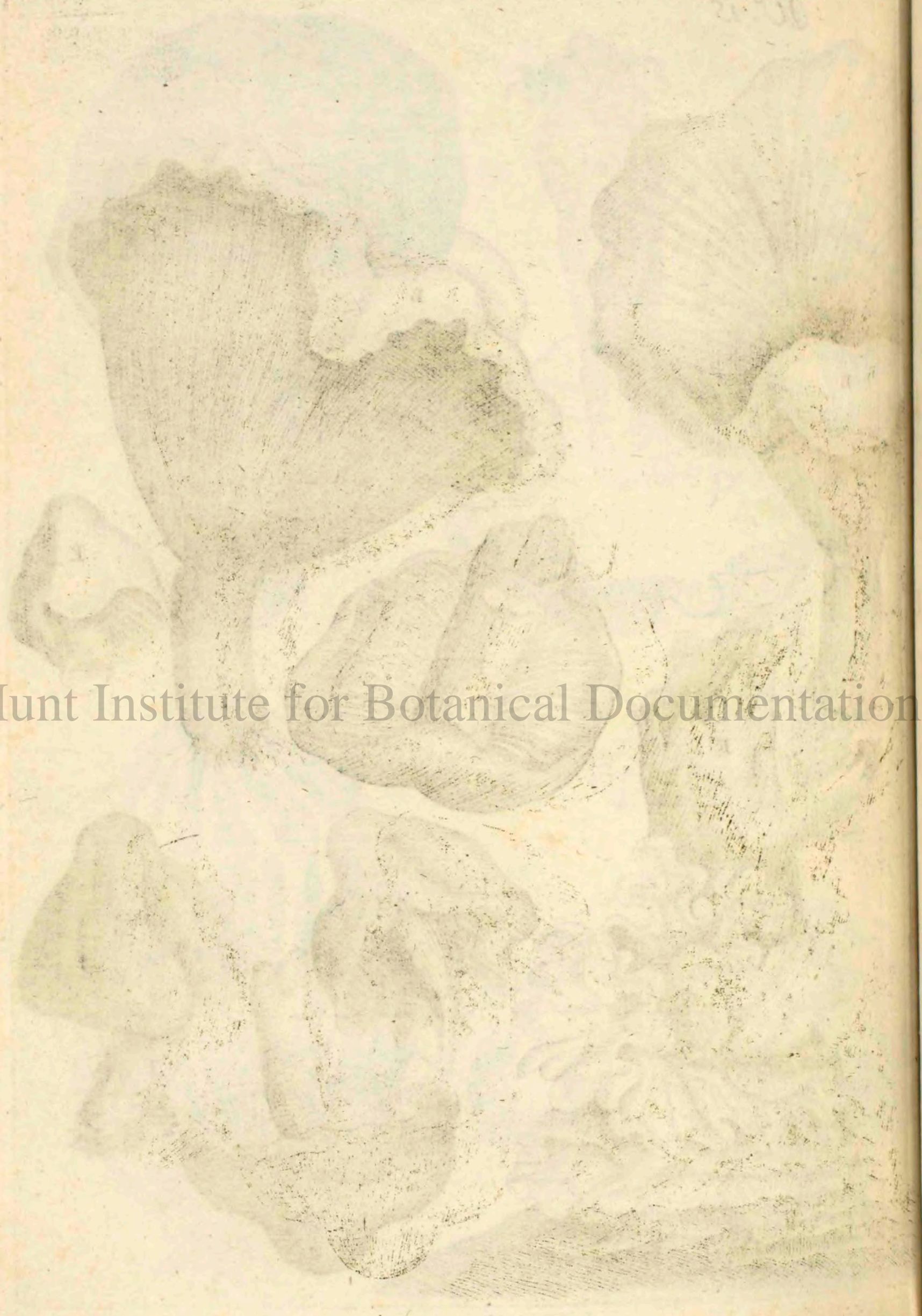
Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

N°. 15

21950

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

...geene verhalingh
...kebe om dese te
...Heer MARTINU
...by den Schelde
...in t'jaer 1673.
...verchepe vruchten
...de welke ick
...de Aranie-fungi

Den hoer oft schotel
...halven Aranie ap
...wit vast mergh, tot
...pente schelle, welck
...coleur ghelijck is, o
...binnen vast en wit

...deringhe vertoonen
...heden sijnde) grau

Den stela was vijf d
...sch boven dunder al

...gh; buyten is den f
...aldert, al oft hy be

...nde dese soo wel d
...Haer fasoen en w

...Lattip, *Arvicula*
...in het ier 1672. on

...van een speelhuys
...den Liltcof, heb ick

...te fasoenen waeren
...recolen om in print

...in de beschrijvinge a
...Twee figuren met

...van boven insiende
...ker vertoonende.

Dese schotel, oft, o
...binnen heel inwendic

...de wicke haer met u
...heit veroot: dese

...och niet overliep:
...cauca uyt en inger

van gheene verhalinghe en doet : waer om dat ick alle neerftigheydt gedaen hebbe om dese te becomen , het welck mijn gheluck is , dat den Eerw. Heer MARTINUS VAN NUFFEL, Subprior van de Abdye van S. BERNART by den Schelde (sijnde een groot lief hebber der kruyden) my dese Fungi in't jaer 1673. den sestiende September heeft toeghesonden in ses verscheyde vruchten , naer de welcke dese neffens staende heb doen snijden : de welcke ick seer wel gheanatomiseert hebbe : ende heb haer genaemt, de *Aranie-fungi met den langhen stele* , in't Latijn *Fungus aurantius pediculo longo*.

Den hoet oft schotel is de selve forme, fatsoen, grootte en colour van eenen halven Aranie appel, onder dry duym breedt, gheheel vervult met seer wit vast mergh, tot aen het buytenste van den randt van de roode buytenste schelle, welcke schelle aen de schorssche van den Aranie-appel van colour ghelijck is, doch een weynigh glat oft slijmerich. Het vlesch van binnen vast en wit met goeden verschen geur, sonder eenighe veranderingh te vertoonen, behalven dat sy een weynigh van binnen (openghesneden sijnde) grauw is gheworden.

Den stele was vijf duym en een half lanck, eenen goeden vinger dick; doch boven dunder als onder: aen den wortel een weynich knobbelachtigh; buyten is den stele wit grauw, met menichte bruyne tickelkens beschildert, al oft hy besprinckelt was; binnen vast en goet van stof: ick soude dese soo wel derren eten als de Abeele Fungi.

Haer fatsoen en wesen heeft my dese met de letter B doen noemen in't Latijn, *Auricula leporis alba*, de *Witte hasen-oor*. Op den eersten Augusti in het iaer 1672. ontrent een mijl van Antwerpen, in de drooge grachten van een speelhuys, genaemt het cleyn Duyvelsch hof, oock genaemt den Listcorf, heb ick eerst dese Fungi bevonden, de welcke van verscheyde fatsoenen waeren, hoe wel dat ick de grootste ende schoonste heb vercosen om in print te stellen; de andere sullen met haer veranderingh in de beschrijvinge aenghewesen worden.

Twee figueren met de letter B vertoonen dese *Witte hasen oor*, de een van boven insiende, ende de ander van besijden op den buyten cant haer vertoonende.

Dese schotel, oft, om beter te segghen, den ingekeerden hoet, was van boven heel inwendich diep en hol ingetrocken, seer ghelijck aen een oor, de welcke haer met uytwendighe ronde musculen seer wel gheteeckent, half vertoont: dese was soo diep ende hol, dat sy met ses lepels water noch niet overliep: den selven ingheslaghen hoet was seer hoeckich en cantich uyt en ingerolt, ende niet ghelijck rondt in sijnen omvanck: evenwel

Gedaente.

2.
B

Naem.

Gedaente.

venwel was hy in sijn cruys ses duym breed: den stele was cort en dun, anderhalven duym lanck, ende eenen ghemeynen vingher dick, hebbende onder aen den wortel veele teere houtachtighe draeykens ende peeskens: het vel van den stele is grauw, oft licht bruyn van couleur, van binnen heel wit en vast van vleesch: den hoet is heel wit, doch het plues is noch witter: welck plues seer cort was, ende seer dicht met ghelijcke linien, die neffens malcanderen uyt den stele sijn beginsel hadden tot aen den randt van de schotel, alwaer het selve sich wat langher en grover vertoonde. Sy was geheel ende ten deele van goeden verschen geur: doch de oor oft lepel heeft niet veel stof om de schotel te vullen: haer wesen is merckelijck ghelijckende aen de *Seeme-leire Fungi*, de welcke mijne derde op de vierde plaet is, zijnde mijne eenendertichste goede soort. Onder dese zijnder de welcke seer vlack zijn, in de midden met eenen put, eenen halven duym diep, ende den stele eens soo dick als eenen vingher: somwijl is den hoet seer gheslipt; en aen den randt inghetrocken, maer in alle haer ander deel ghelijck aen dese teghenwoordighe.

Bemerckreden.

NAer dat ick dese Fungi vier daghen besijden ghestelt hadde, is sy rosch gheworden, als wanneer ick de selve heb in stucken ghesneden: ende ghebroken sijnde was van binnen gheheel wit: ende vijf oft ses uren daer naer heeft geene blauwigheydt, ten minsten vertoont, maer is soetachtigh gheworden, als met saffraen beschildert; door welke geilighedyt mijne handen soo geverft waeren, dat ick nauwelijck door af wasschen het selve hebbe connen verwinnen: van de selve stucken hebbe ick eenighe in een ghelas met water vijf uren laeten weycken, welck water eene tinctuere oft verwe had becomen als oprecht saffraen water, waer uyt my docht, dat dese tot eenighe verwe soude connen dienen; op de selve maniere als men uyt het gheperst sap van wijnruyt, uyt ghedrooght sijnde, seer schoon onverstervelijck groen becomt: ende op de selve maniere, uyt blauwe lis-bloemen gedrooght sijnde, schoon blauw gheeft: ende meer andere kruyden en bloemen. Niet teghenstaende dese veranderinghe, de welcke door den tijdt ghecomen was, soo en heeft dese Fungi haeren goeden reuck niet verwisselt in eenighen stanck oft ander quaede teeckenen: nochtans raede aen niemandt dese te eten, voor dat u meer bekend is. Ick meyne sekerlijck, dat dese de selve is de ghene *FERANTIS IMPERATI* voor sijne twee-en-sestichste aenwijst, die hy bekend seer goet te wesen om te eten.

Van

Van dese *Witte hafen* oor heb ick tusschen twee dorpen Hest en Beirsel in een schaerbosch groote menichte ghesien, de welke by naer soo groot als eenen kleynen hoet waeren, alle seer schoon en wit, soo dat dese soo wel in boschen als in grachten te vinden sijn.

Het is seker dat dit een laete soort is, want buyten Augustus en September heb ick dese noyt bevonden. Is een tweede soort van de voorgaende, de welke de selve in alles gelijkende is, behoudelijck dat den stele van dese heel cort en wel tweemaal soo dick is: van ghelijcken soo is het vleesch van dese wel eens soo ghelijvich als de voorgaende, ende soo vast en wit, als de beste eet-baere die ick oyt onder de ghemeyne Fungi beproeft oft ghesien hebbe; waer door dese vryelijck den hoop der goede can vermeerderen, al ist dat sy haer figure hier niet en vertoont.

Alfoo dese Fungi het recht wesen en fatsoen is van een borscken; soo heb ick de selve *Het gelt borscken* ghenoecht, in't Latijn *Locellus*, in't Fransch, *Boursette*.

Op den seventiensten van Mey in't jaer 1673. ontrent Antwerpen, beneffens de Herentalsche vaert, by de Abeele boomen, heb ick dese Fungi, die in dese plaet met de letter C geteckent is, bevonden: alle haer wesen en gedaente, soo van lenghde als wyde, was niet anders te beschrijven, als met de af-beldingh van de cleyne borsckens, de welke de vrou personen aen haere syde hanghen, die sy met syde coordekens open en toetrecken, met alle haere cleyne voukens en ploeykens. Van boven hadde dese eene cleyne openinghe, alwaer eenen cleynen vinger in conde, maer onder vast toe ghewassen, sonder eenighe wortel, alleenlijck met een weynich teere grau groene boom-moich beset. Dese is haere stoffe niet dicker als een dun schrijf-penneken: is seer doorsichtich en claer, het welck sich vertoonde als men door de openingh van binnen in sagh, ende inde binnen holte was seer effen en wit, beset met een wit velleken, ghelijck als met eenighe dunne sijne sijde taf ghevoedert; van buyten als eenich wit zeeme-leir, ende was een weynigh ghescheurt oft ghequetst, door het eten en beten van de zeughen, die ick daer van buyten en van binnen heb bevonden.

Sy was van goeden verschen reuck, die sy in den tijdt van dry dagen niet verloren heeft, ende boven dien en heeft sy in het minst geene quaede teekenen vertoont: sy was seer sprock en broos van stoffe, want als sy (wel tot mijn leedt wesen) by ongheluck van de tafel viel, is sy in vele stuckkens ghebrifelt; uyt welke brockelinghen dat ick schoon soet en claer water gheperst hebbe, het welck van my beproeft sijnde, met alle goede teekenen becleet was. Dese is de eenighe die ick oyt van

Tijdt en
plaats.

4.
C

Naem.

Gedaente

myn leven ghesien hebbe : noch en hebbe in myn leven van diergelijcke niet gelesen: oft dese oock is een laete soort, is my tot noch toe onbekent.

5.
D
Naem.

Al ist dat CLUSIUS en BAUHINUS dese naer beschreven Fungi met de letter D voor een quaede aenwijzen, soo nochtans heb ick reden genoeg om de selve ten minsten onder de twijfelachtige te stellen.

Het docht my behoorelijk, haeren ouden naem van CLUSIUS niet te verwisselen, de welcke hy in 't Hongersch noemt *Bewes ceras npe fa gomba* / in 't Hoogh-duytsch, *Kerssen-baum schwammen*: in 't Neerduytsch, *Kerssen oft kricken boom Fungi*: het is sijne vijfde quaede: ende IOAN. BAUHINUS steldt dese sijne sesenvijftichste, die hy in 't Latijn noemt *Fungi cerasorum coloris varij*, in 't Neerduytsch *De kriecken Fungi van verscheyde- couleur*. GASPER BAUHINUS steltse sijn achste, die hy in 't Latijn noemt, *Fungus cerasorum, imbricatim alter alteri innatus, variegatus*. De omgecromde veel te samen de eene in de ander kriecke Fungi, met verscheyde coleuren.

Gedaente

Vyt een cleyn steelken, als een half rondt bolleken, comen vele Fungi samen te voorschijn, de eene achter de andere, de welcke haer selven allenghskens van den stele achter-waerder verminderen, soo dat de achterste haer het meest verheffen boven de voorste, op soodanighe maniere als de schalien oft tichelen op de daken ligghen; soo dat de voorste ende de eerste maer eenen duym breed is, waer van de achterste wel vier oft vijf duym breed sijn in haeren boordt en omvanck, ende sijn wel een goede palm eender handt lanck: sy sijn seer aerdigh gheteekent, even als de neffens staende figure met D: haer verdoont. Het bovenste deel is doortrocken met verscheyde coleuren, want aen het onderste, ontrent eenen duym hoogh, is sy bleeck wit, het welck sich separeert oft afscheydt met eenighe roodicheydt: haer ander deel is uyt den geilen, ende vervolghens met eenighe zoet-achtighe vlecckens verciert: den uystersten randt is schoon blinckende roodt, het gene even wel besmeurt wort met eenighe meelachtighe bestuyvinghe: het alderonderste deel is bleeck geil. Dese groyen op de selve manier als mijne *Caes Fungi*, somwijl sijn dese sestien, minder en meerder, te gader.

Tijdt en
plaets.

Sy comen ghemeynelijk laet op't jaer in Augusto, want ick dese noyt in Mey oft Junio heb gesien. Haere gewoonelijke plaets is aen de oude kerse oft kriecke struycken, oock aen de tacken der selve: sy hebben ghemeynelijk de eene meer als de andere van de vertigheyt der gomme, de welcke ghemeynelijk de kerseboomen uytwerpen. Daer wordt een figure van dese in het XI. Capittel onder de quaede, met de letter B: gheteekent, verdoont, alwaer de figure een ghedeelte in het groot is boven opsiende, sijnde mijne hondert en neghenste quaede.

Bemercke

Bemerckt wel dat dese Fungi noyt onder aen den wortel voortscomen, maer op de voorseyde plaetsen, ghelijck dese cleyne sijn aenwijsende: dat dese groote met D soo leegh staet, is om de plaets van de plaete ghelijck te vervullen.

Het ghene ick hier voor bewesen heb, een groot teecken te wesen van deught en goet, soo wanneer eenighe onbekende Fungi voor al eenen goeden verschen reuck besitten, moet ick tot grooten lof van dese *Kriecke Fungi* betuyghen: hoewel dat sy dies veel beteren geur heeft, hoe sy jongher is; want out sijnde, wordt sy swaerder van reuck: welcken swaeren reuck ick niet en can bevinden dat van **CLUSIUS** oft van **BAUHINUS** bemerckt is, alsoo ick by haerlieden gheene bysonder reden oft haetelijcke teekenen aenghewesen can vinden: ick soude ghelooven, dat dese Fungi, benefens al de andere soorten, door haere outheydt geen deught be-erven, ghelijck meer andere spijsen selden door de outheyt deught becomen, ofte verbeteren.

De selve grondt reden om dese meer goet toe te schrijven als quaet, is de goede natuere van den grondt ende plaetse, den kriecken boom, waer uyt dese Fungi voortscomen, ende haeren oorsponck ende voetsel ghenieten. Een jeder is kennelijck de vruchten der selven boom, hoedanich sy van natuere sijn. Als **DODONEUS** in sijne *Byvoeghsels* seght, dat de suer-soete oft wijnachtige kriecken, met suycker gheconfijt sijnde, soo wel dienstigh sijn aen den siecken, als den gesonden mensch: de selve on- gheconfijt voor de maeltijt ghegeten, verwecken stoel-ganck, ende maec- ken den buyck weeck; maer naer de maeltijt stoppen sy, ende sijn als dan van ander effect: ende de heel suere oft rijnsche kriecken, ververschen ende verkoelen, matighen de hitte die van de gal-achtighe vochtighe- den comt; het selve doen oock de swarte suere kriecken oft morellen, die seer goet ende ghesont om eten sijn, ende de maghe soo verstercken, dat sy sonder eenighe schade te vreesen vryelijck met menichte rouw ghe- gheten moghen worden &c. Doch de cleyne wilde suere kerskens van Brabant, de welcke voor al de ander kriecken eerst rijp worden, dese sijn quaet van gijl, ende sy bederven seer haest in de maghe, ende doen quaede vochticheden in den lijve vergaderen; waer van niet alleen veel gewormte ende ongedierte in den buyck oft dermen groyt; maer oock dickwils quaede ende besmettelijcke pestilentielle kortsen veroorsaect worden.

Waer uyt te besluyten is, dat volghens soo quaede vruchten op soo- danighe wilde kers-boomen, oock de Fungi aldaer bevonden, deel- achtich der selver natuer sijn: ende daerom sal ick dese, de welcke van

Bemere-
kinghe.

Dodoneus.
parte. 6 lib.
28. cap. 17.
NATUER
VAN DE
KRIECKEN
EN KERSEN

CLUSIUS quaet gheacht sijn *De wilde Kerse-boom Fungi* noemen, maer gheen *Kriecke Fungi*: want als wel te bemercken is, dat onse kriecken op soodanighe wilde kerse-boomen gesteken oft gheint wordende, de stammen altijt haere natuer behouden, wel te verstaen is, dat de Fungi de welke onder de inten voortscomen, de *Quaede Kerse boom Fungi* sijn, ende de gene uyt die boven tacken van de kriecken groeyen, de *Goede Kriecke-boom Fungi* is.

Dese *Kriecke Fungi* hebben inwendigh eenighe vertigheyt oft gomachtigheyt, de welck haer gheen quaet, maer goedt veroorsaect: ghelijck

Disco. lib.

1. cap. 129.

Galenus lib.

7. de ali-

ment. facult.

Behulp
voor de
beesten.

Clusius tom.

1. cap. 2. de

Fungis.

DIOSCORIDES seydt, dat den gomme die uyt den kriecken-boom sweet, de maegh goet is, ende den appetijt vermeerderd, gheneest den ouden hoest, verscherpt het ghesichte.

GALENUS seght, met wijn ghedroncken, is behulp voor den steenachtigen mensch: alsoo sy door haere taeye lijmerachtigheyt behulpsaem is aen de wegghen ende doorganghen van de pisse, de selve gheladt en slijberigh maect, &c. met menighvuldighe

andere goede effecten, soo van buyten als van binnen het lichaem. Sonder twijfel, dat dese Fungi ten deele van dese goede natuere des goms deelachtigh sijn, ende eyghendom hebben; ende want het seker is, dat de quaede Fungi soo wel doodelijck oft schadelijck sijn aen de beesten als aen de menschen; soo nochtans wordt dese Fungi tot een mede-

cijn der beesten ghebruyckt, het welck *CLUSIUS* selver aenwijst, seggende dat de boeren dese Fungi laeten verdrooghen: de selve alsdan tot sijn meel stooten; welck meel sy vermenghen met sout onder het caf ende voeyeragie, het welck sy als ghenees middel aen de siecken offen en koyen gheven tot ghesontheydt, &c. Dese ende meer andere redenen hebben my verweckt dese *Kriecke Fungi* onder de twijfelachtighe een plaets te vereeren.

MATTYS LOBEL en *DODONEUS*, noemen dese Fungi in't Latijn *Fungus intybaceus* vel *intubaceus*, in het Nederduytsch, de *Ghecronckelde* oft *andyvi Fungi*: van *LOVICERUS* in't Latijn, *Fungus lepisculus*, *Haeskens Fungi*: van *CLUSIUS* in't Hooghduytsch, *Lichschwammen*; dat is *Lichtende Fungi*: noch van den selven in't Hooghduytsch *Hasen okelin* / *Hasen Fungi*. Ick meyne om dat de *Haesen* dese Fungi geiren eten, alwaer sy wel aen con-

nen, om dat sy heel leegh onder teghen de aerde aen de Eycke boomen voortscomen. Dese is de sevenste van *HYERON. TRAGUS*; de welke betuyght dat sy van een ieder ghelijck al de andere ghemeyne Fungi ghe-

gheten worden: welcken *TRAGUS* over de hondert iaer doot is.

Van desen gheslachte heb ick twee verscheyde soorten ghesien, waer van dese eerste met de letter *E* hier naer het leven in print staet: is in het gheheel groot van stuck, in haeren omvanck wijdt uytghespreyt, ge-

heel.

6.

E

Naem.

Trag. lib. 3.

cap. 1. fol.

941.

Gedaente

CLUSIUS in't Hooghduytsch, *Lichschwammen*; dat is *Lichtende Fungi*: noch van den selven in't Hooghduytsch *Hasen okelin* / *Hasen Fungi*. Ick meyne om dat de *Haesen* dese Fungi geiren eten, alwaer sy wel aen con-

nen, om dat sy heel leegh onder teghen de aerde aen de Eycke boomen voortscomen. Dese is de sevenste van *HYERON. TRAGUS*; de welke betuyght dat sy van een ieder ghelijck al de andere ghemeyne Fungi ghe-

gheten worden: welcken *TRAGUS* over de hondert iaer doot is.

Van desen gheslachte heb ick twee verscheyde soorten ghesien, waer van dese eerste met de letter *E* hier naer het leven in print staet: is in het gheheel groot van stuck, in haeren omvanck wijdt uytghespreyt, ge-

heel.

heel bladerachtich in elckcanderen ghewasschen, van de welcke het een bladt het ander is ondersteunende, seer vrent en onghemeen, seer gelijk aen een crop andijvi die in malcanderen ghecrolt is: welcke bladerkens haer buytenste randekens eenichsins cronckel-achtich omghebooght sijn; in welcke randekens sommighe ploykens sijn, hier en daer met een slipken in de ronde, seer ghelijck aen sekere inghetrocken vlimmekens der visschen.

Het couleur van dese in den gront is aschvervich: het voorste deel der voor-hellende blaederen is seer ghelijck aen de boom-achtighe zee-ster: den reuck is seer goet, versch en aenghenaem: in het eerste sijn dese gheheel malsch, als wanneer sy seer goet tot spijsse sijn; maer als sy herdt en houdt-achtich sijn gheworden, als dan sijn sy onbequaem, ghelijck van de *Caes fungi* aen het XIII. Capittel van de goede Fungi te lesen is.

TRAGUS seght, dat sy seer ghelijck is aen het inghewant van een calf, het welck seer in malcanderen gherolt is: daer by seght hy, dat sy loodt-achtich ende seer grijs van couleur is. Den selven bekent oock, dat dese Fungi, ghelijck als alle de andere goede, van de menschen ghegeten worden.

Men vint dese ghemeynelijck aen het onderste van den stam der Eyc- Tijdt en ke-boomen, oock aen de Abeelen oft Claterhout, alwaer sy soo goet plaets, niet en sijn als aen de Eycke boomen.

Ghemeynelijck vertoonen hun dese Fungi in het leste van den somer: want in Augusto sijn dese goet en mals om te eten, dat sy in September door haere herdigheyt verloren hebben, ende als dan onnut sijn.

Bemerck-redenen.

LOBEL heeft groot onghelijck van dese te ghelijcken by de Iudas oor; want de *Andijvi Fungi* met de *Iudas oor* behelsen te samen gheene gheelijckenis, het welcke IOAN. BAUHINUS betuyght, segghende, dat den schilder seer ghefaelt heeft in de sijne wel uyt te teekenen, alsoo sy de *Iudas oor* te seer ghelijck is: her selve als ick bemerckte, heb mijne eerste plaet te niet ghedaen, ende dese met alle eygendom voor de tweede keer naer het leven doen snijden, de welcke soo ghelijckende is als het een ey aen het ander.

Noch meerder misflagh heeft den selven LOBEL, als hy meynt, dat dese de *Lonte Fungi* oft de *Vonckende Fungi* is; van de welcke hy seydt in sijnen tijt tot Antwerpen by de borse met de vier-keyen als vonck te samen ghekocht te hebben, ende die van hem in den legher voor lonten ghebruyckt

sijn: van gelijcken dat het de *Lemmert Fungi* oft de *Lamp Fungi* van CORNARIUS soude sijn, is oock fout, alsoo die de naervolgende best gelijk is; want LOBEL, DODONEUS, CLUSIUS en BAUHINUS hebben geen verschil in de figure, maer hebben al te saemen een ende de selve qualijck ghelijckende figure naer malcanderen ghevolght: welcke foute in de naer beschreven claerelijck ontdeckt word.

Beschrijvinghe van de Lemmert-Fungi.

7.

Naem.

IN het Grieksch is dese van de ouderlinghen ghe-naemt *Egeritz*, in't Latijn *Arbo rei*: het gene in't Nederduytch *Boomachtighe Fungi* be-teekent, oock ghe-naemt *Vonck-houdt*, *lemmert Fungi*, &c. het is de elfste van MATTHIOLUS.

Gedaente

Om het onderscheyt aen te wijzen tusschen de voorgaende ende de tegenwoordighe, soo dient te weten, als dat dese heel dun, saecht en veel lochter van stof sijn als de voorgaende, ende dat dese heel rosch oft bruyn root van colour is, ende niet ghecrolt oft ghekronckelt: noch is sy seer ghelijck aen de zeespongiën, daer men de kinders mede wascht; maer sijn seer herdt, straf en houdtachtich, waerom sy moeten in de looghe ghesoden worden-op de selve manier ghelijck by de *Caes-Fungi* van *Campenhout* (de welke mijne negenenseventichste goede is) te lesen is. Dese sijn in de maelerij winckels ghenocht te coop.

Dese en is oock den *Agaricus* niet, als CLUSIUS ende meer andere meynen, het welck op sijn plaets sal te pas comen.

Tijdt en
plaets.

Op den selven tijt comen dese te voorschijn als de voorgaende, de welke samen twee laete soorten sijn. TRAGUS seght, dat dese in de Bof-schen aen de troncken van de eyck-boomen veel te vinden sijn.

8.

F G H
I K

In den gheschilderden boeck van CLUSIUS heb ick ses figuren bevonden, van de welke hier vyf te samen staen, met de letters F G H I K de welke sekerlijck al te samen een ende de selve soort is, niet anders verschillende, als vertoonende haer eerste opcomst, haer middel wach, ende haere volcomen groy en wasdom, de eene van boven ende de ander van onder insiende. By dese en heb ick gheene number noch ghetal van goet oft quaet bevonden; het welck in sijne ghedruckte boeken van my niet bevonden is iet van gheschreven te hebben.

Doch de reden dat ick de selve onder de twijfelighe heb ghestelt, is, om dat my van een gheloof-baer man, de welke in Bohemen ghewoont had, verclaert is, dat hy dese dickmael aldaer ghegeten had, ende seer goet

goet waeren: ende om dat het selve door den Auteur my niet bekend en is, soo en heb ick die onder de goede geen plaets derren gheven.

Naer dat ick can oordeelen, soo souden dese een oprechte mede-soort van *Wey campernoelien* sijn; want sy waeren in alle haere deelen gheheel wit en suyer om aensien, haer plues was schoon root verthoont: dese souden sommighe voor twee soorten bedeylen, om dieswil de eene den stele veel dicker was als de andere. Het verschil in't fatsoen wordt hier verthoont; want dit is al het gene dat ick tot noch toe den Leser hier van can deelachtich maecten.

Gedaente

HET II. CAPITTEL.

Beschrijvinghe van eenighe twijfelachtighe Fungi sonder figuren.

Met weynighe woorden maect ons IOAN. BAUHINUS deelachtich van sijne veertiende soort, die hy in't Latijn noemt *Fungus panè candidus, pronà parte erinacius*, in't Nederduytsch de **Witte egel fungi**.

9.
Naem.

Dese seght IOAN. BAUHINUS bevonden te hebben den randt van den hoet seer onghemeyn omghebooght, de welcke veel grooter als de palme eender handt was, wit van coleur, seer ghelijck sijnde aen de Peperachtighe, de welcke mijn twee-en-vijftighste is onder de goede eetbaere; hoe wel dat dese cleynder ende droogher van vleesch is, sonder eenigh melck. Het mergh is van onder met menichte scherpe stekelkens als pinnekens beset, op de maniere als de pinnekens van den Egel, doch teer en cleyn, met de welcke sy soo ghewapent is voor de slacken (den grooten eter der Fungi) dat sy van de selve noch van geene andere beesten en wordt beschadicht: door welcke wapenen sy den naem naer den Egel mach voeren.

Gedaente.

In de maent van September heeft hy dese bevonden in de bosschen van Montpelgaerden; hoe wel dat ick dese tot noch toe niet ghesien en hebbe. Noch bekend hy geene wetenschap te hebben oft sy goet oft quaet is.

Tijdt en
plaets.

In't jaer 1672. den negenentwintighsten September heeft my de Heer Advocaet MATTENBORCH, Drossaert van Herenthout, &c. een mandeken met verscheyde Fungi toeghesonden, onder de welcke eene was, de welcke op het naeste ghelijck was aen mijne twee en vijftighste quaede, die ick de *Africaen Fungi* ghenoeemt hebbe, alleenelijck verschillende van
coleur.

10.
Gedaente.

colour: in de plaets dat de quaede geil is, soo is dese goede doncker grauw, ende den stele is onder en boven even dick, twee duym lanck, ende eene vingher dick, heel vast, en sneeuw wit van vleesch, seer versich en goet van reuck; de welcke ick open gesneden hebbende heeft haer wittigheyt noch reuck in geenderley manieren verloren noch verandert in den tijdt van twee daghen; waer uyt dese ten minsten onder de twijfelachtighe moet haer plaets hebben.

11.
Naem. IOAN. BAP PORTA VILLA vertoont ons noch een soort van twijfelachtighe, de welcke hy in't Latijn noemt *Fungus candidus cristatus*, De witte ghetande oft ghecande Fungi, van andere oude schrijvers Gallucij, soo veel te seggen, als van den Haene, oft sijnen Camme, sijnde de achtendertichste van IOAN. BAUHINUS.

Gedaente Ghemeynelijk comen dese twee oft dry te samen aen elckanderen uyt eenen stele: sy sijn gheheel wit sonder eenighe vleck, oock soo en sijn dese noyt gheheel rondt van schotel, maer meerder eyer rondt oft ovael; maer naer mijne ghedachtenisse soo heb ick dese ghesien ghelijck een half ronde, even eens als eenen afghesneden haene cam, met sijne tandekens: van boven als met een saecht dons-achtich velleken becleedt, onder heeft sy seer teer en saecht plues.

Tijdt en plaets. Sy is een laete soort van den herft. Ick meyne dese aen de canten van de velden onder het cort eycken-loof ghesien te hebben: doch ick heb geen aenteekeningh hier van gheschreven.

12.
Naem. Den selven PORTA VILLA beschrijft ons noch een soort van den Herft, de welcke hy noemt *Fungi Gatinella dictus*, welcken eygendom van dien naem ick aen den Leser niet kenbaer can maecten, want ick naer alle onderfoeck dat niet en heb ghevonden: gheloovende dat het den naem van een dorp, stadt, oft eenich veldt moet wesen.

Gedaente Dese is cleyn van stuck, maer vier vinghers lanck, seght PORTA, sonder te segghen den stele oft de gheheele vrucht; soo dat ick niet can speuren oft sy eenen stele heeft, oft dat sy een ghewasch in malcanderen is. Daer by seydt hy, dat sy vol gaetkens is, ende seer ghelijck aen de spongien: oock dat sy groeyen in de belommerde bosschen.

13.
Naem. In't jaer 1673. den 14. Julij heb ick dese Fungi ontrent Antwerpen bevonden, de welcke ick naer het leven hebbe uytghetrocken, ende met sijne coleuren in mijnen memoriael boeck gheschildert: ende alsoo dier tijt de plaeten gesneden waren, heeft dese haer in print niet vertoont, de welcke naermaels in de ander byvoeghsels haer naer het leven vertoonen sal. Ick heb dese de Cleyne ronde gheheel witte Fungi ghenamt, in't Latijn *Fungus parvus rotundus totus abus*.

Sy was gheheel wit, den hoet met den stele, ende het mergh: den hoet was op de selve ronde ende verheventheyt als de bovenste koorst van een effen witten-broot, ende dry duym en een half breed, van onder vervult met wit mergh, even ghelijck de ghemeyne Campernoelien, oft ghelijck de *Abeele Fungi*, het welck seer saecht is, ende gheheel lichtelijk uytpelede. Den stele was vier duym lanck; onder twee duym, ende boven eenen dick, sonder wortel, met een cleyn dun stompken, daer sy mede in de aerde vast staet; van binnen heel wit, maer saecht van vleesch. Dese heb ick vijf daghen in mijn comptoir op de tafel laeten ligghen, naer welken tijdt sy geene andere teekenen te voorschijn brocht, als dat het gheseyde mergh begonde wat groen bleeck geil te worden; ende den stele was van binnen als het mergh dat binnen in het hout van den vijgen boom ende in den vlier boom is, daer de kinders spuytebuysen van maecken: het buytensten van den stele was een herdt corstken, seer dun: het vleesch van de schotel was oock seer plat en saecht gheworden: evenwel sy is verdrooght, sonder verrotten.

Volghens dat ick boven gheseyt hebbe, soo is dit meer een laete, als een vroeghe soort, want al was het laer 1673. soo natten ende couden Somer, als men in menichte jaeren gheleest had, waer door alle vroeghe vruchten veel facter te voorschijn quaemen, soo nochtans hebben dese haer niet vroegher vertoont: onder de Abeelen en Eycken-boomen heb ick dese ghepluckt.

Tijdt en
plaets.

Noch betoont ons IOAN. BAUHINUS sijne vierendertighste soort, de welke hy in't Latijn noemt, *Fungi albilucentes ex uno principio plures ex radicibus arborum*, in't Nederduytich de *Witte lichtende Fungi*, uyt eenen oorspronck veel te saemen voortscomende uyt de wortel vande boomen.

14.
Naem.

Het is seer vreemt dat BAUHINUS soo duyster dese Fungi aenwijst, niet anders segghende als dese woorden. In de bedervende ende canckerachtighe troncken der boomen comen dese met langhe stelen veel te voorschijn, met witte vlexkens ghespickelt, seer onderworpen aen het af eten der cleyne beestkens, als seughen, mieren, ende andere.

Gedaente

Hier van bewijst hy twee soorten; segghende dat de grooter soort veel teerder is, als de voorseyde; ende dat haer bovenste deel het vel met slijmerighe witticheyt bepleckt is: van dese wordender verscheyde bevonden aen eenen stele, waer van de eene lootvervigh oft blau is, ende de andere van een ander colour: sy hebben oock langen stele. Dese en bekent hy, noch voor goet noch voor quaet.

My dunckt, volghens den naem van *Lichtende Fungi*, dat dit een soort van lighthout is, oft een *Fungi*, de welke by nachten in het duyster lichten

ten, ende claerheyt van haer gheven: nochtans heeft BAUHINUS niet een woordt hier van meer gheschreven.

Boom haesen-oor.

Aldro in
Dendrologia
lib. 1. tract.
2. cap. 10.
pag. 172.

15.

Naem.

Gedaente

ALDROVANDUS beschrijft een soort van Boom-fungi met twee bescheide naemen, die hy seght in haer jonckheyt in't Latijn *Famiola* gheenoemt te worden, soo veel te segghen als een *longh spruytken*: ende als sy groot is, *Ragagna*, en in't Hooghduytsch *Haesen-oor* ghe-naemt.

Van dese gheeft den genoemden Auteur cleyn bescheet, raeckende het wesen oft fatsoen. Alleen seght hy, dat sy aen de boomen wassende is, maer sonder wortel; ende sy is *Species conferta*, dat is te segghen dat sy een gheslacht is van de verheven oft opgehevulde Fungi, ghelijck de figure van *Aldrovandus* uytwijfende sijn, alsoo de selve eenen corten en dicken steel vertoonen, seer naer ghelijckende aen mijne twee-entwintichste goede soort; doch meerder floddrich en ongheschickter van forme. Ick soude de figuren hier neffens ghestelt hebben, dan om dat de besonderheyt van wesen, stoffe, colour en andersins niet beschreven is, hebbe dat onnoo-dich gheacht.

Het schijnt dat den Auteur dese voor goet is aenwijfende, als hy is segghende, dat dese beter als de andere gheacht worden, om dat sy niet en comen van eenighe onbekende ende veelderley vochticheyt: even wel heb ick dese onder de twijfel-achtighe ghestelt, ende heb haer de *Boom haesen-oor* ghe-naemt.

16.

Naem.

Gedaente

Den selven ALDROVANDUS aen de voor-aengewesen plaetse beschrijft een soorte van Fungi, die hy in't Latijn *Castanites*, seu *Boletus castanius*, vel *glandula castanina* noemt, den welcken naem voortscomt van de castanien, soo veel te seggen als *Castaniachtighe Boleti* oft *Castanie Fungi*.

Dese sijn een houtachtich uytwasch, groyende tusschen de schorschen van den Castanie-boom, welke Fungi aen de vruchten van den Castanie-boom schijnt te ghelijcken soo in sijn buytenste bruyn velle, als in sijn binnenste witte stoffe; wiens oppersten deel is ghelijck aen het hooft van den *Boletus*, die noch niet ontslaghen is: somwijl sijn sy soo van ghesteltenisse, dat sy altemets den muyl van eenich gedierte sijn ghelijckende.

HET III. CAPITTEL.

Sekere swammen, boom-fungi, oft vonck-hout.

Door verscheide oude Schrijvers wordt ons dese soorte beschreven met den Grieksch en naem, *Ellychnium*: de welcke de Latijnen met den selven naem beschrijven: het gene soo veel bediet, als iet dat van sich selven eenigh licht oft schijn mede deelt, het ghene nochtans dese niet en doen. IOAN. BAUHINUS noemt dese, *Fungi arbori ad ellychnia*: Boom fungi om te lichten. HERMOLAUS noemt se *Ignarij*, de Vierighe, voegen de sijne reden hier neffens, segghende, om dat sy het vier ontfanghen waer uyt men can besluyten, dat het geene lichtende, maer een vonckende Fungi is; in't Hooghduytsch *Zijnder sch wam*/ het welck al het selve te kennen gheeft.

17.
Naem

Ioan. Bauhinus lib. 40. cap. 48.

Gedaente

In de buytenste deelen van haeren omvanck sijn dese met vele aderskens doortrocken, ende sy sijn van buyten seer herdt, houtachtigh ende weerich, afchverwigh oft lootachtigh van couleur: van binnen heel saecht, ende doncker uyt den bruynen van couleur: noch seght BAUHINUS dat sy door het afnemen van haer buytenste velleken oft schorsken, de bequameghydt becomen van het vier te vatten: ende corts daer naer seydt hy, dat sy verscheide mael in loogh ghesoden moeten worden, ende daer naer met *Nitrum*, ende weder droogh gheworden sijnde, als dan van haere buytenste schorsche ghesuyvert sijnde, de kracht hebben van het vier te ontfanghen.

Dit verscheide schrijven van BAUHINUS segghen sommighe teghen malcanderen te strijden; het gene ick niet en can bevinden; want sy connen van de nature de bequameghydt (sonder het koken der looghe) hebben om te branden, ende te dienen tot vonck-hout, ende dat sy gekoockt sijnde des te lichter ende beter daer toe bequaem sijn. Noch seght den selven Auteur, dat sy seer bequaem sijn om te eten, want dat sy ten uyteriten voeden: evenwel en can ick niet bevinden dat dit mijne *Willige* oft *Caes-fungi* zijn can, ten opsicht van haere inwendighe wittigheydt; het welck my nochtans soude doen twijfelen.

Als dese Fungi eens het vier ontfanghen hebben, soo en verlaeten sy het selve niet voor dat sy alles tot affchen verteert sijn.

Dese sijn twee-mael in 't jaer te vinden. Den okernot-boom is haere moeder, waer uyt sy gheboren worden, seght den ghenomden Auteur.

Tijdt en
TRAGUS plaets.

Bemerc-
kinghe.

Hyr. Trag.
lib. 3. cap.
1. Nom clat.
ſpecies XI.

TRAGUS ſeght, dat de Fungi, die aen de wortelen der boomen, als Beken, ſwarten Populier ende Okernoten groeyen, ende vaſt gehecht zijn, worden van de Grieken met eenen alghemeynen naem *Egerita*, in't Latijn *Arborei* ghenaemt, dat is *Boom-Fungi*, oft *Boomachtighe*; ende deſe worden al te ſaemen tot vonckhout gebruyckt.

CORNARIUS verhaelt, dat van deſe Fungi ſeer vrent geſchreven is, beſonderlijck ten tijde van GALENUS, want als doen eene Fungi was, de welke *Ellychnium Tarſicum* ghenaemt wierdt: welke forme oft ghedaente, dat die was, die uyt Tarſen ghevoert is, ſeght GALENUS aen hem onbekent te zijn. Alſoo den naem met de ſaek van *Ellychnium* te ſamen vergaen zijn, nochtans meyndt hy dat de *Tarſis Ellychnia* uyt een ſoort van de aerde Fungi voorts quaemen, want dat ſy de gedaente van de *Marine*, dat is *Zee-ſpongien* hadden, de welke hedens daeghs noch als vier-keyen in't gebruyck zijn, ſlaende de ſelve *Marine* teghen het ſtael, uyt de welke vier ſpringht, het welck ſy oock ſeer wel vat ende bewaert, &c.

Adria, Tur-
neb. lib.
22. cap. 18.

Andere ſijn van meeninghe, dat dit het recht *Lichthout* is, ende dat de ſelve voortſcomen door het onweder van Donder en Blixem, als TURNEBUS ſeght: *Deſe Fungi worden ſeer vrent gheboren, op ſoodanighe manier als eenigh water valdt in heete virighe aſſchen, dat als dan dit vallen eenighe genſters met ſtofen domp doet uytbobbelen: even eens door den reghen vallende op drooghe aerde, ende door de grove locht-belet ſijnde, comen de viericheydt oft genſters in deſe Fungi te wonen, waer door ſy lichthout worden.*

Andere verſtaen hier door, dat deſe Fungi in het duyſter by den nacht uyt haer ſelven eenich licht oft ſchijn van haer gheeft, op ſoodanighe manier als den verſchen zee-vis doet; ghelijck den *Cabeliau* by den avont ſeker glinſteringh ende eenich blinckende licht mede deelt: oft als ick bevonden hebbe in't jaer 1672. in de maent November, ſavons in den hof in de aerde gravende, bevondt ick eenich licht de grootte van eene groote errewete, het welck ſeer vierich en glinſterende was, het welck in het opnemen ende aen-raecken, alle mijne vinghers deel-achtich maecte van het ſelve licht; want aldaer het ſelve aenroerde, was begaeft met den ſelven ſchijn ende viericheyt; ende het ſelve door my by de kaers gebrocht ſijnde, is bevonden, dat het een mierken was, dat in ſijn neſtken was beruſtende: dit heeft door den ſtercken ſchijn des kaerslicht ſijn licht verſchuylt, het welck in het duyſter weder heeft gheſchenen. Soodanich licht-hout heb ick wel gheſien, maer niet van de voorſeyde Fungi; maer wel van de Fungi, *Vonck-hout*.

Fol. 20.

In een ſeker boecksken, ſonder Auteur, ghedrukt tot Amſterdam, ghenaemt *De beſchrijvinghe van Turckijen*, heb ick gheleſen, dat in Turckijen

kijen een soort van Turcksche Moniken is (oft, om beter te seggen, duyvels martelaers) de welke uyt devotie en penitentie, ter eeren van de afgoden, oft tot een ydel glorie der werlde, van dit vonck hout op haer bloote borst, hooft, armen en handen stellen ende het selve in den brant stekende, al daer laten branden, en tot afschen vervoncken; waer door den stanck van haer brandende vleesch aen de omstaenders onlijdelijk is.

HET IIII. TRACTAET

In het welck gheleert wort de kennisse van het plucken, schoon-maecten, drooghen, souten, en koken.

HET I. CAPITTEL.

Door welcke uytwendige teecken en de Fungi haer goet oft quaete voorschijn brenghen, ende den mensch leeren verkiesen oft verworpen.

Tot volcomen gherustheydt des ghemoets van den onwetenden in het kennen der goede Fungi, sal een jeder, wie het sy, met geene vreesē oft achterdocht beladen wesen in het plucken, schoon maecten, koken en eten der Fungi, als wanneer hy sal acht nemen volghens den alghemeynen reghel, die wy ghebraycken in alle onse etewaeren, besonderlijck in vleesch en visch, het welck de voorsichtighe kocks en keukemaerten ghewoon sijn, besonderlijck in de warme daghen des Somers, met het besien niet alleen te vreden sijnde, maer den neus en reuck meer te werck stellende, het gene als dan meest noodigh is.

Van ghelijcken moctmen alderceerst de Fungi kennen aen den goeden, Goede verschen, renschen reuck; het welck mijne *Zeeme-leire Fungi* het alder-
 aenghenaemste hebben: ten tweeden, open ghebroken sijnde, soo sy wit
 en vast van vleesch sijn, soo is alsdan aen de selve niet meer te vreesen als
 aen de gemeyne beste hof vruchten die tot potagie connen dienen oft ge-
 nut worden.

Maer soo wanneer eenighe Fungi (hoedanigh die oock souden wesen) al hadden sy al de beste eyghendommen, die aen des menschen ooghen
 souden

souden connen voldoen, om voor goet te keuren, soo nochtans sy de twee voorverhaelde goede teecken niet en besitten, ende dat sy boven dien stinckende, swaer, bangh, duf oft heel onaenghenaem van reuck sijn, besonderlijck in het openbreken van het binnenste dickste hoofdeken, soo salmen dese af keuren, als bedorvenvleesch oft vis.

Boven dien als wanneer de selve van binnen met grauwe oft swarte steexkens besprinckelt sijn, moet alles uytghesneden worden, ghelijck men aen de raepen en appelen doet, het quaet en verrot affnydende, behoudelijck dat als dan soodanighe ghesteken Fungi wit en vast van vleesch en goeden reuck sijn; het welck in de manier van schoonmaken breeder gheleert wordt.

Herms. Barb. Corol. 2. lib. 4. cap. 698. *qui in coquendo duriores fiunt: dat de Fungi de welcke in het koken herdt worden, schadelijck sijn.*

Als wanneer de Fungi van binnen seer plat, saecht oft spongieus sijn; oock als de stelen van binnen hol als een buysken; van ghelijken als de hoofdekens in het breken oft snijden blau, root, swart, groen oft geil worden; soodanighe salmen de moeyt noch de saus niet waerdich kennen; maer als doodelijck fenijn verworpen. Al ist dat sommighe quaede Fungi eenighen eyghendom van de goede hebben; als by exempel goeden reuck oft andersins; soo nochtans als wanneer sy al de goede teecken samen niet en hebben, soo sal een quaet tcecken alleen ghe-noech sijn om voor quaet te achten.

Wilt ghy goede Fungi plucken,
 Die u niet in't graf doen drucken:
 Acht dees lessen wel bedacht,
 Pluckt gheen Fungi oyt by nacht.
 Kiest met voordacht en goey sinnen
 Wit en vaste stof van binnen,
 Versch van reuck, oft rensch van geur,
 Is den alderbesten keur.
 Holle stelen, vlacke hoyen
 Wilt die als de pest verfoyen;
 Duf van reuck, en swaer van stanck:
 Eet noyt Fungi door bedwanck.
 Fungi die haer wit verliesen
 Salmen noyt voor goet verkiesen:
 Geile plecken, saeght van stof
 Hebben by gheen goede lof.

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Los van steel als holle buyfen
Moeten met de quaey verhuysen,
Swart van plues, oft stinckend' mergh,
Noyt soo quaede, noyt soo ergh.
Grauwe tickels, maeye steecken,
Soeckt aen grachten noch aen beken:
Soeckt de best' in't open veldt,
Dit is voor een les ghestelt.
Pluckt goey onder d'Eycke-boomen;
Hoewel daer sijn quaey te schroomen,
Over al is goet en quaet,
Mijdt wat u ghesontheydt schaet.

HET II. CAPITTEL.

Van het bereyden en schoonmaecken van de Campernoelien: ende voor eerste van de wey Campernoelien.

En jeder soort van de goede Campernoelien vereyscht sijn manier van regeren en schoonmaecken. Om dese *Wey-campernoelien* oft *Pradelli* tot het braeden te bereyden, salmen het bovenste velleken afdoen: ende is het randeken van de schotel wat ghescheurt, ghesteken oft ghequest, wordt alsdan wat afghecort; maer heel gaef sijnde, is sulcks onnoodich. Als het plues heel slodrich lanck is, wort het selve wat afghesneden: aen den stele is maer het onderste, dat aerdtachtich is, wat af te snijden, want om te braden wordt den stele uytghebroken. Om dese te stoven, behoorden van al het plues ghesuyvert te sijn, niet anders als omdat het selve in het koken blau oft perdts wordt, het welck onaenghe-naem aen de ooghe is.

Van de Boleti.

Tot dese is niet anders van noode, als het gene dat ghesteken is wat uyt te snijden, den stele wat af te corten: haer teer dun vast mergh moghen sy wel behouden: hoe wel dat ons de selve Boleti hier te lande niet sieck sullen maecken; want sy onse tafels weynich verciereren door baere groote schaersheydt.

De ghemeyne Campernoelien.

IN het schoonmaecken van alle de soorten der Fungi moet een algemeyn manier onderhouden worden, te weten, datmen voor het eerste den stele uyt de schotel sal breken; daer naer de schotel midden over snijden, als wanneer sy op den selven ooghenblick haer goet oft quaet ontdecken sullen: als dan al het mergh uyt-ghepelt, ende het ghesteken, oock de geile plecken en blutsen uytghesneden; van ghelijcken als sy van de seughen oft flecken ghebeten sijn, salmen wat uyt snijden ende alsdan in foodanighe cleyne oft groote stucken snijden, als het koken vereyft. Leest de maniere van te souden, alwaer breeder gheleert wordt.

De Seeme-leire oft goude Fungi.

AEn het vierde Capittel wordt de regeringhe achter de beschrijvinge der selver aenghewesen ende gheleert: ende de Groote geile Eyerfungi moet op de selve manier gehandelt worden als de voorschreven gemeyne Campernoelien.

De Moerbefie Fungi met haere consoorten.

Alsoo dese gheslachten van binnen hol sijn, soo worden de selve in de midden door-ghesneden, ende het onderste van den stele een weynigh afgesnipt: alsdan soo ist de manier dat sy in vier stucken gesneden worden, ende ghewasschen en ghestooft: als sy van binnen swart sijn oft stincken, moeten sy als quaet verworpen sijn.

Den Corael-tack, ende den Geyten-baert.

Dese worden op de selve manier als de Moerbefie Fungi gheregeert in het schoonmaecken en snijden.

Een alghemeyne aenwysinghe.

Bemerckt, dat al de ander goede Fungi van haer lanck plus oft dick mergh moeten ghesuyvert sijn: ende als men de Fungi wilt in sout oplegghen, als dan moeten sy in groote brocken ghesneden sijn; maer om met der daet te koken, salmen de selve cleyne snijden.

My

Van het schoonmaecken en bereyden der Campernoelien. 137

My is voor de waerheydt verclaert van verscheyde personen, van de welke sommighe tien jaer, sommighe vijftien, en oock vijventwintich jaer in Italien, als in Savoyen, Napels, Roomen ende elders ghewoont hadden, datmen in die plaetsen geen opzicht neemt op eenighe plattigheyt, voosheyt, ghesteken, noch groote blauwicheyt, ende meer andere teekenen, door de welke de Fungi van my aghewesen sijn en quaet ghekeurt om te eten; want sy in Italien niet anders quaet achten als rotticheyt, vuyl-stinckende, ende peck swart. Voorders alle de andere sijn sy sonder eenige sorge, met weynich schoonmakens, maer wel gewaschen, ende die een halve ure in cout water settende, ende in het zieden worpen sy een stuck stael oft eenen sleutel in den pot, waer mede sy segghen dat het alle goede Fungi sijn.

Evenwel is mijn ghevoelen, datmen in onse plaetsen sal afdoen ende verworpen al het gene dat vooyt is, sacht oft spongiaghtich, ghelijck in de stelen veel bevonden wort; raedende een ieder niet al te profijtelyck te sijn in het schoon-maecken van al de goede soorten, niet uyt merckelijck perijckel, maer om dieswil dat het beste het ghesontste is.

En wildt gheen miser handt, maer gierich mes ghebruycken;

Vult met gheen quaede, maer met d'alderbest u buycken:

Snyt liberaelijck toe want 't quaet dat moet heel af;

Oft graghden quaeden lust die jaeght den mensch in't graf.

Maniere om de Fungi te drooghen.

BY eyghen ondervindingh heb ick aen-gheteekent, dat wy vier bequaeme soorten hebben om te drooghen, te weten de *Pradelli*, dat sijn de *Wey-campernoelien*, de *Seeme-leire* oft *goude Fungi*, de *Moerbefie*, met haere mede soorten, ende den *Geyten-baert*, ende *Corael-tack*.

Wey-campernoelien moeten van al haer plues berooft worden, ende de scherpste randen vande hoofdekens een weynich afghesnipt; maer den stele moeten sy behouden, den welcken het onderste een weynich wordt afghesneden.

Goude Fungi. Alsoo dese geen plues en hebben, soo wordt den stele alleen de aerde afghesneden, ende als den selven hol is, salmen dien afsnijden tot aen de volle vastigheydt.

De *Moerbefie*, Salmen alleen den stele van onder een weynich afcorten, soo veer als hy in de aerde ghestaen heeft:

Den *Corael-tack* op de selve manier als de voorgaende moerbefie Fungi.

Alle dese soorten van drooghende Fungi worden aen draeykens gheregen.

regghen, dat de eene de andere niet en raecke, voor het perijckel van schimmelen oft rotten; ende als dan in een drooghe en warme plaets gehanghen, op de selve manier als sommighe personen in Brabant de rapen oft knollen gheheel ghelijck in een dicke schelle versnijden, ende in de schouw ghedrooght sijnde tot den vasten bewaeren; als wanneer sy dese rapen weycken, ende als penskens bereyden, met de welcke veele personen (het selve niet bekent sijnde) vertwijfelt worden, meynende dat haer in den vasten vleesch pensen worden voorghestelt.

In Bohemen en Hongarijen worden de Fungi met groote menichten in den roock opghehanghen ende ghedrooght, voor een daghelijcks ghebruyck in den winter. Men behoort seer te letten, datmen de Fungi met droogh weder sal plucken, want de selve moghen niet nat oft ghewasschen sijn, maer in eenen drooghen doeck afgevaeght: in de backers kelders sullen sy alderbest drooghen. Als sy nu wel ghedrooght sijn, moghen in een casken bewaert worden, op dat sy niet te seer verdrooghen: behoudelijck dat sy in gheen voechtigh plaetsen ghestelt worden.

Hoe langh dat de ghedrooghde Fungi goet blijven.

Op dat niemant te sparich is in het bewaeren der drooghe Fungi, so dient te weten, als dat ick bevonden hebbe, dat de *Moerbese Fungi* ende de *Goude Fungi*, de welcke my uyt Borgondien ghesonden waeren, de selve maer een jaer goet heb behouden; want sy het tweede jaer haere goede natuer verloren, in de welcke ick vele wormkens bevonden hebbe, de welcke ten lesten alle in een voechtich aen eenhanghende sout poeder vergaen sijn; het selve is oock te lesen van de groote *Willighe oft Caes-fungi*.

Het weycken der drooghe Fungi.

Binnen den tijdt van twee uren sijn de drooghe Fungi bequaem tot den dis: sy worden in lau regen-water, oft in soetemelck, tot dat sy malsch worden, gheweyckt: sijn noch beter in kiecken-sop oft ander versch vleesch-sop: welck sop niet can dienen om de selve te koken: waer toe het wederom moet versch sop wesen. Voor al dit weycken moeten sy eerst schoon ghewasschen sijn.

HET III. CAPITTEL.

Drij verscheyde manieren om de Fungi in te legghen.

DE ondervindingh heeft ons dry verscheyde wegen aenghewesen tot het bewaeren der Fungi, te weten in het sout, in de oli, ende in den asijn, dat is aladobi. Om het selve op het volmaeckxste uyt te voeren, soo sijnder twee noodelijcke achtneminghen: ten eersten, hoe danighe soort van Fungi hier toe het bequaemste sijn; ten andere, wanneer den bequaemsten tijdt is om op te legghen.

Onder alle de Fungi sijn geen bequaemer om in het sout te bewaeren, als onse ghemeyne Fungi, de welcke in het derde Capittel aen-ghewesen sijn met het ghetal tweentwintich, en dryentwintich, en vierentwintich: ende de gene met seventien en achtien geteekent sijn, sijn de *Abeele Fungi*, van de welcke ick geseyt hebbe dat de selve uyt de *Walsche plaetsen* in tonnekens opgheleydt, tot Brussel en Antwerpen veel te coop comen. De reden dat ick de voorsyde Fungi tot het souden ben verkiessende, is, om dieswil dat de selve de dickxste ende de ghelijfste van vleesch sijn; waer door sy dies te beter tegens het eten van het sout verdueren connen.

ICK heb oock wel *Pradelli ghesouten*, maer door haere dunne stoffe verliesen sy ende smilten seer.

Tweemaal op het jaer can dit op-legghen gheschieden, in den April en Mey, oock in September en October; hoe wel dat de gene, die in het voor jaer comen, tot meerder ghesontheydt behoorden ghesouten te worden, als versch ghegeten, om dieswil de vroeghe veel couder en vochtiger sijn; want als dan de aerde van haere natte winterse coude weynich door de sonneschijn ontlast ende ghesuyvert is: welcke voechtighhe coude door het sout merckelijck uyttreckt ende vermindert; soo dat de laete naer mijn ghevoelen beter sijn als de vroeghe.

De maniere om de Campernoelien in het sout op te legghen.

VOOR al is hier dienstigh te weten, dat ick nu sal spreken van geen ander soorten van Fungi, als van de ghemeyne goede Eyce Campernoelien.

Dese Fungi versch ghepluckt sijnde, moeten den selven dagh schoon
S 2 ghe.

ghemaect worden: op de naervolghende manier. De kleyne bollekens worden onder aen de stelen wat afgheschelt, te weten, den Mosch oft aerdachigheyt; daer en boven, als sy ghesteken, oft van flecken oft seughen ghebeten sijn, oft eenighe geile plecken besitten, wort alles uytghesneden, ende gaef sijnde, sonder iet van het voorverhaelde quaet te hebben, worden sy in haer gheheel ghelaten, sonder te doorsnijden. De groote vruchten worden van alle het voorseyde quaet in alles ghesuyvert, ende worden den hoet oft de schotel niet gheschelt, noch van haer teer, dun, grauwaft mergh worden sy niet berooft, ten waer dat het te dick oft te grof waer: dese hoofdekens worden ghemeynelijck in twee stucken, oock dry oft vier, naer dat sy groot sijn, ghesneden.

Onder dese is een soort, de welcke ghemeynelijck langhe baerden oft dick grof mergh in hebben, waer van dat sy moeten wel ghesuyvert worden, het welck met groote clonten tseffens uytvalt: daer en boven moet den scherpen randt van de schotel rondtsom een weynigh afghecort worden: want soodanighe sijn aldermeest onderworpen aen de Maeysteken en wormgaeten, geile plecken; ende sijn oock dickmaels saechter van vleesch als de andere: ende als wanneer dese oft de andere veel te plat ende voos sijn, dat sy als een saechte kruym wittenbroot sijn, moeten sy verworpen worden als ondeughende: de stelen worden in de lenghde doorghecloven, ende in twee oft vier stucken ghesneden: leest voor in de maniere van schoon te maecken.

Dit geschiet sijnde, worden twee oft drymael in cout water van alle haere sandachtigheyt ghewasschen, behoudelijck dat sy in het water niet en weycken noch blijven staen, waer door sy veel te plat en spongiachtich worden, waerom dat sy in een steenen trefeerbecken uyt ghestort moeten worden. Middeler tijt steltmen eenen ketel met een weynich water opt vier; want de Fungi van haer selven veel waters by brenghen, ende men laet dit water op de sode comen, oft anders souden de Fungi ten gronde van den ketel sincken, ende in perijckel van aenbacken comen. Nu soo haest als de sode door de Campernoelien op comt, wordt den witten schuym boven de selve schoon afghenomen (let wel dat dese Fungi weynich meer als den tijdt van eenen Pater noster sieden moghen) waer naer de ghesode Fungi in een kout steenen trefeerbecken moeten ghestort wesen; oft by ghebreck van een steenen oft tinnen, sullen in een hout trefeerbecken oft temst, oft op een horde gheleydt worden; behoudelijck datter eenen couden natten doeck onder leyt, het welck het steenen oft tinnen niet en behoeft, door reden dat het hout eensdeels lafen warm is, als mede om dat het hout het water ende voechticheydt

van het schoonmaecken en bereyden der Campernoelien. 141

in sich treckt, ende dien volghens, het water niet soo snel afdrupt, oft soo cout en droogh niet en wordt.

Als nu de Fungi cout en droogh verdrupt sijn, worden sy in steene schotels uytghespreyt, ende tot sanderdaeghs wech ghestelt: als wanneer de Fungi wel ghesouten worden: onder welck souden een ghelasken waters wordt ghegoten op dat het sout dies te haester peeckelen soude.

Middeler-tijt zy de oplegh tonne wel geschout ende kout, ende wel met sout ghevreven, waer in de ghesoute Fungi alsdan ghestort worden, ende dicht op de Fungi eenen schoonen natten lijnwaeten doeck gheleydt, ende de tonne wegh ghesteldt.

Dry oft vier daghen naer desen, moetmen de Fungi ondersoecken, oft de pekels niet lanck, lijmerich oft leyperich is: sulckx bevindende, worden de Fungi wederom twee oft dry mael in schoon sout water ghewassen: ende van alle haeren slijm ghesuyvert sijnde, ende weder een ure verleckt, als voorseyt is, ende de tonne weder schoon ghespoelt, ende droogh sijnde, worden de Fungi wederom ghesouten (sonder nochtans eenich water daer onder te doen) ende in de tonne oft steenen pot ghesdaen, ende ghedeckt als voren. Dese verversingh van wasschen en souden, sal dry oft vier daghen hier naer noch eenmael gheschieden, waer mede sy haer als dan wel behouden sullen sonder bederven.

Bemerckt, datmen dese tonne oft potten met de opgheleyde Fungi, in geen douffe laffe kelders sal stellen, noch oock alwaer eenighen stanck van ruyen, riolen, oft andersins is, oft alwaer dickmael eenighe dompen van warm water comt: soo dat alderbest op een coude drooghe plaets is.

Alnoch soo is seer te mijden, dat sy door quaede aefemen niet en bederven, waerom dat de mans persoonen hier sorgh van hebben, want somwijl in den tijt van oplegghen, voor de maerte eenen onbequaemen tijdt is, waer dat noodigh dient op ghelet. Men sal idesen quaeden asem bemercken, als de Fungi duffen geur krijghen, lijmerich worden, oft eenighe roodigheydt becomen: als wanneer dese Fungi eens ververscht, en op een nieuw ghesouten worden, als voorseyt is. Dese Fungi sullen haer over het jaer goet behouden.

Maniere om de Abeele Fungi op te legghen.

Het schoonmaecken, snijden, wasschen en sieden, gheschiet in alles op de selve maniere als van de voorgaende Eycke Fungi gheseydt is: behalven dat dese gheduerich in kalckwater gheregeert worden.

Voor het eerste neemt een goet deel kalck, doet het in eenen tob met

Oorsaecke van in het sout te bederven.

het selve wel onderroeren de, ende gesoncken sijnde, ghiet het claer water af, bedeylt het selve water in dry portien, waer van de minste portie sal dienen om in te fieden, de andere twee meeste deelen sijn voor het wasschen.

De Fungi worden al schoonmaeckende in een deel van dit gheseyde kalckwater geleyt, ende allemael schoon gemaect sijnde, worden in het selve water ghewasschen: waer naer de selve in het ander deel kalckwater wederom ghewasschen worden: middelertijt is de minste portie van water op de sode, alwaer de Fungi in ghesoden ende gheregeert worden op de maniere als de voorgaende, te weten, uytghestort, verleckt ende kout sijnde, moeten dien selven dagh, (maer niet uytstellen tot sander daeghs) met een weynigh sout ghemenghelt worden, ende in den pot oft tonne ghedaen sijnde, salmen een goede pekkel ghereet hebben, de selve daer over gietende, tot dat sy overdeekt sijn, ende als dan met eenen nat ten doeck ghedeckt als voren.

Voorder soo wanneer dat eenighe daghen hier naer de pekkel lanck is, oft een vel op heeft, sullen sy metter-haest eens oft tweemaal in schoon vvater ghevasschen vvorden, ende verleckt sijnde, vveder met een nieuwe peeckel overstort vvorden, op de manier als van de andere gheseydt is. Bemerkct dat dese met een pekkel, ende niet met droogh sout moeten opgheleydt worden.

Evenvel soo can het gheschieden datter somvrijl eenighe blauwe stucken onder bevonden vvorden, de vvclcke men uyt-neemt ende ver- vverpt. De reste is in alles ghelijck aen de maniere vande eycke Fungi.

Het is ghevvisch, dat de manier van de Fungi in het sout te bevaeren, gheen nieuwe versieringhe is, maer men can besluyten uyt 't segghen van
Ioan. Bruy. lib. 9. cap. 21. IOANNES BRUYERINUS, een vermaert Doctoer in de medecijnen, dat het eenighe hondert jaeren in het ghebruyck ghevveest is: vvant hy seydt, dat de Narbonenses over menichte jaeren de Fungi in het sout opgheleyt ende bewaert hebben. Ende desen boeck van IOAN. BRUYERINUS is gedruckt in 't jaer 1560.

Het weycken der ghesoute Fungi.

Soo veel Fungi, als tot eene portie van noode is, uyt de pekkel ghenomen sijnde, worden dry oft meermael in het water tusschen de handen stijf ghevreven: alsdan moeten wat verdruppen: waer naer in cout water vierentwintigh uren te weyck ghestelt worden: tusschen welcken tijdt ten minsten sesmael versch water behoeven; ten waer datse niet langh in het sout hadden ghelegghen: alsdan gheschiet alles met voordacht,

van het schoonmaecken en bereyden der Campernoelien. 143

dacht, naer kennis van den tijdt : men kan de selve oock op den tijdt van vier oft vijf uren gaer maken : want op de selve manier ghevasschen sijnde, als voorseyt is, moetmen die in plaets van in cout vvater, in het vverm vvater legghen, soo cleyn ghesneden sijnde, als tot het koken van noode is. Ende de selve alsoo in vverm vvater by het vier ghestelt sijnde, moetmen alle half uren die selve versch vvarm vvater gheven, ende het ander afgieten; vvaer toe eenen ketel met vvater gheduerigh moet over het vier hanghen : dit achtervolght sijnde, sullen als versche Fungi sijn; hoewel dat al de gheweyckte Fungi eenighe doovigheyt becomen, met verlies van haeren natuerlijcken smaect; het welck van de goede kenders oft lekker tonghen wel te onderscheyden is.

Hoe langhe de Fungi in het sout sich goet behouden.

O Nse groote ghemeyne Fungi behouden haer twee jaeren sonder bederven; maer de groote Abeele-fungi blijven ten langhsten twee oft dry maenden over het jaer goet; vvant sy veranderen als sacht plat broot: het vvelck gheschiet eensdeels door haer teerder natuer, als door het kalck-vvater doorbeten sijnde: het welck in het derde Capittel vande goede Fungi te lesen is.

Het oplegghen der Fungi in olie.

A Lle het selve schoonmaecken, wasschen, sieden, en verlecken, ghelijck voren gheleert is, moet hier in oock promptelijck achtervolght worden; behoudelijck dat sy als nu soo kleyn ghesneden moeten sijn als sy behooren, om te stoven. Van ghelijcken sullen sy tusschen doecken heel droogh uyt-ghedrukt worden: ende dit ghedaen sijnde, worden sy in de olie van olijven in den pot bewaert, op de selve manier als in de pekels, alrijdt met olie overdeekt blijvende.

Tot alle tijdt en stondt sijn dese bequaem om te koken, ende sy worden met de selve olie, daer sy mede opgheleydt sijn, ghestooft; dies moeten sy in het oplegghen een weynich morwer ghesoden sijn als tot het souden. Hier toe sijn de *Pradelli* oft *Wey campernoelien* seer bequaem, behoudelijck dat sy van haer corael plues gheheel moeten ontlast en ghesuyvert sijn.

De maniere om de Fungi in den azijn oft aladobi op te leggen.

GEene veranderingh in het wassen en sieden gheschiet in dese: maer moet alles onderhouden vvorden ghelijck van de voorgaende gheseyt is; behalven datmen seer weynigh eenighe ghesneden Fungi in stukken oft brocken hier toe sal ghebruycken; als wanneer datmen cleyne bollekens, geheel, ghenoechsaem can becomen, maer by ghebreck van heele, ghebruyckten datter best toe dient. Hier toe soude den *Boleti* seer bequaem zijn.

Tot dese regeringhe ghebruyckten goeden wyn-azijn, vvaer in de Fungi acht daghen blijven ligghen; naer vvclcken tijdt, siende dat den azijn lijmerich is, vvordt vveder afgegoten, ende de Fungi met verschen azijn doorspoelt, ende de tonne oft pot van ghelijken: dit vvordt tweemaal achtervolght: in vvclcken lesten keer hier by ghedaen vvorden eenighe peper-vvortels, of mir-edick, heelen peper, oft piemento, dat is groenen spaenschen peper, groffi nagels, foelie, groenen venckel, en lau- vver-bladeren, bynaer op de manier van de groene comcommerkens: oock soo laetmen de specerije ende laurier bladeren, ende roose-marijen met den azijn een walle mede sieden. Dese vvorden voor een delicateste tot ghebraeden vis oft vleesch opghedist.

Op soodanighe manier zijn de Fungi het alderbeste van natuer, vvant sy door al die heele byvoeghsels, als peper, foelie en andere, haere coude en voechtighe natuer verloren hebbende, dies te beter zijn.

Maniere om van ghesoute Fungi in corten tijt aladobi te maecken.

NOch canmen by ghebreck van versche Fungi, van de soute, eenen nacht ghevveyckt zijnde, alsdan in den azijn geleyt aladobi maecken; de vvclcke met wat foelie opgesoden, men tot den noen toe daer in sal laeten liggen: ende ter tafel tijdt den selven afgieten, ende alsoo dese Fungi met de sausse van de opgheleyde comcommerkens versch opdisschen: ende soo de provisi van comcommers u ontbreckt, moghen sy met haer eerste saus wel ter tafel comen.

Maniere om van versche Fungi op den tijdt van een ure aladobi op te dienen.

DE Fungi ghesoden sijnde, als voren gheseydt is, worden wat afggedruckt, ende in couden azijn een quartier van een ure gestelt, alwaer sy allen haer overigh slijm verliezen: daerentusschen wat azijn met wat heelen peper, foelie, laurier, en roosemarije blaederen 't samen een walle ghesoden sijnde, salmen dat wat laeten verflaen, ende dan de Fungi uyt den couden azijn in desen warmen ghedaen, ende cout geworden sijnde, is bequaem om opghedist te worden.

HET IV. CAPITTEL

Op hoedanighe manieren datmen de Fungi can koken, sieden, stoven, backen, en braeden.

Ick vertrouwe, dat den leser sich voldaan sal vinden met dese mijne weynighe aen-teeckeninghen van het koken der Fungi, alsoo ick haer voor de waerheydt niet anders sal oft can leeren, als het gene ick van kocks ende ervare keucke-maerten ghevraecht oft aen haer ghesien hebbe, vvant ick het ampt van kock noyt gheploghen hebbe: al ist nochtans, ghelijck ick in het beginsel van desen boeck tot den Leser verhaelt hebbe, my den naem van heele koock-boecken te maecken ten onrecht toe ghegheven is.

Maniere van het sieden der Fungi.

OM de ghesoute Fungi te bereyden, eerst ghevveyckt sijnde, als voren gheseydt is, vvorden van sommighe personen eens opghesoden, andere doen dit niet, als alleen naer het gheseyde vveycken vvel verdrupt sijnde, vvorden ghestooft met de saus als hier naer sal volghen.

De onghesoute goede versche Fungi, van wat soorte oft gheslacht die sijn, schoonghemaect, ghesneden en ghevasschen sijnde, vvorden de selve met weynich sout en vvater by naer ghenoch ghesoden; maer niet te morw, alsoo sy haer overighe rouvvigheyt tot het stoven van noode hebben, anders souden sy te plat vvesen.

In het sieden der Fungi wordt van sommighe een korst bruyne broot in den pot geworpen, oft een limoen-schel, eenen witten aiuyn, een stuck

T

stael,

stael, , eenen sleutel, oft eenich ander yser : waer uyt ick segghe , ingevalle het yser iet quaet can verhoeden , datmen altijd de Fungi in eenen yseren pot behoorde te zieden.

My is van seker goeden vrient verhaelt, de welcke tot Raconiggi , een stadt in Savoyen , vijftwintich jaer ghewoont hadde , den welcken seer ervaren was in de kennisse ende het ghebruyck der Fungi , dat sy aldaer menichte soorten van goede Fungi hebben , de welcke wy alhier voor quaede schelden , door ghebreck van kennisse , die sy aldaer seer gemeyn eten : den selven betuyghde dat die hier soo goet waeren als in Italiën, daer by voeghende, dat sy aldaer weynigh gemerck naemen op het blau worden in het snijden oft koken, het welck by haer voor geen quaet teecken gheacht wierde ; maer dat sy by alle de Fungi in het sieden een halve rouwe peir doen van de ghemeyne soorten , ende de selve daer naer verworpen, segghende voor ghewisch, dat de selve al het quaet naer haer ghetrocken heeft , waer mede sy voorsekert ende wel gherust sijn dat sy gheene quaede Fungi vreesen , want seer weynigh quaede Fungi aldaer bekennt sijn.

Dodon. lib. 15. cap. 24. DODONEUS betuyght van een rijpe quepeir, iae alwaer sy half bedorven, met de Fungi ghesoden , soo sy eenich quaet by haer hadden, het selve hier door belet soude sijn. Den gheleerden medecijn NONNIUS seght dat *lib. 1. cap. 27.* de stelen van de peiren alleen daer by ghedaen, soodanighe deught en kracht hebben.

Soo wanneer de Fungi ghesoden zijn, soo op de eene oft op een ander maniere , moeten te verdruppen ghestelt worden, ende droogh uytgedouwen zijn.

Noch heb ick dickmael ghesien op de Heerlijckheydt van Berchem (wiens seer Ed. Heere seer vermaert is door sijne bloemen, hof-kruyden, &c.) een vremde manier van het sieden der Fungi , sonder eenighe vochticheydt by te doen. Voor al de Fungi ghewasschen en ghesneden zijnde , wierden in eenen yseren pot ghedaen , met wat sout onderroert, ende met een tenne tallioor ghedeckt, dat sy de Fungi nederdruckte, dan soo te samen over goedt vier ghestelt zijnde , brochten dese Fungi eenen grooten dicken witten schuym te voorschijn, drijvende boven de geseyde tallioor : welck schuym gheduerich afgenomen wirdt : boven dien wierden de Fungi twee oft drymael onderroert, ende weder ghedeckt, ende gheschuymt als voren, tot dat sy genoeg waeren, ende wierden alsdan met een weynigh water een walle opgesoden ende daer naer gestoof.

Dit droogh sieden dunckt my een deughtsaem middel te wesen, waer door de Fungi alle haer meeste vochticheydt verliezen ; want soo ick op dit

van het schoonmaecken en bereyden der Campernoelien. 147

dit sieden scherpelijck was lettende, heb ick bevonden, dat dese Fungi veel droogher, natuerlijcker, vaster en smaeckelijcker waeren: ende dat meerder is, soo connen de fouten van eenigh quaet in dit sieden eerder ontdeckt vvorden als in het vvater. Maer hier moet vvcl ghepast vvorden dat sy niet te langh en sieden, vvant sy souden geheel raey vvorden.

De ghewoonelycke manier van het stoven der Fungi.

GHesoden sijnde, als voren gheseydt is, neemt olie, boter, (sommighe nemen olie alleen) veruys oft wijn, peper, petercelie, edele marioleyn, oft groenen orego ghescherft, een heele clister loock, oock goet vleesch-sop, als den tijdt toelaet: laet dit al te saemen eens doorfieden: ende de Fungi daer by ghedaen sijnde, laet dit te saemen stoven, tot dat sy ghenoech sijn, ende alsdan met een lamoen ghedist. Dese manier van koken beschrijven meest al de oude Medecijnen, als GALENUS, VILLANOVA, CLUSIUS, DODONEUS, ende meer andere.

Maniere van het Braeden der Fungi.

ALle soorten van Fungi sijn goet om te braeden, hoewel geen beter als de *Wey-campernoelien*, bysonder om haere dunne teere stoffe; want de ghemeyne Fungi door haere dichte taey worden, herdt blijven, oft verbranden. In Borgondien wordt de *Moerbefie Fungi* voor de eenighe ghehouden, want sy dese meestendeel ghebraden eten, het sy ghedrooght oft versch; want de ghedrooghde druppen sy met boter, seght IOANNES BAUHINUS: maer ick bevinde, de selve drooghe eerst een half quaertier urs gheweyckt, sijnde veel beter om te braden. De Duytsche kocks houden dese drooghe voor een paragoen van al de Fungi: die sy droogh sijnde met wat boter smeiren ende soo braden, en met boter druppen.

Wey-campernoelien moeten van haer bovenste velleken van de schotel ghesuyvert sijn, dat is, dun af-ghepelt: den stele wordt teghen de schotel afgebroken: sommighe personen laeten het root corael-plues aen de schotel, maer het is best uyt ghedaen: het hoyken wordt van buyten met olie bestreken, ende met de holligheyt boven gheleyt, in de welcke holligheyt een weynigh olie, boter, peper, sout ende een betien loock als een spellenhooft daer inghedaen, ende alsoo op eenen rooster over een cleyn vierken ghebraden, sonder de selve om te keeren. De stelen der selver worden heel kleyn ghecapt, vvaer mede de holte der schotel ghevult vvort, ende te saemen braden: ende gaer oft ghenoech sijnde, vvorden in

een schotel geleyt, bestroyt met vvat orego ende gehackte petercelie, olie ende limoen over geperst sijnde, mogen haer ter tafel wel vertoonen: den azijn oft eeck, oft veriuys, is oorfaeck dat dese Fungi heel taey vworden.

Maniere om de Fungi aen den spit te braeden.

DE groote ghemeyne Eycke Campernoelien, de welke seer dick en grof van vleesch zijn, moghen aen een cleyne spete ghereesselt, ende seer dickmael met boter ghedrupt worden. Ghenoech ghebraden zijnde, worden dese schotelen oft hoofdekens ghevult met de stelen der selve, de welke eerst ghestoofst zijnde met de voornaemde saus, te saemen ter tafel comen.

Swesers van Fungi.

DE Boeren in het landt van Lutzenborch, ende ontrent Luyck, nemen de Wey-campernoelien: het velleken boven afghetrocken, ende schoon gewasschen zijnde, worden in water morwe ghesoden: naer welck sieden sy de selve tusschen de handt uyt drucken: welke klompkens, op de maniere als de swesers, ende oock het selve fatsoen hebbende, worden in meel ghewentelt, ende in de boter ghebacken, het welck van vele voor swesers aengesien en ghegeten is.

De kennisse om wel te backen.

GHemeynelijck worden niet anders ghebacken als de hoofdekens, de welke niet cleynder als ghemeyne oesters ghesneden worden: als da n in een pan met water een walle opghesoden, waer naer sy worden tusschen eenen doeck droogh uytghedruckt: ende in meel ghewentelt zijnde, met heele petercelie in de olie oft boter ghebacken; ende met peper, sout en limoen voor ghestelt.

Dit is oock met oesters, mossels, palinck, heel dun ghesneden, ende al te saemen ghebacken, oft oock met stoelen van artisoocken, het ghene cirelijck is, seer goet en aenghenaem.

Twee vremde manieren van ghestoofde schotels van Fungi.

MEn sal nemen ghesoden mossels, doch al de randekens afghedaen, ende cleynghecapt; daer by salmen doen de Fungi cleynghesneden,

van het schoonmaecken ende bereyden der Campernoelien. 149
den, maer niet ghecapt, petercelie, marioleyn ghescherft, wat peper, en
dooyers van eyeren, al te saemen gheclopt, ende met wijn, olie en boter
saemen alsoo loecht stoven, sonder de limoen te spaeren: soo iemandt dit
krachtigher liefde, doet daer wat loock, limoen schelleken, en een an-
chiovij by, dit dunckt dan heel anders van natuer te wesen.

Een ander manier, ghenaemt de Maskeraede potagie.

Fungi cleyn ghecapt, eerst wel ghesoden, met petercelie, olie, boter
en peper, en wat sout, alles te saemen met eyers onder een geslagen,
ende in den tijt van de stekebesien (oock ghenaemt kruysbesien) van die
selve hier by gedaen, ende al te saemen laeten stoven, ende opgedist zijn-
de, heb ick gesien, dat van twintich personen niemant dese kokenagie
kende, maer alle wel aten ende presen.

Twee verscheyde Fungi taerten.

Versche Fungi cleyn ghesneden, ende een walle opghesoden; alles
ghedaen op de maniere van te stoven: doet daer by swesers, merch-
pijp, oesters, onrijpe druyven, oft stekebesien, oft aelbesien, anchiovi,
orego, loock, peper, petercelie, olie, sout; al te saemen met eyer-dooy-
ers ghemenghelt, doet het selve in een corste van witten deegh, met
eenighe limoen schijfkens te saemen ende soo in een taert-pan gebacken.

Een ander taert sonder corst.

Den bodem van de taert-pan heel vet met boter gestreken, ende dan
desen bodem dicht beleyt met de heel hoofdekens van de Fungi,
maer met de holligheyt om hoogh:de stelen der selver heel cleyn geapt
met marioleyn, petercelie, peper, loock, sout, geraspten parmisaen, oft hol-
lanschen caes, al te saemen met eyers en olie onder den anderen geclopt,
ende over de hoofdekens ghegoten, de panne toe ghestopt, ende in den
eersten van onder en boven goet vier ghedaen; maer in het leste met een
cleyn vierken opghestoof, het selve met limoen opghedist. Hier toe zijn
beter versche als ghesoute Fungi.

Panne-koecken van Fungi.

G Heraspten Hollantschen caes, en platte caes oft recotten, hoe platter, dies te beter, van sommighe ghenaeamt verseynden oft soetemelck caes; eyeren, sout, peper, en heel cleyn ghecapte Fungi, al te samen onder een gheslaghen, ende in de pan met boter ghebacken, groot oft cleyn, naer ieders ghelieven, is seer aenghenaem.

*Stelt gheen Fungi oyt tendis,
Voor dat daer limoen by is.*

Fricadellen van Fungi.

D Aer en zijn maer dry soorten van Fungi, de welcke bequaem zijn tot Fricadellen, te weten de *Moerbefie Fungi*, met alle haere medesoorten, ende den *Geyten baert*, ende *Corael tack*, om dieswil dat dese dry soorten van heel dunne stof zijn. Dese worden heel cleyn ghecapt ende ghemenghelt met wat peper, note muscaet en foelie ghestooten, wat sout, heel weynigh loock, wat mergh-pijp, met eenen sweserich cleyn ghecapt, eenighe eyer-dooyers, 't sy twee oft dry, naer advenant dat uwe portie is, alles te saemen met de handt wel te gaeder ghevoeght sijnde, worden in soo groote bollekens ghemaect als ieder ghelieft, de selve in goet sop ghesoden, ende in boter ghefricasseert.

Een potagie van Fungi.

I N Hongarijen drooghen sy de Fungi op den rooster tot foodanighe bequaemigheydt, dat sy de selve connen stooten tot poeder, als sijn gheraspt broodt; met welck poeder sy aldaer alle de saussen bereyden, het welck wy in onse plaetsen met meel oft gheraspt broodt doen: het welck my gheseyt is, van die het beproeft hadden, dat alles te boven gaet in leckernije.

Van dit poeder oft Fungi-meil nemen sy een goet gedeelte, daer by eeck oft azijn, boter, olie, peper, gember, groffinagels poeder: dit alle onder een gheslaghen, koken hier een sausse van: als dan nemen dunne ghe-rooste sneden broot, legghende de selve in de schotel, waer op sy ghebrade Fungi cleyn ghesneden legghen, daer sy de voornoemde saus overstorten, het welck een seer goede lepel potagie is, in Bohemen en elders seer gemeyn in't ghebruyck: het welcke voor de groote Heeren aldaer veel ter tafel comt.

DODO-

Van het schoonmaecken en bereyden der Campernoelien. 151

DODONEUS, CLUSIUS en BAUHINUS segghen, dat in Italien, Vranck-rijck en Duytschlandt soo ghemeyn is van de Fungi by het vleesch te sieden in de plaetse van raepen oft knollen, dat niemant den tijdt kent wanneer dit ghebruyck sijn beginsel heeft ghenomen: by alle ghestoofde visch en vleesch, by poeila fricas, by vleesch oft visch toerten worden nu Campernoelien ghedaen, groot gesneden, oft cleyne heele bollekens.

Italiaenschen mostaert tot de Fungi.

IN Italien stampen sy ghepelde amandelen met een weynich loock, soo cleyne als moghelijk is; daer onder mengen sy wat peper, olie, en lilymoen sop, tot op de selve dichte van mostaert, den welcken sy witten mostaert noemen, waer mede sy de Fungi eten, eens deels om den goeden smaek; maer besonder voor medecijn, alsoo sy segghen, dat soo iemandt quaede Fungi ghegeten hadde, door desen mostaert sonder hinder soude bewaert wesen.

Dat ick hier eyndige van het koken is by gebreck van meer te weten.

Kocks en maerten doet geen klachten

Dat het koken is ghestaect;

Comt my leeren, ick sal't achten;

Den onwetend' daer naer haect.

Wildt niet trots, hooghmoedigh wesen

My te leeren die niet can;

Want u lesschen sijn ghepresen

Als den leer-linck noemt den man.

Al het geen hier is gheschreven

Van de Fungi kokerij,

Heeft my kock oft maert ghegeven;

Want hier niet en is van my.

HET V. CAPITTEL.

Dat de Fungi smaekelijck uyt haer selven sijn.

ATHANASIUS KIRCHERUS in sijn *China illustrata* wijst ons aen uyt PHILIPPUS MARINUS, de welcke van die landen veel geschreven heeft, datter in de clippen van *Kocincina* seker vogels-nesten sijn, de welcke soo kostelijck ende dier worden verkocht als andere lekker spijsen, ten oplicht van

*Kircherus;
in China
Illust. lib 4.
cap. 8.*

van haer ghesontheydt ende grootachtinghe ; jae datmen geene maeltijden en acht , ten sy de selve aldaer te vinden sijn. Dese sijn aenclevende, dat is lijmerich oft vetachtich, ende met vele hollekens doorsichtich, doch dese en hebben van haer selven geen en smaek ; maer in dien sy (alst met de Campernoelien ghebeurt, seght hy) van een vernofte handt met welriekende kruyden toe-ghemaect sijn , soo verwecken sy den lust om te eten , ende schijnen altijd meer en meer graegheyt en appetijt te veroorsaeken, het gene is strijdende recht tegen den eygendom van andere spijsen , waer door met eten den lust ende ghenegentheydt versadicht wordt en vergaet: de voghels van dese nesten is een gheslacht tusschen swaluwen en musschen.

Den Heere DOCTOR IOANNES VAN BUYTEN heeft my bekent van dese nesten ghegeten te hebben binnen der stad Antwerpen , ten huyle vanden Heere Pensionaris EDELHEER , de welcke in sijn leven een uyt-muntende lief hebber van alle uyt-heymische vremde dinghen was. Dese nesten hadden by nae den smaek van artifiocken.

Beverwijck.
inden schat
der ghesont-
heydt. 3.
Boec 4. cap.

Even als IOAN. VAN BEVERWYCK seydt, soo is oock het naer praten van duysenden : Dat de Fungi ghekockt sijnde, de tonghe aenghenaem sijn, is (seght hy) meer door de saus als door haer selven. Hier spreckt hy seer wel en onberispelijk ; want voorwaer stock-vis sonder boter is eenen slechten kost, gheweyckte boonen sonder saus is slecht ghenoech ; nochtans den hongher maect rou boonen goet: maer ick gheloove, soo wanneer BEVERWYCK oft ander, de Fungi hier door willen misachten oft vernietigen , datter menichte van onse dagelijcksche spijsen sijn , die met de Fungi hier in ghelijck sullen sijn : ten waere die met een goede saus wel bereydt waeren , weynigh om rou te eten souden eenighen lof behaelen.

Clusius de
Fungis fol.
CCLXVII.

Maer wat sal BEVERWYCK met de sijne segghen teghen de woorden van den vermaerden CLUSIUS den welcken recht onpartijdigh is sprekende , aenghesien hy van sich selfs betuyght , gheenen liefhebber in het Fungi eren gheweest te zijn ; niet teghenstaende seydt hy dat sijne twee eerste soorten van het achtste gheslacht der goede Fungi uyt haer selven seer aenghenaem en smaekelijck aen den mondt zijn. Ende van sijne seventiende , die hy de Keyserlijcke noemt , seydt hy *Suaviores enim & deliciores illi sunt adultioribus* : Sy zijn veel soeter en delicateser , te weten de ionghe cleyne , dan de groote oude. Noch seght BAUHINUS, datter een soort van goede Fungi is , die van alle de Auteurs niet anders genaemt wort , als *Fungus delicatissimi saporis* , de Fungi van seer delicaeten smaek. Wat reden is om de goede Muscus fungi soo om haeren geur en smaek niet een plaets

Ioan Bauh.
Tom 3. cap.
42.

plaets onder de voorgaende te gheven: waer uyt den Leser nu vonnis
wijfen can, oft de Fungi uyt haer eyghen selven sonder saus niet smaec-
kelijck zijn, ende ghelijck ick voormaels noch gheseydt hebbe, dat ick
van onse Pradelli, ende oock van de ghemeyne Fungi dickmaels rouw
met wat sout ghegeten hebbe, in de welcken ick beteren smaeck bevont
als in menighen slechten radijs, raep oft appel, &c. doch

*T'is ghewisch, dat alle spijzen
Wel ghecockt, zijn meer te prijfen;
Want veel rouw zijn onghesont.
Vindt de tongh gheen recht van claeghen?
Waerom moet de maegh behaeghen
Dat den graeghen smaeck haer iont?
Laet ons van geen smaecken twisten,
Oft de tongh vint ander listen:
Ieder prijst dat hem wel smaect:
Dacrom laet ons't best verkiesen,
En den rouwen lust verliesen,
Soo blijft onsen twist ghestaect.*

HET V. TRACTAET

HET I. CAPITTEL.

*Van het ghebruyck der Fungi, ende hoedanighen veghel dat in
het eten moet ghehouden worden.*

Hier heeft my noodich ghedocht by te voeghen het ghevoelen der
Houde Medecijnen, ende tot meerder voldoeninghe, haere latijnsche
woorden voorghestelt. Want het segghen van HIPPOCRATES, GALE-
NUS, AVICENNA, VILLANOVA, NONNIUS, ende meer andere, is den sel-
ven sin van DIOSCORIDES; *In cibos idonei suavesq; sunt, & nihilominus maiore* Diosco. lib.
copiâ sumpti, nocent, &c. De goede Fungi zijn bequaem tot spijsse, niet te- 4. cap. 81.
ghenstaende met groote menichten ghegeten, zijn schadelijck.

RUELLIUS: *Fungorum non malus est cibus, sed si temerè mandantur.* De Fungi Ioan. Ruell.
en is gheen quaede spijsse, ist dat sy sober ghegeten worden. Uyt dese in Diosco.
woorden wordt ons claerlijck ghenoech bewesen dat wy behoorden so- lib. 4. cap.
71.

ber ende matigh te sijn in het ghebruyck der Fungi: nochtans en is ons van niemant aen-gewesen hoedanighe mate oft hoe veel datmen soude moghen eten sonder ghevaer oft ongheval te verwachten.

Ioan Bruye.
lib. 9. cap.
20.

Bemerckt hoe de naervolghende ondervindinghe het voorgaende als gheheel te niet doen. Volghens dat den ervaren Doctoor BRUYERINUS schrijft, sprekende van sijn eyghen selven, dat hy vele Fungi ghegeten heeft, daer beneven, dat den PAUS CLEMENS DEN VII. die ghestorven is in 't jaer 1533. out sijnde 56. jaer, noyt avont naer ghelaten heeft van een heele schotel Fungi te eten: ende nergens bekent is, dat sy den selven oyt ontstelt hebben.

Al noch heb ick uyt den mondt vanden EERW. PATER MARQUES. Doctoor in de H. Godtheydt, ten tijde dat hy acht jaer Provinciael van de Order der Paters Predickheeren in Bohemen was, aldaer gesien heeft, datmen inden Vasten daghelijcks, oft somwijl tweemaal ter weken voor al de Religieusen potagie van Fungi gaf, de welcke in het voor iaer ghedrooght wierden. Het selve gheschiet noch tot Napels, Genua ende in gheheel Italien, waer van in sommige Cloosters hondert en vijftigh, tweehondert, ende meer Religieusen sijn. Het is onnoodich dat wy buyten ons Brabant exempels oft ghetuyghenisse soecken: aenghesien dat ick menighmael uyt den mondt van den Hooghweerdighsten Heere AMBROSIIUS CAPELLO Bisschop van Antwerpen (by den welcken ick neghen iaer als des selfs Capellaen gheweest ben) ghehoort hebbe, dat in sijn ouders huys alle jaer de provisie van een heel tonne Campernoelien was; wiens doorluchte vader, sijnde een groot lief hebber der selver in te eten geene en spaerde, de welcke een man in de neghentigh iaer gheworden is: noch heeft sijne ghenoomde Hooghweerde over sestiigh jaer in sijn ouders huys ghesien, ende mede ghegeten, dat op sekeren vischdag, den visch seer schaers sijnde, door een habile en hervaeren maerte ter tafel ghedist was achtien oft neghentien verscheide cokenagien van Fungi, met de welcke een gheselschap van sestiën gasten wel getoest sijnde, oock welbecomen is. Waer uyt ick segghe, dat iemandt van ieder schotel maer eenen lepel hadde ghegeten, het welck achtien lepels wesen soude, naer mijn ghevoelen ghenoeghsaem wesen can (indien weynigh schaeden can) om eenigh onghemack te veroorsaecken; ende te meer, onder soo veel verscheide naturen: het welck my dunckt voor een merckelijck exempel mach aenghenomen worden.

Soo wanneer ick van mijn selven magh spreken (ghelijck al is 't saecke dat my de natuere geen sterck lichaem verleent heeft, maer in tegendeel vele weeckigheyt, soo van borst als van maghe, gallachtigh en ander-
fins

fins is toegevoeght) evenwel heb ick in mijn leven vele Fungi soo rouw als ghecockt ghegeten, oock somwijl savons een halve schotel, de welke my noyt in het minste deel ontroert hebben: van soodanighe ondervindinge sijn oock vermaerde Doctoren der Medecijnen van desen tijdt, ende de meer andere gheloofwaardighe personen, my seer wel bekend.

Evenwel, niet teghenstaende alle mijne aenwijsinghen, soo en is't niet gheraeden, in het generael gheseyt, oock in de beste ende gesontste spijzen, overdadigh, gulsich oft immers te veel van te eten. Daerom segh ick

*Den lust, smaeck ende vreught noyt baerden eenigh quaet,
Als die gheschiet met deught, en sonder overdaet.*

In alles behoort middelmaet ghehouden te worden, ende niet naer lust en wensch den appetijdt volghen: ende boven al is een ieder ghehouden wel te letten op de gheleghentheyte van den tijt, ghesteltenis van sijn lichaem, als mede de natuere der spijsse: want ick ghesien hebbe dat eenen knecht van achtien jaeren, de welke te gulsich van goede rys-pap had ghegeten, sieck gheworden is: welke overladinghe der maghe andere quaelen ende ongemacken veroorsaecte, soo dat sijnen smaeck in't graf betaelt is. Noch sijnder verscheyden ghestorven van te veel rouw oesters, rouw parsen, ende versche okernoten te eten, het gene ick binnen Antwerpen ghesien hebbe: van soodanighe ongevallen sijn boecken vol te schrijven, volghens het aenteeckenen der Doctoren, van de welke in het tweede Deel der quaede Fungi noch verscheyde staeltiens van soodanighe stoffe sal ten toon stellen.

Oock dient ghelet op sommighe ghebruycksame spijsen, die wy voor medecijnen nutten: waer van het eerste den goeden wijn sal sijn, die ons tot behulp ende medecijn van den swacken mensch ghegheven is: ende om datter weynigh sijn, die niet eenighe swackheydt en hebben, soo is den wijn eenen dranck van alle menschen gheworden: want den wijn (volghens het ghemeyn segghen) placht in de Apoteeck alleen verkocht te worden als een medecijn, den welcken nu ter tijdt in overdaet tot verkortinghe des levens, ende sommige tot verlies van ziel en lijf verstreckt.

Den goeden saffraen is in duysent dingen voor een medecijn ende behulp aenghewesen, iae wort in onse daghelijcksche spijsen ghedaen, ende alsoo ghenut: waer van nochtans CHRISTOFFEL ACOSTA, ende BEVERWYCK uyt den selven, betuyghen, dat soo wie dry dragma saffraen seffens in soude nemen, met de doot soude betaelen.

Saffraen

*Soo dat die medecijn
Can dienen tot seyn.*

V 2

Wie

Loock,

Wie is versekert als iemandt den knoop-loock coopt van de Boeren, Waelen, oft Hoveniers, hoedanich, oft op welke manier dat den selven loock voortsghecomen oft ghewonnen is, het sy oft uyt het saet, oft uyt de kleysters: want DODONEUS seght, als den loock vyf oft ses mael ver-
Dodonetus in volghens uyt het zaet ghewonnen is, alsdan fenijn en doodelyck is: soo
het V. deel dat den goeden loock van de klysters moet voortsgheset worden, maer
23. boeck, 12. niet uyt het zaet.
cap. in de
Byvoeghsels.

PLEMPIUS IN AVICENNAM seght, dat den loock heet en en droogh tot in't beginsel van den vierden graedt is: waer door hy seer naer by dena- tuere der heete fenijnen comt.

HET II. CAPITTEL.

De nature, kracht en voedtsel der goede Fungi.

GHemerckt dat ick voor desen beloofte hebbe niet te verschoonen in de nature te beschrijven der goede Fungi, soo sal een ieder mijn- schrijven met de eyghen woorden der Doctoren bevesticht vinden: bid- dende dat den Leser ghelieve goet oordeel te wijfen. Want wy sullen van de outste tot de ionghste voorts gaen.

Hippoc. lib.
7. sect. 7. fol.
1237.

Den grooten HIPPOCRATES, vader der medeciynen seght: *Fungi cun- frigidi sint & humidi, crassos humores flatusque plurimos gignunt.* Ghemerckt de Fungi cout en voechtich van natuer zijn, soo brenghen sy vele grove windtachtighe humeuren voorts.

PLINIUS seght, dat de Fungi uyt den reghen voortscomen, ende haer- ren oorspronck uyt de slijmerachtighe overvloedighe voechticheydt heb- ben; waer uyt hy besluyt, dat sy cout en voechtich zijn: welke coude comende tot den vierden graedt, alsdan souden sy fenijn en doodelyck zijn.

Gal. de
alem. facul.
Tom. 1. lib.

GALENUS: *Alimentum autem ex ipsis est pituitosum & frigidum.* Haer voed- sel is cout en slijmerich.

2. cap. 69.

Ardoyn. lib.
3. cap. 63.

ARDOYNUS, oock AVICENNA: *Frigidi sunt extremo tertij ordinis gradu, hu- miditas proximè eodem accedit.* De Fungi zijn cout in het uystersten van den- derden graed, ende voechtich tot in't beginsel van den selven.

Avicen. lib.
2. tract. 2.

GREGORIUS HORSTIUS seght, dat de Fungi een grof, dick en water- achtich voedtsel gheven.

Horst. Tom.
1. disp. 20.
Coro. 1.

Tot alle dese cleyne deughtsaeme ghetuyghenissen sullen de Fungi- haeters stoffe hebben om een deuntien naer haer ghemoet te singhen, het welck

welck haer tot grooten troost en vreught sal strecken, maer de kans sal keeren.

De Fungi wel ghecockt, en naer de const bereydt,

Op groote tafels dist voor waerde lekkerheydt:

Maer soo g'haer krachten kent, wilt u gesontheyt meten:

't Is best, eer datmen't proeft, 't ghecoock op straet gesmeten.

Dat de eene soort van Fungi beter van nature sijn als de andere.

Het en is maer al te claer, dat de ouderlinghen weynigh ondersoek ghepleeght hebben, in het verschil aen te wijfen van de eene natuer der Fungi tusschen de andere: van de welcke sy op soodanighe maniere spreken, als oft iemand seyde: het vleesch is grof, swaer en herdt om te verteiren: soude dien volghens daer uyt te besluyten sijn, dat een spier van ionck lammer-vleesch, aen eenen swacken, siecken mensch ghegheven, het selve soude te verstaen sijn, dat osschen-vleesch en lammer-vleesch van een ende de selve natuere wesen moet?

My dunckt dat wy voorwaer met recht ghedwonghen sijn in dese saecke meerder ondersoek te doen, ende de selve verder uyt te speuren, tot meerder gherustheydt en voorsekeringh: tot welcken eynde de naer volghende aenwijfinghen der Doctoren meer aen te nemen ende te gelooven is, alsoo haer naerder ende laeter ondersoek ten minsten van de andere duyfent iaer verschillen, in welcken tijt vele verscheyde onder vindinghen ontdeekt sijn, ghelijck hier naer vertoont worden.

Voor het eerste soo can ick betuyghen, dat de *Pradelli*; die wy in Brabant seer veel, schoon en goet hebben, oock de beste ende de lichtste van allen om verteiren sijn: iae veel beter van dese een heele schotel, als van onseghemeyne Fungi een vierde paert, het welck ick by eyghen ondervindinghe dickmael ondervonden hebbe, tot welcken eynde dat ick de *Pradelli*, dat sijn de *Wey campernorlien*, de eerste onder alle de goede Fungi ghe-naemt hebbe: ende naer de *Pradelli* volghen de *Boleti*, ende naer die sijn de *Goude Fungi* oock de beste om verteiren, alsoo de selve licht verdrooghen, ende weynich voechticheydt by sich hebben: boven het welcke dat de *Goude Fungi* al noch den heeten peperachtighen smaek sijn hebbende, waer door haere coude voechticheydt veel minder is, ende dies te droogher zijnde oock de alderbeste sijn.

IOAN. BAUHINUS verhaelt van sijne sesde goede, de welcke mijne

Ioan. Baub.

Tom. 3. lib.

twée. 40. cap. 6.

twee-en-vijftichste foort is, dat de melckachtigheyt der selver Fungi hit-
sich is: waer door sy meer opswillen: daer uyt besluytende, dat alle goe-
de melck-druypende Fungi minder cout sijn, waer door sy beter van
natuer, ende eerder verteirt worden als de andere grove, dicke en water-
achtighe taeye soorten: leest oock het verschil van de Abeele Fungi tus-
schen de ghemeyne goede Eyecke Fungi.

Fabri. Tom. PETRUS IOANNES FABRI schrijft: *Rubicundi & boni odoris optimam substan-*
1. lib. 5 cap. *tiam & perfectam concoctionem & digestionem satis testantur, & ex his Boletis gra-*
4. *tissimi possunt parari cibi.* De roode Fungi, seght hy (die hy met den naem
van *Boleti* vereert, ende nochtans de *Wey-fungi* sijn) sijn goet van geur, de
beste stoffe ende licht om verteiren, van de welke men goede spijs be-
reyden can.

Dat de Fungi goet en licht om verteiren sijn.

Hier sal nu hoy ghenoech by ghebrocht worden om de groote blaf-
fers ende onbewuste blaeskaecken den mondt te stoppen: ick spre-
ke van soodanighe stoute waenverstande, die sich vermeten en inbelden,
dat al hun woorden als oraeckels moeten gheacht worden in alle het
gene dat sy prijsen oft laken, sonder dat sy peysen oft sulcks van haere
wetenschap oft studie is, oft niet.

Dese neerstighe Doctoren hebben (als het naervolghende behellende
is) beproeft, ende oock het selve bevonden: ghelijck sy hier sijn betuy-
ghende: waer van **ATHENEUS** verhaelt de selve woorden van den ghe-
leerden Doctoor **DIPHILUS**: *Scribit Fungos esse gratos stomacho, alvum mo-*
vere, alere multum, &c. **DIPHILUS** schrijft, dat de Fungi goet voor de ma-
ghe sijn, dat sy oock wel voeden, ende camerganck verwecken.

Athen, lib.
2. de Fungis

Portavilla.

lib. 10. cap.

70.

Fungi

rouw aen

de siecken

gegeven.

Guli, Rouil.

Tom. 2. lib.

15. cap. 20.

IOAN. BAP. PORTAVILLA seght, *Fungum esse tam esui suavem, ut crudus ed-*
tur, praeberi agris innoxie, &c. dat de Fungi soo aenghenaem om te eten sijn,
dat sy rouw ghegeten, worden ende sonder schaede aen de siecke men-
schen ghegheven worden: dit seght hy van de witte welriekende Fungi,
de welke ick meyne onse *Wey-fungi* te sijn.

Het is met meerder kennis ende ghegrondeerder reden vast ghestelt
de voorgaende aenwysinghen aen te nemen, aenghesien dat sy onder-
scheyt maecten, ende uytkiesende sijn de eene soort van de andere (het
welck sterckelijck betuyght, dat sy beyde de natueren wel ondersocht
hebben) als het segghen van **ROUILLIUS**, de welke sonder eenige soor-
ten van Fungi te bescheyden, in het ghemeyn seydt, dat de Fungi lastich
aen de maeghe, herdt en swaer om verteiren sijn: op soodanighe manier,
oft

oft men seyde, Al de soorten van visch sijn cout, nat en slijmerich : soude den Baers, een soort van visch seer goet en ghesont, daerom aen den siecken mensch niet moghen ghegheven worden ? laet ons eens ondersoecken oft den Salm, Palinck ende dierghelijcken visch den siecken soo goet en dienstich sal wesen als den Baers : want HUGO FRIDEVALLIS seght dat den Salm grof bloet ende winden by brengt, ende swaer om te verdouwen is: ende den Palinck veroorsaect cout dick en slijmerigh sap, want die veel palinck souden eten, stelt sy leven in perijckel, waerom den selven soo wel verboden wordt aen den ghesonden als den siecken.

Fridevall.
lib. 4. sect.
XI. cap. 15.
§ 24.

Natuer
van Salm
en Pa-
linck.
Fungi
herdt om
verteren.

Wy bevinden hedens daeghs personen, de welke de Fungi niet en eten, segghende dat sy herdt om verteiren zijn, ghevende tot reden, dat de selve in des menschen maghe niet en koken noch verteiren, maer alleen door den lichaeme passeren, want sy de selve in haeren stoelganck bevonden hebben in haer geheel ende voorigh wesen. Voor foodanighe personen, ende sulcks bevonden hebbende, ist niet gheraeden van foodanighe Fungi te eten, aenghesien haere maeghe niet wel ghesteldt en is om sulcks te connen verteiren : maer foodanighe personen behoorden oock wel te letten oft sy den stockvis, boonen, erten oft erweten, ende onder de vruchten, de aelbesien, kriecken, ende boven al de ghesoden brem-cappers (de welke een ghesont salaet is, besonderlijck voor 't graveel) in haeren stoelganck niet en bevinden: want dit salaet der brem-cappers wordt van sommighe het profijtlijck salaet ghenacmt, als tweemaal bequaem zijnde. Doch, al waert saecken dat men hondert verscheide spijsen van soo herden natuer (de welke in den stoelganck gheheel bevonden worden) conde aenwijzen; soo en soude nochtans de selve niet ghespaert worden noch misacht, om dieswil dat sy met den schijn van eenich perijckel (ghelijck de Fungi) niet belast en zijn.

Eyer-
koecken
ongesont.

Noch ist seer te verwonderen, dat een ieder voor ghesont, iae als medicijn acht, de groene kruyt oft eyerkoecken, in het welck ick spreke naer mijn ghevoelen dat sy seer faelen ende bedroghen zijn: want hoe danich goet kander bestaen in herde eyers, swarte boter, en rouw ghecapt kruyt te saemen gheroost, verscrompelt en verkorst? al ist dat de kruyden in haer selven goet zijn, soo worden sy naer mijn ghevoelen bedorven door dit branden en roosten: soo dat de Fungi beter en slichter zijn om verteiren als foodanighe koecken. Daerom

Eet de eyers uyt den dop,
En de kruyden uyt het sop.

Noch heeft de haeste bederffenisse der Fungi in menighe menschen
enen

eenen afkeer tot de selve verweckt: het welck nochtans (volghens het ghemeyn segghen der Doctoren) een teeken is van seer teere stoffe, soo dat sulcks haer dien volghens voor een deucht soude verstrecken: want hoe eenighe spijs teerder van stoffe is, dies eerder ende lichter verteirt is, door welcke teerigheydt oock eerder bederven.

By exempel: isser beter en ghesonder spijs als een versch hinnen eye, goet voetsel ghevende, versterckende ende licht om te verteiren: ende bedorven zijnde, soo can den stanck alleen een doodelijcke quael verwecken: daerom laet ons goede versche eyers, ende goede onbedorve Fungi eten.

Onse inlandtsche vijghen, de beste miloenen, moerbessen, ende andere zijn alle seer teere vruchten, want de selve haest beschimmelen, verrotten en stincken: waer uyt volcht het haest bederven, teer van stof, oock licht om verteiren zijn: hoe wel dat het seker is, dat soodanighe haest bedervende vruchten, in weecke, coude, slappe en waterachtighe maghen, meer onghesontheydt als goet bybrenghen: doch hoe menighe spijs en worter niet ghegeten, die wy weten dat onghesont zijn, de welcke vele menschen meynen ghesont te maecten, midts sy met eenengooden teugh wijn alles willen verbeteren. Wie sal noch dorven Miloenen eten? want DODONEUS seydt: De Miloenen zijn cout en voechtich van vleesch, ende sy worden traeghelijcker verdout oft verteirt, dan de andere comcommerachtighe vruchten: ende indien sy in de maeghe wat lanckachtich blijven, soo bederven sy, ende veroorsaekrn quaede heete cortsen.

Dodoneus

lib. 20.

Miloenen

Ioan. Bruy.

lib. 8. cap.

90.

Conrar.

Heresh. lib.

2.

Plat de Vi-

tis Pontif.

fol. 340 pag.

2.

Dit betuyght BRUYERINUS met het exempel van den PAUS PAULUS den tweeden, den welcken door Pompoenen te eten ghestorven is, dat nochtans Miloenen zijn geweest, alsoo den naem van Miloenen aldoen noch niet ghegheven en was, schuytende noch alle onder den naem van Pompoenen, het welck HERESBACHIUS, CLUSIUS, AVICENNA, DODONEUS en andere betuyghen, want naermaels is den naem van Miloen van de Italiaensche tale ghenomen, *Mille una*, dat is, van duysent een goet.

PLATINA seght, als dat den selven PAUS op dien dagh twee groote heel Miloenen ghegeten hadde, van de welcke hy den selven nacht een apoplexie heeft ghekreghen, ende ghestorven is in't iaer 1471. oudt zijnde 54. iaer.

Pompoenen, Comcommers en Miloenen zijn seer naer van een ende selve natuer, te weten voechtich tot het hoochsten van den tweeden, ende cout in het beginsel van den derden graedt.

Ende alsoo het verschil (besonderlijck in voechtichheydt) tusschen de goede

Sibizi.
fol. 57.

MELCHIOR SIBIZIUS seyt : *Bilis ignis, sanguis aer* : de galle is het vier ende het bloet is de locht.

Fungi
goet voor
de gal-
sucht.

Hoe sullen onse almeyn-wetende Fungi-haters stoffe vinden om het clær betuyghen der voor-aenghewesen gront regels van soodanighe oude ervaeren Doctoren te wederlegghen, oft met welcken anderen loosen schijn verduyfteren, op dat sy haere bittere galle teghen de goede Fungi moghen blijven uytbraken? dunckt u. I. niet dat de goede Fungi een behulp ende gheenes-middel teghen de gal-sucht sijn, de welke uyt haer eyghen natuer cout en vochtigh sijn, soo dat sy connen dienen om het vier der galle te stelpen, even eens als het water, waer door het vier oft heel uytgheblust oft ten minste de meeste vlamme belet, oft verdooft wordt? waer op de woorden van den hooghgheleerden AVICENNA hier wel passen, als hy seyd : *Melancolicus nutrimento eget valde humectante, modice calefaciente: biliosus humectante & refrigerante* : aen den melancolijcken is noodigh te eten seer vochtigh voetsel, en een weynigh verwermente; ende aen den gal-suchtighen vochtighe ende vercoelende spijsen.

Eyers sijn
niet gal-
achtich.

Het en behoorden ons gheen wonder te zijn, dat de goede Fungi opspraeck lijdten : aenghesien de goede versche eyers de blaem krijghen van galachtich te wesen van natuer. Voorwaer het medicinael ampt wort van ongheleerde knapen en maerten al te onbewust ter hant ghenomen. Ick segghe, een soo grooten, swaeren, hooghgeleerdte ende waerdich ampt, het welck van geene gheringhe, botte, ongheleerde stoute menschen aen te vanghen is, veel minder iet voorts seggen het gene sy sonder kennis oft onderscheydt gehoort hebben, oock uyt den mondt van vermaerde en gheleerde Doctoren selfs : wiens segghen met inwendighe kennisse ghegront is, soo in het ghebieden aen den eenen siecken, als oock het selve te verbieden aen eenen anderen siecken : als by exempel dat de eyers den eenen verboden, ende den anderen toeghestemt en gheboden worden. Want voor het eerste soo en zijn de goede eyers van haer eygen selfs niet galachtich : maer sy connen wel vergalt worden naer advenant dat sy ghesaust oft ghekoekt worden, het welck ons LUDOVICUS NONNIUS betuyght, segghende : *Nam in biliosis corporibus & impuris ventriculis facile corrumpuntur, &c.* Dat de goede eyers in een gallachtich lichaem, ende vuyle onsuuyvere maghe lichtelijck bederven, als zijnde een teere lichte stoffe, de welke den stanck ende rotten slijm der maghe haestelijck ontfanght ende naer treckt, waer door sy bederven ende stinckende worden; ghelijck als goet versch sop in eenen stinckenden pot ghestort.

Lud. Nonn.
de recibaria
lib. 2. cap.
37.

Den grooten misflach der ghemeynthe bestaet daer in, dat het gene sy eens.

eens hooren, al te haest aennemen en ghelooven: het gene my gheschiet is aen een volle tafel, van een stoute tongh te hooren dat den selri oft selder Natuer van sijne nature cout en vochtigh is, uyt reden dat de saus van olie, peper, van den sout en goeden wijn is: en ick segge, dat den selri heet en droogh tot in't selder. beginsel van den derden graedt is.

Hier voormael is ghe-toont en vast ghestelt, dat de goede Fungi uyt haer natuer niet galachtigh sijn: dan dat de selve door haer vette, heete saus niet vergalt en worden, dat can van niemant gheloochent worden: want de saus overwint dickmael de heele nature der selver Fungi: be-merckt; olie, orego, peper, loock, marioleyn, petercelie, anchioven, stercken wijna, oft al dese heete en vette byvoeghsels, de welcke van alle de medeciynen voor galachtich bekennt sijn, de nature van de Fungi niet vergalt en maeckt. Ick bevinde datter geen sekerder noch geruster middel is, als dat een ieder neerstigh betrachte de kennisse ende de ghesteltenisse van sijn eyghen lichaem, aen welcke fouten oft onghemack het selve meest onderworpen is: alsdan sal ons oock dienstigh sijn, door eenen ervaeren Doctoor te weten, welcke spijsen aen ons goet oft quaet sijn: alsoo wy ons lichaem ten deele connen by de aerde verghelijcken: want de aerde en bewaert niet alleen het gene in haer gheplaetst wordt, noch sy en brenghet altijd het selve niet tot verbeteringhe oft meerder vol-maectheyt, maer sy doet dickmael de eerste deught oft naturelijck goet (dat de saecke in haer selven heeft) te niet ende verderft.

By ghelijckenisse; al is't dat sommighe goede deughtsaeme zaden, die van natuere ghewoon sijn soodanich voorts te brenghen ghelijck haer eerste welen was, van het welcke sy voorts ghecoemen sijn: nochtans de selve zaden gheplant oft ghezaeyt wordende in onvruchtbaere aer-de, als in slijckerighen, fouten, lueren, stueren oft steenachtighen gront, alsdan worden somwijl dese zaden in haer graf ghestickt, oft soo de selve niet en vergaen, veranderen in eenich ander onkruyt, het gene sy beer-ven van de plaetse (dat is den buyck der aerden) in de welcke dese zaden ghekockt oft verteirt worden. Dit dunckt my ghelijck te sijn aen het gene PET. IOAN. FABRI is segghende: soo wanneer iemandt den besten *Pet. Ioan.* wijn in een vuyl bedorven vat stort, den selven wijn verliest al sijn eerste *Fab. lib. 3.* goet, ende sijne ghesonde deughtsaeme kracht verandert in droesom: *cap. 2.* welcken wijn als dan den mensch eerder tot een swaere sieckte, iae tot de doot can brenghen, in plaetse van behulp oft ghenefinghe: soo dat de plaetse, het gene het vat is, oorsaeck is, dat den goeden wijn ghelijck verandert in senijn. Niet anders en gheschiet met ons lichaem: naer dat den inwendighen mensch van binnen ghestelt is, dien volghens ghe-
schiet

schiet alle kokinghe ende bedeylinghe, niet alleen van de goede Fungi, maer in alle onse andere daghelijcksche spijsen, oft tot goet en sterck voetsel, oft tot verderffenisse, onsteltenisse ende sieckte, het welck den mensch aen sijn selven daghelijcks can bevinden.

Om den Leser niet afkeerich te maecten, oft te vermoeyen, soo sal ick den selven hier mede voldaan achten, want al waert dat ick hier neffens al de aenteeckeninghen der wereltd betoont hadde, soo souden de hertneckighe haer gemoederen niet versachten: het gene my eens wedervaeren is van een achtbaer verstandich man, hoe wel hy het selve in het naervolghende niet en betoonde. Zijnde te samen aen een tafel met Doctoren der Medecijnen, Godtsgeleerde, Rechtsgeleerde, ende andere vernufte mannen, aten te saemen ieder naer sijnen smaeck van ghestoofde Fungi, behalven den eersten voornaemden persoon, den welcken om geen ander reden de Fungi wilde proeven, als uyt enkel vreesse van van de selve te sterven: van welcke reden hy seer haestelijck overwonnen was, de andere segghende, dat het hunlieden oft niemant ter weireldt gheoorloft was, sy selven vrijwillich in perijckel des doodts te stellen, ende dat hy behoorde aen te nemen dat niemandt van hun allen sulcks door die goede Fungi te vreesen hadden, want sy haer leven al te samen ende een ieder even lief hadden, ende meer andere redenen: maer alles was te vergeefs. Tegen soodanige goede Fungi haeters oft rede loose, sullen de goede kenders der Fungi hier een deuntien moghen singhen.

Onervaren sonder licht,
 Zijdt ghy niet aen't goedt verplicht?
 Waerom is u wet soo straf,
 Dat ghy schrijft den mensch in't graf?
 Goede Fungi wel bereydt,
 Eetmen sonder swaerigheydt.
 Siet hoe dese eetbaer spijs
 Ieder een gheeft lof en prijs;
 En om dat sy is gheroemt,
 Op des Princen tafel comt:
 Want 't geen groote maeltijt is,
 Daer gheen Fungi staen ten dis.
 'K heb soo dickmael Fungi geten,
 En noyt als van goet gheweten;
 Daerom ick met reden segh,
 Smijt geen goede Fungi wegh.

Sonder vrees en achterdencken
Zijn de goede sonder krencken ;
En de minste die nu leeft ,
Hier nu volle kennis heeft .
Voeght u naer discrete wetten ;
En wilt op u selven letten ;
Al wat goet is acht voor 't best ,
Raed' aen ieder mensch voor 't lest .

HET IV. CAPITTEL.

Dat de goede Fungi een gheneesmiddel voor het stercijn is.

SEker borgher van Antwerpen, met den welcken ick vele iaeren goede vrientschap hebbe gehad, was een man ten uystersten in handen ende voeten met het stercijn overvallen met iaeren lanck: den selven hadde menichte middelen ondersocht ende beproeft, maer met weynich bate: behoudelijck, dat hy my noch weynighe daghen voor sijn doot verclaerde; dat hem geraeden was, de goede Fungi cleyn te snijden, ende in een glase flesse gedaen, dicht met pick toegestopt zijnde, de selve in de aerde te delven, soo langh tot dat al de Fungi in water verandert waeren: welck water hy verclaerde onlijdelijck te stincken. Ende soo in het selve water doecken ghenat, ende over al de stercijnighe leden geleydt zijnde, bekende my, van alle sijne remedien die hy beproeft hadde, geen soodanighe baete oft verminderingh van pijn bevonden te hebben, als van dit Fungi water: dan om den onlijdelijcken stanck heeft de selve moeten verlaeten: waerom ick geraeden vinde, datmen eenich sout daer by doen sal, eensdeels tot verminderinghe van den stanck, als mede tot meerder geneesbaere hulpe, om dat het sout oockj de uysterste coude een weynigh sal maetighen.

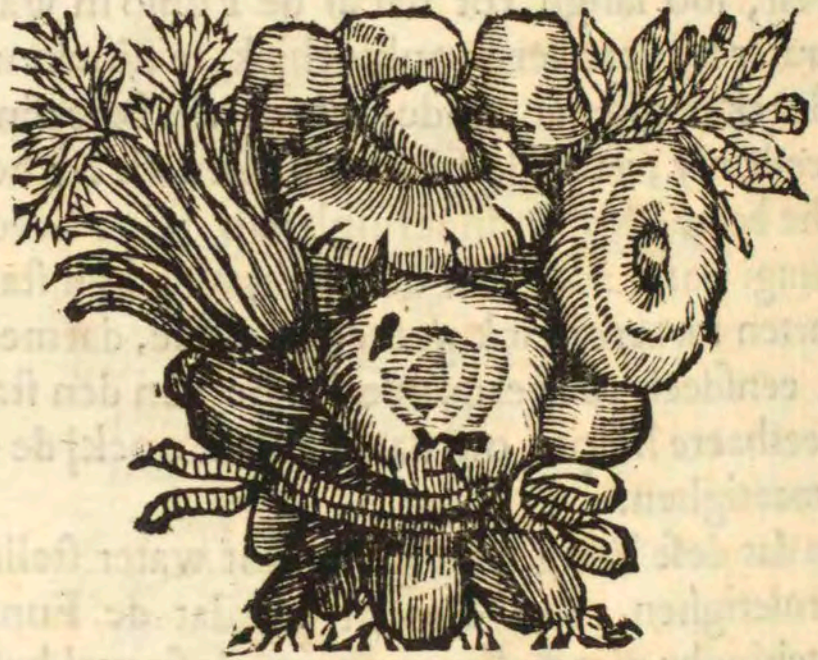
Aengesien dat dese Fungi haer geheel tot water stellen, ende haer selven alsoo vernietighen, soo dunckt my, dat de Fungi van soo herden stoffe oft verteiringhe niet wesen connen, als sy wel belast worden.

DODONEUS seght oock dat de Fungi, de gene die onder den Vlier-boom voortscomen, de selve gestooten zijnde, ende met roosen-water vermenght, op de heete gheswillen gheleydt, seer goet ende ghenesende zijn.

166 *Het vijfde Tractaet van het gebruyck der Campernoelien.*

DODONEUS wijst oock eenighe quaede Fungi, goet zijnde om het flerecijn te ghenesen. Doch men moet wel ende voor al bemercken dat ons de nature van het flerecijn eerst wel bekend is, oft het selve cout oft heet is, want ten opsicht van de coude vochtighe nature der Fungi soo can dit maer dienstigh wesen voor het heet flerecijn. Want ick heb voor het cout flerecijn met groote hulp en baete sien ghebruycken drooghe bladeren van toeback oft petum de selve in stercken Straesborghschen brandewijn te weyck gheleydt, ende dese bladeren op de flerecijnighe leden gheleydt sijnde, de pijn dede verminderen ende haestelijck ghenesen: andere hebben 't selve sonder eenighe hulpe te vergheefs ghebruyckt, &c. Het is waerschijnlijk, volghens het aenteecken der Doctoren, dat de quaede Fungi meer in het ghebruyck tot gheneesmiddelen zijn, als de goede, van de welke in het tweede Deel seer claer gehandelt ende aenghewesen wordt.

Eynde van het eerste Deel.

HET TWEEDE DEEL

Beschrijvinghe der quaede Fungi,

Bevattende het verschil van ghedaente, soo inwendich als uytwendich, met alle haere quaede eyghendommen, hoe en in welcker manieren de selve te kennen zijn.

Inleydinghe tot het tweede Deel.

AEnghesien by de ouderlinghen hier in weynich onderscheyt gepleeght is, het welck genoech is blyckende, als wanneer sy alle de Fungi onder een menghelen, sonder eenich verschil van de goede met den goeden naem, oft de quaede met den quaeden naem te noemen, het gene sy als ongheacht hebben voor by ghegaen, om dat de Fungi alsdoen weynich, ende niet als nu, in het gebruyck waeren: soo heeft CAROLUS CLUSIUS in sijne Wercken, de goede Fungi voor het eerst, ende de quaede daer naer ghestelt, om dat de boeren hem betoonden, welcke de goede, en welcke de quaede waeren, het welck sy seer wel verstonen, ende (soo den selven oock betuyght) van hun bekent gheleert te hebben, waer uyt hem docht dit een noodigh werck te sijn, te meer, als hy heeft bevonden, datter soo veel quaede sijn, de welcke aen de goede soo ghelijck sijn, als den eenen appel aen den anderen.

GASPER BAUHINUS heeft de selve weggen van CLUSIUS naer ghestapt; maer IOANNES, GASPARS Broeder, heeft sulcks voorbyghegaen, stellende alles onder malcanderen. Sommighe sijn van ghevoelen, al is't dat den selven IOANNES vijftigh iaeren naer CLUSIUS sijne Wercken heeft in 't licht ghegheven, niet anders oft weynigh heeft als de selve woorden van CLUSIUS naer gheschreven, om dat sijne menghelingh een ander werck sou toonen, sonder sulcks te connen merken, op dat hy geenen naersingher van CLUSIUS soude ghenamt worden.

Daerom het staet my toe te belijden, het meeste licht van CLUSIUS ghenoten te hebben; wiens Wercken van my niet eerder ghesien oft becomen sijn, als in't jaer 1671. het welck ick dickmael beclaeght hebbe, ten opsicht van mijn groote moeyte in dese materie, die ick van het iaer

vierent-

vierenvijftigh hebbe begoft aen te teekenen, het gene my doen seer verlicht soude hebben: doch noch meerder licht is my door den Heere Doctor SYEN van Leyden voor ooghen ghesteldt, als den selven my in't iaer 1672, den gheschilderden Fungi-boeck van CLUSIUS heeft ter handt gestelt, siende al het verschil met de levende coleuren van goedt en quaedt. Ende ghelijck ick noch in het eerste Deel gheseydt hebbe, dat ick van ghelijcken alle mijne Fungi sedert naer het leven op verscheyde gedaenten met sijne levende coleuren gheschildert hebbe, is my dies volghens het verschil tusschen de selve soorten, de welcke CLUSIUS in Hongarijen en Bohemen ghevonden heeft, ende de gene die ick alhier in Brabant ghevonden hebbe, ten uystersten kennelijck gheworden; waer door ick anders lichtelijck die van CLUSIUS ende de mijnē ieder voor een bysonder soort soude ghesteldt hebben: nochtans is't seer te beclaghen, dat de gedruckte figuren van CLUSIUS soo weynigh het leven ghelijck sijn, het gene luttel persoonen connen oordeelen, by foute van niet anders (door het ghesicht) kennelijck te sijn. Welcke misflach ick met alle middelen heb verbeterd, tot welcken opsicht dit tweede: Deel op de selve maniere sal beginnen en voleynden, ghelijck in het eerste Deel te lesen is, beginnende alhier met de quaede *Wey-fungi*, te weten, met soodanighe quaede als aen de goede *Wey-fungi* het aldernaeste ghelijck sijn, ende de tweede, de quaede *Boleti*, waer in het verschil van de goede lichtelijck can ghesien worden, soo dat de eerste soort van de goede teghen de eerste soort van de quaede, met malcanderen aenghesien sijnde, het goedt en quaedt van de eene teghen de andere vervolghens sal claerelijck connen ghesien worden.

Om welke redenen dat de quaede den naem van Fungus alleen toe-comt.

IN het eerste Deel aen het eerste Tractaet, in het tweede Capittel, sijn van my vele verscheyden naemen der Fungi aenghewesen, ende haere duysterheydt in het licht ghegheven. Om welke reden besonderlijck dat de quaede Fungi den naem alleen van *Fungus* toecomt, is om dat het woort *Fungus* eenen naem is, de welcke toe gheworpen wordt aen al het ghene quaet, ondeughende en bedorven is, het ghene aen alle quaede, venijnighe, bedorven, rotte en vierighe vruchten toebehoort. Want al ist dat de quaede Fungi oock met groote menichten in de weyden en vlacke velden te vinden sijn, dien volghens haer den naem van *Campernoelie*, dat is, *Veldt-gewasch*, niet toe en comt,

Van

Van ghelijcken als IOANNES PIERIUS seght, dat den naem *Fungus* een haeste onverwachte saeck bediet, het gene aen de quaede wel te pas comt, ende eyghen is, ten opsicht van haer onverwacht uytbortelen en voortscomen.

Eer dat de goede Fungi ghescheyden waren van de quaede, soo wierden sy al te saemen ghenaeint *Pices*, *Myces*, *Mycetas*, *Ammonita*, ende oock *Perica*: met welcke naemen de goede zijn begaeft ghebleven, ende aen de quaede ontrooft is: maer nu sal ick de quaede den naem van *Fungus* alleen toeworpen ende eyghen laeten. Niet teghenstaende dat ick den naem van *Fungus* aen de alderbeste (in het eerste Deel) menichmael heb laeten behouden, is, om dat het my onmogelijk docht, soo langhduerighe duysent-iaerighe ghemeyne ghewoonte aen den mensch te doen verwisselen: soo al ist dat ick dese quaede met den naem *Fungus* alleen sal noemen, soo en zijn de goede nochtans door desen naem niet quaet ghescholden.

Ick segghe, dat de quaede Fungi den naem van *Aerd-schimmel* toecomt, aenghesien dat alle quaede Fungi meestendeel van schimmel ende uytworpende bederven is en rotticheydt voortscomen.

Dat de quaede Fungi meestendeel op eenen nacht voortscomen.

DE aenteekeninghe van mijne ondervindinghe betuyght, dat de quaede Fungi meestendeel op eenen nacht voortscomen: nochtans zijnder weynighe soorten van dese, de welcke op den selven nacht volgroyen, oft volwasschen zijn; maer ghemeynelijck snoenens, oft ontrent den avont: ende dit zijn de soorten, de welcke de alderdunste stelen hebben, als een stroo-pijp dick, oft naer advenant de plaetsen daer sy uyt gheboren worden: by exempel, als op natte mest-hoopen, welke wermte des mest de selve seffens opiaecht, ende haer vergaderingh seffens doet verschieten.

De soorten de welcke dicker van steel, ende swaerder van hoofd zijn, behoeven eenen nacht en eenen dach. Ende de aldergrootste ende dickste zijn ghemeynelijck twee daghen, ende oock meerder, eer sy volwasschen zijn.

De reden van het ghemeyn segghen, dat de *Fungi* in eenen nacht volwasschen sijn, bestaet daer in, dat als iemant op heden geene *Fungi* op de ghewoonelijcke plaesen, daer sy sijn ghewoon te groeyen, en heeft bevonden, ende smorghens comende aldaer *Fungi* bevindt, meyndt dat de selve alsdan in sulcken ghedaente volwasschen sijn; waer in al het ver-

schil is bestaende : want ick heb sommighe quaede Fungi ghepluckt, met meyninghe dat sy volwasschen waeren : welcker stele op de lenghde van een vingher-lidt teghen de schotel afghebroken sijnde, ende van smorghens tot snoenens op de tafel van mijn comptoir liggende, den selven stele eenen vingher lanck gheschoten was : van ghelijcken de schotel, sijnde de ronde van een duyt, was als eenen Rijksdaelder gheworden. Dit heb ick bynaer in alle de quaede bevonden, oock in foodanighe als de ghemeyne Fungi, van de welcke den hoet oft schotel rondt toe was, heb ick, savons ghepluckt zijnde, smorghens groot en wijdt open bevonden : het gene my aldoen geen groote moeyte bybrocht om naer 't leven te schilderen ; want ick uyt eene Fungi haere twee veranderinghen conde becomen.

Ghewoonelycke plaetsen daer sy groyen, beneffens haere ken-teeckenen dat sy van de natuere quaedt zijn.

Ghemerckt dat in het eerste Deel aenghewesen is, onder welke verboden boomen, oft ander quaede plaetsen, dat van niemants de Goede Fungi aldaer moghen ghepluckt worden : soo sy kennelijck, dat de quaede ende verboden plaetsen voor de Goede Fungi, de eyghen ende natuerlijcke plaetsen zijn van de Quaede Fungi : niet te min, soo ist seker, dat de Quaede Fungi in meerder ghetal te vinden zijn als de goede; ende dat oock op de beste vlacke velden ende weyden de selve veel voortcomen ; soo dat de plaetsen alleen de vrucht niet quaet en maect, als wanneer de Fungi van haer natuer en oorspronck quaet sijn, daerom is den plucker en soecker meer noodigh de kennis van het quaet der Fungi, ende kruyden, als wel van de quaede plaetsen.

Sekere ken-teeckenen van quaet.

Voor het eerst en aldersekerste, soo ist een volcomen quaet teecken, als de Fungi hol van stele sijn, als een riet oft buysken.
Het tweede teecken, als den stele met de schotel sacht, plat oft voys als een spongie sijn.

Het derde, als sy bangh, duf oft stinckende van geur sijn.

Het vierde, als wanneer het plues, oft mergh swert, blau oft ghesteken is, oock al was 't dat 't selve wit en schoon was, als wanneer het selve in het uyt-breken blauw oft ros wort en stinckende, sijn alsdan even quaet. Ten

Ten lesten, al waeren de quaede door den goeden uytwendighen schijn voor goet ghepluckt, soo heb ick bevonden, dat sy haer natuerlijck quaet te voorschijn brenghen door eenen onlijdelijcken stanck, rottin- ghe en plattigheyt, als menschen dreck, naer dat de selve maer twee dagen ghepluckt sijnde, binnens huys bewaert worden, te weten, in de volwas- schen vruchten, maer niet soo haest in de groeyende on-volwasschen, de welke eerst haeren tocht volschieten eer sy tot soodanighe verande- ringh ende bederffnisse comen. Sommighe becomen oock met duy- sende levende witte wormkens. Dit is de waere les en aenwysinghe van het quaet der quaede Fungi, waer op een ieder vast mach gaen, ende sy selven sonder perijckel en vrees mach betrouwen.

*Hebt u ghesondtheydt lief, en wilt dees les wel achten,
Soo isser sorgh noch vrees van eenigh quaet te smachten:
Het goet is u bekend, en 't quaet wordt nu gheleert,
Siet dat ghy niet van 't goet tot eenich quaet en keert:
Want wie onwetend is, behoeft gheen kruyt te plucken,
Oft 't quaet in plaets van goet can hem in 't graf doen rucken:
Bemoeyt u met gheen saeck die u is onbewust,
Soo sal u doen en sijn bestaen in volle rust.*

HET I. TRACTAET

Dit tweede Deel is bedeylt in twee verscheyden Tract aeten, waer van het eerste bladt de aenwysinghe der quaede en doodelijcke Fungi begrijpt: het tweede, de nature ende ken-teecken die haer vertoonen, als iemant quaede Fungi ghegeten heeft, met de ghenees-middelen voor het selve, ende andersins: oock van eenighe ongevallen, de welke door de quaede Fungi voortsghecomen sijn.

HET I. CAPITTEL.

Bevattende de soorten de welke eenichsins ghelijck sijn aen de VVey-campernoelien.

OM mijn belofte met de daedt te doen vereeninghen, ten opsicht van de goede orden te achtervolghen in het aenwijzen ende beschrij- ven

NOM. 16. ven der *Quaede Fungi*, op de maniere als voren in het eerste Deel van de goede gheschiet is; soo ist, dat u hier betoont worde de quaede, meest ghelijckende in het gheheel, oft ten deele aen de goede *Wey-campernoelien*.

1.

A

Naem.

De eerste van dese is van my ghenaemt, *De witte schadelijcke ghewerfelde Wey-fungi*: in't Latijn, *Fungus pratensis albus rugatus perniciosus*.

Mijne eerste goede *Wey-campernoelie* in het eerste Deel is dickmael seer ghelijck aen dese neffenstaende quaede, met de letter A, in de welke de ghemeyne kenders haer lichtelijck souden connen vergiffen, alsoo dese haer voor seer goet laet aensien.

Gedaente

Dese eerste soort is geheel wit in al haer deelen, insghelijcks het plues, dat van sommige den baert genaemt wort, welcken baert oft plues van de *Goede Wey-campernoelien* corael root is: het selve van dese quaede is heel wit oock veel vaster, ende niet soo broosch, brockelachtich, noch oock soo lanck niet als dat van de goede. Den hoet is twee duym breedt, sommige zijn oock minder. Den stele is somwijl twee duym lanck, maer ghemeynelijck anderhalven duym, ende onder eenen vinger dick, maer boven dicker. De schotel is een weynich verheven, als een kusken, met gheene scherpe randen, maer seer gefronfelt ende ghewerfelt ingetrocken. Den stele is vol van saecht en plat wit vleesch, alsoo den hoet van gelijcken is. Den tweeden dagh was haeren stanck onlijdelijck.

Tijdt en
plaets.

In de maendt van Iulij heb ick dese onder de eycke boomen gepluckt, hoe wel dat de selve tweemaal in het iaer te vinden zijn, soo wel in de vlacke velden, als onder de boomen.

2.

B

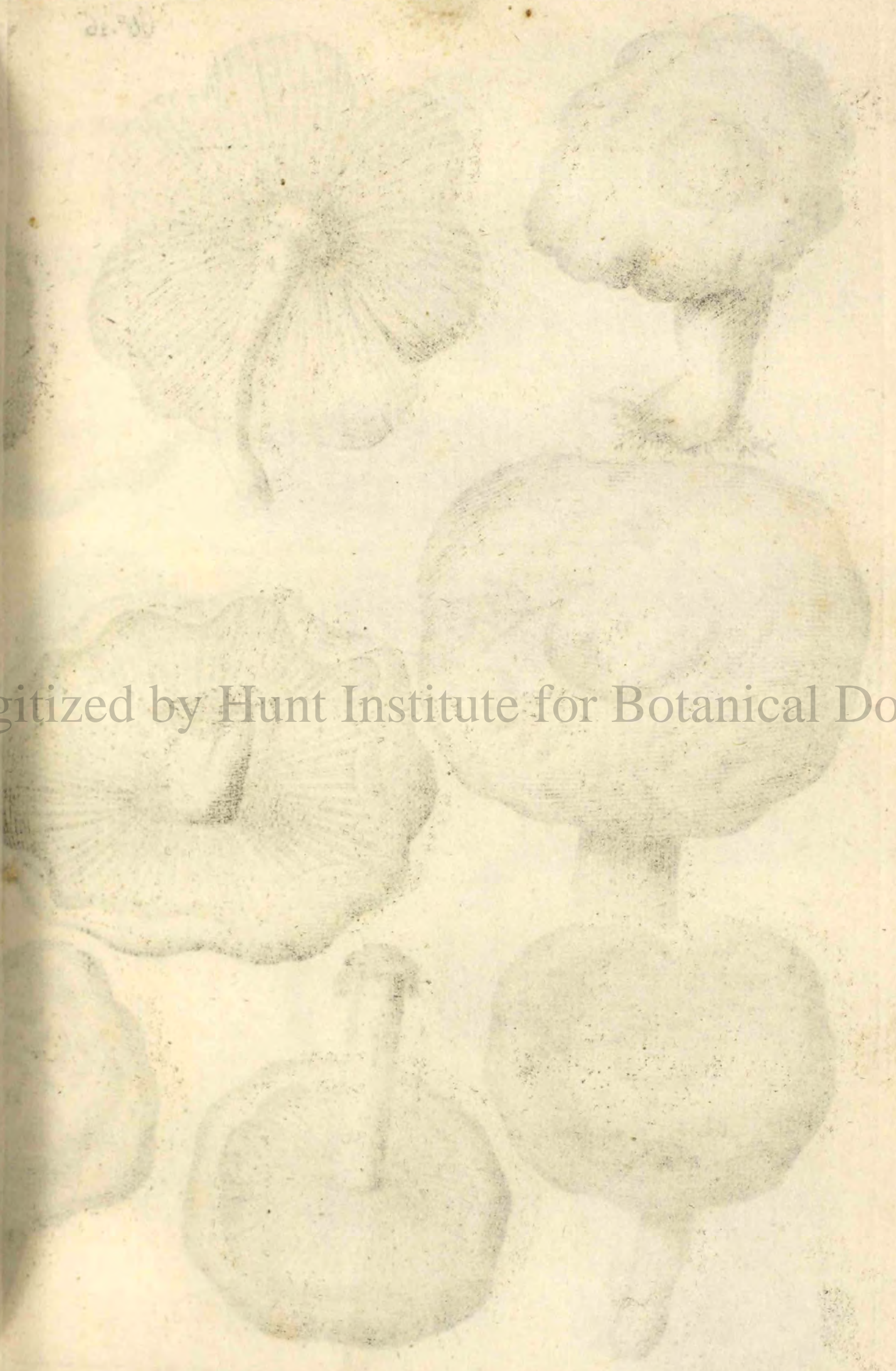
Naem.

Gedaente

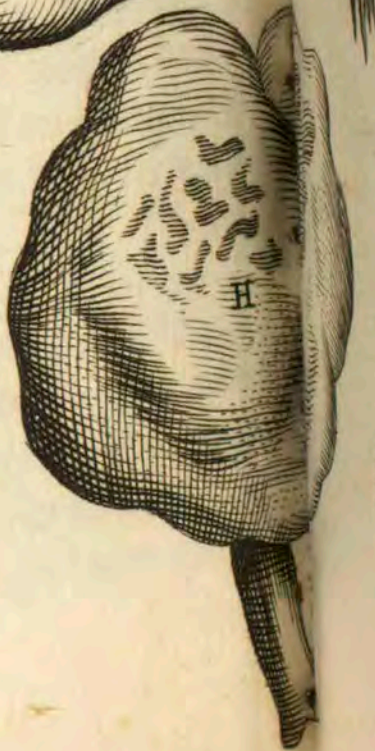
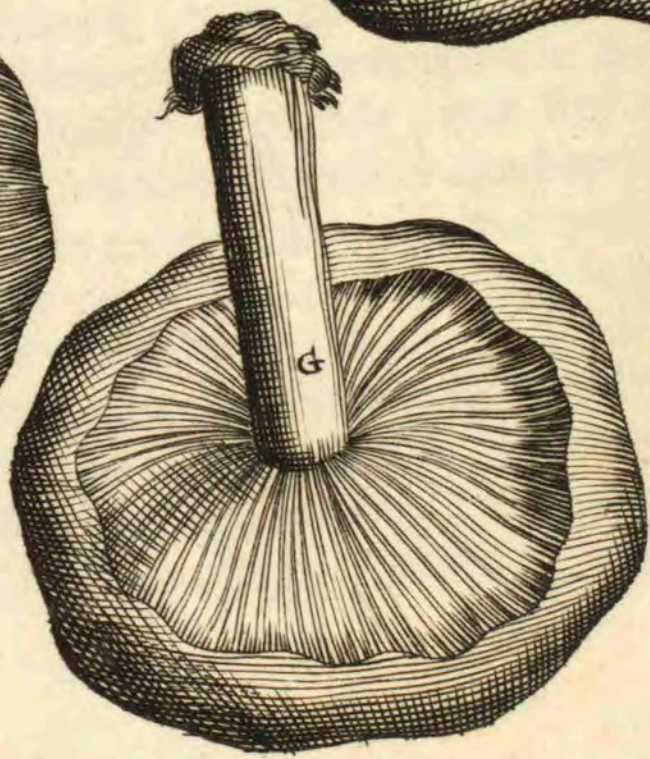
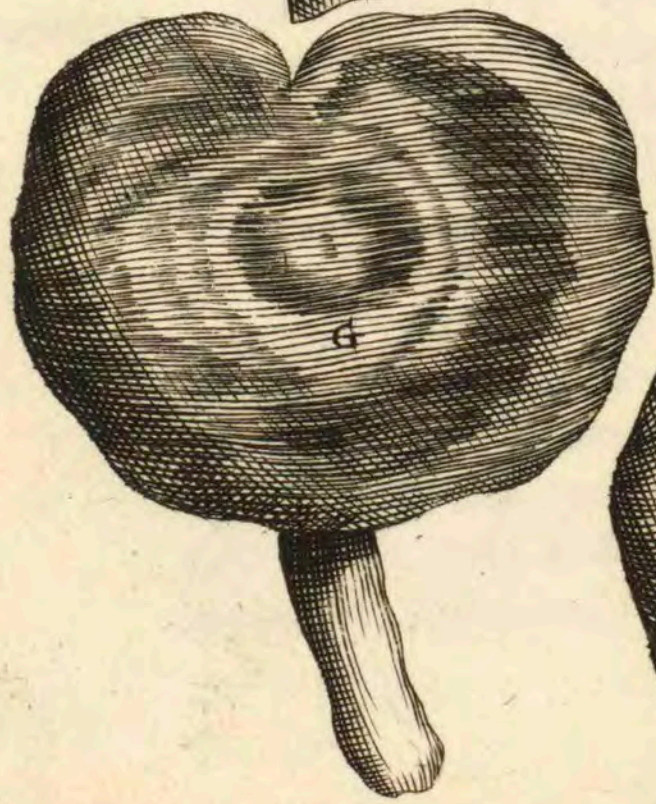
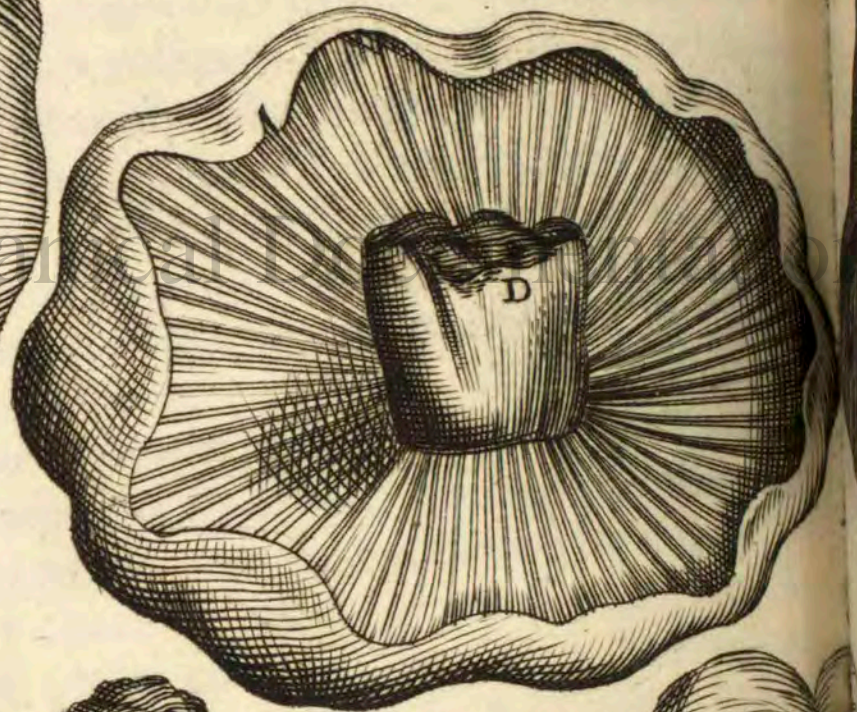
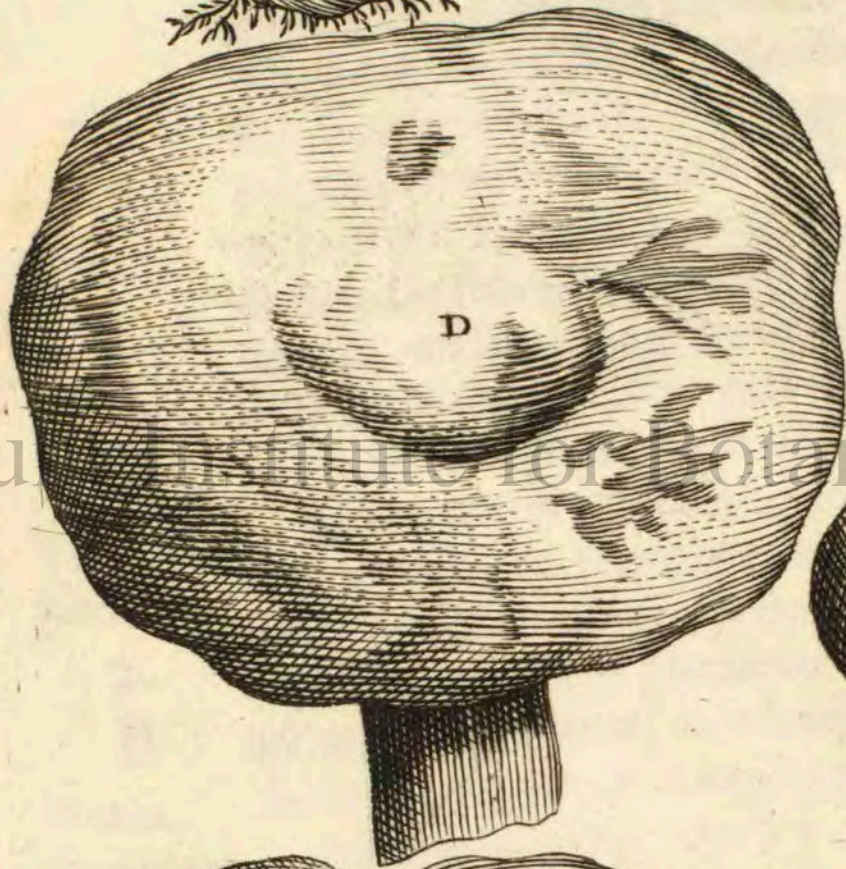
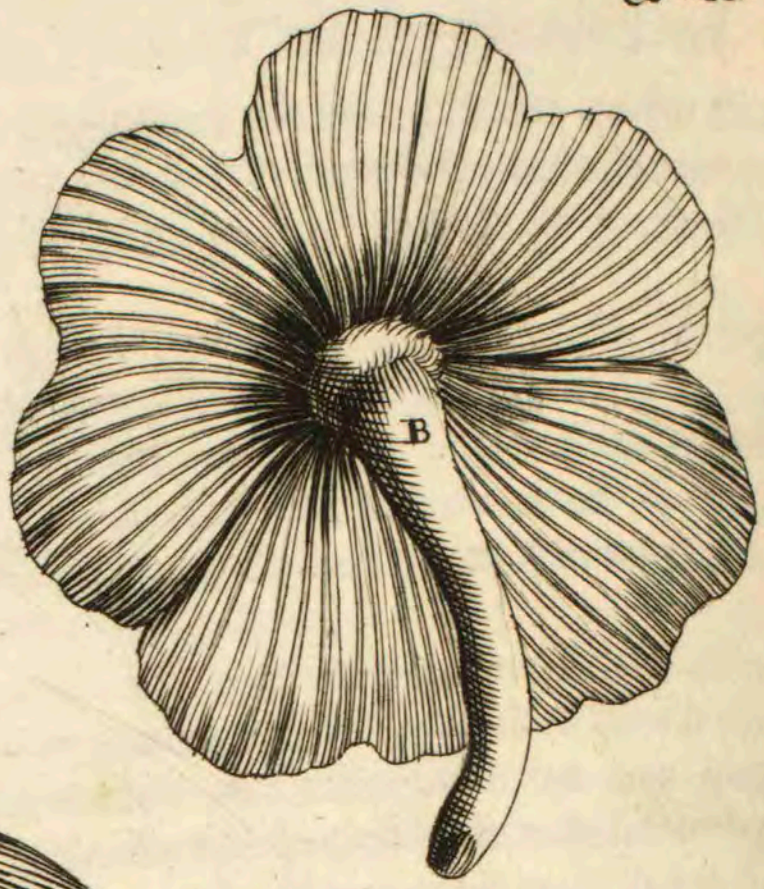
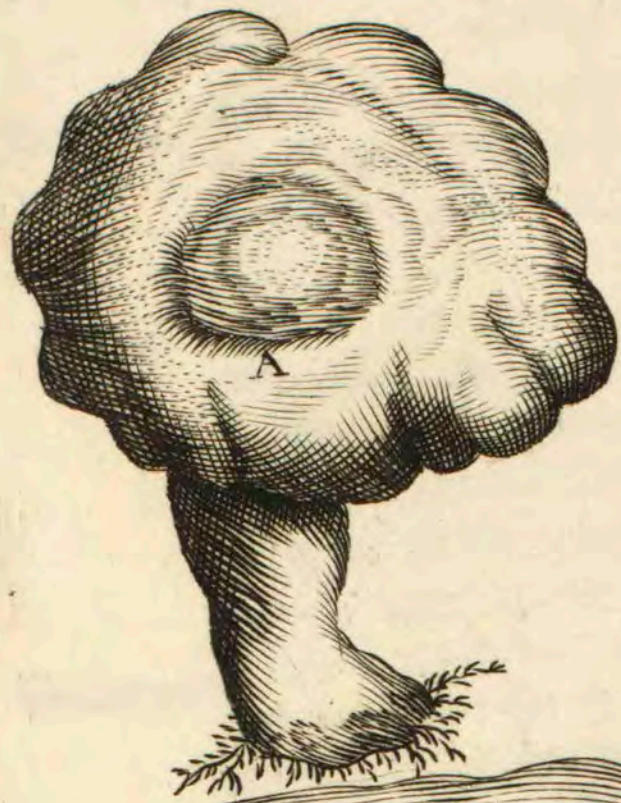
Mijne tweede is ghenaemt, *De groote ghelobde Wey fungi met roodt plues, oft met den rooden baert*, in't Latijn, *Fungus magnus crispus, striis purpureis*. Dese soort wort van de Hooghduytschen onder den *Vorschen stoel* gestelt.

Als wanneer dese ionck is, heeft sy gheene ghelijckenis by het wesen van haere volwasschenheydt, waer door lichtelijck voor twee verscheyde soorten souden aenghewesen worden; want in haer eerste wesen is den hoet heel rondt en hoogh opgaende, met seer effen ghelijck-ronden randt: ende in haer volcomentheydt is den hoet vlack en recht open als een tafel, wiens randen als een lobbe uyt en ingaende zijn, van onder beset met cort, dun, bleeck root plues: welke strepen wijdt van den anderen staen: haer bovenste vel is geheel wit, maer in den midden boven den stele ghemeynelijck een bleecke lichte geil plecke. Den hoet is vier duym breedt, ende heel dun van stoffe, ontrent eenen mes-rugghe dick. Den stele is een schrijfspeen dick, ende vier duym lanck, van binnen hol en swert, maer van buyten wit, seer sprock en broos van stof. In

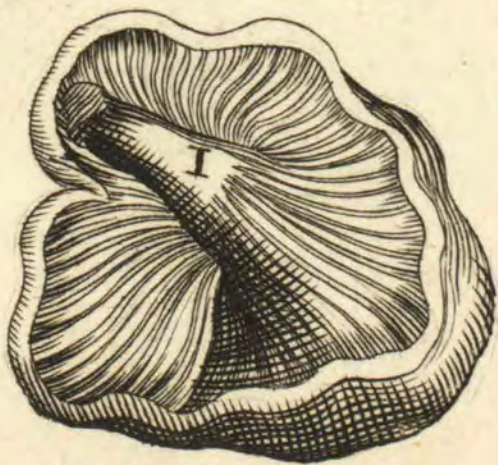
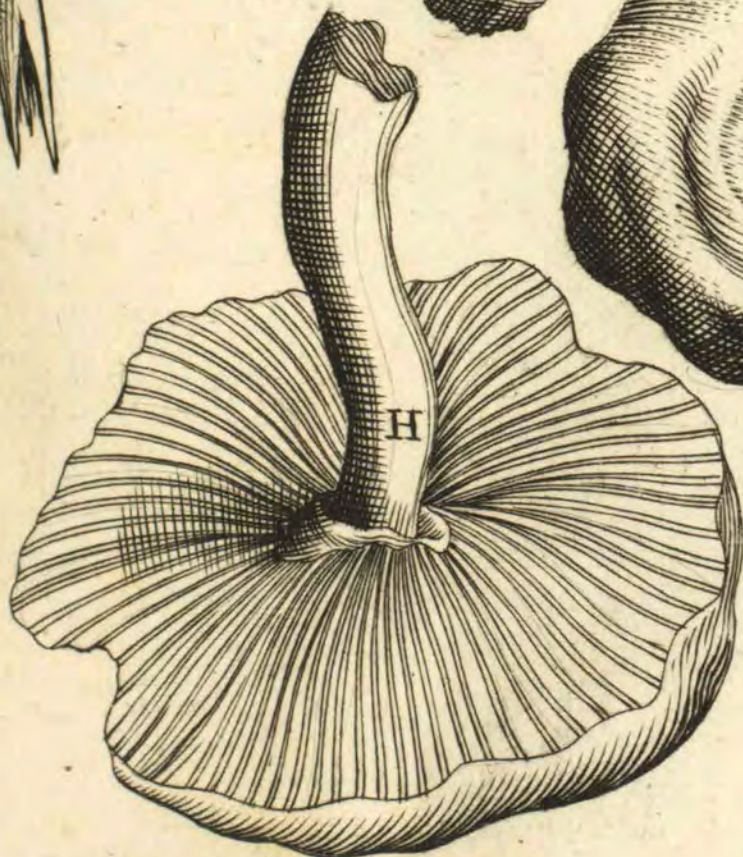
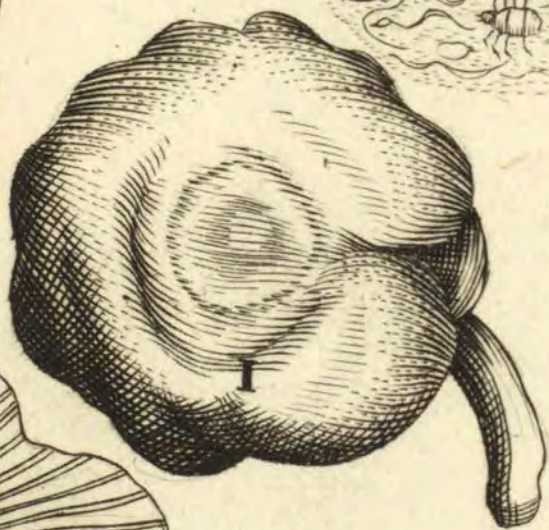
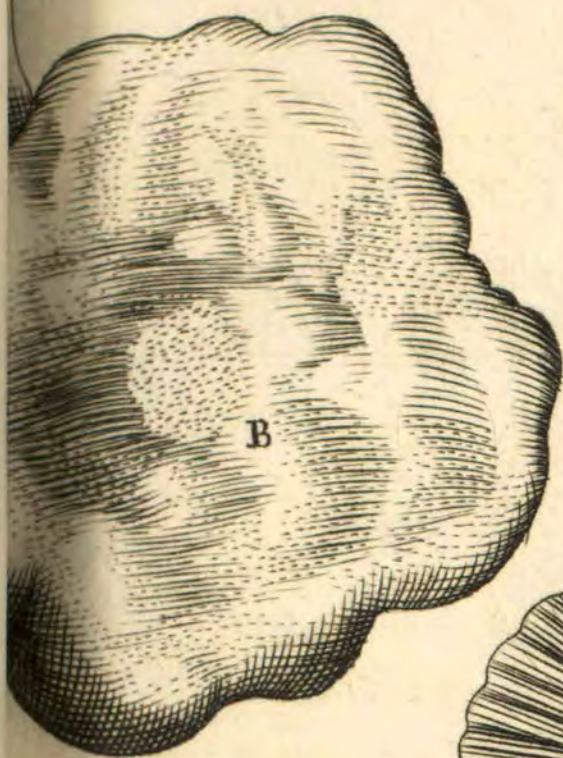
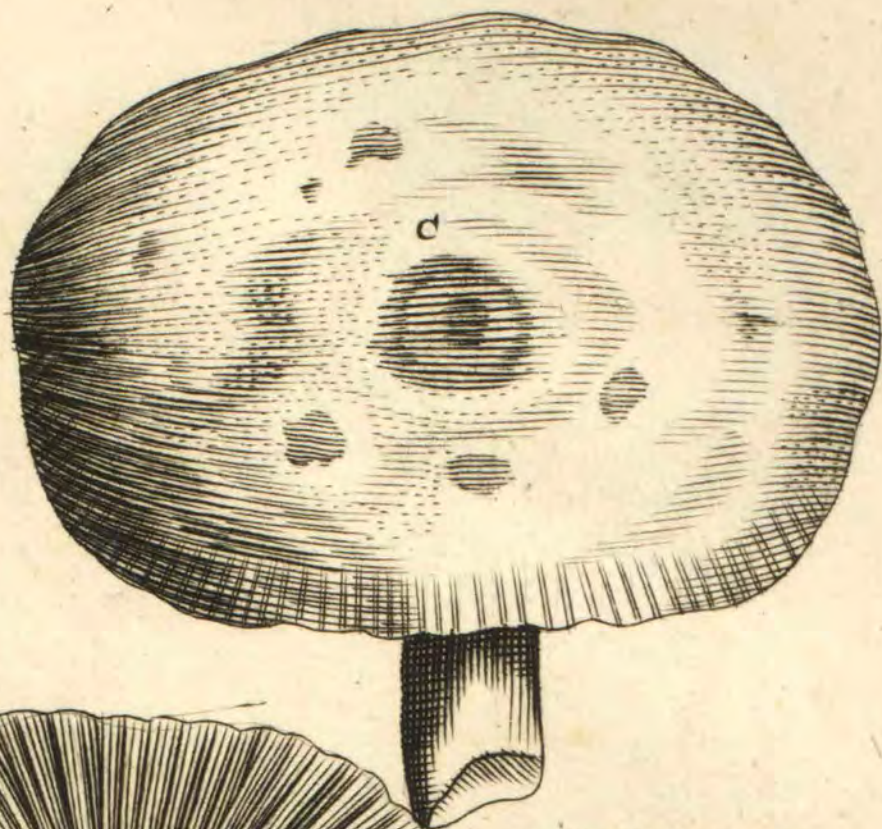
van bet tweede Deel
Is voren in het eerste Deel
r betoont worde de
deele aen de de goud
emt, De witte
s albus rugatus per
ie in het eerste Deel
de, met de letter A,
fouden connen vergelij
l haer deelen, in gelyke
wort, welcken boord
is: het selve van de
broosch, brockelach
Den hoer is twee duym
somwyl twee duym
onder eenen vinger d
r heven, als een k
ltende ghewerfelt ing
sch, alsoo den hoer
ck onlijdelijck.
se onder de eycke
het iaer te vinden zyn
n.
oote ghelobde Wey
ngus magnus crispus, s
n onder den Vos
sy gheene ghelijck
door lichtelijck voor
rden; want in haer
ende, met seer effen
eydt is den hoer r
be uyt en ingaende
ues: welke strepen
geheel wit, maer in
leecke lichte geil
n stoffe, ontrent een
e dick, ende vier duym
en wit, seer sprock

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

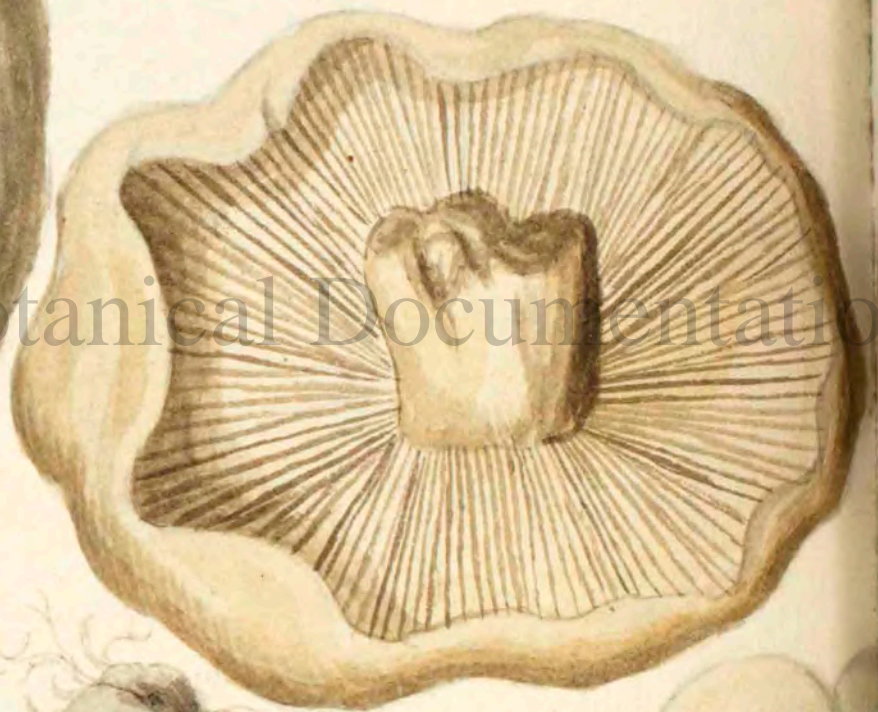
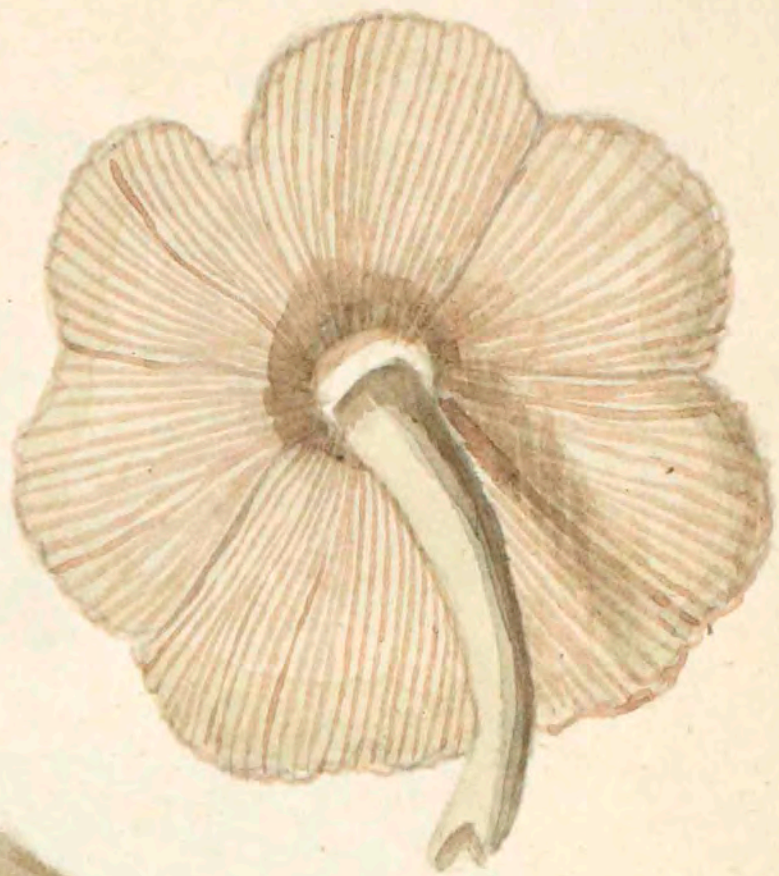

Digitized by Hu... Institute for Botany

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Aen d'ys
In de weggen en straete
...de maend
...maer eens in het ja
...mijn ghevoelen so
...de welke een s
...of het Doelwit, i
...den tijt van v
...als wanneer den ho
...een passer getro
...is dry duym b
...veel dunder van
...met sommighe
...aerdich lini-
...als eenen du
...deze voor
...van dese som
...beemerckt hebb
...dies de stelen h
...vollicheydt h
...openbreken haeste
...den selven tijt en
...docht; dat ick me
...wordt moelt no
...bet noodich is op
...hoet is vier du
...den bo
...van vlee
...en heel co
...met verschey
...blauwen vleck
...maenken, als
...duym c
...van coleur is, m
...en swaer van ge
...de ooghen
...ick meyne dat dese
...met te min soo is
...voor een quaede t

In de weggen en straeten onder de boomen zijn dese veel te vinden, Tijdt en
besonderlijk in de maendt van Augusti, maer niet vroegher, want sy plaets.
comen maer eens in het iaer.

Naer mijn ghevoelen soo is dese met C de derde van de sevenste van
CLUSTIUS, de welcke een soort van sijne *Padde Fungi* zijn. Dese heb ick de
Doel-schijf oft het *Doelwit*, in't Latijn, *Scopus albus* ghenamt.

Binnen den tijt van vierentwintich uren is dese Fungi heel volwas-
schen; als wanneer den hoet recht en plat uytghewasschen is, soo rondt
als met eenen passer getrocken, even eens als het wit dat men in de doe-
len stelt: sy is dry duym breedt in den diameter, maer niet in de ronde:
noch is sy veel dunder van stof als de voorgaende Fungi: haer couleur is
heel wit, met sommighe paele vlekken op verscheyde plaetsen. Onder
heeft sy seer aerlich lini-recht wit plues: den stele is de lenghde van twee
duym, ende als eenen dunnen cleynen vingher dick.

Oock soude dese voor een veranderde soort iemandt connen bedrie-
ghen, alsoo van dese sommighe den stele hol is, ende andere vol is; het
welck ick bemerckt hebbe, ende bevonden, dat hoe dese op natter plaet-
sen staen, dies de stelen hol zijn; maer op drooghe plaetsen, vol en vast
is: welcke vollicheydt haer evenwel niet en verbetert, want sy worden
in het openbreken haestelijck blauw.

Op den selven rijdt en plaetsen van de voorgaende hebben sy haer op-
comst.

My docht; dat ick met recht dese vierde *De witte bedrieghelijcke met den in-
gheslaghen boordt* moest noemen, in't Latijn *Fungus fallax albus limbo inverso*.
Want het noodich is op het fatsoen in de beschrijvinghe wel te letten.

Den hoet is vier duym breedt, ende merckelijck hol, boven wat
rondt verheven: den boordt is onder seer ingheslaghen, ende sy is tame-
lijck ghelijvich van vleesch, ende binnen heel wit: het plues is grauw,
vast van stof, en heel cort, boven op den hoet met een wit vel becleedt,
het welck met verscheyde geile, rosch oft roodtachtighe, oock bruyn
uyt den blauwen vlekken besmeurt is: in den midden is den hoet met
een half maenken, als des menschen navel ingetrocken. Den stele is ee-
nen gemeynen duym dick, ende eenen duym lanck, den welcken wit-
rosch van couleur is, maer van binnen vol en wit van vleesch, doch seer
bangh en swaer van geur. Hier is een figure op twee verscheyde manie-
ren voor de ooghen gheselt.

Ick meyne dat dese in Italien voor een goede soude ghebruyckt wor-
den; niet te min soo is haeren stanck by my een groote reden om de sel-
ve voor een quaede te betuyghen.

Tijdt en
plaets.3.
C

Naem.

Gedaente

4.

D

Naem.

Gedaente

Tijdt en
plaets.

In de maendt van Augusti heb ick dese dickmael bevonden, ende sy zijn bynaer op al de goede ghewoonelijcke plaetsen der Fungi te vinden.

S.
E
Naem.

CLUSIUS bewijst ons dese mijne vijfde voor sijne eerste van de sevenste quaede die hy in het Hooghduytsch noemt **Krotten schwammen** / ende in het Hongersch, **Bagoly gomba**; het gene elck te segghen is, **Padde Fungi**: ende is van my *De cleyne schadelijcke Parasol* ghenaeamt; in't Latijn *Vmbella parva perniciosa*. Leest desen naem in verscheyde taelen aen mijn goede *Parasol*, de welcke in het eerste Deel met de letter **H** mijne achtienste goede is,

Gedaente

Eer den tijdt van haer opengaen gecomen is, vertoont haer dese als de eerste figuer met **E** hier aenwijst, als wanneer sy seer ghelijck is aen eenen half open sonnen hoet op Parasol. Dese ghedaente heb ick bemerckt dat sy heeft eer dat haer de Son beschenen heeft, want naer twee uren sonne-schijn is de selve gheheel open, ghelijck de tweede figure met **E** vertoont, als wanneer de cleyne paddekens haer hier onder tot schuylen begheven.

De selve nu volwasschen sijnde, is gheheel rondt, vlack, recht als een berdt open, de welcke seer dun en teer van stof is, van de selve grootte in alles, ghelijck de figuren hier vertoon, want sy naer het leven afgemeten sijn; van boven wit, met grauw, geil en bruyen vlekken, onder teer, dun plues, bleeck purper van colour: den stele is als een dicke hinnepen, binnen hol, aen den welcken onder een bruyen root knobbelken is, ghelijck eenich wortelken.

CLUSIUS seydt, dat dese swarte strepen voor plues hebben, het welck niet straf-baer en is, want als sy tot bederven comt, ende de levendighe crachten verloren heeft, is als dan als CLUSIUS seydt; op welke veranderinghen ick merckelijck gelet hebbe; want als sy in het eerste haer schoon purper plues heeft, soude veel pluckers bedrieghen, die meynen souden goede *Pradelli* te wesen: maer hier is geen vrees voor, want haer dunne stof met den hollen stele sal haer ghenoech het veldt doen bewaeren. Dese sijn geboren en volwasschen van den middernacht tot den eersten noentijdt.

Tijdt en
plaets.

Men vint dese het geheel iaer door, ende aldermeest in de maent Iunij en September, in bosschen, weyden en wegen, maer veel op de mest-cladden, de welcke op de kore-velden niet wel met aerde bedeckt sijn, oock op rotte stallen, stroy van de daken, mesthoopen, ende ander quaede onghesonde plaetsen, oock in vochtighe beslijckte vervuylde kelders, &c.

Alsoo

Alsoo het my noodigh docht alles aen te teekenen, en in het licht te brenghen, het gene van de Fungi gheschreven is, ende van my cost achterhaelt worden, soo heb ick hier een Fungi ten toon ghestelt uyt den natuer beschrijver der *Pepels rispen* en vlieghe, IOANNES GOEDAERT van Middelborgh: welcke met recht en reden moet de *Worm-fungi* oft de *Cleyn slanghe Fungi* ghenoecht worden, in't Latijn *Fungus parvus Colubrinus*. Den gheseyden Auteur noemt dese den *Padden-stoel*, de welcke nochtans met dien gheslachte gheen ghelijckenis heeft, maer meer ghelijckenis is aen de *Wey campernoelien*, volghens haer fatsoen en coleuren.

Naer de selve forme en grootte van GOEDAERT, is dese mijne bystaende figuer ghetrocken; van de welcke den gheseyden Auteur geen oft weynighe ghedaente beschrijft; nochtans was de selve figure met haere coleuren van den selven GOEDAERT gheschildert; te weten, sy was boven op de schotel grau-wit met wat bruyn besmoddert: haer plues was cort van ghedaente, ende bleeck roodt, als met wat geil gemengelt: welck root colour het knobbelken van den wortel oock vercierde: ick meyne dat het een mede-suster van mijne vijfde goede is, de welcke het plues uyt den geilen heeft; want PORTAVILLA verhaelt van een quaede mede soort met roodt plues, de gene ick peysde dese te wesen; hoe wel datter meer quaede soorten sijn, de welcke in wormen veranderen, ende alle haere stoffe tot wormen vernietigen, ghelijck in den caes, haesenoten, de maeykens, en dierghelijcke.

VVonderlijcke veranderinghe soo van beestkens, vlieghe, spinne-coppen, als slanghskens, uyt dese Fungi voortsghecomen.

OP den dertighsten van Oostmaent is dese *VVorm-fungi* van den ghenoechten Auteur in volle rijpheydt uyt de aerde opghenomen, ende heeft de selve op de aerde onder een ghelas wel ter sonne nederghelaydt. Daeghs daer naer was de selve meest vol swerte wormkens; maer den tweeden dagh van de volgende Herft-maent was de schotel meestendeel (behalven den stoel en wortel) tot water verandert uyt den swarten, als inck. In dit vuyl water vondt en telden den ghenoechten Auteur dryensstigh levendighe wormkens, de welcke haer daeghs daer naer tot veranderingh stelden, ende seven daghen daer naer op den tienden der selve maent waeren sy alle levendighe vlieghe van verscheyde fatsoenen ende coleuren, seer vrent, van de welcke een soort hier neffens staet,

6.

F

Naem.

Ioan. Goedaert parte 2. observ. 49. fol. 274.

Gedaente.

staet; want den geheelen eyghendom, wesen ende natuere der selve is by den Auteur seer aerdich beschreven, het welck ick hier hebbe achtergelaeten om niet wijt buyten mijne beschrijvinghe te gaen.

Als wanneer de voorghenaemde wormkens, de welke hier oock worden aangewesen, tot vliegen gecomen waeren, soo sachmen boven dien in het selve water, als het in de sonne ghebracht was, dat het kriede van cleyne levende wormkens, van de welke een op een spelle uytghenomen zijnde, ende onder een vergroot ghelas ghestelt vvesende, vvirtd bevonden een slanghsken te vvesen, ghelijck alle de andere die in het water ghebleven waeren; de welke soo ras en snel door malcanderen cropen, dat sy ontelbaer waeren. Van dese slanghsken heeft den Auteur sommighe twee jaer levendigh behouden. Noch zijn in dit voorschreven vvater bevonden seker soorten van christallekens, als sandekens, de vvелcke pooten kregghen, groeyende allenghskens grooter en grooter, comende tot het vvesen van een spinne-cop, van de kinderen ghenaemt *Grootvader langh-been*.

Uyt de *Quaede Fungi*, ghenaemt *Paddle-stoel*, verrot sijnde, comt een roodt gheslacht van spinne-coppen voorts. Van ghelijcken uyt de *Fungi* die men aen de vvortels van den Populier boom vindt, groyt een soort van lanckachtighe spinne-coppen, geil van colour, hebbende eenen swaeren banghen reuck.

Op de voor-aenghevvesen plaets van den selven GOEDAERT vvordt betoont, als dat de spinne-coppen oock een vrucht der aerden is, segghende, datter een seker ghevasch is, even van ghedaente als het schotelken daer een eckel uyt ghefallen is, in het vvелcke vijf ronde zdekens ligghen, van de selve groote als radys zaet, doch claer ende doorsichtigh als cristal. In het eerste uytcomen is dit schotelken toeghesloten, maer den tweeden dagh gaet het open, ende verтоont hem als een *Fungi*: daer naer vallen dese zdekens uyt haer schotelken oft op de aerde, oft in de groeven van de aerde, alwaer sy blijven ligghen tot dat sy door de wermte der sonne, als uytghebroeyt, levendigh worden, ende becomen in den tijdt van dry iaeren groote pooten, ende worden seer groot, &c. Leest den gheseyden IOANNES GOEDAERT.

Dit en behoeft ons geen wonder te wesen van de wormen in de *Fungi*, de wijle dat ick menichmael in de beste rijpe Persen en Abricosen van binnen tusschen het vleesch ende den steen, levende wormkens, sommighe als oorwormen, sommighe als grauwe maeykens met scherpe becken hebbe bevonden: ende de wormen de welke uyt het offchen oft ander vleesch voortscomen, zijn in den tijdt van ses daghen groote vliegghen. Het

Het is waerschiynlijk, dat alle soorten van wormen meestendeel oft tot motten, oft tot vlieghe haer veranderen, gelijk men aen de rispen, en aen de sijde-wormen siet, oock aen die groote witte dicke aerdt wormen, diemen salaet-wormen noemt, de welcke, soo men seght, in molenaers veranderen.

Noch heb ick dese vroeghe Fungi gesien, sijnde mijne sevenste de gene my scheen te vertwijfelen, dat de selve in het eerste aencomen van my voor een Wey-fungi aengetaft wirdt: maer mijne kennisse dede de goede meyninghe haest verichuyven.

De selve is aen CLUSIUS oock wel bekend voor sijne sesde schadelijcke, van hem in het Hongersch genaemt *Monparco alp a gomba*; het gene soo veel te seggen is, als de *Schadelijcke hasenoot Fungi*. Al ist dat ick dese onder de hasenoten niet bevonden en hebbe, soo sal sy nochtans den ouden naem behouden; anders soude ick dese de *Bruyne roode besmodderde quaede Wey-fungi* noemen.

Gemeynelijck is den hoedt maer twee duym breedt, ende weynich meerder, is oock wat verheven, ende den randt onder merckelijck omgebooght; somwijl is den hoet heel rondt ende dick, ghelijck als een herteken, op de selve manier als de bladeren van de *Nimphaea*, ghenaeamt *Water plompen*, tot welcken eynde hier twee figueren verthoont zijn. Den hoet is dun van vleesch, bruyen rosch, als met soet oft roet, en geil en bruyen root te samen gemengelt; onder is sy met seer ydel plues beset van den stele tot aen den randt, het gene bruyen roodt van colour is; waer door den witten grondt van de schotel sich verthoont. Den stele is twee duym lanck, ende de dichte van een swaene pen, wit van colour, met eenighe aenwysinghe van wortelkens.

Somwijl is de schotel van dese in de midden met eenen put ingetrocken, ende vrent ghevleckt, met verscheyde marmeringhe. Sy zijn seer stinckende van haer selven, ende seer broosch van stof.

CLUSIUS seght seer wel, dat dese ontrent Sincken te vinden zijn; want ick de selve op dien tijdt heb bevonden, ende noyt in den naer-somer. Hy seght, onder den haselaer; doch ick heb dese in de opene velden ende onder de populier boomen veel bevonden.

In dese aenwysinghe van mijne achste soort bevinde ick, dat het oock de achste van CLUSIUS, ende van GASPER BAUHINUS sijne sestiende quaede is, de welcke van TRAGUS oock bekend is: in het Hongersch, *Prsa gombana*; in't Hooghduytsch, *Birohen schwammen*; het ghene al het selve in't Latijn is van IOAN. BAUHINUS *Fungi betularum albi maculati perniciosi*. De *schadelijcke witte gheyleckte Bercke-Fungi*.

7.
G
Naem.

Gedaente

Tijdt en
plaets.

8.

H

Naem.

Z

Tot

Gedaente Tot voldoeninghe van den weet-gierighen sijn hier neffens twee figuren ghestelt, de welke naer het schoonste leven ghesneden sijn; want dese soorte op veel verscheyde fatsoenen te voorschijn comen. De ghemeyne grootte is den hoet van twee duym breedt, sommighe sijn rondt, sommighe hoeckigh en kantigh, sommighe den steel dun, andere eens soo dick, doch altijd hol als een buysken: den dunsten is als een ghemeyne schrijf-penne, ende ghemeynelijck eenen vingher lanck, wit van couleur. Dickwils is den hoet wit, met bruyne vlekken, oft wel met aschvervighe dons bestoven, den welcken sich laet afvaghē: de schotel is een weynigh verheven, maer heel dun van stoffe; sy heeft seer lini-recht sacht plues, het gene wijdt van malcanderen staet, het selve is licht grauw van couleur; hoe wel dat **CLUSIUS** seydt, dat het soetachtigh is, dat soude moeten bruyn rosch wesen. Op soodanighe manier heb ick dese noyt bevonden, maer wel met uyt den licht blauwen, ghelijck lootverve. Dese en deught in geenderley manieren, want haeren stanck, blauw worden, ende hollen stele betuyghen genoeghsaem haer quaet en schadelijckheyt.

**Tijdt en
plaets.**

Noch is dit een vroeghe, maer geen laete soort, vvant sy comt maer eens in het iaer ontrent Sincken, ende bijzonderlijck in de bercke boschen, oft op hooghe canten in de heyden, alvvaer het landt met canten van hey schadden afghetuynt is, alvvaer ick de selve onder het bercken rijs heb sien boven op dese canten wasschen.

9.
I

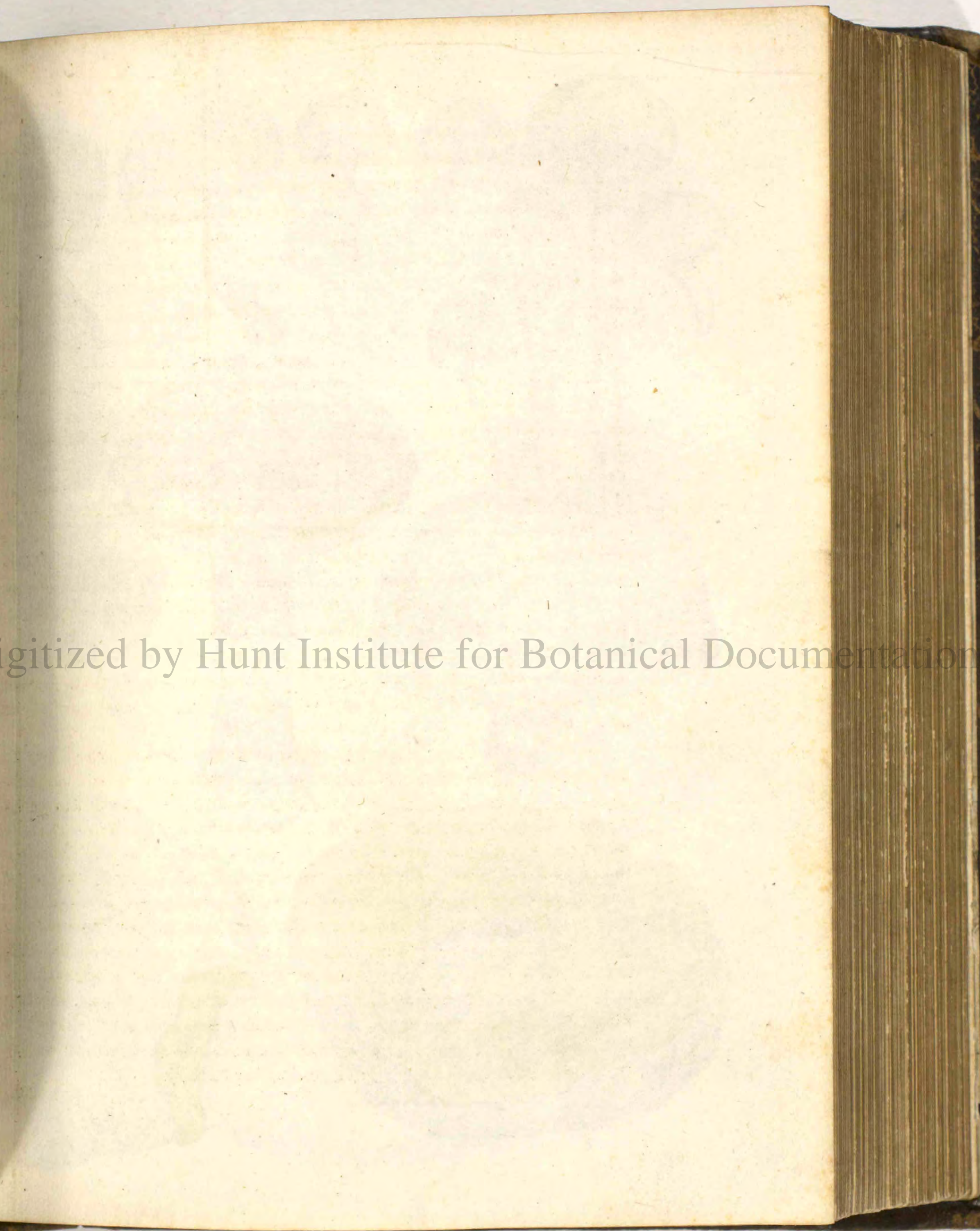
Naem.

Ick heb dese neghenste soort van Fungi in't iaer 1673. op den 4. van Iulij gbevonden, de welke by geene Schrijvers bekennt is, ende heb de selve ghenaeamt de *Cleyne witte taeye Fungi*, in't Latijn, *Fungus parvus tenax albus*.

Gedaente

Al ist dat ick veel verscheyde vruchten van dese Fungi heb ghepluckt ende bewaert, soo en heb ick geen grooter bevonden, als ghelijck dese twee figuren hier naer het leven ten toon staen, het hoofdeken eenen duym breedt, het welck niet recht in de midden op sijn steelken rust, maer het groyt op de selve manier als de *Goude Fungi*, mijne eenendertighste goede, alsoo het plues de helft van den stele haer beginsel heeft, het welck seer wit, cort en vast is: het steelken is eenen duym lanck, maer gheheel dun (peyft dat den Leser hier een levende figure in de plaet voor ooghen heeft) den selven is niet hol, maer vast en vol van stoffe. Het hoofdeken is boven wit, ende seer ghewerselt. Het is seker dat sy voor een goede can aenghesien worden, ten waer dat sy haer quaet op den derden dagh door haer rotten en stincken had verklickt: soo wanneer sy haer hadde tot het drooghen begheven in de plaets van rotten, sy hadde de eerste plaets onder alle de goede beseten.

Van het tweede Deel
gerighen sijn hier neest
oonste leven gheheten
enen te voorichin con
e duym breed, somtijt
ommighe den steel den
uysken: den dunsten
ynelijck eenen vinger
met bruyne vlekken, die
ken sich laet afvagen de
n van stoffe; sy heeft een
leren staet, het selve is
dt, dat het soetachtigh
oodanighe manier hebde
cht blauwen, gheleijck
n, want haeren stanck, bla
eghfaem haer quae en
er geen laete soort, want
, ende bijzonderlyck in de
de heyden, alvaer het
st is, alvaer ick de leere
canren wasschen.
van Fungi in't Latijn, Fung
eene Schrijvers bescreve,
ye Fungi, in't Latijn, Fung
vruchten van dese Fungi
geen grooter bevonden
ten toon staen, het
cht in de midden op sijn
nier als de Goud Fungi, mi
de helft van den steel haer
is: het steelken is eenen
n Lefet hier een levende
lven is niet hol, maer vast
de seer ghewerfelt. Het
worden, ten waer dat sy
en en stiocken had verkle
hen begheven in de plas
de goede beseten.

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

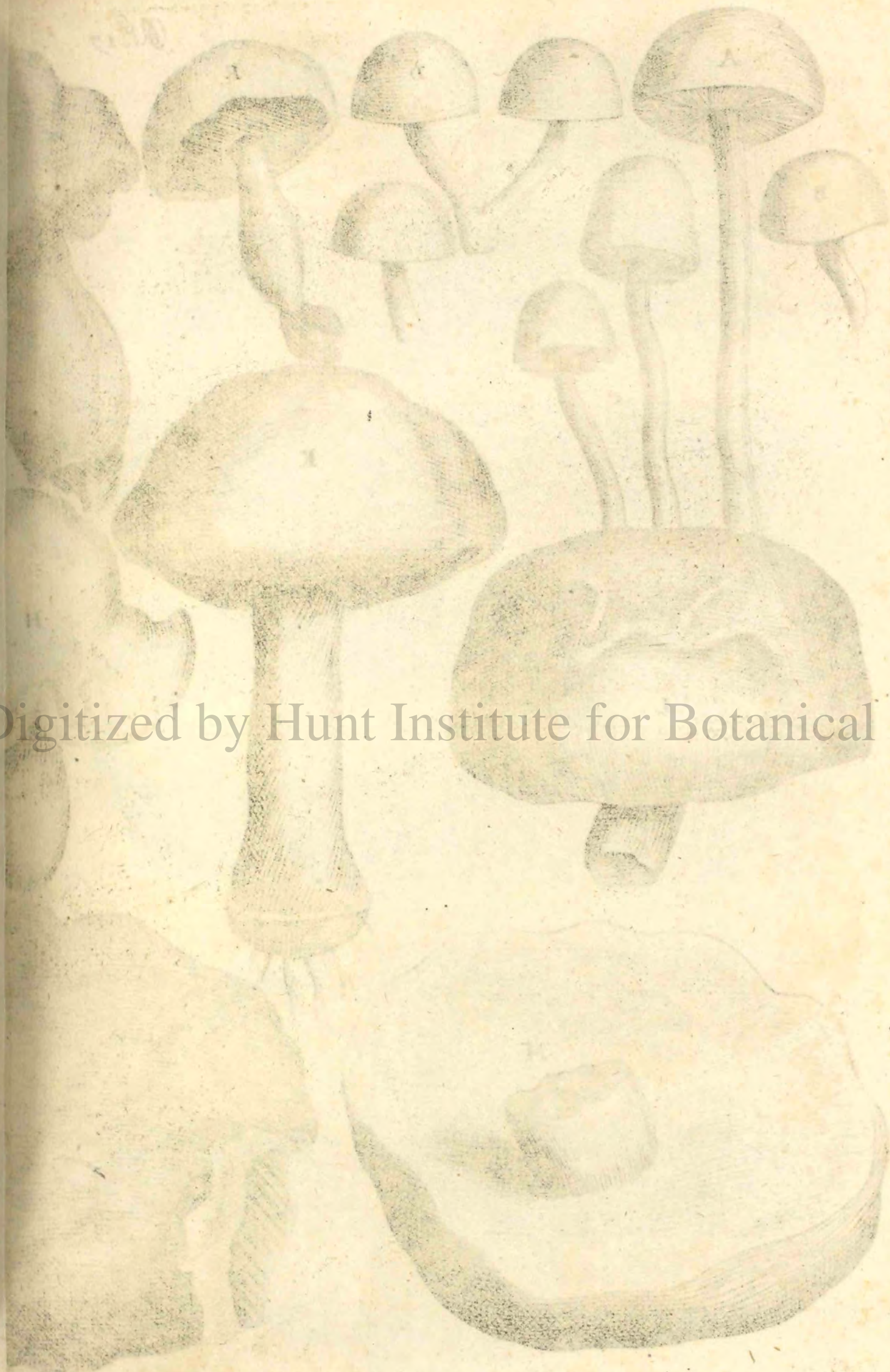
Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

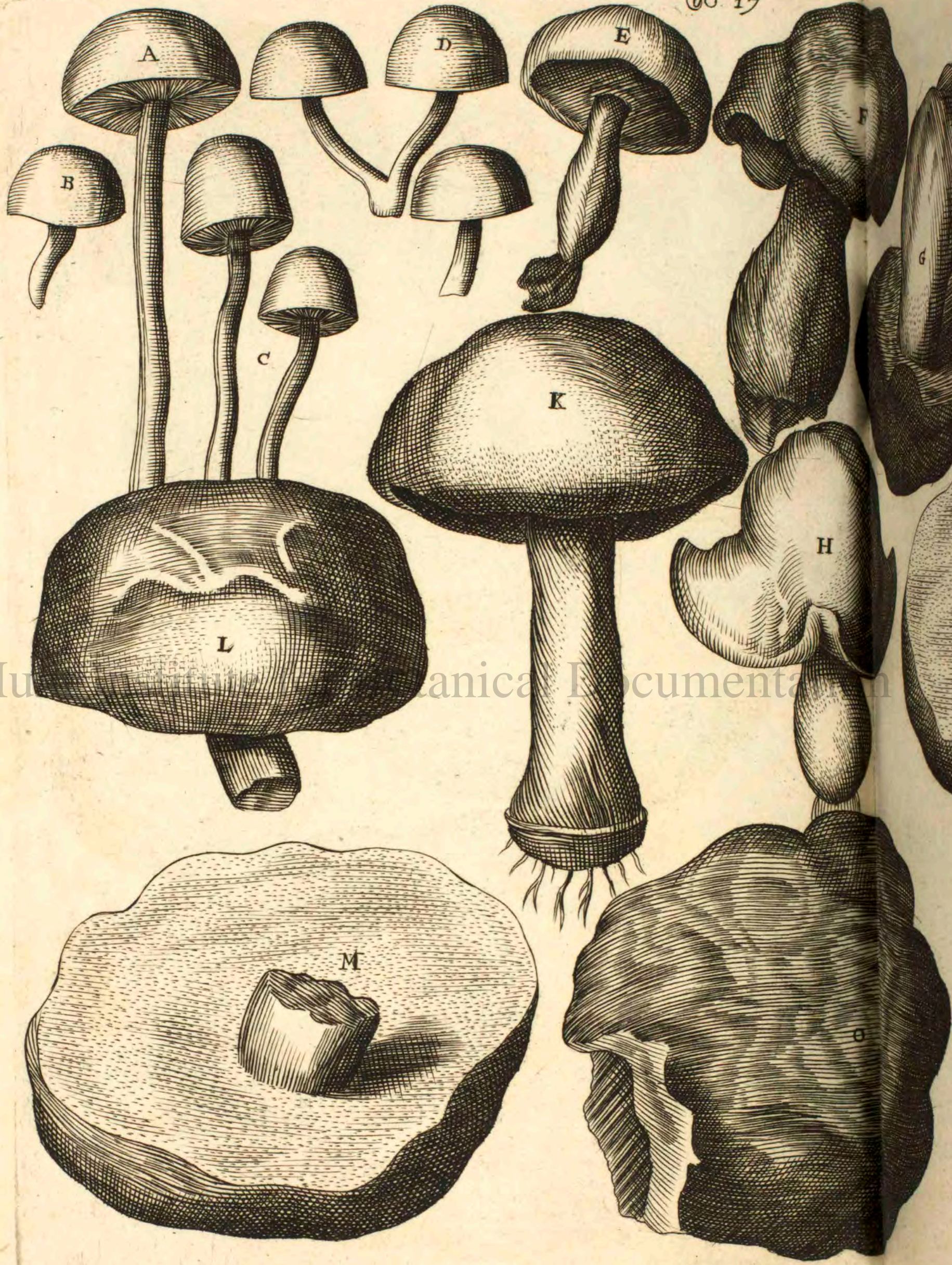

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

My is noch
vinden is. On
bronden.

De wyfingh

Et verfel
Haen, reg
blindelingh
nochtans het
van alle de
gelteftijn (als
meel der we
del in den felv
pen worden.
Ick heb hier
voor ooghen g
Onle eerste
deeren langh
loo pnype, bin
den is gheme
noot: het selve
dorch, teer e
verfwert wor
Dele tweede
ter B hier
C in h
dickmael
mers dat fy g
woelch finck
De letter
de eene alti
poder, maer
het vafch-
gemeynen vi

My is noch onbekent, oft sy niet soo wel in September als in Julio te Tjyd en vinden is. Onder de Eycke boomen ontrent Antwerpen heb ick dese plaets. bevonden.

HET II. CAPITTEL.

Aenwysinghe der quaede Boleti, hoedanigh haer verschil van de goede is.

Het verschil der *Goede Boleti*, de welcke in het eerste Deel beschreven staen, teghen dese teghenwoordighe quaede, is soo groot, dat het als blindelinghs tastbaer is: ende ghelijck het verschil in het wesen is, soo is nochtans het verschil veel grooter in de nature: want ghelijck de goede *Boleti* van alle de ouderlinghen op den hooghsten trap van lof en deught ghestelt sijn (als wanneer de selve op Keyserlijcke tafels als het oppertonnel der wereltd ghestelt wierden) soo sullen dese quaede in teghendeel in den selven graedt, om haer quaet vernedert ende misacht, verworpen worden.

NOM. 17.

Ick heb hier aen den Leser vijf verscheyde quaede *Boleti* naer het leven voor ooghen ghestelt.

Onse eerste quaede ende doodelijcke *Boleti* heeft eenen stele meer als eenen langhen vingher, somtijds vier duym lanck, de dichte van een stroo pijspe, binnen hol en swert, dun van stoffe, wit van couleur: het bolleken is ghemeynelijck de helft grooter als de figure hier neffens ver- toont: het selve is grauwe oft wit van couleur, ende is vervult met los, stodrich, teer en broosch plues, doncker bruyn van couleur, het gene daer naer swert wordt: haeren stinck is seer vuyl en swaer.

10.
A

Dese tweede *Boleti*, de elfste quaede *Fungi*, is het selve wesen als met de letter B hier neffens staet, seer ghelijck aen de goede *Boleti* met de letter C in het eerste Deel aenghewesen. Dese heeft my in voorbygaen dickmael voor goet doen aensien, maer den stele is hol: ende in de plaets dat sy goet vast dun wit mergh heeft, soo heeft dese swert en broosch stinckende plues in.

11.
B
12.
C

De letter C ver- toont ons twee vruchten te saemen, van de welke de eene altijt corter is als de andere: sy comen oock wel dry oft vier te gader, maer selden. Dese is het hoofdeken langer ende enger, even eens als het vlasch- hoofd dat aen de gaere spinne-wielen staet: den stele eenen ghemeynen vingher lanck, ende een dicke spelle dick, binnen vol, vast

Gedaente

en taey. Het hoofdeken is somwijl grauw, ende somwijl swart, ghemeenlijck het couleur van den moer oft torf: haer stoffe is maer een dun vel-
leken. Niemant en behoeft dese voor een soort van den Vingher hoet
aen te sien; want is daer niet by te verghelijcken: van dese zijnder twee-
derley, de eene soort heeft grauw teer plues; en de ander heeft pladt
stinctende groen mergh.

13.
D
Naem.

Met reden sal ick dese dertiende den *Tuymeleir*. noemen, het ghenade
kinders met de kriicken vertoonen, twee te saemen ghehecht: van
CLUSIUS de tiende quaede; die hy in het Hongersch noemt *Heshe gom-
ba*; in't Hooghduytsch *Geijs Schwammen*; dat is, *Geyte Fungi*: in't
Latijn, *Fungus Caprinus*: Van BAUHINUS in't Latijn, *Geminus*, *Tweelinck*.

Gedaente

14.

E

Gedaente

Ghemeynelijck comen dese twee te gader, selden een alleen, een wey-
nigh grooter als sy hier verthoont sijn, haer couleur is grauw gelijk aen de
gemeyne Fungi, haeren stanck en groen mergh doet haer verworpen.

In het iaer 1671. den 12. September, heb ick dese *Bedrieghelijcke Boleti*
ghepluckt. Den stele van dese cleyne Fungi is eenen grooten duym
lanck, in de midden is hy de dichte van een schrijf-penne, maer onder
en boven verdunt sich allenghskens: van binnen is hy vast en vol, heel
bruyen oft roodt van vleesch, ende seer stinctende. Het hoofdeken is
wel ghemaect van fatsoen, met een bruyen rosch, filemoort velleken o-
vertrocken, hebbende onder seer schoon vast geil mergh: het vleesch is
van binnen wat uyt den groen geilen, seer vast: het welck in het open-
breken blauw en swart wordt, ende is seer stinctende.

Tijdt en
plaetsc.

Dese met E heb ick onder afghecapte fruyt boomen bevonden;
maer de vier andere voorgaende zijn in het voor iaer, als in April en
Mey, oock in September ghenoech te vinden, bijzonderlijck in vuyle
poelen, op rot hout, oock in kelders, vochtighe camers, want sy groey-
en uyt schimmel ende bedervenisse.

*Beschrijvinghe der quaede Fungi, ghelijckende de ghemeyne
goede Campernoelien.*

15.

F

Naem.

OP den selven reghel, ghelijck op de tweede plaet in het eerste Deel
de goede *Boleti* voor de gemeyne goede *Campernoelien* gestelt zijn,
soo zijn hier de quaede *Boleti* by de *Schijn goede Fungi* op een ende de selve
plaet ghevoeght, welke letteren te saemen het getal vervolghen.

Alle dese naervolghende Fungi in dese en de naervolghende plaet, zijn
alle soorten van *Padde Fungi*, het sy *Padden hoet*, *Padden stoel*, ende diergelijc-
ke. Dese vijftiende noem ick *De holle padde muts*, in't Latijn, *Vitta bufonis cava*.

Gedaente

Haer hoofdeken is de helft grooter als sy hier neffens staet, gheheel
rondt,

rondr, ende onder seer diep hol, als een mutsken oft pottteken, met seer weynich, teer, dun, grauw, vast mergh beset: boven is het met een vuyl besmoddert grauw-root velleken overtogen. Dese staet hier in haer eerste ende beste aensienelijckste gedaente; want als sy volwasschen is, soo ver- toont sy eenen vlackeren en ronderen hoet, bynaer gelijk mijne achtien- ste goede Abeele Fungis heel dun van vleesch: selden is den rant gesslipt, maer somwijl gelijk afgegeten: den stele is op de manier als hy hier naer 't leven geteekent staet, merckelijck dick, hebbende onder gheenem wor- tel: het vleesch is seer voesch. In haeren ouderdom veranderen sy seer van wesen, als wanneer sy meerder slijmerigh ende donckerder van couleur sijn: even wel als sy jonck sijn, is haer vleesch van binnen niet wit, maer bleeck geil, het gene op eenen oog-blickswart wort, ende soo stincken- de is, dat al het gene datter aengeraeckt heeft, met den stanck besmet blijft.

Op den twelfste Augusti in 't jaer 1672. heb ick dese in groot ghetal met alle haere veranderinghen ghesien ende ghepluckt in een drooghe diepe gracht onder de Eycke boomen, ontrent een dorp ghenamt *Deu- ren*, by Antwerpen. Noch heb ick dese in vele verscheyde plaetsen ghe- ghesien, al waer sy oock onder de Brem-dornen veel voorts quamen.

Het is waerschijnlijk, dat dese met de letter **G** van wesen ghelijck is aen de voorgaende, het welck in menigherley soorten gheschiet: waer door den Leser sich somwijl soude schijnen vertwijfelt te vinden in de ee- ne soorte aen te sien voor ander, oft twee soorten voor de eene ende de selve, waerom ick wel gewenscht hadde, alle de figuren met sijne levendige coleuren aen een jeder te vertoonem, het gene niet wel doenelijck was; soo dat een jeder sich met mijne bescheydenheit in het beschrijven sal moe- ten bevredenen ende alsoo het al te samen quaede sijn, can ons geen quaet by- brengen. Naer dat ick gissen can, soo is dit de vijfde van de negentien- de van *CLUSIUS*, die hy schijnt den naem van *Buylachtigh* toe te schrijven; die nochtans het selve niet volcomentlijck en betuyght. Het moet vervolgens oock de selve sijn van *IOAN. BAUHINUS* sijn vijfde van de eenendertichste, denwelcken de selve woorden van *CLUSIUS* naerdruckt, sonder noch- rans de figuren van *CLUSIUS* daer by te stellen. Dese is van my den *Pad- den cop*, in 't Latijn *Caput bufonis* ghenoomt, om haer vuyl in-wendigh fe- nijn: doch dese behoorde *Duyvelsch broot* te heeten, want ghelijck het ge- meyn spreek-woort seght, dat den Duyvel met grooten stanck verdwijnt, soo doet dese Fungi van ghelijcken.

Van dese Fungi sijnder over al met manden te plucken, alsoo het ge- meyn is dat het quaet meer groyt als 't goet. Op dat ick de schoonste naer 't leven voor ooghen soude stellen, soo sijn dese neffen staende twee figu- ren.

Tijdt en
plaets.

16.

G

Naem.

H

ren in 't jaer 1673. op den seventienden Julij van my ghevonden en ghepluckt, met de schoonste volmaecktheyt die men can betrachten. Haeren bol oft heel ronden bolachtigen hoet, was ontrent twee duym wijdt, den stele twee duym lanck; aen het onderste seer dick, maer boven in den hoet veel dunder: hy heeft onder eenen stercken stomp, waer mede hy vast in de aerde staet: den stele is swart bloetachtich van couleur. Den hoet is boven als swert, met eenigh bruyn, soet oft rootachtigh geil beschildert: het mergh is onder niet seer dick, ontrent eenen dobbelen mes-rugghe, bruyn doncker root, als bloedigh van couleur, seer af-keerigh om te aensien: als sy meerder groeyen, worden alsdan veel grooter. Als men dese in stucken breckt, sijn sy uyt den grauwen geil, maer sy worden op den selven ooghenblick groen, blauw, en heel swert, ende sy scheidt met eenen grooten stanck. Ende om dat het inghewant der padden het meeste fenijn is, soo heb ick dese om haere inwendighe doodelijcke natuer den *Padden buyck* ghenaemt.

Als sy eerst uytcomen, sijn sy meer ghelijck aen de aerdtbuylen, oft aen een seker ghewasch, dat men *Cyclamen* noemt, in 't Duytsch *Verckens broot*; soo dat sy in haer eerste uyt-comen wel *Padden-broot* souden mogen ghenoemt worden. Dese wordt, ten opsicht van haere veranderinghe, van sommighe in twee verscheyde soorten bedeylt, het welck grootelijcks ghefaelt is, alsoo ick van dese met honderden besien hebbe in alle haere veranderinghen.

Ick heb met alle goetionstighydt tot een ieders gherustheydt en ghesontheydt ghewenscht dat dese soo overvloedigh op alle plaetsen niet te vinden waeren, om dieswil dat sy onse *Roode gheployde*, te weten, mijne seventhienste goede, soo ghelijck sijn; waer voor sy somwijl qualijck souden ghepluckt connen worden.

17.
H
Naem.

De wijle dat dese volghende seventiende *Fungi* soo ghelijck is aen onse ghemeyne goede, ende meer bedrieghelijck als den voorgaende *Padden buyck*, ten opsicht van haer goet couleur en andersins, soo heb ick dese den *Schijn sonder sijn*, oft wel de *Schijn goede*, in 't Latijn *Quasi boni*, vel *Quasi vero* ghenoemt, de welcke van *CLUSIUS* de eerste van sijne twintighste quaede is, van den selven in het Hongersch ghenaemt *Darganua* ende in 't Hooghduytsch *Bultz* / ende *Grass bultz* / het ghene niet anders en beteekent als *Groen geile quaede Fungi*.

Van dese sal ick dry verscheyde soorten aen den Leser by figuren naer het leven voor ooghen stellen, van de welcke ieder in 't besonder voor een goede can ghekeurt worden.

Gedaente De eerste van dese *Schijn goede* speelt verscheyde figuren: somwijl sijn

sijn sommighe seer ghewerselt van hoeft, rondt in-ghetrocken, ende onder het gras ghedoken: als wanneer sy aldermeest den mensch bedriegen, en vertwijfelen connen: hier mede spelen sy haer eerste figure: maer den tweeden dagh sijn hoogher ende heuvelachtigher opgaende, op sommighe plaetsen van den rant der schotel met een vouwe inghedouwen; den hoet is merckelijck dick van vleesch, ende en heeft geen plues van onder, maer heeft een seker stoffe, gelijk de artisoocken behouden, als het langste hayr uyt is: ende hoe dese Fungi ouder is, dit hayr dies te malser ende sachter is, somwijl een lit, maer gemeynelijck een half vinger lit lanck; het selve en is noch geheel geil, noch geheel groen, maer tusschen groen en geil, somtijts is het heel bleeck geil, als wanneer het selve sich lichtelijck laet uyt doen, aldan ist oock seer clam ende aenpleckende. Op den selven tijt als dit hair uytgetrocken is, het sy ten deele oft in't gheheel, soo wordt het blauw oft swart: het selve geschiet in het vleesch der Fungi; daerenboven hebben eenen swaeren stanck: alle dese fouten hebben sy van haer eerste opcomst beseten: waer uyt betoont wordt, dat sy uyt haer eyghen natuer quaedt sijn. De schotel de welcke in haer breede twee duym wijdt is, ende door haere hooghe meerder schijnt te sijn, is boven met een bruyn rosch vel becleedt, ghelijck onse ghemeyne *Campernoelien* hebben, het welck oock seer lijmerich is.

Den stele is anderhalven duym lanck, onder veel dicker als boven, op het dicksten eenen goeden duym dick: onder heeft sy eenen gheheelen bessem van teere wortelkens; somwijl ist oock maer een clauken: het couleur van den stele is grau met rosch besmoddert, ende met sommighe heel bruyn vleckxkens besprinkelt BERTINUS seyt, dat de groene quaede Fungi schadelijck en doodelijck sijn.

Ick ben seer in twijfel, oft dese achtende de tweede van de twintichste van CLUSIUS is, de welcke hy in het *Hongerfch* noemt *Sarga bargamya*. Alsoo ick duchte dat de sijne (volghens sijne aenteeckeninghe) noch aen den stele, noch in de grootte ende ander teekenen seer verscheyden is. Dese heb ick de *Derde padde Fungi*, in't Latijn *Fungus tertius bufonis* ghenaemt. Dese is seer ghelijck aen mijne drijentwintichste goede.

Hier is den Leser ende Fungi plucker noodich scherpeelijck op mijne aenwysinghe, ende besonderlijck op de neffenstaende figure te letten, de welcke door my neerstich bemerckt zijnde, ende in het iaer 1654. in de maent Augusti in groot ghetal is gevonden, de welcke ick selfs eerst voor goet ghepluckt hadde, want ick mijne kennisse aldoen begoft te ondersoecken, ende aen te teekenen, ende 't en hadde haer geil mergh gedaen, gheen

Greg. Berti,
lib. 9. cap. 6.

18.

I

Naem.

Gedaente.

gheen vrees noch achterdocht soude my beroert hebben.

Dese is ghemeynelijck den stele vier duym lanck, onder dicker als boven: (besiet dese figure want sy ten uystersten seer ghelijck aen het leven is:)den hoet is gemeynelijck dry duym breedt, oock wel vier duym, ende somwijl twee duym. Den hoet is seer rondt, bruyn geil van vel, lijmachtich, somtijts in het eerste boven asch grauw van vel, het welck door den tijdt bruynder wordt, oft naer dat sy oft onder lommer van boomen, oft in de open locht staen; van onder met merckelijck dick bleeck geil mergh vervult. Het vleesch van den hoet heeft stof ghenoech om te koken: (soo het goet was:)den stele is oock vast van vleesch, hebbende het beste aensienelijck coleur van de alderbeste ghemeyne, te weten van mijne drijentwintichste goede, maer becomen haestelijck in het open-breken al de selve blauw en swarte coeuren als de voorgaende.

19.
K
Naem.

Ontrent de vrijheyt van Hooghstraten, in een parochie genaemt Minderhout, in het iaer 1670. op den 9. October heb ick dese neghentienste Fungi in groot ghetal in drooghe grachten onder Abeele en Eycke boomen bevonden, by de welcke niet een goede soort van Campernoelien te vinden was: de padden en vorschen waeren hier onder in groot ghetal haer verschuynde, om welcke reden ick dese den *Padden hoet*, *bufonum pileus*, in't Latijn, ghe-naemt heb.

Gedaente

Tot volcomen aenwijsinghe sal den Leser aenteecken, dat desen *Padden hoet* seer hoogh verheven van schotel is, tamelijck dick van vleesch: den selven hoet is met sacht dick groen mergh soodanigh ghevult, dat het by naer buyten den randt van onder uyt-groyt: dit mergh is slijmerigh, ende soo sacht en plat, dat sy het indrucken der vinghers met putten behouden. Den hoet is met een bruyn doncker bloedt-achtigh roodt vel overtrocken. Van dese soorte sijnder groote en kleyne, sommighe den hoet maer twee duym, ende sommighe ses duym breed: den stele was bynaer vier duym lanck, ende eenen ghemeynen vingher dick, boven een weynich dunder als onder, aen den wortel wat merckelijck met een randeken oft soomken verdickt, hebbende vele vaste teere draeykens voor wortelkens. Den stele was van den hoet tot den halven uyt den rooden, maer onderwaerts sy selven allenghskens meer in grauwicheydt verliefende. Het vleesch en was van binnen niet wit, maer meer uyt den bleeck geilen. Het welck in het openbreken de omstaenders dede verwonderen, was om dieswil, dat op den selven stondt het vleesch geil, doncker groen, ende vervolghens blauw en swart gheworden is, met eenen onlijdelijcken stanck: al het selve ghelijck ick van de voorgaende *Padde-fungi* noch verhaelt hebbe: soo dat dese oock *Duyvelsch broodt* is. Her

Bemerc-
kinghe.

Het is te bemercken, als dese quaede Fungi eerst uyt-comen, dat sy als dan soodanighe volcomen quaede teekenen niet te voorschijn brengen; maer dat sy in plaetse van soo grooten blauwigheyt oft swartigheyt, alleenlijck eenighe peerdtsicheyt, oft roodicheyt, als root-achtich schijnen te wesen; het gene lichtelijck te bevinden is in het schoonmaecken; te weten, in het afronden van de randen, als in het doorsnijden: oock in het water gheworpen sijnde, worden rosch oft blauw: maer als sy heel bedorven sijn door oudtheydt, sijn alsdan heel swert.

AVICENNA seyt, dat soodanige de schadelijckste sijn de welcke swert en groen bevonden worden. BAUHINUS betuyght, dat de hinderlijcke Fungi meest schadelijck worden, iae doodelijck, als soodanighe op ysere roosters, heete kolen, oft op werm affchen ghebraden worden: om welke redenen dat ick de eyghen ende bequaemste goede soorten om te braeden bysonderlijck heb aenghewesen.

Aenghesien dat CLUSIUS de vierde van sijne negentiende sonder de figuren beschrijft, de welcke hy betuyght tweederley van soort te sijn, soo sal ick hier den Leser de twee figuren naer het leven uyt den gheschilderden boeck van CLUSIUS voor ooghen stellen. Dese noemt CLUSIUS met den Hoogh-duytschen naem *Bingstin* / dat is naer de straten ende weghen, al waer hy de selve bevonden heeft. Dese heb ick de *Cleyne vorsche Fungi* ende *Groote vorsche Fungi* ghenaeamt, in 't Latijn *Fungus ranarum parvus & maior*.

Dese *Cleyne vorsche Fungi* is den hoet seer fatsoenelijck als een halve vlakke hout schotel verheven, twee oft dry duym breed, den stele twee duym lanck, ende eenen ghemeynen cleynen vinger dick: den selven is van buyten licht grauw van colour, met weynighe bruyngheyt: van binnen heel vast van stof. Het bovenste velleken van den hoet is licht castani-bruyn, het gene seer dun is; want het minste ghequest zijnde soo laet het binnenste wit vleesch sich door schijnen: den hoet is onder met bleeck geil mergh gheheel vervult, even eens als oft het met eyer-dooyers beschildert was, het welck met menighvuldighe cleyne swarte tickelkens besprinckelt is.

Onder dese sijnder seer verscheyden ende onghelijck van ghedaente, nu seer cleyn, dan weder als een aertbuyl; de derde als een ovael schotelken, veel bruynder van colour, met eenen crommen in-ghebooghden stele, ende ander vrende fatsoenen.

Het verschil tusschen de voorgaende kleyne ende dese *Groote vorsche Fungi*, in 't Latijn *Fungus ranarum maior*, betuyght ons de figure met de letter M.

Voor het minste is dese ghemeynelijck vier duym, maer ghemeynelijck

Avic. lib. 4.
fen. 6. Ioan.
Baub. cap.
29.

20.

L

Naem.

Gedaente

21.

M

Naem.

Gedaente

lijk vijf oft ses duym den hoet breed, maer heel Castani-bruyn van couleur, soo dick van vleesch als mijne tweenviertichste ghemeyne goede Campernoelic is: maer desen hoet is in teghen deel, dat de goede mer heel wit mergh ghevult is, met grau groen geil mergh vervult, het welck haer tot groote ondeught verstreckt: den stele is onder en boven even dick, dat is meer als eenen grooten mans duym, ende somwijl dry duym oft vier duym lanck. Als dese eerst uyt-comen, is haer ghedaente als eenen bal, gheheel swart bruyn, als dan is sy van binnen als bloedt roedt, met eenen geilen randt oft boordeken om-ringhelt; hoe wel dat alle verwascht, ende door den ouderdom verandert, op het welck ick bysonderlijk gemerckt hebbe: doch allen haeren goeden schijn is maer een deek-kleet over 't fenijn.

22.

N

Naem.

Al is dat CLUSIUS dese twee met N en O voor een ende de selve aenwijst, te weten sijne sevenste van de neghentiende; evenwel sal ick de selve in twee-en beschrijven, ten opsicht van mijne ondervindinghe. Dese heb ick het *Cleyn padden-broodt*, in't Latijn *Panis bufonis parvus* genaemt.

Gedaente

Soo wanneer dese op haer meeste volwasschen is, is noyt grooter als twee duym, de welcke ick in de selve grootte heb sien bederven en vergaen, al ist dat CLUSIUS seydt, dat de naervolghende in haer eerste wesen van soodanighe grootte zijn; het welck oock alle beyde can bestaen, ende voorwaer magh aenghenomen worden, alsoo het seker is, dat de naervolghende in soo corten tijdt tot soodanighe grootte niet en connen comen. Dese kleyne is seer rondt van hoofft, roedt, parper en bruyn van couleur, een weynich ghewerselt van hoofft, onder vervult met geene strepen van plues, maer met vast bleeck geil mergh. Den stele eenen goeden vingher dick, onder dicker als boven, ende twee duym lanck, heel broosch en sprock van stof, bruyn en geil van couleur.

23.

O

Naem.

Onder de aerde groeyt seker *Verckens broodt*, by de Herbaristen *Cyclamen*, oft in't Latijn *Panis porcinus* ghe-naemt. Dese groote Fungi is met haer bovenste deel soo ghelijck aen het ghe-naemde *Cyclamen*, dat ick dese het *Groot padden broodt*, in't Latijn *Panis bufonis magnus* ghe-naemt hebbe.

Gedaente

Niet teghenstaende dat ick dit *Padden-broodt* met duysent ghesien heb, soo cost ick gheen schoonder uyt drucken, oft aen den Leser voor ooghen stellen, als dese twee neffen staende figuren, met de letter O gheeteekent, het eene van boven opsiende, ende het ander van onder met een stuck van den stele: de boven opsiende figuer ver-toont aen den cant hoedanigh dat het mergh de schotel besit: waerom dat het met een stuckken afgebroken is. In haere volwassentheyt is den hoet ander halve

Deel,

astani-bruyt
te ghemeyne
el, dat de g
gh vervult, het
der en boven
e somwijl dry
ghedaente als
en als bloed
hoe wel dat alle
welk ick by
jn is maer een

or een ende
tiende, er
mijne onder
anis bu sonu per

is noyt groo
n bederven
e in haer eer
beyde can be
her seker is, d
ootte niet en
lt, parper en
r vervult met
a, Den stele
wee duym la
eur.

Herbariten
Fungi is ma
, dat ick de
mt hebbe.

sent ghesen
Leter voor
le letter. O
r van onder
ont aen den
n dat het me
den hoer

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

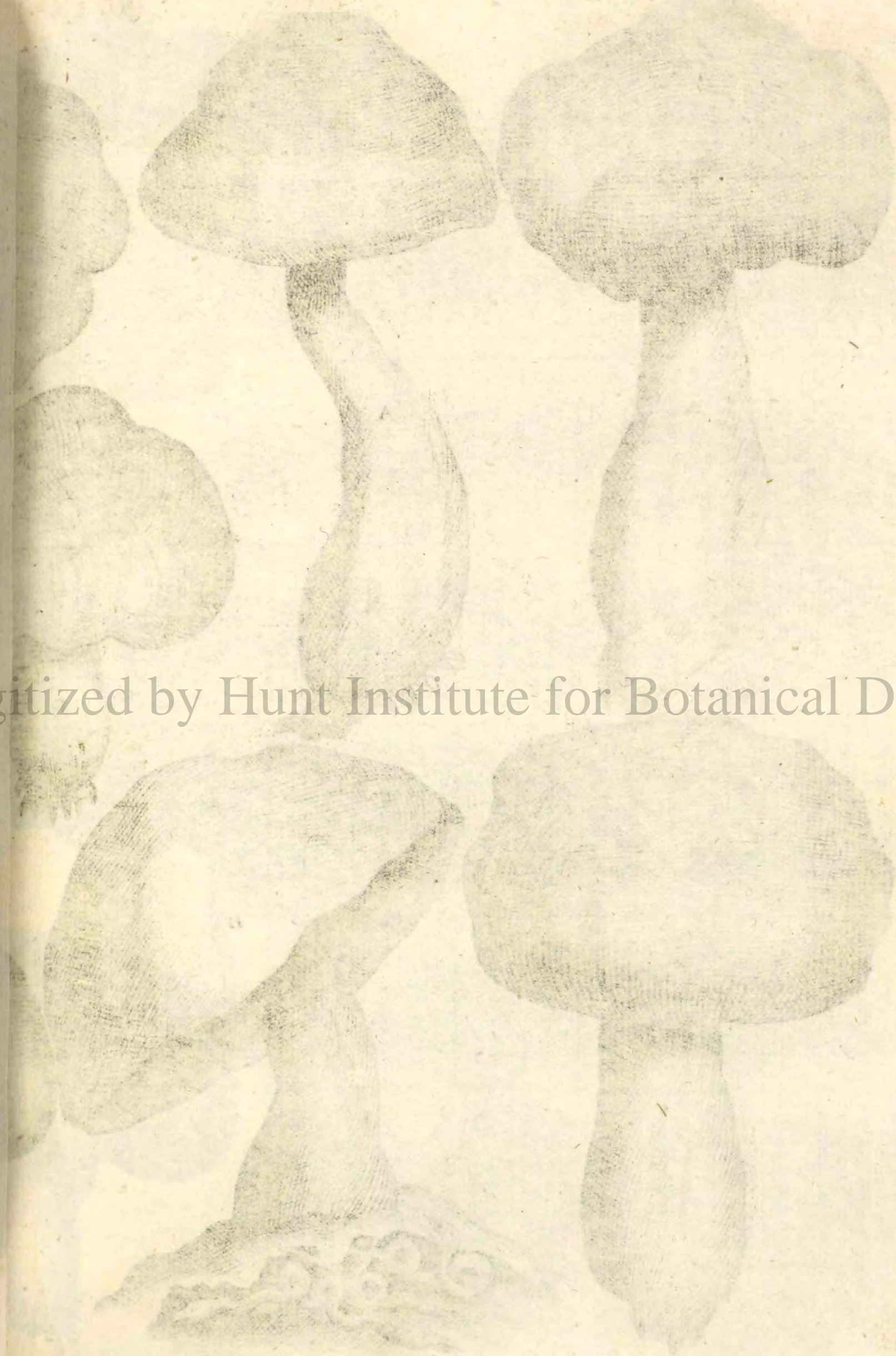

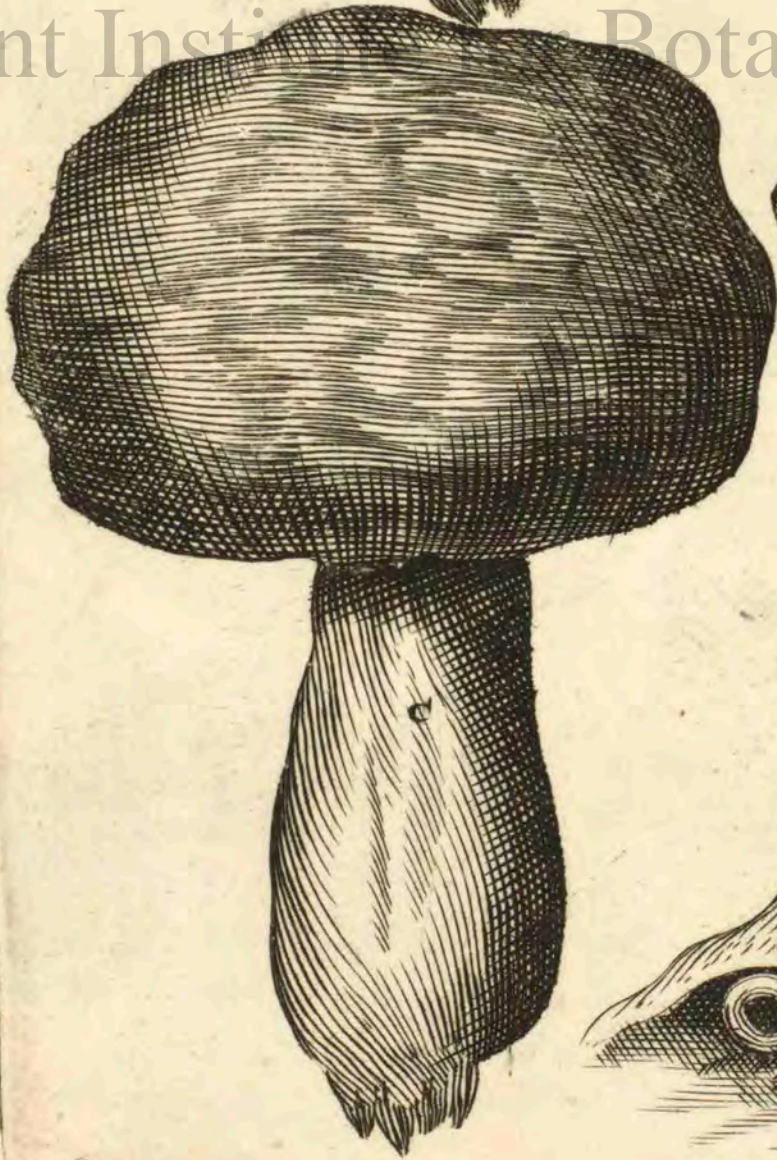
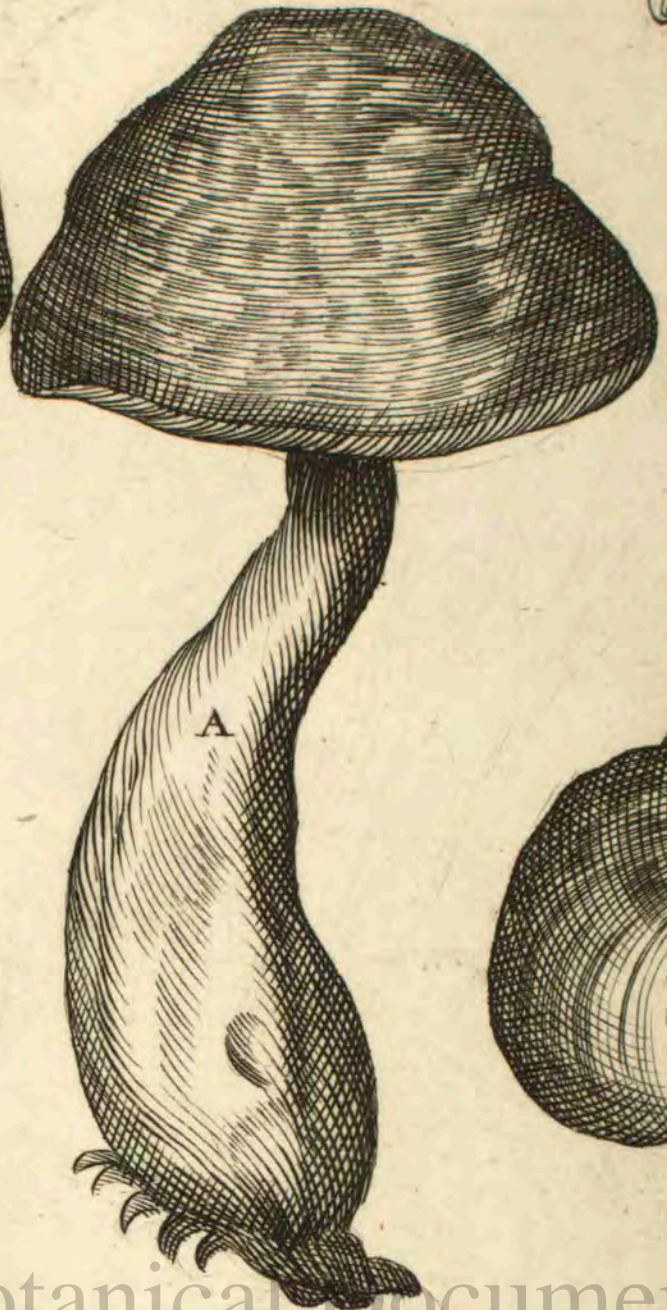

Digitized by [Horticulture](http://www.horticulture.org.uk) Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

halve groot
 oock noyt e
 van vleech
 poren lack e
 eyerdoye-g
 ter diep beg
 is. Het vlee
 blauw, als bi
 coedeghent
 Alle dese
 aldermeest i
 ghegrachten
 verboden bo
 debben, ene

Vervolg

O P dat
 de oo
 chrylen on
 te de quade
 den schijn e
 Alsoo ich
 de tweede v
 van sijne tw
 recke hier
 hem in 't H
 hule pot onde
 te wel dat
 nus te stelle
 Tot vol
 te ende de
 loeninghe
 knobbel, h
 de grootst

halve groote handt in sijne ronde, boven met putten en bulten, noch oock noyt effen rondt van randen, maer seer uyt en ingaende: sy is dick van vleesch: haer colour is seer schoon aensienelijck, met schoonen purperen lack en bruyen beschildert: den selven hoet is onder met schoon eyerdoyer-geil vast mergh geheel ghevult: den stele is in het selve mergh seer diep begraven, den welcken twee duym dick, ende vijf duym lanck is. Het vleesch van den stele ende van den hoet is van binnen schoon blauw, als bleecken indigo, welke blauwigheyt en grooten stanck haer ondeughentheydt te kennen gheeft.

Alle dese voorgaende Fungi zijn tweemaal in het iaer te vinden, maer aldermeest in September, ende bysonderlijck in drooghe modderachtighe grachten, soo wel onder de Eycke boomen, als onder de meeste verboden boomen. Het is maer te beclaghen dat dese soo goeden schijn hebben, ende in haer selven soo doodelijck zijn.

Tijdt en
plaatsen.

HET III. CAPITTEL.

Vervolgh in het aenwysen der schijn-goede oft bedrieghelycke Fungi.

Op dat het bedroch te beter ontvouwen ende ontdeekt worde voor de ooghen der onwetende, ende dat het quaedt niet en blijft verschuylen onder sijnen valschen schijn van goet; soo is't, dat op dese plaette de quaede ghestelt sijn vervolghens de voorgaende, malcanderen in den schijn ende oock in het quaedt ghelijck sijnde.

NOM. 18.

24.

A

Naem.

Alfoo ick met recht heb connen twijfelen oft mijne achtienste quaede de tweede van de twintighste van CLUSIUS was, alsoo ons nu de tweede van sijne twintighste quaede hier voor ooghen ghesteldt wordt, van de welke hier twee figuren met A vertoont worden, de welke van hem in 't Hongersch *Sarga barganpa* ghenaeamt is, die ick de *Besmoderde potaerde Fungi*, in 't Latijn *Fungus argillaris inquinatus* ghenaeamt hebbe: hoe wel dat het seer twijfelachtigh is, dese voor de ghenaeemde van CLUSIUS te stellen.

Tot volcomen kennis van het groot verschil dat de natuer in dese eenende de selve Fungi uytwerckt, sal hier aen den Leser in alles voldoeninghe gheschieden. Ghemeynelijck is den hoet als eenen knots oft knobbel, het welck in de eene meer uytwast als in de andere. Op het aldergrootste is den hoet onder maer twee duym breedt, gheheel vol

Gedaente

schoon geil mergh, seer aenghenaem om aensien, met sommighe bruyne vleckken: den selven is boven met een aenclevende oft lijmerigh vel becleedt: het colour van potaerde, met besmodderde bruyne en bleecke vleckken: den stele is het selve colour, ende is wel dry duym lanck, onder heel dick, ende boven seffens dun, bynaer te niet gaende. Sommighe stelen sijn heel recht, ende andere sijn crom als eenen boogh: onder hebben sy een clauken, daer sy mede vast in de aerde staen: het vleesch is seer sacht als een versch witte broot kruym, maer wordt haest blauw, somwijl is't van binnen bleeck geil, oock veel ghesteken, vol cleyne swerte beestkens, ende seer stinckende.

Tijdt en
plaets.

25.

B

Naem.

In het jaer 1672. op den twelfsten November heb ick dese ontrent Antwerpen eerst bevonden, ende naer dien tijdt in't jaer 1673. in Junio ende in September: sijn in de leeghe bosschen veel te vinden.

CLUSIUS steldt ons voor ooghen in sijnen gheschilderden boeck de figure van de selve van sijne neghentienste, de welke ick tot noch toe niet anders ghesien hebbe, ende de selve hier met de letter B naer sijne schilderije heb doen snijden. De selve heeft hy met dry reghels in sijne wercken beschreven, maer veel duysterder als sijne figuren wel uytwesen; de welke hy in het Hongersch naemt *Barba varganpa* / die ick heb het *Derde padden broodt*, in't Latijn *Panis bufonus tertius* ghe-naemt.

Gedaente

Het is seer ghelijck aen eenighe aerdt-buylen, diemen *Cyclamen*, dat is *Verckens broot* noemt, seght CLUSIUS, soo in grootte als in colour, niet rondt, maer lanckworpigh: onder is't als geilen oker van colour, met roode oft bruyne aderkens doortoghen: sy en hebben gheen plues noch strepen, maer het is met mergh ghevult: het bovenste colour is Castani-bruyn: den stele is naer mijn gissinghe wel twee duym dick, maer de lenghde was niet aengheteekent. De schotel was boven vijf duym lanck, ende wat meer als dry duym breed: sy scheen oock dick van vleesch te sijn, maer van binnen soo geil als het mergh beschreven is; want daer den stele afghebroken was, is van binnen met het selve geil beschildert ende aenghewesen. Dit is al het ghene dat ick van dese can aenwijfen.

26.

C

Naem.

In het iaer 1673. den 1. September, zijn my dese sesentwintichste soort tot mijnen huysse ter handt ghestelt, de welke ontrent een mijle van Antwerpen onder de bramen en doornen in drooghe grachten (soo my gheseydt wierde) veele te vinden waeren. Van dese selve soort heb ick dry vruchten ghesien: ende op alles wel ghemerckt hebbende, soo moet dit de derde van de twintichste van CLUSIUS zijn, die hy in't Hoogh-duytsch

duytsch noemt, **Gotte bultz** / ende oock **schwartze bultz**. Ick heb dese *De swarte knop Fungi*, in 't Latijn, *Fungus nodosus niger* ghenaeamt. **GE-Georg. Bert.** **ORGIUS BERTINUS** seydt, dat de swarte Fungi schadelijck en doodelijck *lib.9 cap.6.* sijn.

Aenghesien dat ick dry vruchten van dese by der handt hadde, soo heb ick de volcomenste in print ghestelt; de welcke haer vertoonde in een volwaschen aensien. Den knop was aen de breede syde meer als twee duym breed, bynaer heel rondt, met een swart bruyn geil vel bekleedt, den welcken onder met gheen strepen oft baerdeken beset was, maer met schoon geil vast mergh, met eenighe doncker-geile vlekken besineurt. Den stele was seer naer over al even dick; maer aen het onderste wat scherp spits, ontrent vier duym lanck, ende ander-halven duym dick, licht bruyn geil van couleur: het vleesch is van binnen vast en grau, maer wordt op den ooghen-blick geil oft groen.

De jonghe vrucht van dese was maer half soo groot in alle haer deelen, maer den knop was op het top als met een meerder verheventheyt, heel licht, tusschen bruyn roodt, en met geil ghemengelt van couleur.

De derde was nu in haer afgaen, ende schieen den knop een weynigh breeder onder uyt-ghereckt, oock soo was den stele boven teghen den hoet meer dun als onder: sy was oock sachter, platter, ende lijmigher; ende de wormkens hadden aldaer haere woon-plaets verkosen, om de selve in haer in te lijven ende meester van't geheel te blijven, want den overgooten stanck, als menschen dreck, was in haer onlijdelijck.

Het sal niet vreemt inder menschen ooren luyden, dat ick dese Fungi den naem vande *Groote slanghe Fungi*, in't Latijn, *Fungus auguineus magnus* heb ghegheven, als den Leser de bemerck redenen sal overdencken ende acht-nemen.

Tot noch toe is dese *Groote slanghe Fungi* by niemandt bekendt oft aenghewesen. Sy is een van de aldergrootste soorten: somwijl is den hoet soo groot als een tenne talloor: den stele is naer behooren lanck, maer niet dick, doch onder seffens ende veel dicker als boven. Den hoet is als een holle hoogh ronde diepe schotel, boven met een bruyn-roodt gheladt vel overtooghen, niet anders als onse ghemeyne goede groote *Campernoelien*: sy heeft onder veel vast ende heel wit mergh in: den stele is de eene helft van onder tot boven van buyten licht grau, ende de ander helft heel bruyn: oft dit verscheyde couleur bestaet door den schijn der sonne, oft stercke locht, ende het ander door de lommer oft schaduwe, is my onbekent: immers dese heeft eenighe teere draeykens voor wortelkens, waer mede de selve diep in de aerde staet. Den hoet is dick wit en vast van vleesch,

Gedaente

27.
D
Naem.

Gedaente

vleesch, ende den stele van den selven. Ick meyne vastelijck, dat dit de Fungi is, van de welcke den Eerw Heere van GESSEL achter mijnetwelfste goede verhaelt ghesien te hebben.

Bemerckredenen.

Het is seker, dat dese *Slanghen Fungi* meestendeel sonder perijckel is, ende seer goet moet sijn, ende oock somwijl heel quaet: welck quaet alleen bestaet door haere onmatelijke grootte, als *Vidi vidi* seydt, *Hoe dat de Fungi grooter sijn, hoe meer perijckel en schadelijck door haere grootte sy brenghen.* Bemerckt als dese van binnen ghesteken, oft swart als inck sijn, het welck van buyten niet en can ghespeurt worden, sijn als dan ondeughende, want ick van dese seer goede heb ghegeten: oock soo en comen dese in onse plaetsen van Brabant tot soo onghemeene grootte niet.

Vidi vidi.
Tom. 3. lib.
4. cap 10.

My is voor waer geseyt in't jaer 1671. van mijnen vrint Sr. Gabriel Batrijn const schilder, gheboren van Antwerpen, de welcke drijtwintigh jaer binnen Raconiggi, een stadt vijf mijlen van Turin, in Savoyen ghewoont hadde, alwaer de Fungi soo ghemeyn sijn, dat aldaer by naer van gheene quaede te spreken is, nochtans soo is dese mijne *Slanghe Fungi* in't jaer 1648. inde ghenoomde stadt Raconiggi eens te merckt ghebrocht, soo groot van stuck sijnde als een onder-vat oft scherf-berdt: dat de selve eenighe vrucht voor neghen stuyvers verkocht was, het welck aldaer soo dier scheen te wesen, dat de heele ghemeente daer door verwondert was, alsoo men voor vier stuyvers aldaer eenen heelen corf vol, ghenochsaem voor dry familien, can becomen: dit hoorende seker ervaren Doctoer, dede alle neirstich ondersoeck wie de selve Fungi ghekocht hadde; ende den cooper bevonden hebbende, heeft hem verboden de selve te eten voor dat hy den plucker ende verkooper soude becomen hebben. Dit gheschiet sijnde heeft den Doctoer aen den plucker ghevraeght oft hem de plaets der Fungi noch wel bekend was, dat hy ter plaetse gaen soude met een hack oft schuppe, ende de selve opgraven: het welck ghedaen sijnde, is ter selve plaetsen eenen nest vol levende slanghen bevonden: welck quaet ontdeckt sijnde, is opentlijck door de stadt vercondicht dat men soodanighe Fungi op de mert publick soude vernietighen, ende als doodelijck aen een jeder bekend maecken, om welcke reden dat dese van my de *Slanghen Fungi* ghenaemt is.

Tijdt en
plaets.

Tweemaal in het jaer sijn dese te becomen, ghelijck onse ghemeyne goede Campernoelien: sy comen meestendeel voorts inde water straten op

op de heuvelkens, de welke boven het water verheven staen, oft op de hooghe canten vande selve straten.

Hier vertoont ons CLUSTIUS sijne negenste quaede soorte, de welke hy in het Honghersch *Borsos gomba*/ in 't Hoogh-duytsch *Hoken schwammen* noemt, het welck soo veel te segghen is, als de *opgheswollen* oft *opgeblasen Fungi*: dese comt den naem toe vande *Veranderlijcke opgheswollen Fungi*: in 't Latijn *Fungus mutabilis tumens*: om dieswil dat de selve soo veranderlijck te voortchijn comt.

Van dese heeft ons CLUSTIUS in sijnen gheschilderden boeck ses ver- Gedaente-
scheide figuren ghesteldt, vande welke hier dry met de letter E ver-
toont worden: ick heb dese oock met groote menichten in 't jaer 1659.
buyten Brusselen ghesien, ende in 't jaer 1667. tusschen Mechelen en
Vilvoorden, op een Dorp ghenaemt Eppegem. Haer farsoen is soo ver-
scheiden van malcanderen, dat het onmogelijck is alles te beschrijven.

In haer eerste uyt-comen is sy als eenen knop, eenen duym groot, on-
der teghen den corten stele dicht ingetrocken: als dan is sy heel licht
van couleur, als met geil en wat roodt te samen gemenght beschildert. Haer
tweede wesen, oft volwasschen sijnde, is den hoet wel vier duym breed,
heel hoogh en wijt verheven als iet dat opgeblasen is: somwijl de randen
gheslipt, wat bruynder geil van couleur, met sommighe grauwe, oock
bruyng geile ende heele lichte geile vlekken: sommighe is den hoet als een
ey lanckachigh, ende als een ghespanne blase met eenighe rubbekens:
sy sijn van onder wit met vaste strepen van plues, maer geen mergh. Den
stete is oock ghemeynelijck wit grauwe, eenen duym dick, ende anderhal-
ven maer selden, twee duym, lanck.

Sy sijn van binnen voos als een bedorven rape, ende seer quaet van
reuck, slijmerich en ondeughende.

CLUSTIUS seght dat dese ontrent *Solstitium* in den somer, dat is als den Tijdten
langhten dagh is, meest te vinden sijn, uyt het welke wel te gheloooven plaets.
is, dat dese soo wel in Hongarijen als in Brabant op eenen ende den sel-
ven tijdt voortcomen, want ick de selve ontrent Brusselen kermis ghe-
sien hebbe groeyende in de bosschen, alwaer oock de alderbeste soorten
te vinden sijn, ende ontrent stonden.

In het jaer 1673, op den 18. Julio heb ick dese mijne negenentwin-
tighste Fungi bevonden, die ick den Corten quaeden dick-steel genaemt heb-
be, in 't Latijn *Fungus perniciosus brevis & crasso pediculo*.

Dese quaede Fungi met de letter F is seer cleyn van stuck, den hoet Gedaente-
is heel scheef, niet wijdt van den stele afftaende, wat on-ffen van randen,
rondt omvallende, het bovenste velleken is soetachuigh met lack ghe-
menght.

28.

E

Naem.

Gedaente.

29.

F

Naem.

Gedaente.

menght, dat is, ghelijck roſch purper, ſy is heel dun van vleefch, maer wit van binnen, onder is vol wit lanck plues, het welck met een ſneeuw wit velleken bedeckt is, het welck op de ſelve manier afgaet, ghelijck ick vande goede *Wey campernoelien* gheſydt hebbe. Den ſtele is eenen grooten duym dick, ende wat meer als eenen duym lanck, ſeer ſchoon van couleur, wit, met een weynich purper, maer als deſe ouder ſijn, worden meer ſwarter: deſe ſoude dickmael jemandt connen vertwijfelen.

Den eerſten dagh van haeren groy heb ick de ſelve in haer ſchoonſte weſen uytgheschildert; als wanneer den tweeden dagh den hoet wat meerder uytghewaffchen was; ende den derden dagh was vol duyſent cleyne wormkens, als roſſche kaes maeykens, ende als menſchen dreck was haeren ſtanck, ende ſoo plat ſijnde dat ſy uyt-dreef als ſlijck, ende mijne camer was ſoo met den ſtanck vervult, dat het onlijdelijck was.

Tijdt en
plaets.

Onder de Eycke-boomen ontrent het Dorp Deuren by Antwerpen heb ick deſe bevonden, inde maendt van Iulij.

30.

G.

Naem.

By **CLUSIUS** is deſe mijne dertighſte ſoort wederom bekend voor de eerſte van ſijne vijftiende quaede, die hy noemt in het Hongerſch *Cinoz gomba*/in't Hoogh-duytsch *Smeer ſchawammen*/het ghene ſoo veel te ſegghen is, als de *Vette Fungi*, van **IOAN. BAUHINUS** ſijne negenenvijftichſte, die hy noemt in't Latijn *Fungus bulboso pediculo, pallidus maculatus*, de *Fungi* met den ghebolden ſtele, ende bleeck ghevleekt. Ick heb deſe in't Latijn *Fungus sphericus parvus perniciosus*, de Cleyne doodelijck ghebolde *Fungi* ghenaemt. Aenſchout het verſchil tuſſchen in ſijne vijſentwintighſte goede ende deſe teghenwoordighe quaede, het welck noodelijck is.

Gedaente

Seer ſelden is deſe dertighſte quaede grooter als de gheteekende figuer met **G** hier neffens ſtaende aenwijſt, de welke naer het leven afghemeten is: haer bovenſte velleken is bleeck van couleur, met verſcheyde bleecke ſwarte vlexkens: ende in het omvallende deel van den buytenſten randt des hoofdekens, is ſeer teghen den ſtele ingetrocken, onder met veel bleeck bruyn plues vervult: het verſchil van mijn vijſentwintighſte goede beſtaet, dat de ſelve in de plaets van dit plues, de goede heel dun vaſt mergh in heeft. Den ſtele is wat uyt den witten van couleur, binnen is het vleefch vande eene als tuſſchen geil en groen, vande andere uyt den witten grauw, het welck opghebroken ſijnde haeft verandert in blauwigheydt, ſy ſijn ſeer duf van reuck, ende ſeer onder-worpen aen haefte rottinghe, waerom ſy ſeer hinderlijck ſijn.

31.

H.

Naem.

Deſe mijne eenendertighſte ſteldt my in groote twijfelingh, oft ick haer derre aenwijſen voor de mede ſuſter vande voorgaende, de welke **CLUSIUS**, ſoo my dunckt, voor de tweede van ſijne vijftiende ſteldt, die by

de Deel,
van vleesch, met
k met een (hem
gaet, gheijck id
s eenen groot
choon van co
, worden mer
len.
lve in haer
h den hoet wa
as vol duryer
ofchen dreck wa
ls slijk, ende
slijk was.
uren by Ant
om beken
Hongerich
/het ghene
sijne negre
, pallidus
b dese in
de Fung
te goede
de gheve
ke naer
eur, met
eel van den
ghetrocken
an mijn
plues, de
ten van
, vande
haeft
r-worpen
ingh, en
de, de
de helle

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation

Digitized by Hunt Institute for Botanical Documentation